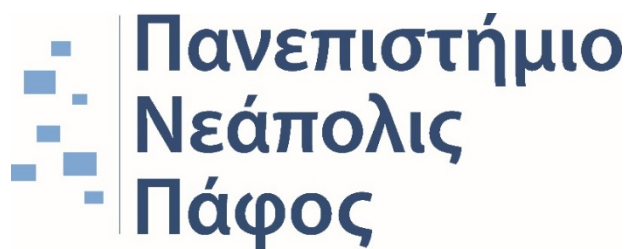

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
**Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες
της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος τους
στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και Ολοκλήρωση**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
Παρασκευή Ταράνη

Ιούνιος 2025

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
**Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες
της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος τους
στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και Ολοκλήρωση**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ευρωπαϊκή Πολιτική και
Διακυβέρνηση, στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
Παρασκευή Ταράνη

Ιούνιος 2025

Εικόνα 1. Αφαιρετική απόδοση των περιφερειών και μητροπολιτικών περιοχών της ΕΕ. Πηγή: παραγωγή ChatGTP καθ' υπόδειξη της συγγραφέως

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Copyright © 2025, έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων της συγγραφέως εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Παρασκευή Ταράνη

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος τους στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και Ολοκλήρωση

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 19 Ιουνίου 2025 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρώτος επιβλέπων:

Δρ. Φλώρος Φλούρος,

Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Γεώργιος Μαρής, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου,

Επιστημονικός Συνεργάτης Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Ελένη Γαβριήλ, Λέκτορας Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η κάτωθι υπογράφουσα, Παρασκευή Ταράνη, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της ΕΕ και ο ρόλος τους στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και Ολοκλήρωση», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Παρασκευή Ταράνη

*Στον πατέρα μου,
Δημήτριο Ταράνη (1936-2024)*

Οι πόλεις της Ευρώπης είναι συχνοί ταξιδιωτικοί προορισμοί για εμένα, λόγω εργασίας. Αγαπώ τις πόλεις της Ευρώπης, την ιστορία και τη γεωγραφία τους, τα τοπία τους, τις θάλασσες και τα ποτάμια τους, αλλά και τις μουσικές τους, τη ζωγραφική, την ποίηση, την λογοτεχνία τους. Είναι οι πόλεις που γέννησαν και διαμόρφωσαν τον Κάφκα, τον Προυστ, τον Μποντλέρ, τον Κούντερα, τον Πικάσο, τον Τζιακομέτι και τόσους άλλους και άλλες.

Η εργασία μου σχετικά με τις μητροπολιτικές περιοχές των ευρωπαϊκών πόλεων ξεκινάει πολύ νωρίτερα από την παρούσα διπλωματική διατριβή, η οποία θεωρώ ότι έρχεται να ενώσει τα κομμάτια του παζλ των γνώσεών μου και να τα συνδέσει με τις γνώσεις που μου αποκόμισε το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα για τις Ευρωπαϊκές Πολιτικές και Διακυβέρνηση.

Το 2019, στο πλαίσιο της συνεργασίας μου με την Αναπτυξιακή Μείζονος Αστικής Θεσσαλονίκης – Αναπτυξιακό Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης των δήμων της μητροπολιτικής Θεσσαλονίκης ([ΜΑΘ ΑΕ ΑΟΤΑ](#)), ανέλαβα τον συντονισμό του Έργου [RiConnect](#) (UPBACT III) – Rethinking Infrastructure για λογαριασμό του Οργανισμού. Το RiConnect, όπως όλα τα έργα - Action Planning Networks που χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα URBACT, συγκρότησε ένα δίκτυο μητροπολιτικών πόλεων με στόχο να μελετήσουν τις μητροπολιτικές υποδομές με ένα νέο, βιώσιμο και πιο φιλικό στον πολίτη τρόπο. Επί τριάντισι χρόνια, η Βαρκελώνη (Area Metropolitana de Barcelona), το Μάντσεστερ (Grant Mangester), το Παρίσι (Métropole du Grand Paris), το Πόρτο (Porto Metropolitan Area), το Άμστερνταμ (Amsterdam Metropolitan Region), το Gdansk (Gdynia-Sopot Metropolitan Area), η Κρακοβία (Kraków Metropolis Association) και η Θεσσαλονίκη (ΜΑΘ ΑΕ ΑΟΤΑ), δουλέψαμε μαζί πάνω στα θέματα των βιώσιμων μητροπολιτικών υποδομών.

Μέσω αυτού του δικτύου πόλεων, γνώρισα και συνεχίζω να συνεργάζομαι, με εξαιρετικούς επαγγελματίες, τους οποίους θέλω να ευχαριστήσω και από εδώ, τόσο για τις πολύτιμες υποδείξεις τους για αυτή τη εργασία, όσο και για την σπουδαία δουλειά που κάνουν για τις ευρωπαϊκές μητροπόλεις:

Τον **Roland Krebs**, Αρχιτέκτονα – Πολεοδόμο από την Βιέννη, URBACT Lead Expert του RiConnect, ιδρυτή του αρχιτεκτονικού - πολεοδομικού γραφείου [Superwien](#) και μέλος της ομάδας [MetroLab](#), ενός ερευνητικού σχήματος μελέτης των ευρωπαϊκών μητροπολιτικών περιοχών και περιφερειών.

Τον **Joan Caba**, Αρχιτέκτονα – Πολεοδόμο, στέλεχος της [Area Metropolitana de Barcelona](#), στη Δ/ση Πολεοδομικού Σχεδιασμού (Departamento de Urbanismo), ο οποίος, αυτή την περίοδο, συντονίζει το έργο «Barcelola Metropolitan Avenues: from highways to boulevards» που στόχο έχει να μετατρέψει τις μεγάλες λεωφόρους της Βαρκελώνης σε φιλικούς τόπους για όλους.

Τον **Iván Tosics**, URBACT Thematic Programme Expert και συνιδρυτή του [Metropolitan Research Institute](#) με έδρα την Βουδαπέστη.

Το ταξίδι μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Ευρωπαϊκές Πολιτικές και Διακυβέρνηση» του Πανεπιστημίου Νεάπολης της Πάφου, ήταν ένα ταξίδι νέας γνώσης που αποσαφήνισε και ξεκαθάρισε πολλές πτυχές του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Γι' αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Προγράμματος που συνέβαλαν σε αυτό. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα. **Βικτωρία Πιστικού** καθώς είχα την ευκαιρία να συζητήσω μαζί της το θέμα των Μητροπολιτικών Περιφερειών της ΕΕ, σε μια προγενέστερη προσπάθεια ολοκλήρωσης της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να μεταφέρω στον κο. **Φλώρο Φλούρο**, επιβλέποντα της μεταπτυχιακής διατριβής, για όλη την υποστήριξη, τον εξαιρετικό συντονισμό και τις πολύτιμες υποδείξεις του για την επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας μου.

Παρασκευή Ταράνη,
Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μεταπτυχιακή διατριβή της Παρασκευής Ταράνη εξετάζει τον ρόλο των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών περιφερειών (ΠΜΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και την συμβολή τους στην ευρωπαϊκή συνοχή και ολοκλήρωση. Αναγνωρίζοντας τη σημασία τους ως οικονομικά κέντρα και κέντρα γνώσης και καινοτομίας, η συγγραφέας θέτει ως κεντρικό ερώτημα αν οι ΠΜΠ επιτυγχάνουν μεγαλύτερη συνοχή και σύγκλιση από άλλες ευρωπαϊκές περιφέρειες και, κατά συνέπεια, αν συμβάλλουν ουσιαστικά στην ευρωπαϊκή εδαφική ενότητα και στην ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών πολιτικών – κυρίως των πολιτικών εδαφικής συνοχής. Η εργασία υπογραμμίζει ότι οι ΠΜΠ δεν αποτελούν απλώς εθνικούς αναπτυξιακούς πόλους, αλλά διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς αποτελούν έδρες σημαντικών θεσμών, τόπους καινοτομίας και κόμβους διεθνών σχέσεων. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι οι ΠΜΠ ενσωματώνουν τόσο τις ευκαιρίες όσο και τις προκλήσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όντας εστίες δυναμικής ανάπτυξης αλλά και σημείων έντονων κοινωνικών και οικονομικών αντιθέσεων.

Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται το πλαίσιο της έρευνας, οι στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία, ενώ επισημαίνεται η συμβολή της μελέτης στην επιστημονική συζήτηση. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στη θεωρητική διερεύνηση των εννοιών της χωρικής συγκέντρωσης καθώς είναι αυτή η διαδικασία που γέννησε τις σύγχρονες πόλεις συνδέοντας αυτές τις θεωρητικές βάσεις με τις σύγχρονες πολιτικές ολοκλήρωσης στην ΕΕ. Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί τον πυρήνα της εμπειρικής ανάλυσης και εξετάζει δείκτες ανάπτυξης των ΠΜΠ ως Περιφέρειες επιπέδου NUTS3 χρησιμοποιώντας στατιστικά δεδομένα της Eurostat. Το τέταρτο κεφάλαιο συνοψίζει τα ευρήματα, καταγράφει προτάσεις στρατηγικής και αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης του ρόλου των ΠΜΠ στο ευρωπαϊκό σύστημα. Οι προτάσεις περιλαμβάνουν μέτρα όπως η ενίσχυση της συμμετοχής των ΠΜΠ στον σχεδιασμό της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής, η αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων για την ενίσχυση της πράσινης μετάβασης και της ψηφιακής καινοτομίας, καθώς και μέτρα ανάπτυξης στοχευμένων πολιτικών για τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Η παρούσα εργασία τονίζει ότι οι ΠΜΠ δεν είναι απλώς «μηχανές ανάπτυξης», αλλά κρίσιμες για την επίτευξη μιας πιο ισορροπημένης και αλληλέγγυας Ευρώπης. Η εργασία επισημαίνει ότι, παρόλο που οι ΠΜΠ συνεισφέρουν περίπου

τα δύο τρίτα του πληθυσμού και το 72% του ΑΕΠ της ΕΕ, συχνά παραγνωρίζονται στις ευρωπαϊκές πολιτικές συνοχής, γεγονός που περιορίζει τον δυναμισμό τους και την συμβολή τους στην ευρωπαϊκή συνοχή και ολοκλήρωση.

Η καινοτομία της μελέτης έγκειται στη χαρτογράφηση των επιδόσεων των ΠΜΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες, καθώς και στην ανάδειξη της ιδιαίτερης συνεισφοράς τους στη συνοχή και την ολοκλήρωση της ΕΕ. Η συγγραφέας επισημαίνει την ανάγκη αναγνώρισης της «μητροπολιτικής διάστασης» και την υιοθέτηση πιο ευέλικτων και προσαρμοσμένων εργαλείων πολιτικής συνοχής που να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες και προκλήσεις κάθε ΠΜΠ.

Συνολικά, η μεταπτυχιακή διατριβή της Παρασκευής Ταράνη αποτελεί μια προσπάθεια συμβολής στη βιβλιογραφία για τον ρόλο των Μητροπολιτικών Περιφερειών και θέτει ερωτήματα για μελλοντικές μελέτες και συζητήσεις γύρω από την διακυβέρνηση των μητροπολιτικών περιοχών, την περιφερειακή ανάπτυξη και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Λέξεις κλειδιά: Μητροπολιτική Περιφέρεια, Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Ευρωπαϊκή Συνοχή, Περιφερειακές Ανισότητες.

ABSTRACT

The Master Thesis by Paraskevi Tarani examines the role of the Metropolitan Capitals (MC) of the European Union (EU) in shaping European cohesion and integration. Recognizing their importance as economic hubs and centers of knowledge and innovation, the author poses the central question of whether PMRs achieve greater cohesion and convergence compared to other European regions and, consequently, whether they contribute significantly to European territorial unity and the implementation of European policies - especially those concerning territorial cohesion.

The thesis emphasizes that MCs are not merely national development poles but also play a crucial role at the European level, as they host important institutions, are centers of innovation, and function as nodes of international relations. The author argues that MCs integrate both the opportunities and challenges of European integration, serving as hubs of dynamic growth as well as sites of acute social and economic contrasts.

The Thesis is organized into four chapters. The first chapter presents the research framework, objectives, aims, research questions, and research methodology, while also highlighting the study's contribution to the scientific debate. The second chapter focuses on the theoretical exploration of spatial concentration as the process that gave birth to modern cities, linking these theoretical foundations to contemporary integration policies within the EU. The third chapter forms the core of the empirical analysis, examining development indicators of MCs as NUTS3 regions using statistical data by EUROSTAT. The fourth chapter summarizes the findings, proposes strategic recommendations, and emphasizes the need for further strengthening the role of MCs within the European system. Recommendations include measures such as increasing MCs involvement in the design of European cohesion policy, leveraging European resources to support the green transition and digital innovation, and developing targeted policies to reduce intra-regional disparities.

This thesis underscores that MCs are not simply “growth machines” but are critical for achieving a more balanced and cohesive Europe. It highlights that although MCs contribute roughly two-thirds of the EU's population and 72% of its GDP, they are often overlooked in European cohesion policies - a fact that limits their dynamism and their contribution to European cohesion and

integration.

The innovation of this study lies in mapping MCs' performance in relation to the rest of European regions and in highlighting their unique contribution to EU cohesion and integration. The author points out the need to recognize this “metropolitan dimension” and to adopt more flexible and tailored cohesion policy tools that can address the diverse needs and challenges of each MC.

Overall, Paraskevi Tarani's Master's thesis is an effort to contribute to the literature on the role of Metropolitan Regions and raises questions for future studies and discussions around metropolitan governance, regional development, and European integration.

Keywords: Metropolitan Region, Metropolitan Capital Region, European Integration, European Cohesion, Regional Inequalities.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT	11
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	13
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	15
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	15
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	19
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	21
1.1 ΓΕΝΙΚΑ	21
1.2 ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	27
1.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	28
1.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	30
1.5 ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	31
1.6 ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΑΠΟ ΤΙΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΣΤΗΝ	
ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ: ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ.....	35
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	35
2.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΣΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ ..	35
2.3 ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ: Η ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ	51
2.4 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ	
ΣΥΝΟΧΗΣ	57
2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ	
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε., ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ,	
ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ, ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	65
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ. ΝΕΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	
ΚΑΙ ΝΕΑ ΧΩΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	65
3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	71
3.3 ΔΕΙΚΤΗΣ 1- 4: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΜΠ	77

3.4	ΔΕΙΚΤΗΣ 5: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΩΝ ΠΜΠ	82
3.5	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΜΠ – ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	88
3.6	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΜΠ - ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΝΑΣΕ Ο-Υ	94
3.7	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ		101
4.1	ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	101
4.2	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ	103
4.3	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....		111
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι		121
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ - INDEX ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΕΕ27		131

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Τυπολογίες Ευρωπαϊκών Περιφερειών	26
Πίνακας 2. Οργάνωση των βασικών θεωρητικών ερμηνειών της χωρικής συγκέντρωσης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.....	49
Πίνακας 3: Εξέλιξη των βασικών κειμένων εδαφικής στρατηγικής ΕΕ.....	55
Πίνακας 4. Εδαφικές τυπολογίες ανά επίπεδο χωρικής και διοικητικής αναφοράς.....	70
Πίνακας 5. Επιλογή, ομαδοποίηση, και έλεγχος πληρότητας των διαθέσιμων δεδομένων.	72
Πίνακας 6. Επιλογή τελικών δεικτών για την ανάλυση των περιοχών μελέτης (ΠΜΠ)	73
Πίνακας 7. Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες των 27 χωρών – μελών της ΕΕ, κατά NUTS3, 2021.	74
Πίνακας 8: Μεταδεδομένα των δεικτών 1 έως 4	78
Πίνακας 9. Μεταδεδομένα Δείκτη 5	83
Πίνακας 10. Μεταδεδομένα Δείκτη 6	90
Πίνακας 11. Μεταδεδομένα Δείκτη 7.....	94

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Αφαιρετική απόδοση των περιφερειών και μητροπολιτικών περιοχών της ΕΕ. Πηγή: παραγωγή ChatGTP καθ' υπόδειξη της συγγραφέως	3
Εικόνα 2. Ποσοστό πληθυσμού που ζει σε αστικές περιοχές, ανά ήπειρο, κατά τις δεκαετίες 1950-20250. Πηγή: UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2019. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision	22
Εικόνα 3. Πρόβλεψη πληθυσμιακής εξέλιξης των Περιφερειών ΕΕ27, για την χρονική περίοδο από 1 ^η Ιανουαρίου 2023 έως 1 ^η Ιανουαρίου 2050, ανά τύπο Περιφέρειας (Αστικής – Αγροτικής και Ενδιάμεσης). Πηγή: Eurostat online data (code: proj_19rp3).....	23
Εικόνα 4. Μητροπολιτικές Περιφέρειες NUTS3 της ΕΕ27, βάσει των	

πληθυσμιακών κατανομών 2011 και κωδικοποίηση NUTS-NACE 2016. Πηγή: Directorate-General for Regional Policy & Eurostat.	27
Εικόνα 5. Μεθοδολογικό ερευνητικό διάγραμμα. Πηγή: Ιδία επεξεργασία	30
Εικόνα 6. Η πόλη και η άμεση περιφέρειά της. Υπάρχει ένα όριο των επεκτάσεων, η υπέρβαση του οποίου υποσκάπτει τόσο την πόλη όσο και την ύπαιθρο. Πηγή: Gedes, 1915, 96.....	40
Εικόνα 7. Ernest Watson Burgess: Η επέκταση ως διαδικασία. Διάγραμμα απόδοσης της ακτινωτής επέκτασης της πόλης του Σικάγο και των πέντε αστικών ζωνών (χειρόγραφο, χωρίς ημερομηνία) και το αντίστοιχο έντυπο διάγραμμα. Το χειρόγραφο διάγραμμα πιστεύεται ότι είναι η παλαιότερη απεικόνιση του θεωρητικού μοντέλου που αναπτύχθηκε από τον Ernest Burgess για να εξηγήσει τον τρόπο επέκτασης της πόλης. Πηγή: UChicago Library & Burgess, 2019. Διαθέσιμο: https://www.lib.uchicago.edu/collex/exhibits/mapping-young-metropolis/mapping-chicago/	42
Εικόνα 8. Ιεραρχία των οικισμών και οι συμπληρωματικές περιοχές επιρροής της Αγοράς τους μέσα στο σύστημα Κεντρικών Τόπων του Christaller. Πηγή: Christaller, 1966: 54 και ιδία επεξεργασία.....	43
Εικόνα 9. Επιλεξιμότητα στήριξης περιφερειών NUST2 της ΕΕ-27 από ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής 2021-2027, με βάση το επίπεδο ανάπτυξης. Πηγή: DG Regio GIS και ιδία επεξεργασία.	63
Εικόνα 10. Παράδειγμα σημειακών σε στατιστικό γεωκωδικοποιημένο κάνναβο 1 km ² (αριστερά) και γεωχωρικός κάνναβος πληθυσμιακής κατανομής. Πηγή: Eurostat et al. 2020, 26.....	66
Εικόνα 11. Σχηματική οριοθέτηση αστικών συστάδων και αστικών κέντρων βάσει καννάβου πληθυσμιακής πυκνότητας. Πηγή: Eurostat et al. 2020, 38.	68
Εικόνα 12. Αστικό Κέντρο, Πόλη, Ζώνη Μετακίνησης, Λειτουργική Αστική Περιοχή της Graz, Αυστρία. Πηγή: OECD, 2012, 5.	69
Εικόνα 13. Σύνοψη ορισμού Μητροπολιτικής Περιφέρειας. Πηγή: Eurostat, 2025 και ιδία επεξεργασία.....	71
Εικόνα 14. Έκταση, σε τετραγωνικά χλμ. των ΠΜΠ της ΕΕ27. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ιδία επεξεργασία.....	80

Εικόνα 15. Πληθυσμός ΠΜΠ, ΕΕ27, 1 ^η Ιανουαρίου 2023. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.....	80
Εικόνα 16. Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Km ²) ΠΜΠ, ΕΕ27, 1 ^η Ιανουαρίου 2023. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.	81
Εικόνα 17. Ποσοστό (%) πληθυσμού της Χώρας που ζει στην ΠΜΠ, 1 ^η Ιανουαρίου 2023. EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.	82
Εικόνα 18. Συγκριτικές επιδόσεις ΠΜΠ ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020), μεταξύ των ετών 2013-2021. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.	84
Εικόνα 19. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 αναγωγής 2020) ανά ΠΜΠ, για το έτος 2019 και σύγκριση με μη-Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Πηγή: Eurostat 2025, Region and Cities Illustrated (RCI).....	85
Εικόνα 20. ΑΕΠ των ΠΜΠ ΕΕ27 για το 2019, σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020). Σύγκριση με εθνικό ΑΕΠ και μ.ό. μη-μητροπολιτικών Περιφερειών. Πηγή: Eurostat 2025	87
Εικόνα 21. Διακύμανση τιμών Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), του συνόλου τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Πηγή: Eurostat, 2025...	92
Εικόνα 22. Διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022, ως ποσοστιαία (%) συμμετοχή στις εθνικές ΑΠΑ. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Πηγή: Eurostat, 2025.	93
Εικόνα 23. Διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια ΕΕ27, για τους τομείς παραγωγής NACE O-U, κατά τα έτη 2013-2021. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Πηγή: Eurostat, 2025.....	95
Εικόνα 24. Χάρτης διακύμανσης των τιμών Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), για το σύνολο των τομέων παραγωγής, στις Μητροπολιτικές Περιφέρειες ΕΕ27, κατά το έτος 2019. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Οι ΠΜΠ εντοπίζονται με κύκλο. Πηγή: Eurostat 2025, Region and Cities Illustrated (RCI) και ίδια επεξεργασία.	96
Εικόνα 25. Τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν τους δημάρχους	

86 μητροπολιτικών περιοχών της Ευρώπης και πλευρές του προβλήματος της στεγαστικής κρίσης που καταγράφεται ως 2^ο σημαντικότερο πρόβλημα. Πηγή: Eurocities Pulse.100

Εικόνα 26. Η κατανομή των ενισχύσεων στο πλαίσιο των πολιτικών συνοχής και των χρηματοδοτικών εργαλείων ΕΤΠΑ και ΕΚΤ, 2021-2027, με βάση το καθεστώς σύγκλισης των NUTS2 Περιφερειών της ΕΕ27 και εντοπισμός των ΠΜΠ. Πηγή: DG Regio GIS και ίδια επεξεργασία.....106

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΑ	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
ΒΑΑ	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
ΔΚΠ	Δείκτης Κοινωνικής Προόδου
ΕΓΔΕ	Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας
ΕΕ27	Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών – μελών
ΕΕΣ	Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕτΠ	Επιτροπή των Περιφερειών
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΛΑΠ	Λιγότερο Αναπτυγμένη Περιφέρεια
ΜΠ	Μητροπολιτική Περιφέρεια
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση
ΠΑΠ	Περισσότερο Αναπτυγμένη Περιφέρεια
ΠΜ	Περιφέρεια Μετάβασης
ΠΜΠ	Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες
ΣΑΚΧ	Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΕΚ	Συνθήκη περί Ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΤΑΠΤΟΚ	Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων
ΤΔΜ	Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

CLLD	Community Led Local Development
------	---------------------------------

ECSC	European Coal and Steel Community
EEC Treaty	Treaty establishing the European Economic Community
EPO	European Patent Office
ERDF	European Regional Development Fund
ESDP	European Spatial Development Perspective
ESF	European Social Fund
ESI	European Structural and Investment Funds
ESPON	European Territorial Observatory Network
EU	European Union
EU SPI	EU Social Progress Index
EUROSTAT	European Statistics
FAO	Food and Agriculture Organisation
FDI	Foreign Direct Investment
FUA	Functional Urban Area
GVA	Gross Value Added
ICT	Information and Communications Technology
IPC	International Patent Classification
ITI	Integrated Territorial Investments
JRC	Joint Research Center
JTF	Just Transition Fund
LAU	Local Administrative Unit
NUTS	Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques (French)
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
PPS	Purchasing Power Standards
TEU	Treaty on European Union
TFEU	Treaty on the Functioning of the European Union
UN	United Nations
MC	Metropolitan Capital Region

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

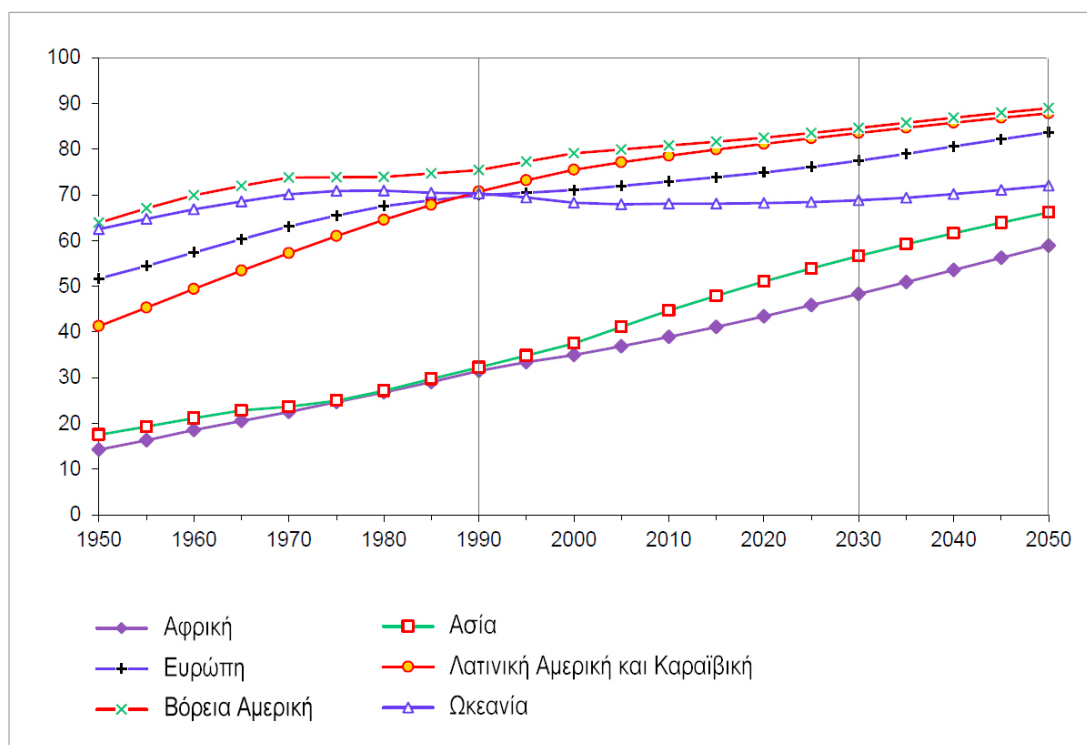
1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η γη καλύπτεται, ολοένα και περισσότερο, από το αστικοποιημένο τοπίο το οποίο σήμερα καταλαμβάνει περίπου το 3% της επιφάνειάς της με πάνω από το ήμισυ του ανθρώπινου πληθυσμού να κατοικεί στις πόλεις. Ο πληθυσμός που ζει σε πόλεις και πυκνοκατοικημένες περιοχές τουλάχιστον 50.000 κατοίκων έχει υπερδιπλασιαστεί τα τελευταία 40 χρόνια, φθάνοντας, από 1,5 δισεκατομμύριο το 1975 σε 3,5 δισεκατομμύρια το 2015. Υπολογίζεται ότι θα φτάσει τα 5 δισεκατομμύρια και σχεδόν το 55% του παγκόσμιου πληθυσμού έως το 2050 (OECD, European Commission, 2020, 10).

Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας τον «βαθμό αστικοποίησης¹» όπως αυτός χρησιμοποιείται από την Eurostat (Eurostat et al, 2021, 33) ταξινομώντας το σύνολο του εδάφους σε τρεις κατηγορίες (α) πόλεις, (β) κωμοπόλεις και ημι-πυκνοδομημένες περιοχές, (γ) αγροτικές περιοχές, διαπιστώνουμε ότι σχεδόν το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού της γης (48%) ζει σε πόλεις, το ένα τέταρτο (24%) σε αγροτικές περιοχές και το υπόλοιπο (28%) σε κωμοπόλεις & ημι-πυκνές περιοχές. Αυτή η ταξινόμηση αποτυπώνει το συνεχές μεταξύ πόλης και υπαίθρου και δίνει μια πιο λεπτομερή εικόνα από τη συμβατική διάκριση αστικός – αγροτικός χώρος (OECD, European Commission, 2020, 10).

Η Ευρώπη είναι μια από τις πιο αστικοποιημένες περιοχές του πλανήτη. Ως προς το ποσοστό του πληθυσμού της που ζει σε αστικοποιημένες περιοχές είναι σήμερα η Τρίτη, πλέον αστικοποιημένη ήπειρος μετά την Βόρεια και την Λατινική Αμερική (εικ.1). Η ίδια κατάσταση και κατάταξη αστικοποίησης, με αυξημένο μάλιστα ποσοστό, διατηρεί η Ευρώπη και στις δημογραφικές προβλέψεις για το 2050 (UN, 2019, 27).

¹ Ο βαθμός αστικοποίησης (DEGURBA – Degree of Urbanisation. Βλ. Κεφάλαιο 3, § 3.1) είναι μια ταξινόμηση που καθορίζει τον χαρακτήρα μιας εδαφικής περιοχής. Κατατάσσει την επικράτεια μιας χώρας σε ένα αστικό - αγροτικό συνεχές με διαβαθμίσεις. Ο DEGURBA συνδυάζει το μέγεθος του πληθυσμού μιας περιοχής και τα όρια της εδαφικής πυκνότητας του πληθυσμού για να καθορίσει 3 αμοιβαία αποκλειόμενες κατηγορίες χώρου: (α) πόλεις (πυκνοδομημένες περιοχές), (β) κωμοπόλεις και προάστια (ημι-πυκνοδομημένες περιοχές), και (γ) αγροτικές περιοχές (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/information-data>).

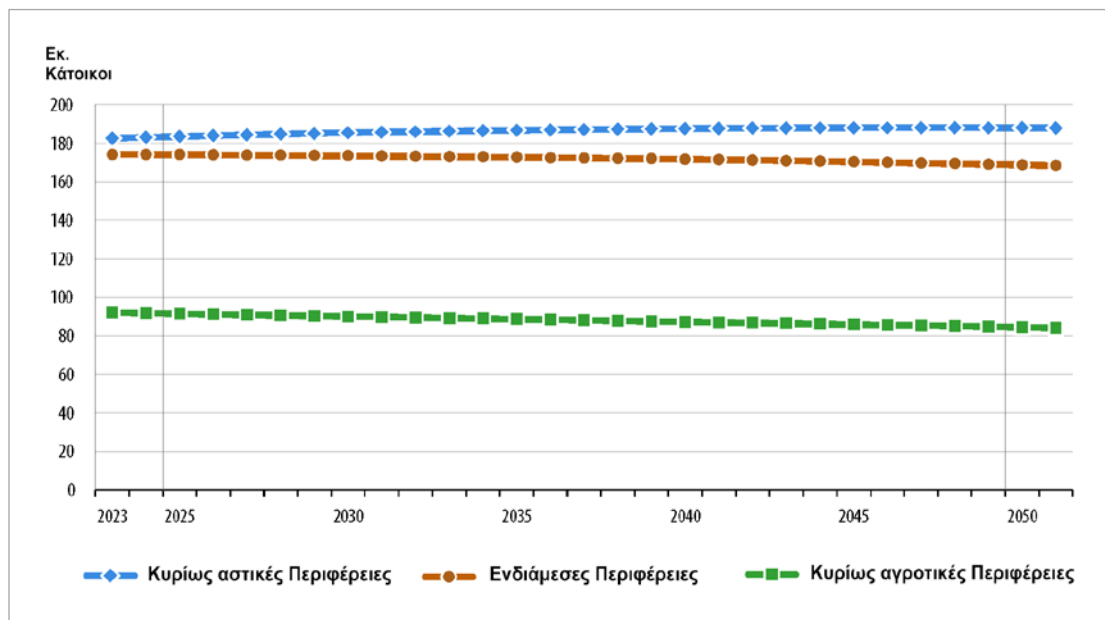
Εικόνα 2. Ποσοστό πληθυσμού που ζει σε αστικές περιοχές, ανά ήπειρο, κατά τις δεκαετίες 1950-20250. Πηγή: UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2019. *World Urbanization Prospects: The 2018 Revision*

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών - μελών (ΕΕ27), από τα 450,4 εκατομμύρια κατοίκους που αριθμεί σήμερα (Eurostat, 1η Ιανουαρίου 2025), εκτιμάται ότι το 75% ζει σε αστικές περιοχές (πόλεις, κωμοπόλεις και προάστια). Οι προβλέψεις δείχνουν ότι το ποσοστό του αστικού πληθυσμού στην Ευρώπη θα συνεχίσει να αυξάνεται και είναι πιθανό να ξεπεράσει το 80% έως το 2050 (UN, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2019, 25). Στην ΕΕ27, οι αστικοποιημένες περιοχές φιλοξενούν πάνω από τα δύο τρίτα του συνολικού πληθυσμού της, καταναλώνουν περίπου το 80% της ενέργειας και παράγουν έως και το 85% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²

Παρά την συρρίκνωση ή στασιμότητα της γενικής πληθυσμιακής ανάπτυξης που παρατηρείται στην ΕΕ27, ορισμένες «κυρίως αστικές περιφέρειες» χαρακτηρίζονται από σχετικά ταχεία αύξηση του πληθυσμού με τους νέους να αντιπροσωπεύουν ένα συγκριτικά υψηλό τμήμα του συνολικού αριθμού των κατοίκων τους. Αυτή η τάση συνδέεται με τη μετακίνηση των νέων σε αστικές περιοχές για εκπαίδευση ή και εργασία, ενώ οι ηλικιωμένοι είναι πιο πιθανό να

² https://ec.europa.eu/regional_policy

εγκαταλείψουν τις μεγάλες πόλεις και να συνταξιοδοτηθούν στην ύπαιθρο ή σε μικρότερες πόλεις³. Η εικόνα 3 αποτυπώνει αυτή την τάση πληθυσμιακής ανάπτυξης των κυρίως αστικών Περιφερειών έναντι των αγροτικών με πληθυσμιακές προβλέψεις από 2023 έως 2050⁴.

Εικόνα 3. Πρόβλεψη πληθυσμιακής εξέλιξης των Περιφερειών ΕΕ27, για την χρονική περίοδο από 1^η Ιανουαρίου 2023 έως 1^η Ιανουαρίου 2050, ανά τύπο Περιφέρειας (Αστικής – Αγροτικής και Ενδιάμεσης). Πηγή: Eurostat online data (code: proj_19rp3).

Οι πόλεις και οι αστικοποιημένες περιοχές και Περιφέρειες της ΕΕ αποτελούν σημαντικές κινητήριες δυνάμεις της ευρωπαϊκής οικονομίας και λειτουργούν ως καταλύτες για τη δημιουργικότητα και την καινοτομία σε ολόκληρη την Ένωση. Από την άλλη πλευρά, αποτελούν μέρη όπου συσσωρεύονται, σε εντονότερο βαθμό, προβλήματα όπως η ανεργία, ο κοινωνικός διαχωρισμός και η φτώχεια,

³ Eurostat online data code: proj_19rp3. https://doi.org/10.2908/PROJ_19RP3 (πρόσβαση 10 Μαΐου 2025).

⁴ Η διάκριση αστικών - αγροτικών Περιφερειών αποτελεί μια ταξινόμηση της Eurostat που περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες: (1) Κυρίως αστικές Περιφέρειες είναι οι Περιφέρειες επιπέδου NUTS3 στις οποίες πάνω από το 80% του πληθυσμού τους ζει σε αστικές συστάδες (urban clusters) του πληθυσμιακού πλέγματος, (2) Ενδιάμεσες Περιφέρειες είναι οι περιφέρειες επιπέδου NUTS3 στις οποίες πάνω από το 50% και έως το 80% του πληθυσμού τους ζει σε αστικές συστάδες και (3) Κυρίως αγροτικές Περιφέρειες είναι οι περιφέρειες επιπέδου NUTS3 στις οποίες τουλάχιστον το 50% του πληθυσμού τους ζει σε αγροτικές μικροπεριοχές (cells) του πληθυσμιακού πλέγματος (βλ. περισσότερα Κεφάλαιο 3 § 3.1).

η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η ενεργειακή φτώχεια, η βία και η ανασφάλεια στον δημόσιο χώρο, η κυκλοφοριακή συμφόρηση και η μόλυνση του αέρα, προβλήματα που έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα της καθημερινής ζωής εκατομμυρίων ανθρώπων. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές για τον αστικοποιημένο χώρο αποτελούν ένα σημαντικό κεφάλαιο που βρίσκεται στο κέντρο της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής και της Πολιτικής Εδαφικής Συνοχής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί τις πόλεις της ως πηγή αλλά και ως λύση των σημερινών οικονομικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Τα τελευταία χρόνια, η πληθυσμιακή μεγέθυνση των πόλεων και η διάχυση της αστικοποίησης οδήγησε σε μια μεγάλη εδαφική επέκταση των πόλεων, που αποτελούν πλέον μεγάλα, πολυκεντρικά συστήματα που ενσωμάτωσαν μικρούς διάσπαρτους οικισμούς, συγκέντρωσαν πολλές και ποικίλες αστικές και οικονομικές λειτουργίες. Οι μεγάλες μητροπόλεις αποτελούν ισχυρούς πόλους που έχουν μεγάλο βαθμό υπερτοπικής εμβέλειας ενώ πολλές από αυτές συγκροτούν διεθνή οικονομικά κέντρα στο παγκοσμιοποιημένο σύστημα. Η εξέλιξη αυτή γέννησε την ανάγκη να δοθούν νέοι, σύγχρονοι ορισμοί για να αποδώσουν την περιγραφή αυτών των πολυκεντρικών αστικών συστημάτων και να καταγράψουν την λειτουργικότητά τους αλλά και για να χαρτογραφήσουν και να διευκρινίσουν τα όρια μεταξύ αστικοποιημένης και αγροτικής γης που πλέον είναι σύνθετα και πολλές φορές δυσδιάκριτα.

Από την άλλη πλευρά, η εξέλιξη της δημογραφικής επιστήμης και η εμφάνιση των γεωκωδικοποιημένων απογραφών, των γεωγραφικά αναφερόμενων μητρώων πληθυσμού και των πλεγμάτων πληθυσμού υψηλής ανάλυσης, η χωρική ανάλυση των δεδομένων πληθυσμού έχει αναπτυχθεί δυναμικά παρέχοντας τη δυνατότητα να έχουμε πολύ ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τις πληθυσμιακές πυκνότητες και την εδαφική κατανομή των πληθυσμών.

Οι δύο αυτές ταυτόχρονες τάσεις έχουν οδηγήσει σε διεθνείς αλλαγές στον τρόπο οριοθέτησης των πόλεων και των οικισμών και έχουν οδηγήσει στην ανάπτυξη κοινών παγκόσμιων ορισμών για τη διάκριση αστικοποιημένου και αγροτικού χώρου αλλά και τη διάκριση πυκνοδομημένων αστικών συμπλεγμάτων, πόλεων και μητροπόλεων, από χαμηλότερης πυκνότητας οικισμούς και κωμοπόλεις.

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, και αρκετές άλλες παγκόσμιες ατζέντες, απαιτούν, πλέον, την παραγωγή εναρμονισμένων στατιστικών για τα αστικοποιημένα και αγροτικά εδάφη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Eurostat σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη – Human Settlements Programme (UN Habitat), UN – FAO (Food and Agriculture Organisation) και UN Statistics, τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ / OECD), την Παγκόσμια Τράπεζα (The World Bank) και άλλους έχουν δουλέψει πάνω σε κοινές, νέες μεθοδολογίες για τον ορισμό των πόλεων και την ταξινόμηση του αστικού – αγροτικού συνεχούς (Eurostat et al., 2021, 2).

Καθορισμός του πληθυσμιακού πλέγματος (population grid) και τυπολογία μικροπεριοχών πληθυσμιακής ανάλυσης (cells & clusters) βάσει της πληθυσμιακής συγκέντρωσης, οριοθέτηση και ταξινόμηση του αστικού – αγροτικού συνεχούς, βαθμός αστικοποίησης (DEGUBRA) και τυπολογία αστικοποιημένων εδαφών σε τοπικό διοικητικό επίπεδο (LAU1), οριοθέτηση των Αστικών Λειτουργικών Περιοχών (FUA – Functional Urban Areas) και των ζωνών μετακίνησης (commuting zones) γύρω από μεγάλες πόλεις, ταξινόμηση των Περιφερειών (επιπέδου NUTS3) με βάση τον αστικό ή αγροτικό τους χαρακτήρα, τον βαθμό αστικοποίησής τους, ή την γεωγραφία τους: όλα αυτά συγκροτούν το πλήρες πλαίσιο της Eurostat για την παραγωγή δεδομένων σε όλα τα διοικητικά επίπεδα του χώρου.

Οι ευρωπαϊκές πολιτικές εδαφικής συνοχής αλλά και όλες οι σχετικές με τον χώρο πολιτικές, εναρμονίζονται πλήρως με τους ακριβείς ορισμούς της Eurostat για την ταξινόμηση του συνόλου των ευρωπαϊκών εδαφών, των περιοχών αλλά κυρίως των Περιφερειών των χωρών – μελών της. Η τυπολογία και ταξινόμηση των Περιφερειών όλων των επιπέδων (επιπέδου NUTS1, NUTS2 και NUTS3) αποτελεί τη βάση εφαρμογής όλων των πολιτικών συνοχής (Πίνακας 1).

Στο βαθμό που οι Περιφέρειες της ΕΕ27 αποτελούν τα βασικά κύτταρα άσκησης των ευρωπαϊκών πολιτικών συνοχής, η παρούσα Διπλωματική Εργασία θα χρησιμοποιήσει ως βάση της ανάλυσής της την Περιφέρεια διοικητικού επιπέδου 3 (NUTS3), και πιο συγκεκριμένα την αστική Περιφέρεια που της αποδίδεται ο χαρακτηρισμός «Μητροπολιτική (Metropolitan / Metro Region)».

Η Eurostat ορίζει τις Μητροπολιτικές Περιφέρειες ως Περιφέρειες επιπέδου NUTS3, όπου τουλάχιστον το μισό του πληθυσμού τους ζει σε μια Λειτουργική Αστική Περιοχή⁵ που συγκεντρώνει περισσότερους από 250.000 κατοίκους.

⁵ Μια Λειτουργική Αστική Περιοχή (FUA – Functional Urban Area) ή Μητροπολιτική Περιοχή αποτελείται από μια πόλη συν τις γύρω, λιγότερο πυκνοκατοικημένες χωρικές μονάδες που

Πίνακας 1. Τυπολογίες Ευρωπαϊκών Περιφερειών

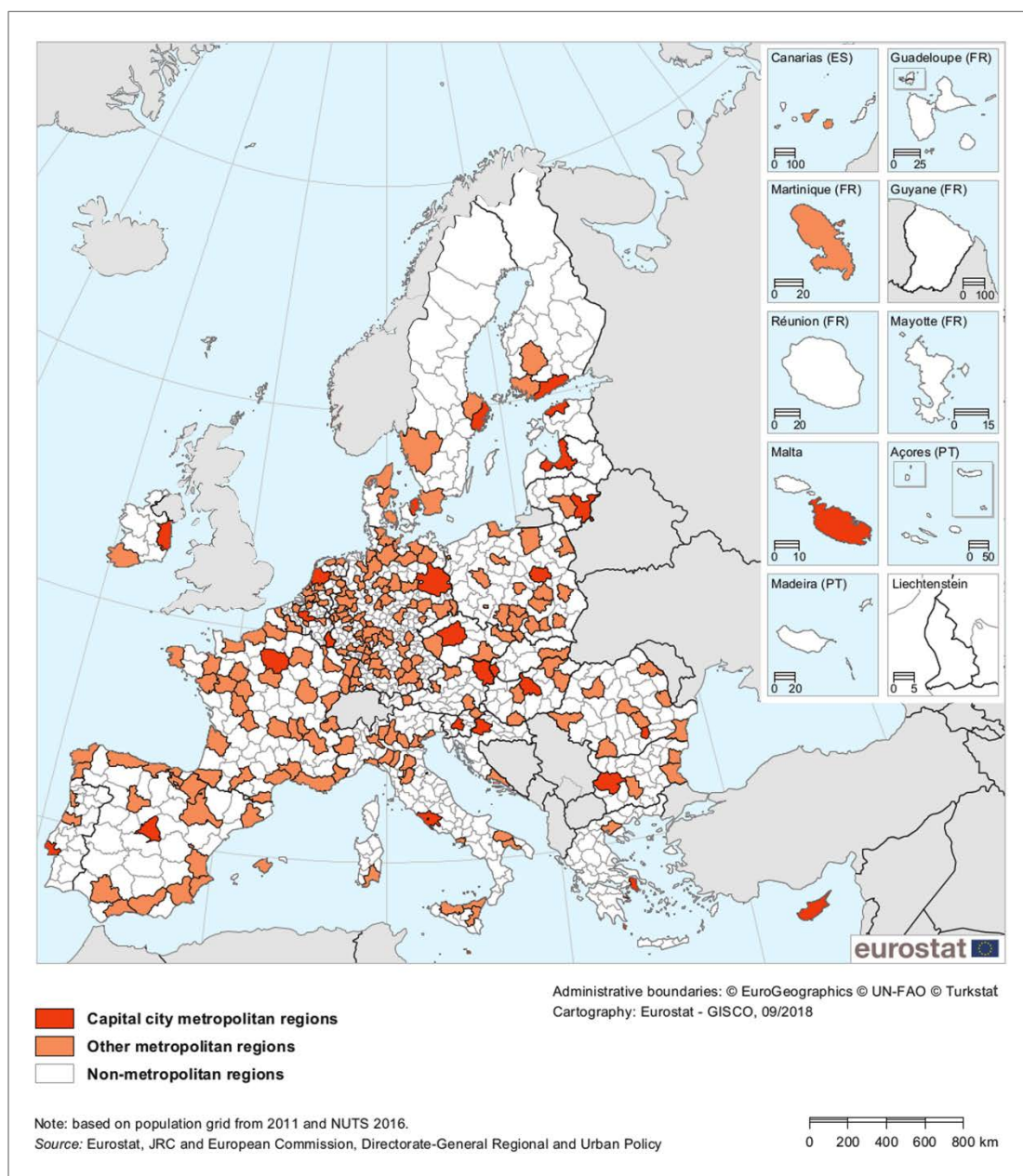
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ	ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΒΑΣΕΙ ΕΔΑΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ			ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΒΑΣΕΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ
NUTS 1				
NUTS 2				
NUTS 3	ΑΣΤΙΚΕΣ – ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	ΑΣΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΕΡΓΑΛΕΙΑ: ΕΠΤΑ / ΕΚΤ)
	Κυρίως Αστικές Περιφέρειες	Μητροπολιτικές Περιφέρειες (Πρωτεύουσες)	Διασυνοριακές Περιφέρειες	Λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες
	Ενδιάμεσες Περιφέρειες	Μητροπολιτικές Περιφέρειες (Μη – Πρωτεύουσες)	Παράκτιες Περιφέρειες	Περιφέρειες σε Μετάβαση
	Κυρίως Αγροτικές Περιφέρειες	Μη – Μητροπολιτικές Περιφέρειες	Νησιωτικές Περιφέρειες	Αναπτυγμένες Περιφέρειες
			Ορεινές Περιφέρειες	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες (ΜΠ) εμπεριέχουν διαφοροποιημένα τμήματα στην εδαφική τους κάλυψη, αποτελούμενα κυρίως από αστικά εδάφη αλλά και αγροτικά τα οποία χαρακτηρίζονται βάσει της πληθυσμιακής τους πυκνότητας και του βαθμού αστικοποίησης. Ως Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες (ΠΜΠ) ορίζονται οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες οι οποίες περιλαμβάνουν μία Λειτουργική Αστική Περιοχή που είναι πρωτεύουσα κράτους.

Με βάση την ταξινόμηση NUTS - NACE 2016, καταγράφονται 277 μητροπολιτικές περιφέρειες στην ΕΕ27. Σε αυτές περιλαμβάνονται 27 Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες και επιπλέον 250 άλλες Μητροπολιτικές Περιφέρειες (Εικόνα 4).

αποτελούν την αγορά εργασίας της πόλης, την ζώνη μετακίνησης (commuting zone). Αυτή η ζώνη μετακίνησης δημιουργεί μια καθημερινή ανθρώπινη ροή κατοικίας – εργασίας προς και από την πόλη. Τέτοιες περιοχές συχνά αναφέρονται ως «λειτουργικές» επειδή αποτυπώνουν την πλήρη οικονομική λειτουργία μιας πόλης. Η οριοθέτηση της λειτουργικής αστικής περιοχής είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την ενημέρωση της χάραξης πολιτικής σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, της οικονομικής ανάπτυξης και του πολεοδομικού σχεδιασμού (OECD 2019, 1-18 και Moreno - Monroy et al., 2021). Βλ. επίσης Κεφάλαιο 3, § 3.1.

Εικόνα 4. Μητροπολιτικές Περιφέρειες NUTS3 της ΕΕ27, βάσει των πληθυσμιακών κατανομών 2011 και κωδικοποίησης NUTS-NACE 2016. Πηγή: Directorate-General for Regional Policy & Eurostat.

1.2 ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα Διπλωματική Διατριβή, θα διερευνήσει τον ρόλο των 27 Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών (ΠΜΠ) στην προώθηση της ευρωπαϊκής συνοχής και ολοκλήρωσης, εστιάζοντας τόσο στις ευκαιρίες που προσφέρουν όσο και στις προκλήσεις που εμπεριέχουν. Μέσα από ανάλυση συγκεκριμένων δεικτών ανάπτυξης, επιχειρείται η αποτύπωση της συμβολής τους στην άμβλυνση

των εδαφικών ανισοτήτων, στη στήριξη των διαδικασιών ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και στην καλλιέργεια μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Η εργασία φιλοδοξεί να φωτίσει τις σύνθετες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μητροπολιτικών πρωτευουσών και των ευρωπαϊκών πολιτικών συνοχής, συνεισφέροντας στη συζήτηση για το μέλλον της χωρικής ολοκλήρωσης στην Ευρώπη.

Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής αρχιτεκτονικής της Ευρώπης. Ως κύρια αστικά κέντρα με υψηλή συγκέντρωση πολιτικών θεσμών, οικονομικών δραστηριοτήτων, καινοτομίας και πολιτισμικής δυναμικής, αυτές οι περιφέρειες αποτελούν όχι μόνο εθνικούς πόλους ανάπτυξης, αλλά και κρίσιμους παράγοντες για τη συνοχή και την ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Στο πλαίσιο μιας Ένωσης που χαρακτηρίζεται από ποικιλομορφία και ανισότητες, οι πρωτεύουσες μητροπολιτικές ζώνες ενσαρκώνουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που ανακύπτουν από την επιδίωξη ενιαίας, ισόρροπης και ανταγωνιστικής ανάπτυξης.

Η εμβέλειά τους υπερβαίνει τα εθνικά όρια, καθώς λειτουργούν ως διακρατικοί κόμβοι μεταφορών, έδρες ευρωπαϊκών και διεθνών οργανισμών και τόποι παραγωγής γνώσης και καινοτομίας. Περιφέρειες όπως το Παρίσι, το Βερολίνο, οι Βρυξέλλες, το Δουβλίνο και άλλες συγκεντρώνουν οικονομικά και θεσμικά πλεονεκτήματα, διαμορφώνοντας καίριες γεωγραφικές και λειτουργικές συγκλίσεις εντός της ΕΕ. Παράλληλα, αναδύονται ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι περιφέρειες συμβάλλουν στην εμβάθυνση της ευρωπαϊκής συνοχής, όχι μόνο οικονομικά, αλλά και κοινωνικά και πολιτικά, αλλά και για το κατά πόσο προάγουν την ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη που επιδιώκει η ΕΕ ή απλώς διαιωνίζουν, και αυτές, τις γνωστές ανισότητες μεταξύ βορρά και νότου, ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης.

1.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Με βάση τα παραπάνω, το βασικό ερευνητικό ερώτημα της μεταπτυχιακής διατριβής αποτελεί μια προσπάθεια ανάλυσης της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνικής γεωγραφίας των 27 Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 χωρών – μελών και της διερεύνησης του ρόλου τους στην Ευρωπαϊκή Συνοχή και Ολοκλήρωση. Η μεταπτυχιακή αυτή διατριβή ξεκινάει με κάποιες βασικές υποθέσεις εργασίας, περισσότερο ή λιγότερο

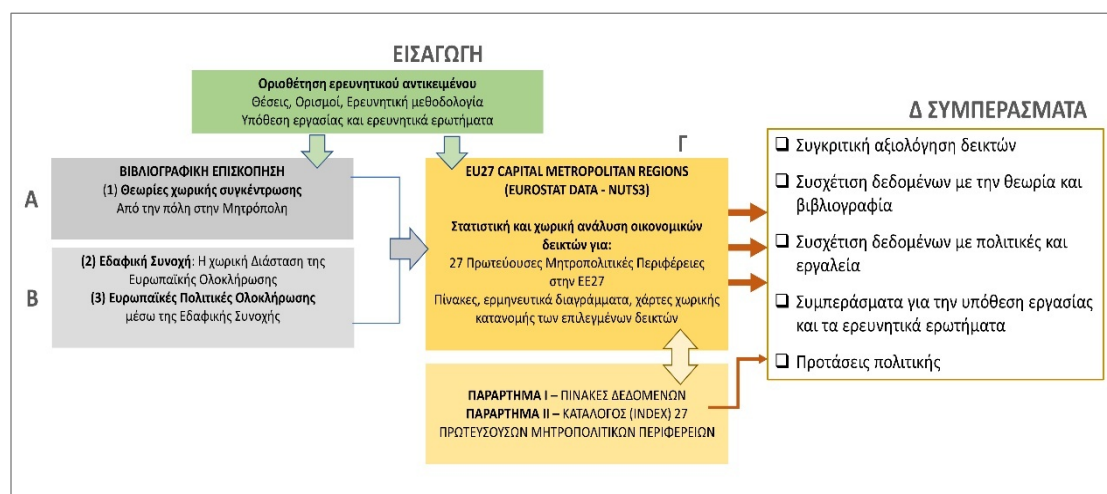
προφανείς, που είναι οι εξής: Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (1) είναι περιφέρειες που πετυχαίνουν αισθητά υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης από τις υπόλοιπες - μη μητροπολιτικές - περιφέρειες, και (2) είναι περιφέρειες που πετυχαίνουν υψηλότερους δείκτες οικονομικής και εδαφικής συνοχής και ως συνέπεια, αποτελούν τόπους όπου η ευρωπαϊκή χωρική συνοχή και ολοκλήρωση μοιάζει πιο ορατή και εφικτή.

Για την υποστήριξη ή ανατροπή των βασικών αυτών υποθέσεων εργασίας, θα διερευνηθούν μία σειρά από ερευνητικά υπο-ερωτήματα όπως:

1. Υπάρχει σύγκλιση ή απόκλιση, και σε ποιο βαθμό, μεταξύ των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών (ΠΜΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως προς μια σειρά εξεταζόμενα οικονομικά στοιχεία και δείκτες;
2. Υπάρχει χωρική διάσταση στις ανισότητες, μεταξύ των ΠΜΠ της ΕΕ27; Δηλαδή, παρατηρούνται και εδώ οι τυπικές ανισότητες μεταξύ ευρωπαϊκού βορρά και νότου ή μήπως υπάρχει μεγαλύτερη συνοχή και σύγκλιση;
3. Οι ανισότητες μεταξύ των ΠΜΠ είναι εξίσου αντίστοιχες με τις ανισότητες των μη μητροπολιτικών περιφερειών ή μήπως οι περιφέρειες αυτές εμφανίζουν καλύτερους δείκτες εδαφικής συνοχής και σύγκλισης;

1.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί προκειμένου να εξεταστεί η ισχύς των υποθέσεων εργασίας και να απαντηθούν τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα φαίνεται εποπτικά στο μεθοδολογικό διάγραμμα της εικόνας 5.

Εικόνα 5. Μεθοδολογικό ερευνητικό διάγραμμα. *Πηγή: Ιδία επεξεργασία*

Βάσει του μεθοδολογικού διαγράμματος, η ερευνητική προσέγγιση ακολουθεί μια πολυεπίπεδη και συστημική διαδικασία, συνδυάζοντας θεωρητική τεκμηρίωση με την εμπειρική ανάλυση. Αρχικά, γίνεται η οριοθέτηση του ερευνητικού αντικειμένου μέσω σαφούς διατύπωσης της υπόθεσης εργασίας και των ερευνητικών ερωτημάτων. Αυτά περιστρέφονται γύρω από τη συμβολή των πρωτεύουσών μητροπολιτικών περιφερειών στην προώθηση της εδαφικής συνοχής και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, με στόχο την αποτύπωση του ρόλου τους, τόσο στο οικονομικό όσο και στο επίπεδο της ολοκλήρωσης των πολιτικών.

Η θεωρητική υποστήριξη της εργασίας γίνεται μέσω εκτενούς βιβλιογραφικής επισκόπησης η οποία συνδυάζει τους παρακάτω άξονες:

1. Θεωρίες χωρικής συγκέντρωσης και η μετάβαση από την πόλη στη μητροπολιτική κλίμακα. Η θεωρητική επισκόπηση της χωρικής συγκέντρωσης και του φαινομένου της αστικοποίησης εξετάζεται μέσω του διπόλου χώρος – οικονομία.
2. Σύντομη θεωρητική επισκόπηση της έννοια της εδαφικής συνοχής ως θεμελιώδους διάστασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.
3. Επισκόπηση των ευρωπαϊκών πολιτικών που επιδιώκουν την ολοκλήρωση μέσω της ενίσχυσης της εδαφικής συνοχής.

Στο εμπειρικό μέρος της μελέτης (μελέτη περίπτωσης), το οποίο αφορά τις 27 Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της ΕΕ (περιφέρειες επιπέδου NUTS3, σύμφωνα με τον ορισμό της EUROSTAT), πραγματοποιείται στατιστική και χωρική ανάλυση επιλεγμένων οικονομικών δεικτών. Οι δείκτες αναλύονται μέσω ερμηνευτικών διαγραμμάτων και χαρτών που παρουσιάζουν τη χωρική κατανομή και επιτρέπουν τη συγκριτική αξιολόγηση. Η ανάλυση των δεδομένων υποστηρίζεται, όπου είναι εφικτό, από την θεωρητική και βιβλιογραφική επισκόπηση που έχει προηγηθεί, αλλά και από την επισκόπηση των πολιτικών και των εργαλείων εδαφικής συνοχής της ΕΕ. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει την εννοιολογική και πολιτική ερμηνεία των ευρημάτων.

Το εμπειρικό μέρος υποστηρίζεται με την παράθεση δύο Παραρτημάτων: (I) Παράρτημα παράθεσης πινάκων του πλήθους των δεδομένων που έχει αναλυθεί στο Κεφάλαιο 3 – Μελέτη Περίπτωσης (raw material) και (II) παράθεση καταλόγου (index) των 27 ΠΜΠ των χωρών – μελών με τυποποιημένες βασικές πληροφορίες για κάθε μία από αυτές.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων που απαντούν στην υπόθεση εργασίας και στα ερευνητικά ερωτήματα, καθώς και με την υποβολή προτάσεων πολιτικής για τη βελτίωση της συμβολής των μητροπολιτικών κέντρων στην ευρωπαϊκή συνοχή.

Η μελέτη αξιοποιεί τη συγκριτική και την ποσοτική ανάλυση ως βασικά εργαλεία, εστιάζοντας στη διασύνδεση χωρικών και πολιτικών διαστάσεων. Πρόκειται για μια πολυδιάστατη προσέγγιση που συνδυάζει ανάλυση δεδομένων, γεωγραφική απεικόνιση και πολιτική αποτίμηση, ενισχύοντας την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα των αποτελεσμάτων.

1.5 ΔΟΜΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή οργανώνεται σε τέσσερα βασικά κεφάλαια, τα οποία δομούνται με σκοπό τη συστηματική διερεύνηση του ρόλου των πρωτεύουσών μητροπολιτικών περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ενίσχυση της εδαφικής συνοχής και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Το **Πρώτο Κεφάλαιο (Εισαγωγή)** θέτει το πλαίσιο της έρευνας, περιγράφοντας το αντικείμενο και τους στόχους της διατριβής. Ειδικότερα, διατυπώνονται τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα και παρουσιάζεται η μεθοδολογική

προσέγγιση που ακολουθείται. Επίσης, αναλύεται η καινοτομία και η επιστημονική συμβολή της εργασίας, ενώ παρατίθεται σύντομη επισκόπηση της διάρθρωσης του κειμένου.

Το **Δεύτερο Κεφάλαιο** επικεντρώνεται στη θεωρητική διερεύνηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της εδαφικής συνοχής. Παρουσιάζονται οι βασικές θεωρίες χωρικής συγκέντρωσης, εστιάζοντας στη μετάβαση από την έννοια της πόλης στη μητρόπολη. Στη συνέχεια, αναλύονται θεωρητικές προσεγγίσεις της εδαφικής συνοχής και εξετάζεται η χωρική διάσταση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με αναφορά στις ευρωπαϊκές πολιτικές που προωθούν την ολοκλήρωση μέσω της ενίσχυσης της εδαφικής συνοχής.

Το **Τρίτο Κεφάλαιο** αποτελεί την κύρια εμπειρική ενότητα της διατριβής, στην οποία πραγματοποιείται ανάλυση περίπτωσης με αντικείμενο τις 27 Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της ΕΕ27. Περιγράφεται η μεθοδολογία ανάλυσης και οι πηγές δεδομένων, ενώ ακολουθεί ανάλυση των επιδόσεων επιλεγμένων δεικτών ανάπτυξης αυτών των Περιφερειών.

Το **Τέταρτο Κεφάλαιο** συνθέτει τα συμπεράσματα της μελέτης περίπτωσης και διατυπώνει προτάσεις πολιτικής και στρατηγικής. Καταγράφονται οι βασικές διαπιστώσεις σχετικά με τη συμβολή των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών στην εδαφική συνοχή και την ολοκλήρωση της ΕΕ27, ενώ προτείνονται κατευθύνσεις για τη μελλοντική ενίσχυση του ρόλου τους στο ευρωπαϊκό χωρικό σύστημα.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τη **Βιβλιογραφία**, όπου παρατίθενται οι πηγές που αξιοποιήθηκαν, και με **δύο Παραρτήματα** τα οποία συμβάλλουν στην ανάλυση της εργασίας με την παράθεση των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν στην μελέτη περίπτωσης αλλά και με έναν κατάλογο – index βασικών πληροφοριών για τις 27 ΠΜΠ:

- Παράρτημα I: Παράθεση πινάκων με τα όλα στοιχεία των δεικτών ανάλυσης
- Παράρτημα II: Κατάλογος (index) τυποποιημένων βασικών πληροφοριών για τις 27 Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες

1.6 ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ

Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες, ως πολυκεντρικά και σύνθετα συστήματα, αποτελούν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ερευνητικό πεδίο για πολλά

επιστημονικά πεδία, όχι μόνο των επιστημών του χώρου και της οικονομικής γεωγραφίας.

Όσον αφορά την οικονομική δραστηριότητα, οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ευρώπης αποτελούν σημαντικούς θύλακες οικονομικής μεγέθυνσης, που παρέχουν οφέλη συγκέντρωσης σε οικονομικές δραστηριότητες μεγάλης κλίμακας. Αποτελούν πόλους συγκέντρωσης πόρων, ανθρώπινου κεφαλαίου, γνώσης και καινοτομίας. Οι οικονομίες κλίμακας και τα οφέλη αυτής της συγκέντρωσης αποτελούν τις βασικές παραμέτρους για την ερμηνεία του ταχύτερου ρυθμού ανάπτυξης των μητροπόλεων, ενώ σημαντική και η επίδραση της παραγωγική τους διάρθρωσης.

Από την άλλη πλευρά, τα ζητήματα της συνεχούς επέκτασης των αστικοποιημένων εδαφών, η μείωση του διαθέσιμου εδάφους, η συγκέντρωση πολλών παραγωγικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων στον χώρο, είναι ζωτικής σημασίας για την ποιότητα της ζωής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και τον μετριασμό της. Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της αστικής εξάπλωσης και της ανθρωπογενούς δραστηριότητας των πόλεων είναι ιδιαίτερα υψηλό.

Αρκετές ερευνητικές εργασίες έχουν εστιάσει το ενδιαφέρον τους στον ρόλο των μητροπολιτικών περιφερειών στην ΕΕ αλλά και στον ρόλο των μεγάλων ευρωπαϊκών μητροπόλεων στο διεθνές, παγκοσμιοποιημένο οικονομικό και πολιτικό σύστημα. Ωστόσο, δεν είναι τόσο πολλές όσο η μεγάλη σημασία του φαινομένου και των επιπτώσεών του. Οι οπτικές των ερευνητικών εργασιών για τις μητροπολιτικές περιοχές είναι πολλές: οικονομία, περιβάλλον και κλιματική αλλαγή, λειτουργικότητα, διακυβέρνηση κ.ά.

Η συνεισφορά αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής αφορά σε μια πτυχή που δεν έχει αρκετά αναλυθεί, ίσως και καθόλου, είναι η ανάλυση του ρόλου των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την εδαφική συνοχή. Δεν έχει, δηλαδή, ιδιαίτερα χαρτογραφηθεί ο βαθμός σύγκλισης ή απόκλισης μεταξύ των ΠΜΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 χωρών - μελών συγκρινόμενες με τις ανισότητες των μη - μητροπολιτικών περιφερειών της ΕΕ, έτσι ώστε να διεξαχθούν συμπεράσματα σχετικά τη συμβολή τους στην εδαφική συνοχή και ολοκλήρωση.

Η βασική υπόθεση εργασίας της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι ότι οι ΠΜΠ της ΕΕ27 πετυχαίνουν συνοχή και σύγκλιση σε μια σειρά οικονομικούς

δείκτες, υπερβαίνοντας τις βαθιές περιφερειακές ανισότητες βορρά/νότου και συμβάλλοντας σημαντικά στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση των πολιτικών. Αυτή η υπόθεση εργασίας που θα επιχειρηθεί να επιβεβαιωθεί ή να ανατραπεί, έχει ερευνητικό ενδιαφέρον και θα συμβάλει στην επιστημονική συζήτηση τόσο για τις μητροπολιτικές περιοχές όσο και για την ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών πολιτικών εδαφικής συνοχής.

Ένα σημαντικό ζήτημα που ένας ερευνητής πρέπει να λάβει υπόψη όταν μελετάει και συγκρίνει τις υφιστάμενες ερευνητικές εργασίες και άρθρα, ειδικά όταν συγκρίνει ποσοτικά δεδομένα και δείκτες ανάπτυξης, είναι οι ορισμοί και η εδαφική μονάδα αναφοράς που κάθε μελέτη χρησιμοποιεί. Η παρούσα μελέτη θα χρησιμοποιήσει ως εδαφική μονάδα αναφοράς την Περιφέρεια NUTS3 της Eurostat (Metro-Regions) και μάλιστα την Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια (Metropolitan Capital), και θα αναλύσει επιλεγμένα, διαθέσιμα οικονομικά δεδομένα και δείκτες ανάπτυξης για τις 27 NUTS3 ΠΜΠ των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΑΠΟ ΤΙΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΣΤΗΝ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ: ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η γεωγραφική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας και οι μηχανισμοί που διέπουν τη συγκέντρωση του πλούτου και της ανάπτυξης σε ορισμένα χωρικά σημεία αποτέλεσαν θεμελιώδη ζητήματα θεωρητικής και εμπειρικής διερεύνησης στον χώρο των οικονομικών, της γεωγραφίας και του περιφερειακού σχεδιασμού. Οι θεωρίες χωρικής συγκέντρωσης —από τις πρώιμες συμβολές της χωρικής οικονομίας έως τα νεότερα σχήματα της νέας οικονομικής γεωγραφίας— ερμηνεύουν τις εδαφικές ανισότητες ως αποτέλεσμα σωρευτικών διαδικασιών, αυξανόμενων αποδόσεων και διαφοροποιημένων χωρικών δυναμικών.

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι θεωρητικές αυτές παραδοχές προσλαμβάνουν ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεν συντελείται σε ένα ουδέτερο χωρικό πεδίο, αλλά επιδρά και διαμορφώνεται από τις υπάρχουσες ανισορροπίες. Η εισαγωγή της έννοιας της εδαφικής συνοχής στο θεσμικό και πολιτικό λεξιλόγιο της Ε.Ε. συνιστά μια προσπάθεια αναπλαισίωσης του αναπτυξιακού παραδείγματος, με στόχο την άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών και διακρατικών αποκλίσεων.

Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί μια θεωρητική διερεύνηση της μετάβασης από τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις της χωρικής συγκέντρωσης προς ένα εννοιολογικό πλαίσιο που λαμβάνει υπόψη τις στοχεύσεις της εδαφικής συνοχής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μέσα από τη συγκριτική ανάλυση θεωρητικών ρευμάτων και την ανάδειξη των εντάσεων ανάμεσα στην οικονομική αποτελεσματικότητα και τη χωρική ισότητα, εξετάζονται οι προκλήσεις και οι δυνατότητες διαμόρφωσης μιας συνεκτικής εδαφικής στρατηγικής σε ευρωπαϊκή κλίμακα.

2.2 ΘΕΩΡΙΕΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΣΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ

Η έννοια της χωρικής ή εδαφικής συγκέντρωσης αποτελεί ένα κεντρικό θεωρητικό ζήτημα των συγγραμμάτων που μελετούν το «γιατί» δημιουργήθηκαν οι ανθρώπινες συγκεντρώσεις στο ιστορικό συνεχές. Η ιστορία περιγράφει την εξέλιξη των ανθρώπινων προϊστορικών οικισμών, των πολισμάτων, των πόλεων στην ιστορική και χωρική τους διαχρονία, και των σύγχρονων mega-πόλεων, μητροπόλεων και εκτεταμένων εδαφικών σχηματισμών. Ωστόσο, τις απαντήσεις

στο «γιατί» εμφανίζεται, από τόσο νωρίς στην ιστορία της ανθρωπότητας, η ανάγκη για συγκέντρωση στο χώρο, προσπαθούν να τις δώσουν οι θεωρίες της χωρικής συγκέντρωσης.

Οι θεωρίες, γενικότερα, και οι θεωρίες του χώρου ειδικότερα, ως νοητικά κατασκευάσματα, διακρίνονται από ετερογένεια, ασυνέχειες, αντιφάσεις και συγκρούσεις. Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί μια συγκεντρωτική αναφορά στις βασικές θεωρητικές ερμηνείες της χωρικής συγκέντρωσης σε μια προσπάθεια να άρουμε, σε πολύ μικρό βαθμό, τις ασυνέχειες αυτές και να διατυπώσουμε, πολύ συνοπτικά, την εξέλιξη του φαινομένου «πόλη» και «αστικοποίηση» μέσα από την εξέλιξη του πλούτου των θεωριών και των θεωρητικών σχολών.

Όπως γίνεται κατανοητό μέσα από την ανάγνωση του συγκεντρωτικού πίνακα των θεωριών (Πίνακας 2), η συγκέντρωση στον χώρο, της κοινωνικής ζωής και η δημιουργία οικισμών και πόλεων είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τη συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων του ανθρώπου. Ο προσδιορισμός των εν λόγω σχέσεων, δηλαδή ο προσδιορισμός της μορφής της οικονομίας και παραγωγής και η αποτύπωση του πολυδιάστατου πλέγματος άρθρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο χώρο είναι το εννοιολογικό κλειδί που διατρέχει την «ανάγνωση» του Πίνακα των Θεωριών. Για κάθε θεωρητική σχολή γίνεται προσπάθεια να εντοπιστεί η βασική ερμηνεία που δίνεται στην οικονομία και την παραγωγή ταυτόχρονα με την ερμηνεία του τρόπου άρθρωσής τους στον χώρο.

Η κατανόηση της ερμηνείας αυτού του διπόλου (οικονομία – χώρος) μέσα από τις διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις, μάς επιτρέπει την κατανόηση του κοινωνικοοικονομικού οικοδομήματος των πόλεων, οικισμών / δικτύου οικισμών, και περιφερειών, την κατανόηση και πρόβλεψη των χωρικών σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων (Λαμπριανίδης, 2012) και, τελικά την καλύτερη κατανόηση της ολοκλήρωσης αυτών των σχέσεων εντός του συγκεκριμένου εδαφικού / χωρικού οικοδομήματος που μελετάμε, την ΕΕ των 27 χωρών - μελών.

Εάν με τον όρο «αστικοποίηση» αναφερόμαστε στη μετατόπιση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων από την ύπαιθρο στην πόλη και ως εκ τούτου στη δημιουργία νέων μορφών κοινωνικότητας, τότε οι κλασσικές κοινωνιολογικές θεωρίες των M. Weber, K. Marx και E. Durkheim, τοποθετούν την αφετηρία της σύγχρονης πόλης στην μετάβαση από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό (Κομνηνός, 1986).

Ο Max Weber με το εμβληματικό του έργο «Η Πόλις», υποστηρίζει ότι οι μεσαιωνικές πόλεις συνέβαλαν καθοριστικά στην κατάλυση της φεουδαρχίας και στη συγκρότηση και ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων. Σε αντίθεση με την αρχαία πόλη που ο σχηματισμός της βασιζόταν στις σχέσεις μεταξύ των φυλών, η νέα, μη-φυλετική οργάνωση της πόλης βασίζεται στις συντεχνίες (Κομνηνός, 1986,17). Η προβιομηχανική αυτή πόλη, αποτελεί πρότυπο ορθολογικής οργάνωσης βασισμένη στην αγορά και σε μια σειρά άλλα χαρακτηριστικά. Για να χαρακτηριστεί ένας οικισμός ως πόλη, κατά τον Weber, θα πρέπει να έχει α) οχύρωση, β) αγορά, γ) δικούς της νόμους και δικαστήρια, δ) διοίκηση που να εκλέγεται από τους κατοίκους της ώστε να συνιστά μια εκφρασμένη πολιτική ενότητα (Καυκαλάς, Γιαουτζή, 1977, 33).

Ο Weber διερευνά τον οικονομικό χαρακτήρα της πόλης και καταλήγει ότι δεν αποτελεί μόνο η συσσώρευση κτηρίων το χαρακτηριστικό της που την σηματοδοτεί ως τέτοια, αλλά κυρίως η οικονομική της διαφοροποίηση που μπορεί να συμβαίνει με διάφορους τρόπους αλλά ο κυρίαρχος είναι η «αγορά». *«Θα μιλάμε για “πόλη”, με την οικονομική έννοια, μόνο στις περιπτώσεις όπου οι ντόπιοι κάτοικοι ικανοποιούν ένα σημαντικό μέρος των καθημερινών τους αναγκών στην τοπική αγορά, και μάλιστα σε μεγάλο βαθμό με προϊόντα που ο ντόπιος πληθυσμός και οι κάτοικοι της άμεσης περιφέρειας παράγουν ή αποκτούν με άλλους τρόπους για να τα πουλήσουν στην αγορά. Με την έννοια αυτή η “πόλη” είναι ένας τόπος αγοράς. Η τοπική αγορά σχηματίζει το οικονομικό κέντρο του οικισμού όπου χάρη στην εξειδίκευση ικανοποιούνται οι ανάγκες σε προϊόντα ανταλλαγής και εμπορίου τόσο του αστικού πληθυσμού όσο και των κατοίκων της περιφέρειας. Είναι φυσικό για την πόλη, οπουδήποτε εμφανίζεται σαν ένας σχηματισμός διαφορετικός από την ύπαιθρο, να είναι εκτός από κατοικία του ηγεμόνα και τόπος αγοράς. Περιέχει δηλαδή και τα δύο είδη κέντρων, την ηγεμονική κατοικία (οίκος) και την αγορά»* (Weber, 1958 όπως μεταφράζεται στο Καυκαλάς, Γιαουτζή, 1977, 84).

Η κοινωνιολογική θεώρηση του Weber για την πόλη αποτελεί μια προσπάθεια να ερμηνευτούν, όχι μόνο οι οικονομικές της σχέσεις, αλλά και οι κοινωνικές, όχι μόνο εξωτερικά αλλά ως προς τη σημασία που έχουν για τους φορείς της πόλης. Έτσι ο Weber εννοιολογεί σύνθετα πλέγματα σχέσεων ερμηνεύοντάς τα ως «θεσμούς» της πόλης (κράτος, οικογένεια, θρησκεία κ.ά.). Για τον Weber η πόλη αρθρώνεται γύρω από θεσμούς τους οποίους προσπάθησε να τους οργανώσει τυπολογικά: οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς

κ.ά. Οι θεσμοί αυτοί είναι αρχικά ισότιμοι αλλά η εξέλιξη της πόλης και η ιστορική ανάλυση μπορεί να αναδείξει κάποιον κυρίαρχο (Καυκαλάς, Γιαουτζή, 1977, 33).

Στην ίδια κοινωνιολογική σχολή αλλά και της ίδιας περίπου γενιάς με τον Weber, ο Γάλλος κοινωνιολόγος Émile Durkheim ασχολήθηκε με τη θεώρηση και εννοιολόγηση της πόλης ως χωρική συγκέντρωση ανθρώπων στο χώρο στο πρώτο του βιβλίο «Περί του καταμερισμού της κοινωνικής εργασίας» (Durkheim, 1967). Καθώς ο καταμερισμός της εργασίας είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο μπορεί να εξηγηθεί μέσω ενός άλλου κοινωνικού φαινομένου που είναι η υλική και η ηθική πυκνότητα της κοινωνίας. Η υλική πυκνότητα ορίζεται από τον αριθμό των ατόμων που συγκεντρώνονται σε μια δεδομένη επιφάνεια του εδάφους ενώ ως ηθική πυκνότητα καταγράφεται η πυκνότητα των σχέσεων, των ανταλλαγών μεταξύ των ατόμων. Όσο περισσότερες είναι αυτές οι σχέσεις τόσο μεγαλύτερη η ηθική πυκνότητα. Για να εξηγήσει τον μηχανισμό αυτό ο Durkheim χρησιμοποιεί την έννοια της πάλης των ειδών για την επιβίωση, έννοια που εισήγαγε ο Δαρβίνος με την Καταγωγή των Ειδών (Δαρβίνος, 1980) και η οποία έκανε ευρύτερα αίσθηση στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Όσο περισσότερα είναι τα άτομα που προσπαθούν να συμβιώσουν στον ίδιο χώρο τόσο μεγαλύτερος ο ανταγωνισμός και η πάλη για επιβίωση. Για τον Durkheim η ειρηνική επιβίωση αυτής της πάλης αποτελεί η κοινωνική διαφοροποίηση, ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας. Αντί να εξοντωθούν για την επιβίωση, οι κοινωνίες των ανθρώπων, σε αντίθεση με τα φυσικά οικοσυστήματα, μπορούν να συμβιώσουν διαφοροποιημένα, κρατώντας διαφορετικούς ρόλους και εκπληρώνοντας άλλες λειτουργίες (Αρόν, 1984, 39-40).

Με μια διαφορετική προσέγγιση, οι Karl Marx και Friedrich Engels ανάγουν τη χωρική συγκέντρωση στις πόλεις στην αντίθεση πόλης – υπαίθρου και τον καταμερισμό της εργασίας που αποτέλεσε τη βασική κίνηση των δυνάμεων ανάπτυξης του καπιταλισμού και κατάλυσης της φεουδαρχίας. Ο καταμερισμός της εργασίας μέσα στην κοινωνία δεν είναι πλέον ο φυσικός καταμερισμός της οικογένειας, της φυλής ή της κοινότητας αλλά ο ταξικός καταμερισμός που γεννάν οι νέες σχέσεις του καπιταλιστικού συστήματος παραγωγής (Μαρξ, 1978, 367-368).

Η ανάλυση της πόλης στην μαρξιστική προσέγγιση δεν γίνεται άμεσα και διεξοδικά όσο στις εργασίες της κοινωνιολογικής σχολής. Οι Marx και Engels ενδιαφέρονται για την πόλη στον βαθμό που αυτή αποτελεί τη χωρική έκφραση των

σχέσεων παραγωγής και όχι για την πόλη αυτή καθ' εαυτή. Ακόμα και η εξαιρετικά λεπτομερειακή καταγραφή των συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις της βιομηχανικής επανάστασης του 19^{ου} αιώνα στην Αγγλία που γίνεται από τον Engels στο «*Κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία*» (Engels, 1974), φωτίζει τις συνθήκες διαβίωσης του βιομηχανικού προλεταριάτου και μόνο.

Αποτελώντας μόνος του μία «σχολή», από αυτή την περιήγηση των θεωριών δεν θα μπορούσε να λείπει ο Βρετανός Patrick Geddes (1854 –1932). Βιολόγος, κοινωνιολόγος, πολεοδόμος, γεωγράφος και κοινωνικός ακτιβιστής, ο Patrick Geddes υπήρξε μια πολυσχιδής προσωπικότητα που συνδύασε τις γνώσεις του από τη βιολογία, τη γεωγραφία, την οικονομία και την ανθρωπολογία προκειμένου να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τον χώρο ως ενιαίο οργανικό σύνολο.

Το 1915, με το σύγγραμμά του «*Cities in Evolution*» πρότεινε μια «οργανική» θεώρηση για την μελέτη της αλληλεξάρτησης πόλης – υπαίθρου υπογραμμίζοντας τη δυναμική ισορροπία μεταξύ τεσσάρων βασικών παραγόντων: του πληθυσμού, των πόρων, της τεχνολογίας και των θεσμών. Κάθε μεταβολή σε έναν από αυτούς τους πόρους επηρεάζει το σύνολο, έτσι το σύστημα επιδιώκει εκ νέου τη δυναμική ισορροπία. Θεωρούσε ότι οι ανεξέλεγκτες αστικές επεκτάσεις υποσκάπτουν τόσο την πόλη όσο και την ύπαιθρο, προτείνοντας ένα μοντέλο *αστικής συγκέντρωσης (conurbation)*⁶ με φέρουσα ικανότητα τέτοια ώστε πόλεις και υπαίθριος χώρος να συνυπάρχουν με αμοιβαία ωφέλιμη σχέση (εικόνα 6).

⁶ Ο αγγλοσαξονικός όρος χρησιμοποιείται από τους Βρετανούς για λόγους, κυρίως, απογραφής / καταγραφής των πληθυσμών σε εκτεταμένα αστικά συγκροτήματα (π.χ. Λονδίνο), ενώ για τους Αμερικανούς, ο όρος είναι συνώνυμο της έννοιας της μητροπολιτικής περιοχής. Σε κάθε περίπτωση, η έννοια «conurbation» του Geddes, αποδίδει και σήμερα το φαινόμενο της αστικής εξάπλωσης (urban sprawl), της συνένωσης μικρών πόλεων και οικισμών γύρω από μια μεγάλη πόλη σε ένα αστικό συνεχές, την πολυκεντρικότητα των μεγάλων αστικών συγκροτημάτων. Αποτελεί, δηλαδή, την πρώτη αναφορά στην έννοια την μητροπολιτικής περιοχής.

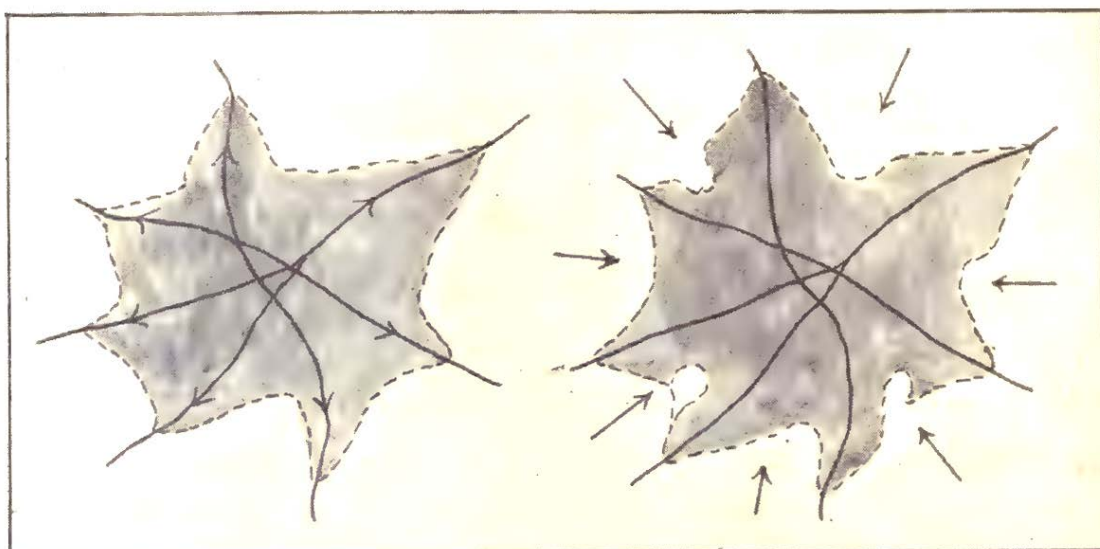

FIG. 20.—Town→Country : Country→Town.

Εικόνα 6. Η πόλη και η άμεση περιφέρειά της. Υπάρχει ένα όριο των επεκτάσεων, η υπέρβαση του οποίου υποσκάπτει τόσο την πόλη όσο και την ύπαιθρο. Πηγή: Geddes, 1915, 96

Κατά τον Peter Hall, ο Geddes είναι ο εισηγητής της έννοιας της «περιφέρειας (region)» και πατέρας της επιστήμης του Περιφερειακού Προγραμματισμού και Σχεδιασμού / Regional Planning (Hall 2002, 87) ασκώντας μάλιστα σημαντική επιρροή στον Lewis Mumford που ήταν ένας από τους βασικούς ιδρυτές της Regional Planning Association of America, το 1923⁷.

Τα βασικά συγγράμματα του Geddes, *Cities in Evolution* (Geddes, 1915), *The Evolution of Sex* (1901) και *Life: Outlines of General Biology* (Geddes, 1931), θέτουν τα θεμέλια για τις σύγχρονες προσεγγίσεις της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, συνδυάζοντας οικολογικές, κοινωνικές και πολεοδομικές παραμέτρους

⁷ Ο Lewis Mumford (1895 – 1990), ο σπουδαίος Αμερικανός ιστορικός, κοινωνιολόγος, αλλά κριτικός λογοτεχνίας, είναι ιδιαίτερα γνωστός για την ενασχόλησή του με τις πόλεις και το αστικό φαινόμενο. Ο Mumford υπήρξε από τους πρωτεργάτες της ίδρυσης του Regional Planning Association of America (RPAA) που συγκροτήθηκε το 1923 με στόχο τη διαχείριση της ανεξέλεγκτης ανάπτυξης τόσο στα πυκνοκατοικημένα κέντρα των μεγάλων πόλεων των Ηνωμένων Πολιτειών όσο και στις μαζικές επεκτάσεις τους. Κατά τη διάρκεια των επόμενων δύο δεκαετιών, η RPAA αγωνίστηκε για το όραμά της για ένα σωστά σχεδιασμένο πρότυπο πόλης και αστικών επεκτάσεων προτάσσοντας συγκεκριμένα μοντέλα όπως αυτό της «Κηπούπολης (Garden City)». Ωστόσο, το έργο της RPAA, καταγράφει μια σειρά ανεκπλήρωτων οραμάτων και ματαιώσεων καθώς η μεταπολεμική μαζική χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου οδήγησε στους αχανείς αμερικανικούς αυτοκινητοδρόμους και στην πλήρη εξάρτηση των αμερικανικών πόλεων και προαστίων από αυτό (Mumford, 2023, Nelson, 2020).

σε ένα ενιαίο, δυναμικό πλαίσιο σχεδιασμού.

Η Κοινωνιολογία της Πόλης αποτελεί μια ξεχωριστή κατεύθυνση της κοινωνιολογικής επιστήμης που εξελίχθηκε με τα χρόνια, έχοντας τις βάσεις της στη βαθιά επίδραση που άσκησε, κυρίως, ο Marx Weber. Μια κοινωνιολογική σχολή ερμηνείας της πόλης είναι η Σχολή του Σικάγο, γνωστή και ως Σχολή της Ανθρωποοικολογίας. Βιβλίο – σταθμό αυτής της προσέγγισης αποτελεί το «*The City*» των Robert E. Park και Ernest W. Burgess και με τη συμβολή του Roderick D. McKenzie (συγγραφή ενός κεφαλαίου), που εκδόθηκε το 1925 (Burgess, 2019). Η Σχολή του Σικάγο δημιούργησε νέες ισχυρές επιρροές συγκροτώντας την αμερικανική οπτική της επιστήμης. Εάν η ευρωπαϊκή θεσμική, οπτική ανυψώνει το κοινωνικό στοιχείο της πόλης έναντι του καθαρά δομικού, η Σχολή του Σικάγο και η αμερικανική οπτική είναι αυτή που μας δίνει πολλά ερμηνευτικά εργαλεία για το δεύτερο, για τη γεωγραφία, δηλαδή, και τη δομική συγκρότηση της πόλης⁸.

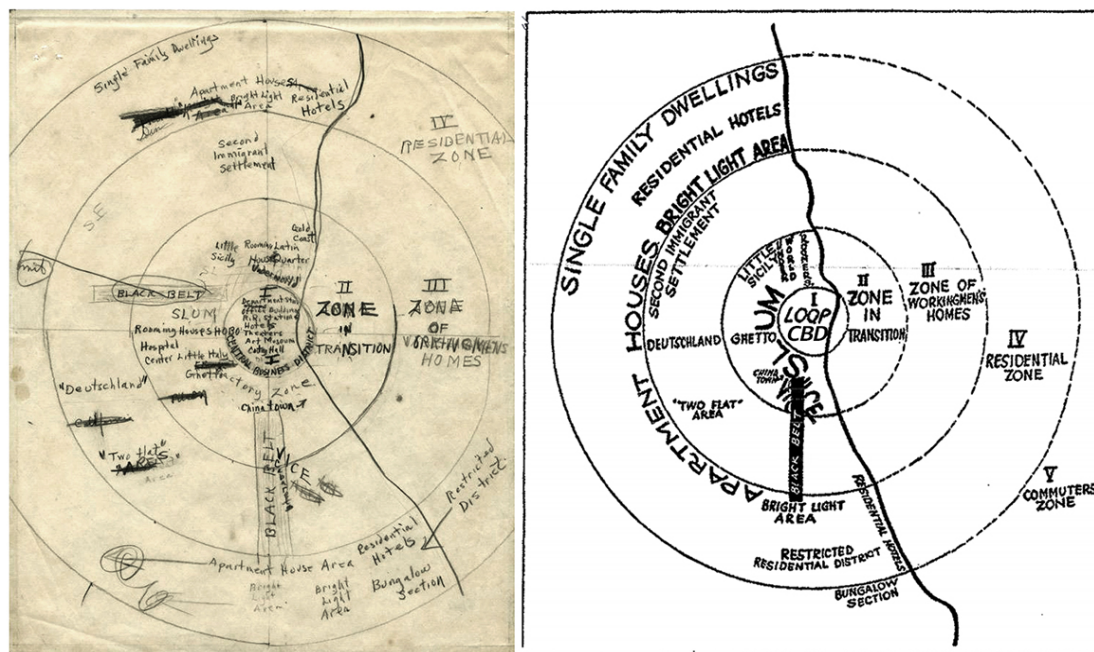
Προκειμένου να ερμηνεύσει τη δομή της πόλης, η Σχολή του Σικάγο ανατρέχει σε μοντέλα και συστήματα της φύσης και των φυσικών οικοσυστημάτων, αναδεικνύοντας έναν περιβαλλοντικό ντετερμινισμό όπου το κοινωνικό επίπεδο δεν είναι παρά ένα υποσύστημα του χωρικού στο οποίο κυριαρχούν οι φυσικοί νόμοι της διαλογής και της ταξινόμησης όπως περιγράφησαν από τον Δαρβίνο (Καυκαλάς, Γιαουτζή, 1977, 15). Οι κυκλικές ζώνες ανάπτυξης της πόλης, στο γνωστό διάγραμμα του Burgess (2019, 47-63), που επεκτείνονται κάτω από την πίεση του συνεχούς ανταγωνισμού, οπτικοποιούν ένα αρχετυπικό, οικοσυστημικό πλαίσιο αλλαγής με όρους φυσικής επέκτασης που όσο και εάν δέχθηκε κριτικές, εξακολουθεί και σήμερα να καταγράφει πειστικά τον τρόπο γιγάντωσης και επέκτασης των μητροπολιτικών περιοχών (εικόνα 7).

Κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα οι θεωρητικές αναζητήσεις για τα θέματα της χωρικής συγκέντρωσης επικεντρώνονται στην κατανόηση της οργάνωσης του χώρου μέσω της επιλογής του τόπου εγκατάστασης των δραστηριοτήτων (εμπόριο, βιομηχανία, κ.ά.) ή της χωροθέτησης των αστικών λειτουργιών (χρήσεις γης) σε σχέση με την εμβέλεια των αγορών ή την ακτίνα εξυπηρέτησης

⁸ Πολλοί κοινωνιολόγοι αναλυτές κάνουν αυτή τη διάκριση μεταξύ της ευρωπαϊκής κοινωνιολογικής προσέγγισης της πόλης και της αμερικανικής, με την πρώτη να δίνει έμφαση στην ανάλυση των κοινωνικών σχέσεων και θεσμών και την δεύτερη στη δομική συγκρότηση της πόλης, όπως ο Raymond Edward Pahl και ο Don Martindale (Pahl, 1968, 5 και Martindale, Pahl, 1970), η Ruth Glass (1962), και ο Reissman (1964).

αυτών των δραστηριοτήτων και λειτουργιών.

Το σύγγραμμα του Alfred Weber⁹, *Theory of the Location of Industries* (Weber, 2003) για την ερμηνεία του τρόπου χωροθέτησης μιας βιομηχανίας και τον εντοπισμό της βέλτιστης θέσης, δηλαδή της θέσης που ελαχιστοποιεί το κόστος, εκδόθηκε στα Γερμανικά το 1909 και μεταφράστηκε στα αγγλικά το 1929 οπότε και έγινε ευρέως γνωστό, «άνοιξε» μια σειρά θεωρητικών προσεγγίσεων που θεωρούνται πλέον οι κλασσικές προσεγγίσεις των οικονομικών του χώρου.

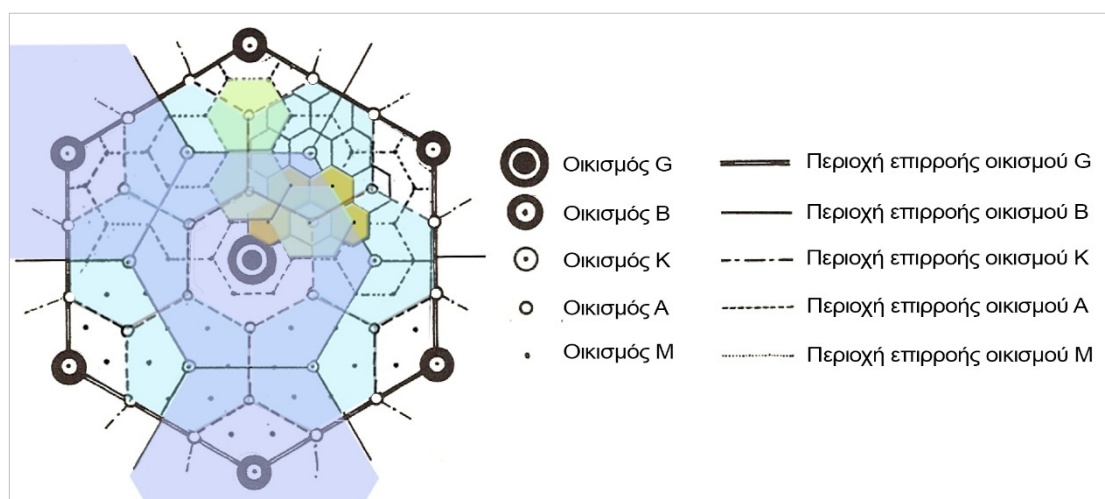
Εικόνα 7. Ernest Watson Burgess: Η επέκταση ως διαδικασία. Διάγραμμα απόδοσης της ακτινωτής επέκτασης της πόλης του Σικάγο και των πέντε αστικών ζωνών (χειρόγραφο, χωρίς ημερομηνία) και το αντίστοιχο έντυπο διάγραμμα. Το χειρόγραφο διάγραμμα πιστεύεται ότι είναι η παλαιότερη απεικόνιση του θεωρητικού μοντέλου που αναπτύχθηκε από τον Ernest Burgess για να εξηγήσει τον τρόπο επέκτασης της πόλης. Πηγή: UChicago Library & Burgess, 2019. Διαθέσιμο: <https://www.lib.uchicago.edu/collex/exhibits/mapping-young-metropolis/mapping-chicago/>

Η θεωρία των Κεντρικών Τόπων (Central Place Theory) διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Γερμανό γεωγράφο Walter Christaller, το 1933, στη μελέτη του «*Κεντρικοί Τόποι στη Νότια Γερμανία*» και αποτέλεσε σταθμό στη γεωγραφική θεωρία και χωροταξία (Christaller, 1966). Ο Christaller επιχείρησε να περιγράψει τον τρόπο που διαρθρώνεται ο χώρος με βάση τα αστικά κέντρα και

⁹ Ο Γερμανός Carl David Alfred Weber (1868 – 1958), οικονομολόγος, γεωγράφος, κοινωνιολόγος και ένας από τους πρώτους θεωρητικούς της επιστήμης της οικονομικής γεωγραφίας είναι ο νεότερος αδερφός του Max Weber.

τις υπηρεσίες που προσφέρουν στους γύρω οικισμούς. Η καινοτομία της θεωρίας του Christaller έγκειται στη συστηματική ανάλυση της χωρικής κατανομής των οικισμών με οικονομικά και λειτουργικά κριτήρια, ξεπερνώντας τις έως τότε περιγραφικές και ιστορικο-γεωγραφικές αναλύσεις.

Ο Christaller δημιουργεί ένα μοντέλο στο οποίο οι οικισμοί οργανώνονται ως κεντρικοί τόποι που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες στις γύρω περιοχές - δηλαδή λειτουργούν ως τόποι αγοράς. Η γεωμετρική λύση που πρότεινε ο Christaller για την ιδανική διάταξη των περιοχών αγοράς περιλαμβάνει την τοποθέτηση των οικισμών σε ένα τριγωνικό κάναβο, που οδηγεί σε μια εξαγωνική διάταξη των περιοχών επιρροής, ώστε να επιτυγχάνεται μέγιστη κάλυψη με ελάχιστη επικάλυψη και να ελαχιστοποιείται η διανυόμενη απόσταση (Christaller, 1966). Η θεωρία προβλέπει μια ιεραρχική δομή των κεντρικών τόπων, όπου κάθε επίπεδο εξυπηρετεί μεγαλύτερη γεωγραφική περιοχή και προσφέρει πιο εξειδικευμένες υπηρεσίες.

Εικόνα 8. Ιεραρχία των οικισμών και οι συμπληρωματικές περιοχές επιρροής της Αγοράς τους μέσα στο σύστημα Κεντρικών Τόπων του Christaller. Πηγή: Christaller, 1966: 54 και ίδια επεξεργασία.

Η θεωρία εξελίχθηκε από τον August Lösch, το 1937, μέσω του συγγράμματος *"The Economics of Location"*, αποδίδοντας μεγαλύτερη ευελιξία στο μοντέλο αλλά και ουσιαστικότερη σύνδεση με την πραγματικότητα. Ο Lösch πρότεινε πολλαπλά δίκτυα εξαγωνικών σχηματισμών, καθένα από τα οποία αντιστοιχούσε σε διαφορετικά αγαθά, και είναι αυτός που εισήγαγε την έννοια της «μητρόπολης» ως κοινό σημείο συνάντησης όλων των περιοχών αγοράς. Αντίθετα με τον Christaller, η ιεραρχία του Lösch ήταν συνεχής και όχι βαθμιδωτή, και περιλάμβανε εξειδίκευση στους κεντρικούς τόπους της ίδιας τάξης, καθώς και

κεντρικούς τόπους – μητροπόλεις, επιτρέποντας έτσι την ανταλλαγή αγαθών μεταξύ τους (Lösch, 1954).

Η θεωρία των κεντρικών τόπων έχει επικριθεί για την υπερβολική της αφαίρεση και τις απλουστευτικές παραδοχές της που δεν ανταποκρίνονται στην πολυπλοκότητα της πραγματικότητας του φυσικού χώρου. Η γεωμορφολογία, η ιστορική εξέλιξη, οι κοινωνικοί δεσμοί, οι θεσμικές παρεμβάσεις και η ανισοκατανομή των πόρων είναι παράγοντες που μπορούν να μεταβάλουν σημαντικά τη θεωρητική διάταξη του μοντέλου (Taylor & Johnston, 1979). Ωστόσο, πρόκειται για μια εμβληματική θεωρία που εξακολουθεί να αποτελεί θεμέλιο για τον χωρικό σχεδιασμό. Έχει αξιοποιηθεί σημαντικά, και στον ελληνικό χώρο, για την κατάρτιση εθνικών και περιφερειακών χωροταξικών σχεδίων.

Στα 1955, ο Γάλλος οικονομολόγος François Perroux, με τη μελέτη του *«Note sur la notion de rôle de croissance»* διερευνά την ικανότητα μιας ομάδας επιχειρήσεων, ενός κλάδου ή κλάδων επιχειρήσεων, να προκαλεί δομικές αλλαγές σε ολόκληρο το τοπικό παραγωγικό σύστημα και την τοπική ή εθνική οικονομία. Η ανάπτυξη εμφανίζεται με ένταση, αρχικά στο «σημείο» συγκέντρωσης, *πόλος ανάπτυξης*, και στη συνέχεια εξαπλώνεται στο σύνολο του παραγωγικού συστήματος, μέσα από διάφορα κανάλια αλλά και με ασταθείς τελικές συνέπειες για το σύνολο της οικονομίας. *«Γνωρίζουμε ότι η στατική ισορροπία και το στατικό σύστημα είναι λογικές αρχές κατάλληλες για την περιγραφή και την ταξινόμηση των αλλαγών... Η πικρή αλήθεια είναι όμως τούτη: η ανάπτυξη δεν εμφανίζεται παντού την ίδια στιγμή, γίνεται έκδηλη σε σημεία ή πόλους ανάπτυξης, με μεταβλητή ένταση, διαδίδεται μέσω διαφορετικών καναλιών, με μεταβλητά τελικά αποτελέσματα στο σύνολο της οικονομίας»* (Perroux, 1970, 94).

Οι πόλοι ανάπτυξης του Perroux αποτελούν την κινητήρια δύναμη διάχυσης της ανάπτυξης στο παραγωγικό σύστημα και δεν συνδέονταν, κατ' ανάγκη, με τον χώρο. Μάλιστα υποστηρίζει ότι δεν αρκεί η ύπαρξη μιας μεγάλης πόλης για να δημιουργηθεί ένας πόλος ανάπτυξης αλλά ούτε η γεωγραφική συγκέντρωση βιομηχανιών είναι ικανή συνθήκη για την ανάπτυξη. Ωστόσο, με αυτή την καθαρά οικονομικής και αναπτυξιακής φύσης μελέτη, ο Perroux, άνοιξε τη μεγάλη θεωρητική συζήτηση για τη γεωγραφική και χωρική πόλωση, δηλαδή για την άνιση ανάπτυξη των περιοχών και των περιφερειών και τις περιφερειακές ανισότητες.

Η προσέγγιση του Perroux υιοθετήθηκε και προσαρμόστηκε από θεωρητικούς του χώρου και οικονομικούς γεωγράφους με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί έντονα

η χωρική διάσταση της πόλωσης. Ειδικότερα, θεωρητικοί όπως οι J. Boudeville (1966, 1968), J.R Lasuen (1974), McCrone (1969) και Parr (1973), αναδιατύπωσαν την έννοια του πόλου ανάπτυξης ως ένα σύμπλεγμα γεωγραφικά συγκεντρωμένων, διασυνδεδεμένων βιομηχανιών, το οποίο μπορεί να λειτουργεί εντός ενός αστικού κέντρου και να επεκτείνει την αναπτυξιακή του επιρροή στην ευρύτερη ενδοχώρα. Αυτός ο μετασχηματισμός της θεωρίας, όπως τον περιγράφει και ο Charles Gore, οδήγησε σε μια πιο στοχευμένη και πρακτική προσέγγιση ανάλυσης της πόλωσης, η οποία υιοθετήθηκε ευρέως από τις πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης των δεκαετιών του 1960 και 1970. Παρ' όλα αυτά, η ίδια η αρχική θεωρία του Perroux προειδοποιούσε ότι ούτε η ύπαρξη μιας μεγάλης πόλης, ούτε η γεωγραφική συγκέντρωση βιομηχανιών είναι από μόνες τους ικανές συνθήκες για την εμφάνιση ενός πόλου ανάπτυξης.

Από αυτή την περιήγηση στις θεωρίες συγκρότησης του χώρου της πόλης, δεν θα μπορούσε, φυσικά, να απουσιάζει η θεώρηση του εμβληματικού Γάλλου διανοητή Henri Lefebvre (1901 – 1991) ο οποίος, πατώντας σε Εγγελιανό θεωρητικό υπόβαθρο, θα συμβάλει στην ανανέωση του μαρξισμού, ήδη από τη δεκαετία του 1930. Το 1961 θα συναντηθεί με τον Guy Debord συμβάλλοντας αποφασιστικά στην ίδρυση *Καταστασιακής Διεθνούς (International Situationist)* που ερεύνησαν και πειραματίστηκαν με την πόλη και αστικό φαινόμενο, κυρίως στην μεταπολεμική Ευρώπη¹⁰.

Με τον Lefebvre, στο τέλος της δεκαετίας του 1960, «σπάει» η κυριαρχία του εμπειρισμού και των θεωρητικών κατασκευασμάτων για την πόλη, και επανατοποθετείται η άρθρωση αστικοποίησης και εκβιομηχάνισης, μέσα από μια νέο-μαρξιστική προσέγγιση που συνιστά εισαγωγή ενός νέου παραδείγματος (Κομνηνός, 1984:19). Όταν ξεκινάει η εκβιομηχάνιση, γράφει ο Lefebvre, στο εμβληματικό του βιβλίο *«Δικαίωμα στην πόλη (La droit de la ville)»¹¹*, και γεννιέται

¹⁰ Η ψυχογεωγραφία, η δομημένη κατάσταση (constructed situation) και η ενωτική ή ενιαία πολεοδομία (unitary urbanism) αποτελούν τις βασικές έννοιες που συνοψίζουν την πειραματική δουλειά των καταστασιακών οι οποίοι έδρασαν κάτω από το συγκεκριμένο όνομα στο διάστημα 1957-1972 παρατηρώντας και ερευνώντας το φαινόμενο της ευρωπαϊκής αστικότητας μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο.

¹¹ Το βιβλίο *«Δικαίωμα στην πόλη»* έγινε σύνθημα στις εξεγέρσεις του Μάη του 68 στο Παρίσι κορυφώνοντας το ζήτημα της διεκδίκησης των αστικών πόρων. Αλλά και πέρα από την πρόσβαση στην υλικότητα των πόρων το αίτημα περιλαμβάνει το δικαίωμα ατομικών ή συλλογικών αλλαγών στην πόλη. Όχι πια, μόνο, «metro, boulot, dodo (μετρό-δουλειά-ύπνος)». Ο David Harvey το περιγράφει ως εξής: «*Το δικαίωμα στην πόλη είναι κάτι περισσότερο από την ελευθερία πρόσβασης του ατόμου στους αστικούς πόρους: είναι το δικαίωμα να αλλάζουμε τους*

ο ανταγωνιστικός καπιταλισμός με την βιομηχανική αστική τάξη, η πόλη έχει ήδη μια ισχυρή κοινωνική πραγματικότητα (Lefebvre, 2007).

Παρά το γεγονός της πολυπλοκότητας των νέων προσεγγίσεων και των θεωρητικών τους καταβολών, το έργο του Lefebvre έχει αποκαταστήσει μία νέα συνέχεια του «παραδείγματος» με σύγχρονους αστικούς γεωγράφους, για τους οποίους η σχέση του ανταγωνιστικού καπιταλισμού με την χωρικότητα και κυρίως την αστικοποίηση είναι δύο αδιαχώριστες πλευρές μιας ενιαίας πραγματικότητας, με εσωτερική ενότητα αλλά και με αντιφάσεις και συγκρούσεις.

Η, μαρξιστικών καταβολών, αυτή ομάδα γεωγράφων, που παρά τις σημαντικές μεταξύ τους διαφορές, ομαδοποιούνται στη διεθνή βιβλιογραφία ως «Σχολή της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας», αναλύουν τόσο τα θέματα της πόλης και της αστικοποίησης όσο και τα θέματα της χωρικής / περιφερειακής ανάπτυξης. Οι θεωρητικοί της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας συγκροτούν ένα ευρύτατο, νεώτερο σώμα έρευνας που μας παρέχουν ισχυρά εργαλεία ανάλυσης της άνισης γεωγραφικής ανάπτυξης, καθώς μεταθέτουν το ερευνητικό ενδιαφέρον από τα εσωτερικά γεωγραφικά μειονεκτήματα κάποιων περιοχών στην ανάλυση των παραγωγικών δομών και των δομών της οικονομίας (Γκιάλης, 2003, 26).

Ο συσχετισμός του χώρου με την διαίρεση της εργασίας και η έννοια της «χωρικής διαίρεσης της εργασίας» αλλά και της «χωρικής δικαιοσύνης» είναι σε μεγάλο βαθμό μια έννοια που συνοψίζει το σώμα των μελετών αυτής της κατεύθυνσης. Ήδη από το 1973 με την πρώτη έκδοση του βιβλίου «Κοινωνική δικαιοσύνη της πόλης (Social Justice of the city)», ο βρετανός γεωγράφος David Harvey αναλύει τις θεωρητικές πτυχές της αστικής ανάπτυξης, την κατανομή του εισοδήματος, την αναδιανομή του εισοδήματος, την αστικοποίηση, τις αστικές κοινωνικές δομές, και εξετάζει τις προοπτικές για σοσιαλισμό και για ριζική κοινωνική αλλαγή (Harvey, 2009).

Η, προσέγγιση της, επίσης, Βρετανής Doreen Massey, για τα θέματα της χωρικής κατανομής της εργασίας αποκρυσταλλώνεται, το 1984, με το βιβλίο της «*Spatial divisions of labour: Social structures and the geography of production*». Οι κοινωνικές ανισότητες δημιουργήθηκαν από την ανισότητα της καπιταλιστικής οικονομίας, δημιουργώντας έντονες διαιρέσεις μεταξύ πλούσιων και φτωχών περιοχών και μεταξύ κοινωνικών τάξεων. Ο «χώρος έχει σημασία» για τη φτώχεια, την ευημερία και τον πλούτο (Massey, 1984). Η Massey

εαυτούς μας μέσω των αλλαγών στην πόλη» (Harvey, 2008, 23).

υποστηρίζει τη σημασία του τόπου (place matters) με μία εννοιολόγηση του τόπου που δεν είναι στατική. Οι τόποι, για την Massey, δεν έχουν μία ταυτότητα αλλά πολλαπλές, δεν είναι παγωμένοι στο χρόνο, αλλά αλλάζουν στο διηνεκές, δεν είναι περικλειστοί ούτε οριοθετημένοι (Massey, 1991, 1994: 146-156).

Η γαλλικής προέλευσης Σχολή της Ρύθμισης (*L'école de la régulation*) θεωρείται ως νεότερη εκδοχή του μαρξισμού και έρχεται να ερμηνεύσει τις αλλαγές που συμβαίνουν κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα σε ό,τι αφορά την αναδιάρθρωση του κεφαλαίου. Η Σχολή της Ρύθμισης μας κληροδότησε κάποιες σημαντικές έννοιες και ορισμούς που ευρέως υιοθετήθηκαν. Οι έννοιες – κλειδιά για την κατανόηση των αναλύσεων της Σχολής της Ρύθμισης είναι το «καθεστώς συσσώρευσης (*regimes of accumulation*)» και ο «τρόπος (κοινωνικής) ρύθμισης (*modes of regulation*)». Ως καθεστώς συσσώρευσης ορίζεται ο συγκεκριμένος παραγωγικός μηχανισμός μέσω του οποίου εξασφαλίζεται, για μακρά χρονική περίοδο, η σταθεροποίηση της κατανομής του καθαρού παραγόμενου προϊόντος (πλεονάσματος) μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης. Με αυτή τη βασική έννοια, η Σχολή της Ρύθμισης καταγράφει τέσσερα βασικά καθεστώτα συσσώρευσης από τον 18^ο αιώνα έως σήμερα με αντίστοιχα καθεστώτα κοινωνικής ρύθμισης όπως:

1. Καθεστώς εκτατικής συσσώρευσης / παλιός τρόπος ρύθμισης
2. Καθεστώς εντατικής συσσώρευσης (Τεϋλορισμός) / ανταγωνιστική ρύθμιση
3. Καθεστώς εντατικής συσσώρευσης και μαζικής κατανάλωσης (Φορντισμός) / μονοπωλιακή ρύθμιση
4. Καθεστώς ευέλικτης αναδιάρθρωσης (Μετα-φορντισμός) / ευέλικτη ή ημι-ευέλικτη ρύθμιση

Αν και η Σχολή της Ρύθμισης συνιστά μια καθαρά οικονομική θεωρητική κατεύθυνση, ωστόσο, με βάση τα καθεστώτα συσσώρευσης που αυτή οριοθετεί, πολλοί οικονομικοί γεωγράφοι και αναλυτές του χώρου, ερμηνεύουν τις χωρικές συγκεντρώσεις, τους οικισμούς και τις πόλεις που δημιουργήσε κάθε καθεστώς συσσώρευσης (Λυμπεράκη, 1991, Κομνηνός 1993, 26-39, Λαμπριανίδης, 2012).

Στο καθεστώς συσσώρευσης που η Σχολή της Ρύθμισης απέδωσε με τον όρο «ευέλικτη αναδιάρθρωση», εστιάζουν τις αναλύσεις τους οι μετα-φορντικοί ερευνητές συγκροτώντας ένα σώμα θεωριών της λεγόμενης «Σχολής της Ευέλικτης Εξειδίκευσης». Βασικοί εισηγητές του είναι οι Riore & Sabel με το βιβλίο τους «*The second industrial divide*» επικεντρώνονται στις διαφορές της μαζικής

παραγωγής από την ευέλικτη εξειδίκευση (Piore & Sabel, 1984) και ανοίγουν μια μεγάλη θεωρητική συζήτηση για τα ευέλικτα μοντέλα παραγωγής που ακολούθησαν ως απάντηση στις οργανωτικές και παραγωγικές ακαμψίες της μαζικής παραγωγής. Οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις δεν ευνοούν τις μεγάλες μαζικές παραγωγές προϊόντων, ούτε μπορούν να υποστηριχθούν από ανειδίκευτους ή ημι-ανειδίκευτους εργαζόμενους. Οι συνέργειες και τα δίκτυα μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, η χωρική συγκέντρωση σε βιομηχανικές συνοικίες, η βιομηχανική εξειδίκευση κάποιων περιοχών, η παραγωγή «*just in time*» αλλά και η εξειδικευμένη γνώση των εργαζομένων με σημαντικό βαθμό συμμετοχής στον σχεδιασμό της παραγωγής είμαι μερικές από τις πρακτικές του νέου παραγωγικού μοντέλου.

Ο Νίκος Κομνηνός, στο εξαιρετικά κατατοπιστικό κεφάλαιο «*Αστικότητα και συσσώρευση: το διάγραμμα μιας θεωρίας*», του βιβλίου του «*Τεχνοπόλεις και στρατηγικές ανάπτυξης στην Ευρώπη*», αναλύει τη μετάβαση από τη σκοτεινή μητρόπολη του 1920, της μαζικής τεϊλορικής εργασίας και του εξαντλητικού μηχανικού ρυθμού – κάνοντας μάλιστα αναφορά στην ταινία *Metropolis* του F. Lang – στο νέο μοντέλο διεθνοποιημένης πόλης της δεκαετίας του 1990. Η μετάβαση αυτή, αναφέρει, μας υπενθυμίζει μια σχέση που είναι πάντα φανερή, σε κάθε ξεχωριστή περίοδο της ιστορίας: τη σχέση ανάμεσα στη μορφή της πόλης και τις μακρο-οικονομικές σχέσεις ανάπτυξης (Κομνηνός, 1993, 26-39).

Η έννοια της μητρόπολης, όπως διαμορφώνεται στη σύγχρονη βιβλιογραφία (Sassen, 1991), υπερβαίνει την παραδοσιακή πόλη. Η μητρόπολη αποτελεί ένα παγκοσμιοποιημένο αστικό μόρφωμα, το οποίο λειτουργεί ως κόμβος για χρηματοπιστωτικές, πολιτισμικές και τεχνολογικές ροές. Οι μητροπόλεις συγκεντρώνουν όχι μόνο πληθυσμό και παραγωγή, αλλά και εξειδικευμένες υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, διαδραματίζοντας καίριο ρόλο στο παγκόσμιο δίκτυο πόλεων.

Στην εκ νέου ανακάλυψη της πόλης διακρίνουμε δύο πτυχές: Η πρώτη πτυχή ξεκινάει από τους Saskia Sassen (1991, 2006), Manuel Castells (1989) και John Friedmann (1995) και βλέπει τις πόλεις ως κόμβους σε παγκόσμια δίκτυα, όπου η διασπορά των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο χώρο, υπό μορφή πολυεθνικών επιχειρήσεων, απαιτεί ταυτόχρονη συγκέντρωση των υπηρεσιών διαχείρισής τους σε συγκεκριμένα μέρη (Sassen 1991, 2006). Η δεύτερη πτυχή αναδεικνύει τις πόλεις ως κινητήριες δυνάμεις ανάπτυξης των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών, ως περιοχές συγκέντρωσης της γνώσης, καινοτομίας

και δημιουργικότητας. Και από τις δύο αυτές προσεγγίσεις έχουμε έτσι μια σειρά αποδόσεις νέων όρων και ορισμών για τις πόλεις και δη για τις μητροπόλεις, όπως «παγκόσμιες πόλεις (*global cities*)» (Sassen, 1991), «πόλεις της γνώσης» (Carillo, 2006), «δημιουργικές πόλεις» (Landry, 2008), «ευφυείς πόλεις» (Κομνηνός, 2009), κ.ά.

Πίνακας 2. Οργάνωση των βασικών θεωρητικών ερμηνειών της χωρικής συγκέντρωσης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΧΩΡΟΣ, ΠΟΛΗ & ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ
Κοινωνιολογική Γερμανική Σχολή	M. Weber (1921, 1958) E. Durkheim (1893, 1967)	Οι μεσαιωνικές συντεχνίες και ο ρόλος τους στο πέ- ρασμα στην καπιταλιστική παραγωγή	Η πόλη ως σύνολο θεσμών αλλά και «τόπος αγοράς» Ο χώρος ως υλική και ηθική πυκνότητα του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας
Μαρξιστική Σχολή - Διαλεκτικός Υλισμός	K. Marx (1867) F. Engels (1845)	Η οικονομία ως πεδίο ταξικών σχέσεων	Ο χώρος ως πεδίο οικονομι- κών / ταξικών σχέσεων. Ο χώρος είναι αποτέλεσμα των σχέσεων παραγωγής
Κοινωνιολογία της Πόλης & Ανθρωπο-οικολογία	P. Geddes (1915)		Η πόλη και η ευρύτερη περιφέρειά της Ο χώρος ως ζωντανός οργανισμός που αλληλοεπι- δρά με το περιβάλλον του
	R. E. Park, E. W. Burgess R. D. McKenzie (1925)	Η οικονομία του ανταγωνι- σμού ως βάση για την κα- τανόηση του χώρου	Σχολή του Σικάγο: Ο κατα- σκευασμένος χώρος, η δο- μική συγκρότηση της πόλης κατ' αναλογία των φυσικών οικοσυστημάτων
Κλασσική Οικονομική Σχολή	A. Weber (1909) A. Marshall (1916) H. Hotelling (1929) W. Christaller (1933) A. Lösch (1937) W. Isard (1956)	Οικονομική θεώρηση του ελάχιστου κόστους εγκατά- στασης	Η χωρική συγκέντρωση ως αποτέλεσμα ελαχιστοποίη- σης του κόστους μεταφοράς των προϊόντων Ιεράρχηση των οικισμών με βάση την περιοχή επιρροής της αγοράς τους
Σχολή της Γεωγραφικής Πόλωσης	F. Perroux (1955) G. Myrdal (1957) J. Friedmann (1967) J. R. Boudeville (1968)	Η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι στατική και δη- μιουργεί	Ο χώρος ως αποτέλεσμα γε- ωγραφικής πόλωσης των οι- κονομικών δραστηριοτήτων

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΧΩΡΟΣ, ΠΟΛΗ & ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ
Νέο Μαρξιστική Σχολή	H. Lefebvre (1968, 1972, 1974)	Ο χώρος ως αποτέλεσμα ταξικών αντιπαράθεσεων	Σχέση αστικοποίησης και εκβιομηχάνισης Ερμηνεία της παραγωγής του χώρου Ο βαθύς μετασχηματισμός της πόλης και η πλήρης «αστικοποίηση» της κοινωνικής ζωής
Σχολή της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας	J. Lojkin (1972)	Καπιταλιστική συσσώρευση	Συσχέτιση ανάπτυξης με αστικοποίηση
	D. Harvey (1973) D. Massey (1973, 1984) A. Lipietz (1977)	Η σημασία του εργατικού δυναμικού και της κατανομής της εργασίας Αναδιάρθρωση του κεφαλαίου (κύκλοι επένδυσης)	Η χωρική κατανομή της εργασίας Η σημασία του τόπου (Massey) Χωρική δικαιοσύνη
	M.E. Porter (1990)	Οικονομίες της συνάθροισης	Χωρικές συγκεντρώσεις ανάπτυξης, χωρικά clusters, βιομηχανικές συνοικίες (industrial districts)
Σχολή της Ρύθμισης	M. Aglietta 1979) A. Lipietz (1985) R. Boyer (1988)	Καθεστώς συσσώρευσης & τρόποι κοινωνικής ρύθμισης Η οικονομία ως σταθεροποίηση της κατανομής του πλεονάσματος μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης	
Σχολή της Ευέλικτης Εξειδίκευσης	J. Atkinson (1986) R. Pearson και S. Mitter (1993)	Μεταφορτικά μοντέλα παραγωγής – ευέλικτη εξειδίκευση	Πόλη και τεχνολογικές εξελίξεις Ευφυείς πόλεις και χωρικά συστήματα καινοτομίας
Θεωρίες Παγκόσμιων Πόλεων	M. Castells (1989) S. Sassen (1991) J. Friedmann (1995)	Παγκοσμιοποιημένη παραγωγή, μεταφορά παραγωγής σε χώρες φθηνού εργατικού δυναμικού	Οι παγκόσμιες πόλεις – μητροπόλεις ως πόλοι των παγκόσμιων δικτύων παραγωγής και έδρες πολυεθνικών επιχειρήσεων

Παρακάτω παρατίθενται τα συγγράμματα αναφοράς του πίνακα, με παράθεση της πρωτότυπης γλώσσας συγγραφής και της αρχικής ημερομηνίας συγγραφής τους ή της πρώτης τους έκδοσης:

1. Max Weber (1922): Die Stadt (Η πόλη) & πρώτη έκδοση στα αγγλικά (1958): The City
2. Émile Durkheim (1863, 1967): De la division du travail social (Περί του καταμερισμού της κοινωνικής εργασίας)
3. Karl Marx (1867-1994): Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie (Το Κεφάλαιο. Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας)
4. Friedrich Engels (1845):
5. Patric Geddes (1915): Cities in Evolution
6. Robert E. Park and Ernest W. Burgess (1925): The City
7. Alfred Weber (1909): Über den Standort der Industrie (Theory of the Location of Industries)
8. A. Marshall (1916): Principles of Economics; an Introductory Volume.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΧΩΡΟΣ, ΠΟΛΗ & ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ
9.	H. Hotelling (1929): Stability in Competition		
10.	Walter Christaller (1933): Die zentralen Orte in Süddeutschland (Κεντρικοί Τόποι στη Νότια Γερμανία)		
11.	August Lösch (1937): The Economics of Location		
12.	Walter Isard (1957): Municipal Costs and Revenues Resulting from Community Growth		
13.	Francois Perroux (1955): Note sur la notion de pôle de croissance		
14.	Gunnar Myrdal (1957): Economic Theory and Underdeveloped Regions		
15.	John Friedmann (1967): A general theory of Polarized Development		
16.	Jacques Raoul Boudeville (1966): L'espace et les Pôles de Croissance		
17.	Henri Lefevre (1968): Le Droit à la ville		
18.	Henri Lefevre (1972): La pensée marxiste et la ville		
19.	Henri Lefevre (1974): La production de l'espace		
20.	J. Lojkine (1972): Contribution à une théorie marxiste de l'urbanisation		
21.	David Harvey (1973): Social Justice and the City		
22.	Doreen Massey (1973): Towards a critique of industrial location theory		
23.	Doreen Massey (1984): Spatial divisions of labour: Social structures and the geography of production		
24.	Alain Lipietz (1977): Le capital et son espace		
25.	Michael E. Porter (1990): The Competitive Advantage of Nations		
26.	Michel Aglietta (1979): A Theory of Capitalist Regulation (monograph)		
27.	Alain Lipietz (1987): Mirages and Miracles: Crisis in Global Fordism		
28.	Robert Boyer (1990): <i>La Théorie de la régulation: une analyse critique</i>		
29.	John Atkinson (1986): Changing Working Patterns: How Companies Achieve Flexibility to Meet New Needs		
30.	Ruth Pearson και Swasti Mitter (1993): Employment and Working Conditions of Low-Skilled Information-Processing Workers in Less Developed Countries		
31.	Manuel Castells (1989): The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process		
32.	Saskia Sassen (1991): Cities in a World Economy		
33.	John Friedmann (1995): Where we stand: a decade of world city research		

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία, προσαρμογή από οργάνωση θεωριών στο: Λαμπριανίδης, 2012, 107-190.*

2.3 ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ: Η ΧΩΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Η εδαφική συνοχή έχει αναδειχθεί σε στρατηγικής σημασίας για τις ευρωπαϊκές πολιτικές ολοκλήρωσης καθώς επιχειρεί να συνδέσει τον χώρο με τις οικονομικές, κοινωνικές και θεσμικές διαστάσεις της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η πολιτική της εδαφικής συνοχής αντανάκλα τη μετατόπιση της ΕΕ προς μια περισσότερο πολυδιάστατη και ολιστική προσέγγιση της ολοκλήρωσης, αναγνωρίζοντας ότι οι ανισότητες μεταξύ περιφερειών υπονομεύουν την ενότητα, την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Η εδαφική συνοχή αποτελεί τον τρίτο βασικό πυλώνα του συνόλου των

πολιτικών συνοχής της Ένωσης, μαζί με τον οικονομικό και κοινωνικό πυλώνα συνοχής, που επιδιώκει να μειώσει τις αναπτυξιακές ανισότητες των περιοχών της στοχεύοντας στις λιγότερο ανεπτυγμένες και ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές, τις περιοχές που επηρεάζονται από τη βιομηχανική μετάβαση και τις περιοχές που υποφέρουν από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά μειονεκτήματα, όπως οι βορειότερες περιοχές με πολύ χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού ή οι νησιωτικές, διασυνοριακές και ορεινές περιοχές.

Η έννοια της συνοχής, χωρίς να κατονομάζεται, απαντάται ήδη στο προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης ως προσπάθεια για την αρμονική ανάπτυξη της ΕΕ και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων (ΕΥ, 1957)¹². Ωστόσο, ως όρος «*συνοχή (cohesion)*», και συγκεκριμένα «*οικονομική και κοινωνική*» εμφανίζεται για πρώτη φορά, το 1987 στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕ, 1987, L169/9).

Μέχρι την εισαγωγή του όρου «*εδαφική συνοχή (territorial cohesion)*», η πολιτική για το έδαφος της ΕΕ εκφραζόταν ως «*περιφερειακή πολιτική*» (Καλλιώρας, Κρητικός, 2023). Η συσχέτιση των δύο όρων και η καθιέρωση του όρου «*εδαφική συνοχή*» γίνεται με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (ΕΕ 2007, C 306/85), όπου ο τίτλος του κεφαλαίου «XVII – Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή» της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ) αντικαθίσταται με το τίτλο «*Οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή*», και το πρώτο άρθρο του κεφαλαίου αυτού της ΣΕΚ (άρθρο 158) τροποποιείται με τα παρακάτω:

α) Στο πρώτο εδάφιο, οι όροι «*οικονομική και κοινωνική συνοχή*» αντικαθίστανται από τους όρους «*οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή*».

β) Το δεύτερο εδάφιο διαμορφώνεται εξής: «*Η Ένωση αποσκοπεί, ιδιαίτερα, στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών*»

γ) Προστίθεται το ακόλουθο νέο εδάφιο: «*Μεταξύ των εν λόγω περιοχών, δίδεται*

¹² Μία περίληψη του κειμένου της Συνθήκης της Ρώμης είναι διαθέσιμο, σε τέσσερις γλώσσες (Γερμανικά, Γαλλικά, Ιταλικά και Ολλανδικά) στο [EUR-Lex](#). Αναφορά στο προοίμιο της Συνθήκης της Ρώμης υπάρχει στον δικτυακό τόπο «[Even Closer Union](#)». Η αναφορά στις περιφερειακές ανισότητες γίνεται ως εξής: Οι εκπρόσωποι έξι χωρών της ΕΚΑΧ - Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, «[...] αποφασισμένοι να θέσουν τα θεμέλια μιας ολοένα κοντινότερης ένωσης (even closer Union), [...] επιθυμώντας να ενδυναμώσουν την ενότητα των οικονομιών τους και να εξασφαλίσουν την αρμονική τους ανάπτυξη μειώνοντας τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων περιφερειών και της υστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών, [...], έχουν αποφασίσει να δημιουργήσουν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.»

ιδιαίτερη προσοχή στις αγροτικές περιοχές, τις ζώνες που συντελείται βιομηχανική μετάβαση και τις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, όπως οι υπερβόρειες περιοχές που είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες και οι νησιωτικές, διασυννοριακές και ορεινές περιοχές.»¹³

Η συνοχή, ως γενική θεωρητική έννοια υποδηλώνει τη συνεκτικότητα μιας δομής μέσω της συμπερίληψης και ενσωμάτωσης μη ομοειδών υποκειμένων σε ένα ενιαίο σύνολο. Από το τρίπτυχο οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, ο προσδιορισμός της έννοιας εδαφικής συνοχής είναι ίσως ο πιο δύσκολος από τους τρεις, λόγω της σύνθετης και πολύπλευρης έννοιας του εδάφους.

Η σύνθετη και πολυδιάστατη έννοια του εδάφους (territory) γίνεται ακόμα συνθετότερη εάν επιχειρηθεί να διαχωριστεί από τις άλλες δύο θεωρητικές έννοιες της χωρικότητας, την έννοια του χώρου (space) και του τόπου (place). Ο χώρος, ο τόπος και το έδαφος είναι έννοιες αλληλεξαρτώμενες αλλά όχι συνώνυμες. Μοιράζονται το ίδιο εννοιολογικό υπόστρωμα, αλλά οι διαφορές μεταξύ τους μας βοηθούν να αντιληφθούμε τις πολλαπλές χωρικότητες του φυσικού χώρου (Duarte, 2017, 2) και είναι πάρα πολλοί οι θεωρητικοί, διαφόρων επιστημονικών πεδίων, συμπεριλαμβανομένης και της φιλοσοφίας, που ασχολήθηκαν με τις έννοιες αυτές.

Η συνθετότητα της εννοιολόγησης και της συν-αντίληψης προσαυξάνεται όταν πρέπει να αποδώσουμε τους όρους αυτούς στις διάφορες γλώσσες. Ο όρος έδαφος (territory) είναι συγκεκριμένος και χαρακτηρίζει το απόθεμα πόρων μιας οριοθετημένης περιοχής. Στα ελληνικά, πολλές φορές είναι καλύτερα να αποδίδεται με την λέξη «επικράτεια» εάν αναφερόμαστε σε μία οριοθετημένη εδαφική περιοχή. Έχει σαφή διαφορά από την πιο αφηρημένη έννοια του χώρου (space), που χαρακτηρίζει σύνολα ομαδοποιημένων λειτουργιών που συμβαίνουν σε αυτόν, όπως οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον κλπ. (Μπαρμπάρουση, 2020, 47).

Ο τόπος, είναι ανθρωπογενής χώρος, και χαρακτηρίζει την μικρότερη κλίμακα του φυσικού χώρου που γίνεται πιο αντιληπτός μέσα από τις αλληλεπιδράσεις με τους τοπικούς πληθυσμούς και τις τοπικές κοινότητες και χαρακτηρίζεται έντονα από την δράση τους. Οι στενοί δεσμοί πληθυσμού και τόπου, δηλαδή, κοινωνικού και χωρικού κεφαλαίου, προκύπτουν και ως αποτέλεσμα της

¹³ Τα παραπάνω διαμορφώνουν πλέον το άρθρο 174 της ΣΛΕΕ - Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2016, C 202/127).

έλευσης του χρόνου και ως «κληρονομιά» που μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά (Μπαρμπαρούση, 2020, 47).

Η εδαφική συνοχή στην ΕΕ σήμερα δεν προσεγγίζεται απλά ως χωρικός σχεδιασμός ούτε ως περιφερειακή ανάπτυξη. Παρά το γεγονός ότι, Γάλλοι κυρίως μελετητές, θεωρούν τον όρο «χωρική συνοχή» αντίστοιχο του δικού τους «*aménagement du territoire*» (Guellec, 2009, 9), η έννοια της εδαφικής συνοχής φαίνεται πως είναι πιο αναβαθμισμένη, σήμερα, και «εμπεριέχει» την έννοια της ολοκλήρωσης. Και αυτό γίνεται κατανοητό μέσα από την παρακολούθηση της εξέλιξης των στρατηγικών κειμένων και των πολιτικών για το ευρωπαϊκό έδαφος. Το τελικό αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης γίνεται αντιληπτό ως συνοχή. Ομοίως, η συνοχή αν και είναι μία πιο ασαφής και νεφελώδης έννοια (Ανδρέου, 2019, 53) που δεν μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, γίνεται με τη σειρά της αντιληπτή μέσα από τις επιδόσεις και τους στόχους που επιτυγχάνονται ή δεν επιτυγχάνονται στους τρεις πυλώνες της: την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Η επίκληση για εδαφική συνοχή στην ΕΕ ήρθε μετά το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), γνωστό και ως Ευρωπαϊκή Προοπτική Χωρικής Ανάπτυξης (ESDP - European Spatial Development Perspective), του μη δεσμευτικού, στρατηγικού κειμένου που έθεσε το ευρωπαϊκό χωρικό όραμα για πρώτη φορά, εν έτη 1999. Η γαλλική σχολή του «*aménagement du territoire*» αποτέλεσε, πράγματι, το πρότυπο για την εδαφική στρατηγική της ΕΕ στη σύνταξη του ΣΑΚΧ (Faludi, 2013, 1304), όπου το «έδαφος» τίθεται ως η «νέα διάσταση της Ευρωπαϊκής πολιτικής»¹⁴ (ΕΥ, 1999, 7).

Μερικά χρόνια μετά, κι ενώ η έννοια είχε ήδη ενταχθεί στα κείμενα της Συνθήκης της Λισαβόνας, η Επιτροπή στράφηκε στη χρήση του όρου «χωρική συνοχή» στο νέο στρατηγικό της κείμενο για το ευρωπαϊκό έδαφος, την Εδαφική Ατζέντα για την Ευρωπαϊκή Ένωση (TAEU Territorial Agenda of the EU), με τίτλο – στόχο «Προς μια πιο ανταγωνιστική και βιώσιμη Ευρώπη των διαφοροποιημένων περιφερειών»¹⁵ (ΕΥ, 1999, 1).

Τα στρατηγικά κείμενα της Εδαφικής Ατζέντας παραμένουν ως σήμερα αυτά που καθορίζουν την εδαφική πολιτική της Ένωσης, επικαιροποιούμενα κατά χρονικά διαστήματα και θέτοντας χρονικό ορίζοντα εφαρμογής. Έχουμε έτσι την

¹⁴ The “Territory”: a New Dimension of European Policy

¹⁵ Towards a more competitive and sustainable Europe of diverse regions

Εδαφική Ατζέντα 2020 που συντάχθηκε και ψηφίστηκε το 2011, με τίτλο – στόχο «Προς μια συμπεριληπτική, έξυπνη, βιώσιμη Ευρώπη των διαφοροποιημένων περιφερειών»¹⁶ (EU, 2011, 1) και την τρέχουσα Εδαφική Ατζέντα 2030 που συντάχθηκε και ψηφίστηκε το 2021, με τίτλο στόχο «Ένα μέλλον για όλους τους τόπους»¹⁷ (EU, 2021, 1).

Τα στρατηγικά κείμενα της Εδαφικής Ατζέντας είναι μη δεσμευτικά, και υιοθετούνται από τις άτυπες συναντήσεις των υπουργών των χωρών – μελών αρμόδιων για τον χωροταξικό σχεδιασμό, την εδαφική ανάπτυξη και/ή την εδαφική συνοχή. Τα κείμενα λαμβάνουν υπόψη τις πρόσφατες εξελίξεις που περιγράφονται σε διάφορες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του ESPON, όπως την Αστική Ατζέντα για την ΕΕ – Σύμφωνο του Άμστερνταμ (EU, 2016), τον Νέο Χάρτη της Λειψίας (EU, 2020) ή τα συνολικά στρατηγικά κείμενα όπως την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (EU, 2019).

Επίσης εναρμονίζονται και λαμβάνουν υπόψη τα αντίστοιχα διεθνή στρατηγικά πλαίσια πολιτικής και τις ατζέντες, όπως τους στρατηγικούς στόχους για την βιώσιμη ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών της Ατζέντας 2030 για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (UN, 2016-a), και την Νέα Αστική Ατζέντα (UN, 2016-b).

Πίνακας 3: Εξέλιξη των βασικών κειμένων εδαφικής στρατηγικής ΕΕ

Έτος	Κείμενο Στρατηγικής	Χαρακτηριστικά
1999	ESDP – European Spatial Development Perspective ΣΑΚΧ – Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου	Πρώτο πανευρωπαϊκό χωρικό όραμα. Πολυκεντρική ανάπτυξη, ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, βιώσιμη ανάπτυξη. Στόχος: Προς μια ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη του εδάφους της ΕΕ. Υπογραφή: Potsdam, 10-11 Μαΐου, υπό την Γερμανική Προεδρία του Συμβουλίου ΕΕ
2007	Territorial Agenda of the EU (TAEU) Εδαφική Ατζέντα της ΕΕ	Συνέχεια του ESDP, πιο προσαρμοσμένη στη διευρυμένη ΕΕ των 27. Εισαγωγή της έννοιας της εδαφικής συνοχής. Στόχος: Προς μια πιο ανταγωνιστική και βιώσιμη Ευρώπη των διαφοροποιημένων περιφερειών

¹⁶ Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions

¹⁷ A Future for all places

		Υπογραφή: Λειψία, 24-25 Μαΐου, υπό την Γερμανική Προεδρία του Συμβουλίου ΕΕ
2011	Territorial Agenda 2020 (TA2020)	Σύνδεση με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Ενίσχυση πράσινης ανάπτυξης και έξυπνης εξειδίκευσης. Στόχος: Προς μια συμπεριληπτική, έξυπνη, βιώσιμη Ευρώπη των διαφοροποιημένων περιφερειών Υπογραφή: Gödöllő, 19 Μαΐου, υπό την Ουγγρική Προεδρία του Συμβουλίου ΕΕ
2021	Territorial Agenda 2030 (TA2030)	Σύνδεση με τη στρατηγική «Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία». Έμφαση σε «πράσινες» και «δικαιες» περιοχές, ψηφιακή μετάβαση, ανθεκτικότητα Στόχος: Ένα μέλλον για όλους τους τόπους Υπογραφή: 1 Δεκεμβρίου 2020, Γερμανία, υπό την Γερμανική Προεδρία του Συμβουλίου ΕΕ

Πηγή: <https://territorialagenda.eu/> και *ιδία επεξεργασία*

Η εδαφική συνοχή είναι ένας πυλώνας πολιτικής που φαίνεται πως μπορεί να επιτύχει σημαντικά βήματα ολοκλήρωσης πιο εύκολα από άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές. Με τους όρους της θεωρίας του διακυβερνητισμού, οι εσωτερικές αντιστάσεις των κυβερνήσεων των κρατών – μελών είναι χαμηλότερες στα θέματα των χωρικών πολιτικών αφού δεν αποτελούν «*high politics*» ή πολιτικές όπου διακυβεύονται στοιχεία εθνικής ταυτότητας ή οικονομικές συγκρούσεις (Μαρής, 2020, 49). Οι μη δεσμευτικές στρατηγικές κατευθύνεις του ευρωπαϊκού χωρικού σχεδιασμού και της περιφερειακής ανάπτυξης φαίνεται να έχουν υιοθετηθεί από τις εθνικές κυβερνήσεις, στην πορεία των τελευταίων χρόνων που ξεκίνησαν να συντάσσονται, χωρίς εσωτερικές συγκρούσεις. Βοηθάει φυσικά και το γεγονός ότι μιλάμε για πολιτικές σε επίπεδα στρατηγικού προγραμματισμού και όχι παρεμβάσεις σε μικροτοπικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα διευθέτηση χρήσεων γης, όπου οι συγκρούσεις και οι εθνικές αντιστάσεις θα ήταν περισσότερο ορατές.

Επιπλέον, με όρους της θεωρίας του νεολειτουργισμού, η ευκολία αποδοχής και ολοκλήρωσης των εδαφικών πολιτικών μπορεί να συμπαρασύρει και άλλα επίπεδα ολοκλήρωσης μέσω των λειτουργικών εκχυλίσσεων (*functional spillovers*, Nugent, 2010, 587) γεγονός που καθιστά τις εδαφικές πολιτικές σημαντικές για την συνολική πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

2.4 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΔΑΦΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Πέρα από τη θεωρητική συζήτηση ένα πρακτικό και πολύ ουσιαστικό θέμα που επηρεάζει το πλαίσιο άσκησης της εδαφικής πολιτικής συνοχής είναι ο τρόπος υποδιαίρεσης του ευρωπαϊκού εδάφους, ο ορισμός των εδαφικών περιοχών και η τυπολογία ομοειδών υποδιαιρέσεων. Το ζήτημα αυτό γίνεται ακόμα πιο σημαντικό όταν μιλάμε για Ένωση κρατών με διαφορετικές προσεγγίσεις στην εσωτερική, διοικητική υποδιαίρεση της εθνικής τους επικράτειας και την ανάγκη για κοινές μεθοδολογίες εδαφικής υποδιαίρεσης κι προσπάθεια άμβλυνσης των διοικητικών διαφορών.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών – μελών της ΕΕ όσον αφορά την εδαφική τους σύνθεση και του τρόπου που οριοθετούν διοικητικά την εδαφική τους επικράτεια. Για παράδειγμα, η Ιρλανδία, η Φινλανδία και η Σουηδία είναι γενικά αγροτικές και αραιοκατοικημένες, ενώ η Μάλτα και οι χώρες της Benelux (Βέλγιο, Ολλανδία Λουξεμβούργο) χαρακτηρίζονται από πολύ υψηλότερα επίπεδα πυκνότητας πληθυσμού. Όπως θα φανεί και από την παρούσα ανάλυση, υπάρχουν κράτη – μέλη όπως η Γερμανία, η Πολωνία, η Ισπανία, που έχουν πολυκεντρικά πρότυπα εδαφικής ανάπτυξης με πολλές, μεγάλες πόλεις διασκορπισμένες σε όλη την επικράτειά τους, ενώ άλλες, όπως η Ελλάδα, που αποτελούν παραδείγματα ενός μονοκεντρικού προτύπου ανάπτυξης, με τη δραστηριότητα να επικεντρώνεται περισσότερο στις αντίστοιχες πρωτεύουσές τους και γύρω από αυτές (Eurostat, 2024, 8).

Έχοντας να διαχειριστεί αυτές τις σημαντικά διαφορετικές εθνικές προσεγγίσεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω της Eurostat, διαμορφώνει συνεχώς το πλαίσιο μιας κοινής μεθοδολογίας και κωδικοποίησης του εδάφους της ΕΕ. Ο πυρήνας της μεθοδολογίας διοικητικής υποδιαίρεσης του ευρωπαϊκού εδάφους είναι η υποδιαίρεση κατά NUTS - Nomenclature of Territorial Units for statistics (τα αρχικά προέρχονται από τα γαλλικά *Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques*), που υποδιαιρεί την εδαφική επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε περιφέρειες τριών διαφορετικών επιπέδων (NUTS 1, 2 και 3, μεταβαίνοντας από μεγαλύτερες σε μικρότερες εδαφικές μονάδες, αντίστοιχα). Πάνω από την NUTS 1, υπάρχει το «εθνικό» επίπεδο των κρατών μελών (Eurostat, 2024, 8).

Η εδαφική υποδιαίρεση κατά NUTS υιοθετήθηκε επισήμως με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1059/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003 για τη θέσπιση κοινής ταξινόμησης των εδαφικών τυπολογιών /

Tercet (ΕΕ, 2023) ο οποίος ενημερώνεται τακτικά με νέους κανονισμούς με πιο πρόσφατο τον Κανονισμό (ΕΕ) 2023/674 (ΕΕ, 2023).

Επιπλέον, η Eurostat, σε συνεργασία με τον ΟΟΣΑ και τα Ηνωμένα Έθνη – UN Statistic Division, το UN Human Settlements Programme (UN-Habitat), και την Παγκόσμια Τράπεζα έχουν προχωρήσει, τα τελευταία χρόνια, σε ανάπτυξη κοινών και εναρμονισμένων ορισμών και μεθοδολογιών για την ταξινόμηση ολόκληρης της εδαφικής επικράτειας μιας χώρας με βάση το αστικό – αγροτικό συνεχές. Η μεθοδολογία αυτή που βασίζεται στον βαθμό αστικοποίησης του εδάφους βοηθάει στη διεθνή εναρμόνιση των ορισμών για τις πόλεις και τις Λειτουργικές Αστικές Ζώνες τους (μητροπολιτικές περιοχές), κωμοπόλεις, αγροτικές περιοχές, αγροτικές περιοχές κλ. (βλ. διεξοδική ανάλυση στο Κεφ.3 § 3.1.)

Η κοινή πλέον προσέγγιση ως προς τους ορισμούς και τους τύπους των Περιφερειών της ΕΕ βοηθάει στη δίκαιη και αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών εδαφικής συνοχής και συμβάλλει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Οι πολιτικές εδαφικής συνοχής της ΕΕ εφαρμόζουν και υλοποιούν τους στρατηγικούς στόχους για ισόρροπη ανάπτυξη του εδάφους της Ένωσης. Είναι κυρίως επενδυτικές πολιτικές με στόχο τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, της οικονομικής ανάπτυξης, της βιώσιμης ανάπτυξης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Τα εργαλεία εδαφικής πολιτικής της ΕΕ συνδυάζουν θεματικές και τοποκεντρικές προσεγγίσεις παρέχοντας υποστήριξη και σε επίπεδα κάτω του εθνικού των χωρών – μελών (περιφέρειες, πόλεις κλπ.).

Οι πολιτικές συνοχής εφαρμόζονται μέσω ειδικών ταμείων. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) είναι το κατεξοχήν ταμείο που εφαρμόζει την εδαφική συνοχή στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των βασικών περιφερειακών ανισορροπιών στην Ένωση μέσω της συμμετοχής στην ανάπτυξη και τη διαρθρωτική προσαρμογή των περιφερειών που υστερούν σε οικονομική ανάπτυξη ή βιώνουν σημαντική παρακμή λόγω αλλαγής του παραγωγικού συστήματος (π.χ. πρώην βιομηχανικές περιοχές). Το ΕΤΠΑ χρηματοδοτεί προγράμματα με κοινή ευθύνη μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών και περιφερειακών αρχών στα κράτη μέλη. Οι διοικήσεις των κρατών μελών επιλέγουν ποια έργα θα χρηματοδοτήσουν και αναλαμβάνουν την ευθύνη για την καθημερινή διαχείριση.

Μαζί με το Ταμείο Συνοχής, το ΕΤΠΑ χρηματοδοτεί έργα στο πλαίσιο

συγκεκριμένων Στόχων Πολιτικής ανά χρηματοδοτική περίοδο. Για την περίοδο 2021 - 2027, το πεδίο εφαρμογής της στήριξης του ΕΤΠΑ μαζί με άλλα θέματα λειτουργίας, ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1058 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής (ΕΕ, 2021-α, L 231/60-93).

Σε υπο-εθνικό επίπεδο, το ΕΤΠΑ στηρίζει χρηματοδοτικά τις Ευρωπαϊκές Περιφέρειες με βάση το επίπεδο ανάπτυξής τους. Οι NUTS2 περιφέρειες της ΕΕ27 ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες με βάση το επίπεδο ανάπτυξής τους και οι πόροι κατανέμονται με βάση αυτή την κατηγοριοποίηση (εικόνα 7):

- (1) Περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, όσες εμφανίζουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ πάνω από το 100% του μ.ό της ΕΕ-27
- (2) Περιφέρειες μετάβασης, όσες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ 75% και 100% του μ.ό της ΕΕ-27
- (3) Λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, όσες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το 75% του μ.ό της ΕΕ-27

Οι γενικοί Στόχοι Πολιτικής (ΣΠ) συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027 καθοδηγούνται από πέντε κύριους στόχους σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 (ΕΕ, 2021-β, L 231/184)

ΣΠ 01. Μια Εξυπνότερη Ευρώπη, μέσω της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, του οικονομικού μετασχηματισμού και της στήριξης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων

ΣΠ 02. Μια Πιο Πράσινη Ευρώπη, χωρίς εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, που εφαρμόζει τη συμφωνία του Παρισιού και επενδύει στην ενεργειακή μετάβαση, στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής

ΣΠ 03. Μια Πιο Συνδεδεμένη Ευρώπη, με στρατηγικά δίκτυα μεταφορών και ψηφιακά δίκτυα

ΣΠ 04. Μια Πιο Κοινωνική Ευρώπη, που υλοποιεί τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και στηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες, την κοινωνική ένταξη και την ίση πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη

ΣΠ 05. Μια Ευρώπη Πιο Κοντά στους Πολίτες, με τη στήριξη των αναπτυξιακών στρατηγικών που καταρτίζονται σε τοπικό επίπεδο και της βιώσιμης

αστικής ανάπτυξης σε όλη την ΕΕ.

Για την χρηματοδοτική περίοδο 2021-2027, τα κράτη – μέλη οφείλουν να κατευθύνουν τις χρηματοδοτήσεις του ΕΤΠΑ στις περιφέρειές τους με βάση τον βαθμό ανάπτυξής τους ως εξής:

- Οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες πρέπει να αφιερώσουν τουλάχιστον το 25% στον ΣΠ01.
- Οι περιφέρειες μετάβασης πρέπει να αφιερώσουν τουλάχιστον το 40% στον ΣΠ01.
- Οι πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες πρέπει να αφιερώσουν τουλάχιστον το 85% των κονδυλίων τους στον ΣΠ01 και τον ΣΠ02.

Το ΕΤΠΑ στηρίζει επίσης την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη μέσω συγκεκριμένων εργαλείων και μεθοδολογιών οι οποίες δεν είναι υποχρεωτικό να υιοθετηθούν από τα κράτη – μέλη. Σε περίπτωση που τα κράτη - μέλη υλοποιούν την ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη, που υποστηρίζεται από το ΕΤΠΑ, αυτή πρέπει να γίνεται αποκλειστικά μέσω των μορφών που αναφέρονται στο άρθρο 28 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/1060 (ΕΕ, 2021-β, L 231/201) οι οποίες περιλαμβάνουν:

- (1) Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)¹⁸
- (2) Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ)¹⁹
- (3) Άλλα εδαφικά εργαλεία τα οποία στηρίζει πρωτοβουλίες που έχουν σχεδιαστεί από το κράτος μέλος.

Η Ελλάδα είναι ένα από τα κράτη – μέλη που εφαρμόζουν τα συγκεκριμένα εργαλεία εδαφικής συνοχής. Η ΟΧΕ-ΒΑΑ όπως αναφέρεται στην Ελλάδα (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση – Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη), αποτελεί χρηματοδοτικό εργαλείο του ΕΣΠΑ 2021-2027 για την υλοποίηση ολοκληρωμένων χωρικών αναπλάσεων σε συγκεκριμένες εδαφικές περιοχές της χώρας, σε αστικό ή αγροτικό χώρο, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι ΟΧΕ μπορούν να αντλήσουν χρηματοδότηση από πολλαπλούς άξονες προτεραιότητας και Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ ή Ταμείο Συνοχής) προκειμένου να διασφαλίσουν το καταλληλότερο μείγμα

¹⁸ ITI - Integrated Territorial Investment

¹⁹ CLLD (Community-Led Local Development)

πολιτικής. Οι ΟΧΕ εφαρμόζονται σε μια περιφέρεια, μια λειτουργική αστικό περιοχή, έναν αστικό ή αγροτικό δήμο, μια αστική γειτονιά ή οποιαδήποτε άλλη υποεθνική περιοχή (Pertoldi et.al., 2022, 10).

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία των Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) αποτελεί ένα εργαλείο σχεδιασμού και υλοποίησης μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής που εφαρμόζεται με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων και της τοπικής κοινωνίας σε σαφώς προσδιορισμένες χωρικές ενότητες. Η συγκεκριμένη προσέγγιση θέλει να αντιστρέψει την παραδοσιακή αναπτυξιακή πολιτική που κατευθύνεται «από την κορυφή προς τη βάση (*top-down approach*)» και να ενθαρρύνει πολιτικές που κατευθύνονται «από τη βάση προς την κορυφή (*bottom-up approach*)» (Pertoldi et.al., 2022, 10).

Με έμφαση στα θέματα του αστικού χώρου και των μητροπολιτικών περιοχών, το ΕΤΠΑ στηρίζει επίσης την **Ευρωπαϊκή Αστική Πρωτοβουλία** (EUI European Urban Initiative) που εφαρμόζει η Επιτροπή υπό καθεστώς άμεσης ή έμμεσης διαχείρισης. Η πρωτοβουλία εφαρμόζεται σε όλες τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων και των Λειτουργικών Αστικών Περιοχών, και συμβάλλει στην υλοποίηση της Αστικής Ατζέντας για την ΕΕ με τη στήριξη της συμμετοχής των τοπικών αρχών.

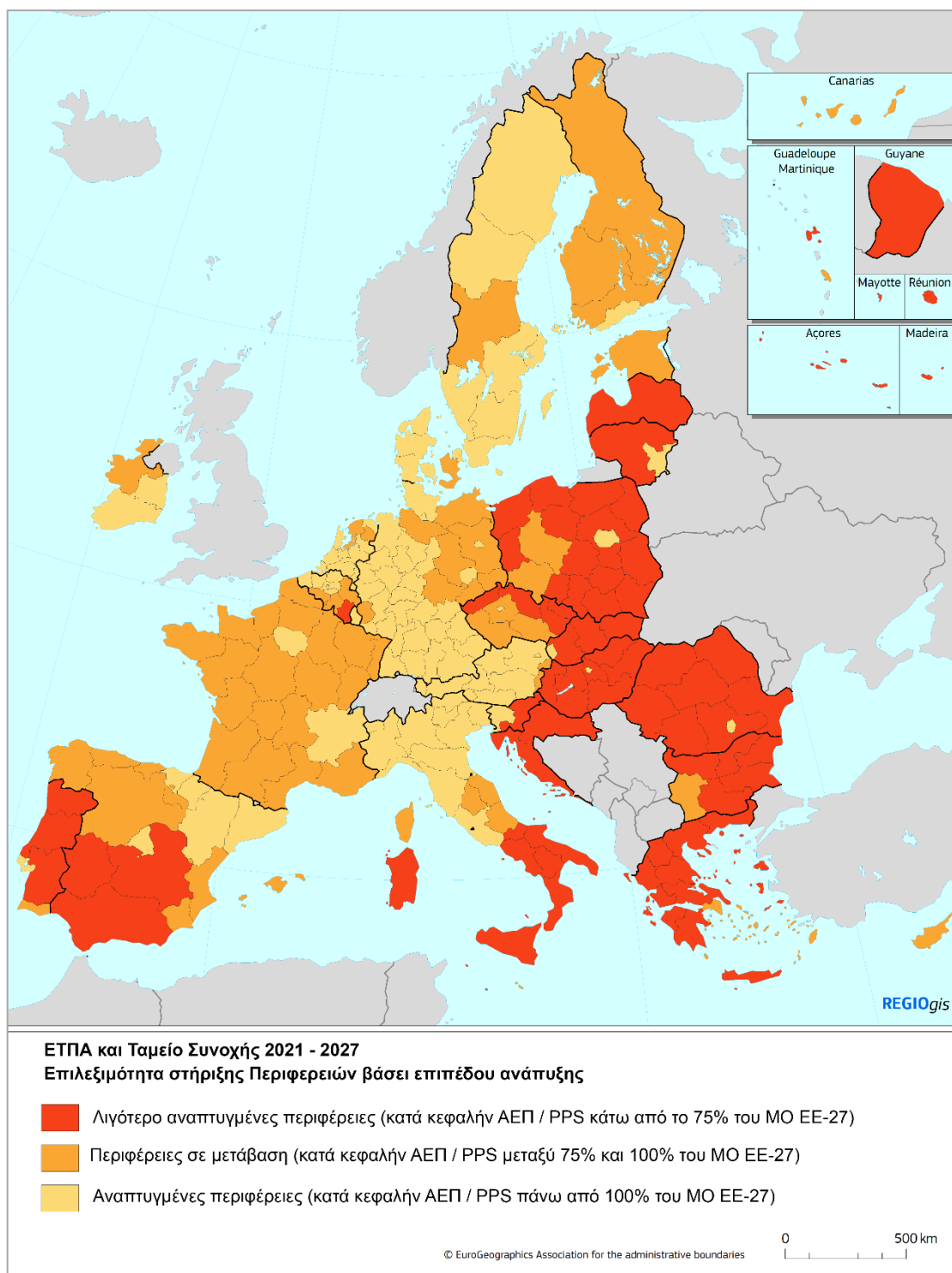
Το ΕΤΠΑ στηρίζει και την **Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (ΕΕΣ)** μέσω των προγραμμάτων Interreg. Η ΕΕΣ είναι ένας από τους στόχους της πολιτικής σε θέματα συνοχής και αποσκοπεί στην επίλυση διασυνοριακών προβλημάτων και στην από κοινού ανάπτυξη των δυνατοτήτων των διαφόρων εδαφικών περιοχών. Οι κανόνες για την ΕΕΣ, για την περίοδο 2021-2027, θεσπίστηκαν με Κανονισμό σχετικά με ειδικές διατάξεις για τον στόχο της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας (ΕΕ, 2021-γ, L 231/94 – 158) Κατά την περίοδο 2021-2027, η ΕΕΣ έχει τέσσερις συνιστώσες (σκέλη):

- Διασυνοριακή συνεργασία (σκέλος Α του Interreg) στηρίζει τη συνεργασία μεταξύ περιφερειών NUTS3, καλύπτοντας περιφέρειες από τουλάχιστον δύο διαφορετικά κράτη-μέλη που βρίσκονται ακριβώς στα σύνορα ή γειτνιάζουν με αυτές.
- Διακρατική συνεργασία (σκέλος Β του Interreg) επιτρέπει τη συνεργασία σε ευρύτερα διακρατικά εδάφη ή γύρω από θαλάσσιες λεκάνες και περιλαμβάνει εθνικούς, περιφερειακούς και τοπικούς εταίρους των προγραμμάτων στα κράτη – μέλη ή και, κατά περίπτωση, εκτός αυτών.

- Διαπεριφερειακή συνεργασία (σκέλος Γ του Interreg) λειτουργεί σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, καλύπτοντας μόνο τα κράτη-μέλη της ΕΕ και τα κράτη εταίρους.
- Συνεργασία στις εξόχως απόκεντρες περιοχές (σκέλος Δ του Interreg) έχει ως στόχο να επιτρέψει στις εξόχως απόκεντρες περιοχές να συνεργάζονται με τις γειτονικές τους χώρες και τα εδάφη με τον πλέον αποτελεσματικό και απλό τρόπο.

Εκτός από το ΕΤΠΑ και τα άλλα Διαρθρωτικά Ταμεία που στηρίζουν χρηματοδοτικά, και όχι μόνο, την εδαφική συνοχή, μια σειρά άλλα εργαλεία, προγράμματα και ερευνητικές πρωτοβουλίες, συμβάλλουν σε αυτό, όπως το ESPON.

Το ESPON (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης Χωρικού Σχεδιασμού) είναι ένα πρόγραμμα εφαρμοσμένης έρευνας που υποστηρίζει τη διαμόρφωση των πολιτικών εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη. Το πρόγραμμα στοχεύει στην προώθηση και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής εδαφικής διάστασης της ανάπτυξης και τις συνέργειες μεταξύ άλλων πολιτικών. Παράγει ένα σημαντικό ερευνητικό έργο υποστηρίζοντας την παραγωγή δεδομένων, σύνταξη επιστημονικών μελετών, αλλά και μεταφορά γνώσης και εκμάθηση πολιτικής στις δημόσιες αρχές και σε άλλους φορείς πολιτικής σε όλα τα επίπεδα.

Εικόνα 9. Επιλεξιμότητα στήριξης περιφερειών NUTS2 της ΕΕ-27 από ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής 2021-2027, με βάση το επίπεδο ανάπτυξης. **Πηγή:** DG Regio GIS και ίδια επεξεργασία.

2.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το δεύτερο αυτό κεφάλαιο της μεταπτυχιακής διατριβής εξετάζει την εξέλιξη των θεωριών χωρικής συγκέντρωσης και τον τρόπο που αυτές συνδέονται με την έννοια της εδαφικής συνοχής και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μέσα από την ανάλυση διαφορετικών θεωρητικών ρευμάτων δόθηκε ένα συνεκτικό πλαίσιο για την κατανόηση των δυναμικών που οδήγησαν στη συγκέντρωση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών δραστηριοτήτων στον χώρο, οδηγώντας στη δημιουργία των σύγχρονων μητροπόλεων.

Η επισκόπηση των θεωριών χωρικής συγκέντρωσης τεκμηριώνει τη σχέση των μητροπολιτικών περιοχών με τη συγκέντρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων αλλά και τη συνεχή «πόλωση» του χώρου εάν δεν υπάρξουν κάποιες πολιτικές ρύθμισης των ανισοτήτων ανάπτυξης.

Το κεφάλαιο αυτό συνοψίζει το συμπέρασμα ότι η θεωρητική κατανόηση της χωρικής συγκέντρωσης είναι απαραίτητη για την κατανόηση της πολυπλοκότητας των μητροπολιτικών περιφερειών. Ταυτόχρονα, η έννοια της εδαφικής συνοχής αποκαλύπτει τις προκλήσεις και τις αντιφάσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης: από τη μία οι μεγάλες πόλεις και οι μητροπόλεις λειτουργούν ως φορείς ανάπτυξης και καινοτομίας, από την άλλη, συγκεντρώνουν προβλήματα που εντείνουν τις ανισότητες. Η εναρμόνιση της οικονομικής αποτελεσματικότητας με τη χωρική δικαιοσύνη αποτελεί το βασικό στοίχημα για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Τέλος, τονίζεται ότι η εδαφική συνοχή είναι ένας πυλώνας πολιτικής που φαίνεται πως μπορεί να επιτύχει σημαντικά βήματα ολοκλήρωσης πιο εύκολα από άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές, καθώς δεν αποτελεί μία από τις λεγόμενες «high politics». Ωστόσο, η ευκολία αποδοχής και υιοθέτησης, από τα κράτη-μέλη, των εδαφικών πολιτικών συνοχής μπορεί να συμπαρασύρει και άλλα επίπεδα ολοκλήρωσης γεγονός που τις καθιστά ιδιαίτερα καθοριστικές για τη συνολική πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε., ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ, ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ. ΝΕΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΝΕΑ ΧΩΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Παρά το γεγονός ότι η αστικοποίηση αποτελεί κυρίαρχη τάση παγκοσμίως, επηρεάζοντας τις οικονομίες, τις κοινωνίες, τους πολιτισμούς και το περιβάλλον, η αστική ανάπτυξη εξακολουθεί να έχει δυσκολίες στη συγκέντρωση και παρακολούθηση των δεδομένων. Επιπλέον, οι ερευνητές παρεμποδίζονται από την έλλειψη διεθνούς συμφωνίας σχετικά με το τι ακριβώς θα μετρήσου: ποια είναι τα όρια της πόλης; πού τελειώνει η επιρροή της και πού ξεκινάει ο αγροτικός χώρος; Και πώς μπορούν να οριοθετηθούν, με μια κοινή μεθοδολογία τα εκτεταμένα αστικά συμπλέγματα των μεγαλουπόλεων; (OECD, 2012, 17-18)

Με την εμφάνιση των γεωκωδικοποιημένων στατιστικών απογραφών, η χωρική ανάλυση των πληθυσμιακών δεδομένων είναι πλέον πολύ ακριβής. Η τεχνική αυτή εξέλιξη στην επιστήμη των δημογραφικών απογραφών και απεικονίσεων, σε συνδυασμό με την συνεχή επέκταση των αστικοποιημένων εδαφών σε όλο τον πλανήτη, δημιούργησε την ανάγκη ανάπτυξης κοινών διεθνών εργαλείων απογραφής και χαρτογράφησης του εδάφους ως προς τον βαθμό αστικοποίησής του αλλά και ανάπτυξης κοινών ορισμών και τυπολογιών των περιοχών ως προς την *αστικότητα* ή την *αγροικότητά* τους.

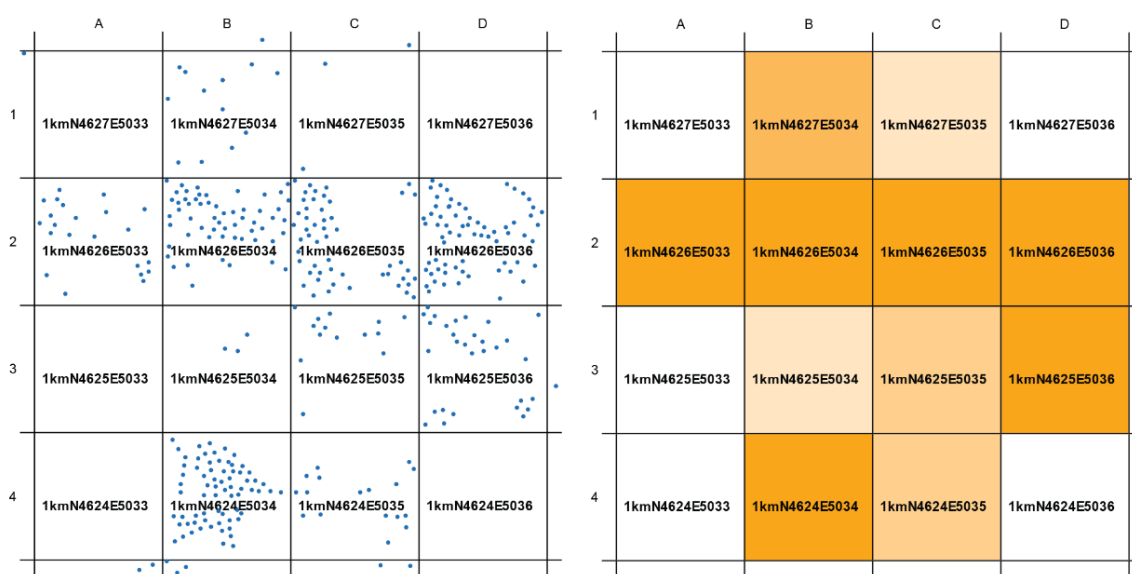
Προκειμένου να γίνει κατανοητή η έννοια της Μητροπολιτικής Περιφέρειας που αποτελεί την βάση της παρούσας Εργασίας θα προχωρήσουμε παρακάτω στην παράθεση μιας σειράς ορισμών που θα οδηγήσουν στην πλήρη οριοθέτηση του προφίλ και των χαρακτηριστικών της.

Ο στατιστικός κάρναβος είναι ένας ενιαίος, διεθνώς εναρμονισμένος και σταθερός γεωχωρικός κάρναβος αναφοράς για το σύνολο του Ευρωπαϊκού εδάφους που αποτελείται από φατνία εμβαδού 1 km². Ως μέθοδος γεωχωρικής πληθυσμιακής απογραφής, ο στατιστικός κάρναβος αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο που συγκεντρώνει μια σειρά πλεονεκτήματα όπως (ΕΕ, 2018, L 296/19):

- ✓ όλα τα κελιά (φατνία) του καννάβου έχουν το ίδιο μέγεθος επιτρέποντας εύκολη σύγκριση·

- ✓ ο κάνναβος και τα φατνία παραμένουν σταθερά με την πάροδο του χρόνου·
- ✓ τα κελιά ενσωματώνουν εύκολα και άλλα δεδομένα (μετεωρολογικά δεδομένα, δεδομένα ποιότητας αέρα, κλπ.)·
- ✓ Τα κελιά μπορούν να «συναρμολογηθούν» για να σχηματίσουν περιοχές που αντικατοπτρίζουν έναν συγκεκριμένο σκοπό και περιοχή μελέτης (ορεινές περιοχές, λεκάνες απορροής νερού, μητροπολιτικές περιοχές).

Ο βαθμός αστικοποίησης (Degree of Urbanisation – DEGUBRA) είναι μία μέθοδος ταξινόμησης του εδαφικού συνεχούς ως προς τον βαθμό «αστικότητας» ή «αγροτικότητας», η οποία που βασίζεται στην πληθυσμιακή πυκνότητα. Για να εφαρμοστεί ο βαθμός αστικοποίησης, ο στατιστικός κάνναβος πρέπει να μετατραπεί σε κάνναβο πληθυσμιακής πυκνότητας (OECD, 2020, 31-32 και Dijkstra, Florczyk, Freire et.al 2021).

Εικόνα 10. Παράδειγμα σημειακών σε στατιστικό γεωκωδικοποιημένο κάνναβο 1 km² (αριστερά) και γεωχωρικός κάνναβος πληθυσμιακής κατανομής. Πηγή: Eurostat et al. 2020, 26.

Με μία αναλυτική, βήμα προς βήμα, μεθοδολογία, ορίζονται τρεις τυπολογίες για τα φατνία του καννάβου πληθυσμιακής πυκνότητας (ΕΕ, 2018, L 296/20):

Αστικό κέντρο (urban center / συστάδα υψηλής πυκνότητας) - μια συστάδα συνεχόμενων κελιών του καννάβου 1 km² με πυκνότητα πληθυσμού τουλάχιστον 1.500 κατοίκων ανά km² και συνολικά ελάχιστο πληθυσμό 50.000

κατοίκων χωρίς να μεσολαβούν κενά.

Αστικό σύμπλεγμα (urban cluster / συστάδα μέτριας πυκνότητας) - μια συστάδα συνεχόμενων κελιών πλέγματος 1 km² με πυκνότητα πληθυσμού τουλάχιστον 300 κατοίκων ανά km² και ελάχιστο πληθυσμό 5.000 κατοίκων σε συνεχόμενα κελιά.

Αγροτικά κελιά καννάβου (ή φατνία χαμηλής πυκνότητας) – κελιά του πληθυσμιακού καννάβου που δεν προσδιορίζονται ως αστικά κέντρα ή ως αστικές συστάδες.

Η παραπάνω ταξινόμηση αποτελεί την βάση ταξινόμησης των περιοχών σε Τοπικό Επίπεδο Διοίκησης (LAU) αλλά και αντίστοιχης ταξινόμησης Περιφερειών, και αποτελούν επίσης την βάση του ορισμού των Πόλεων, των Λειτουργικών Αστικών Περιοχών και των Ζωνών Μετακίνησης και ως συνέπεια και των Μητροπολιτικών Περιφερειών (OECD, 2020, 31-32).

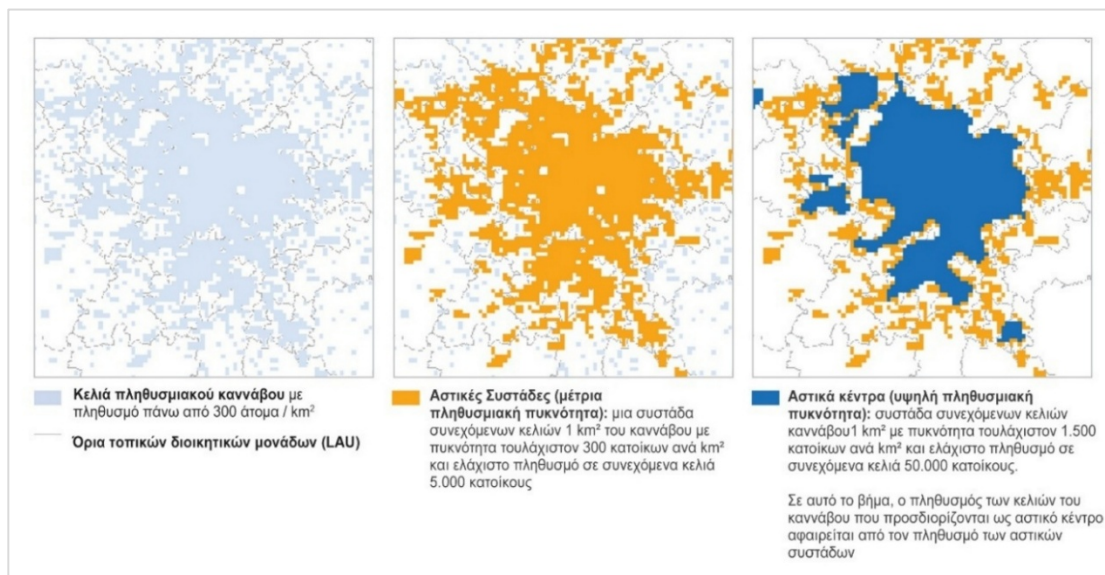
Πόλη – Κωμόπολη – Αγροτική Περιοχή. Με βάση τον βαθμό αστικοποίησης και τον γεωχωρικό χαρακτηρισμό των κελιών του καννάβου πληθυσμιακής πυκνότητας, ταξινομούνται οι εδαφικές περιοχές σε Τοπικό Διοικητικό Επίπεδο (LAU), σε τρεις κατηγορίες:

- Πόλεις (ή πυκνοκατοικημένες περιοχές) – εδαφικές περιοχές με το 50% (τουλάχιστον) του πληθυσμού τους να ζει σε αστικά κέντρα
- Κωμοπόλεις (ή ημι-πυκνοκατοικημένες περιοχές) – εδαφικές περιοχές που έχουν λιγότερο από το 50% του πληθυσμού τους σε αστικά κέντρα και όχι περισσότερο από το 50% του πληθυσμού τους σε αγροτικά κελιά του πληθυσμιακού καννάβου.
- Αγροτικές περιοχές (ή αραιοκατοικημένες περιοχές) - εδαφικές περιοχές που συγκεντρώνουν περισσότερο από το 50% του πληθυσμού τους σε αγροτικά κελιά του πληθυσμιακού καννάβου.

Ζώνη Μετακίνησης και Λειτουργική Αστική Περιοχή (Commuting Zones / Functional Urban Area). Σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα αστικό κέντρο εκτείνεται, σε ένα αστικό συνεχές, πολύ πέρα από τα όρια της κεντρικής τοπικής (διοικητικής) μονάδας που του δίνει το όνομά του. Αυτό συμβαίνει σε μεγάλες πόλεις και πρωτεύουσες.

Ο όρος «Μείζων Πόλη (Greater City)» χρησιμοποιούνταν, τα προηγούμενα χρόνια, από τον ΟΟΣΑ και την Eurostat, για τον προσδιορισμό των μεγάλων

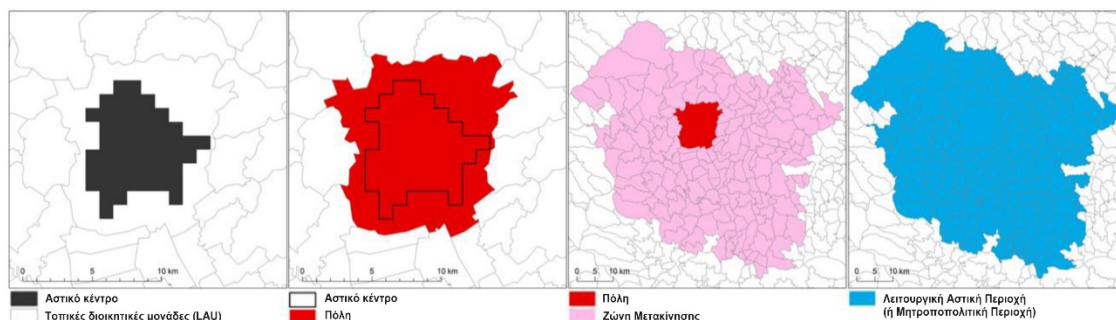
αστικών συγκροτημάτων. Η προσθήκη του λειτουργούσε ως προειδοποίηση προς τους χρήστες δεδομένων ότι αυτός ο ορισμός της πόλης περιέχει περισσότερες τοπικές μονάδες από την κεντρική διοικητική μονάδα η οποία δίνει στην πόλη το όνομά της. Επιπλέον, βοηθούσε στοιχειωδώς να αποφεύγονται οι στατιστικές συγκρίσεις ανόμοιων χωρικών επιπέδων (Dijkstra, Poelman, Veneri, 2019, 12).

Εικόνα 11. Σχηματική οριοθέτηση αστικών συστάδων και αστικών κέντρων βάσει καννάβου πληθυσμιακής πυκνότητας. Πηγή: Eurostat et al. 2020, 38.

Σήμερα, και σε συνέχεια της μεθοδολογίας του στατιστικού και πληθυσμιακού καννάβου, και σε συνέχεια της οριοθέτησης του αστικού – αγροτικού χώρου, οι ΟΟΣΑ και Eurostat προτείνουν τον ορισμό των Λειτουργικών Αστικών Ζωνών (Functional Urban Areas) γύρω για τις μεγάλες πόλεις, ορισμός που βασίζεται πρωτίστως στην καταγραφή της πολυκεντρικότητάς τους (*polycentric check*) και προϋποθέτει την οριοθέτηση Ζωνών Μετακίνησης (Commuting Zones).

Ένα απλό κριτήριο για τον ορισμό μιας Ζώνης Μετακίνησης αποτελεί το κατώφλι του 15%, δηλαδή, τουλάχιστον το 15% των απασχολούμενων κατοίκων στις γύρω περιοχές (άλλες πόλεις, κωμοπόλεις ή αστικές συστάδες βάσει των παραπάνω ορισμών) να μετακινούνται στο αστικό κέντρο της μεγάλης πόλης για εργασία. Η Λειτουργική Αστική Ζώνη οριοθετείται ενώνοντας την πόλη με την ζώνη μετακίνησής της (Εικόνα 12)

Εικόνα 12. Αστικό Κέντρο, Πόλη, Ζώνη Μετακίνησης, Λειτουργική Αστική Περιοχή της Graz, Αυστρία. Πηγή: OECD, 2012, 5.

Μητροπολιτική Περιφέρεια: η επέκταση των τυπολογιών σε περιφερειακό επίπεδο. Η ουσία της παραπάνω μεθοδολογίας βασίζεται στον χαρακτηρισμό του εδαφικού συνεχούς βάσει της γεωχωρικής πληθυσμιακής του πυκνότητας. Με αυτό τον τρόπο, οι παραπάνω τυπολογίες του χώρου μεταφέρονται αντίστοιχα και στο διοικητικό επίπεδο των μικρο-περιφερειών (TL3 – Territorial Level 3). Ο ΟΟΣΑ χρησιμοποιώντας την έννοια της «απομακρυσμένης θέσης (remoteness)», ταξινομεί τις μικρο-περιφέρειες επιπέδου TL3 βάσει της πρόσβασής τους σε λειτουργικές αστικές περιοχές (Fadic et al., 2019, 7):

- ✓ Μια μικρο-περιφέρεια (επίπεδου TL3) ταξινομείται ως «μητροπολιτική περιφέρεια» εάν τουλάχιστον ο μισός πληθυσμός της ζει σε λειτουργική αστική περιοχή με τουλάχιστον 250.000 κατοίκους²⁰.
- ✓ Διαφορετικά, ταξινομείται ως «μη μητροπολιτική περιοχή».

Η Eurostat ορίζει ως Μητροπολιτική Περιφέρεια μία Περιφέρεια επιπέδου NUTS3 που εμπεριέχει μία Λειτουργική Αστική Περιοχή (FUA – Functional Urban Area) με τουλάχιστον 250.000 κατοίκους. Δηλαδή, κάθε Λειτουργική Αστική Περιοχή που πληροί την συνθήκη των 250.000 κατοίκων «συγκροτεί» μία τουλάχιστον Περιφέρεια επιπέδου NUTS3 που ονομάζεται Μητροπολιτική.

²⁰ Σε διεθνές επίπεδο, κατά ΟΟΣΑ, οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες επιπέδου TL3 (ML) διακρίνονται επιπλέον σε (α) Large metro TL3 region (MR-L), εάν πάνω από το 50% του πληθυσμού τους ζει σε Λειτουργική Αστική Περιοχή άνω του 1,5 εκ. κατοίκων και (β) σε Metro TL3 region (MR-M), εάν πάνω από το 50% του πληθυσμού τους ζει σε Λειτουργική Αστική Περιοχή άνω των 250.000 κατοίκων. Η Eurostat δεν χρησιμοποιεί την πρώτη κατηγορία αλλά την αντικαθιστά με τις Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Αν δούμε, ωστόσο, τους πληθυσμούς των πρωτευουσών των χωρών ΕΕ27 βλέπουμε ότι τα μεγέθη είναι ανάλογα (Fadic et al., 2019, 7).

Η Λειτουργική Αστική Περιοχή δεν ταυτίζεται με την Μητροπολιτικής Περιφέρειας. Εάν περισσότερο από το 50% του πληθυσμού μιας γειτονικής διοικητικής περιφέρειας NUTS3 ζει εντός αυτής της FUA, αυτή ενσωματώνεται μέσα στην Μητροπολιτική Περιφέρεια. Για αυτό και πολλές Μητροπολιτικές Περιφέρειες και κυρίως Πρωτεύουσες που λαμβάνουν το όνομα της κύρια πόλης και της Λειτουργικής Αστικής Περιοχής της μπορεί να αποτελείται από περισσότερες από μία Περιφέρειες NUTS3 (βλ. 3.2., Πίνακα 4).

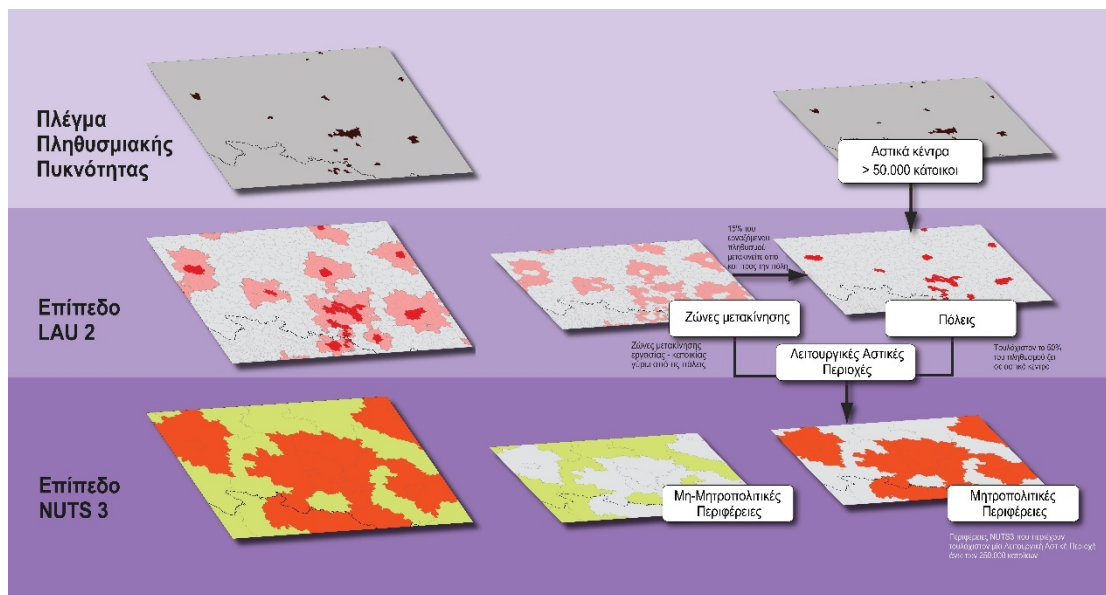
Κάθε Μητροπολιτική Περιφέρεια παίρνει το όνομα της κύριας Λειτουργικής Αστικής Περιοχής που υπάρχει εντός των ορίων της. Οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ευρώπης χωρίζονται σε Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες και σε Μη – Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες.

Πίνακας 4. Εδαφικές τυπολογίες ανά επίπεδο χωρικής και διοικητικής αναφοράς

	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ	ΑΣΤΙΚΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ	ΆΛΛΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΒΑΣΕΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ	NUTS1 Περιφέρειες			
	NUTS2 Περιφέρειες			
	NUTS3 Περιφέρειες	Αστικές – Αγροτικές Περιφέρειες Κυρίως Αστικές Περιφέρειες Ενδιάμεσες Περιφέρειες Κυρίως Αγροτικές Περιφέρειες	Μητροπολιτικές Περιφέρειες Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες Μη - Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες Μη - Μητροπολιτικές Περιφέρειες	Διασυνοριακές Περιφέρειες Παράκτιες Περιφέρειες Νησιωτικές Περιφέρειες Ορεινές Περιφέρειες
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	LAU – Διοικητικές Μονάδες Τοπικού Επιπέδου	Βαθμός Αστικοποίησης Πόλεις Κωμοπόλεις και προάστια Αγροτικές Περιοχές	Ορισμός πόλεων Πόλεις Λειτουργικές Αστικές Περιοχές & Ζώνες Μετακίνησης	
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΝΑΒΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗΣ ΓΕΩΧΩΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ	Κελί πληθυσμιακής γεωχωρικής κατανομής (1km ²)	Τυπολογία κελιών Αστικό Κέντρο Αστικές συστάδες Αγροτικά κελιά πληθυσμιακού καννάβου	Αστικά Κέντρα Αστικές Συστάδες	

Πηγή: Eurostat, Commission Implementing Regulation (EU) 2019/1130 (EE, 2019, L179/9 -11)

Οι προσπάθειες για σαφή και κοινή οριοθέτηση των όρων για τα αστικά εδάφη και τα εκτεταμένα αστικά συγκροτήματα δείχνουν μια σημαντική στροφή στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς στη στοχευμένη επικέντρωση των εδαφικών πολιτικών για την εξισορρόπηση των χωρικών ανισοτήτων. Τα θέματα της πολυκεντρικότητας των εδαφών που απασχόλησαν εμβληματικούς θεωρητικούς του χώρου (Christaller, Lösch, Perroux) επανέρχονται στο σύγχρονο πλαίσιο (Rossignolo, Toldo, 2008, 69) και μάλιστα με ένα κοινό και συντονισμένο τρόπο στα διεπιστημονικά πεδία (δημογραφία, γεωχωρικά δεδομένα, γεωγραφία και χωρικός σχεδιασμός, χάραξη πολιτικών, κ.ά.) ώστε να μην αποτελούν πλέον αφηρημένες έννοιες – «*plastic terms*» (Fricke, 2017, 302).

Εικόνα 13. Σύνοψη ορισμού Μητροπολιτικής Περιφέρειας. **Πηγή:** Eurostat, 2025 και ίδια επεξεργασία.

3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να αναδείξει τον σημαίνοντα οικονομικό ρόλο των Πρωτεύουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών της ΕΕ27. Ως εκ τούτου, η μονάδα ανάλυσης στην παρούσα μελέτη περίπτωσης είναι οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες των 27 χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα βασικό θέμα αποτελεί ο εντοπισμός των δεικτών ανάλυσης των 27 ΠΜΠ. Ο εντοπισμός των δεικτών ανάλυσης είναι συνδυασμός των ερευνητικών στόχων και ερωτημάτων αλλά και της διαθεσιμότητας των δεδομένων στο χωρικό επίπεδο αναφοράς. Τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία είναι αποκλειστικά από την Eurostat και την βάση που έχει δημιουργήσει για τις Μητροπολιτικές Περιφέρειες²¹.

Με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που εστιάζουν στον εντοπισμό της οικονομικής ευρωστίας και καινοτομίας των ΠΜΠ, αλλά και σε συνδυασμό με την διαθεσιμότητα των δεδομένων σε επίπεδο NUTS3, ομαδοποιήθηκε, αρχικά, μία σειρά δεδομένα (datasets) που είναι διαθέσιμα για Μητροπολιτικές Περιφέρειες, από την Eurostat (Πίνακας 5). Στη συνέχεια, και αφού μελετήθηκαν τα διαθέσιμα δεδομένα και μετατράπηκαν σε αρχεία τύπου excel έγινε επιπλέον επιλογή με

²¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/metropolitan-regions/database>

βάση την πληρότητα του υλικού²². Οι τελικοί δείκτες που επιλέχθηκαν εστιάζουν στην οικονομική ευρωστία και ανάπτυξη των ΠΜΠ, ενώ μία σειρά δημογραφικά δεδομένα αναλύονται αρχικά ώστε να δώσουν ένα πλαίσιο αναφοράς ως προς την χωρική και πληθυσμιακή έκταση των περιοχών μελέτης (Πίνακας 6).

Πίνακας 5. Επιλογή, ομαδοποίηση, και έλεγχος πληρότητας των διαθέσιμων δεδομένων.

DATASET 01	Δημογραφικά στοιχεία και πληθυσμιακές προβλέψεις	Κωδικός Eurostat
01.1	Έκταση ανά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_d3area
01.2	Πυκνότητα Πληθυσμού ανά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_d3dens
01.3	Πληθυσμός την 1 ^η Ιανουαρίου, κατά πενταετή ηλικιακή ομάδα, φύλο και Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2014-2023	met_pjangr3
01.4	Πληθυσμός την 1 ^η Ιανουαρίου, κατά ηλικία, φύλο, τύπο πρόβλεψης και Μητροπολιτική Περιφέρεια (πρόβλεψη εξέλιξης 2019 – 2100)	met_proj_19rp
01.5	Υποθέσεις για την καθαρή μετανάστευση, κατά ηλικία, φύλο, τύπο πρόβλεψης και Μητροπολιτική Περιφέρεια (πρόβλεψη εξέλιξης 2019 – 2100)	met_proj_19ranmig
01.6	Δημογραφικά ισοζύγια και δείκτες κατά τύπο πρόβλεψης και Μητροπολιτική Περιφέρεια (πρόβλεψη εξέλιξης 2019 – 2100)	met_proj_19rdbi
DATASET 02	Ανθρώπινο κεφάλαιο, εκπαίδευση, αγορά εργασίας	Κωδικός Eurostat
02.1	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά φύλο, ηλικία και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_lfp3rop
02.2	Ανεργία κατά φύλο, ηλικία και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_lfu3pers
02.3	Ποσοστά ανεργίας κατά φύλο, ηλικία και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_lfu3rt
02.4	Απασχόληση κατά φύλο, ηλικία και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_lfe3emp
02.5	Ποσοστά απασχόλησης κατά φύλο, ηλικία και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_lfe3emprrt
02.6	Απασχόληση κατά δραστηριότητα NACE Rev. 2 και τυπολογία Μητροπολιτικών Περιφερειών	met_10r_3emp
02.7	Πληθυσμός ηλικίας 25-64 ετών κατά επίπεδο εκπαίδευσης, φύλο και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_edat_lfse4
DATASET 03	Οικονομία και ανάπτυξη	Κωδικός Eurostat
03.1	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), σε τρέχουσες τιμές αγοράς, κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_10r_3gdp
03.2	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, σε βασικές τιμές, κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_10r_3gva

²² Από το 2025, τα δεδομένα της Eurostat παρέχονται πλέον σε αρχεία tsv (tab-separated values) τα οποία είναι κειμένου που χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση δεδομένων σε μορφή πίνακα, όπου κάθε πεδίο δεδομένων χωρίζεται από ένα κενό χαρακτήρα «tab» αντί για κόμμα (όπως στα αρχεία CSV). Αυτή η μορφή αρχείων είναι machine-readable και διευκολύνει τη μεταφορά και τη χρήση δεδομένων σε διάφορες εφαρμογές.

03.3	Δημογραφία επιχειρήσεων και επιχειρήσεις υψηλής ανάπτυξης κατά δραστηριότητα NACE και Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_bd_hgn
03.4	Δημογραφία επιχειρήσεων κατά τάξη μεγέθους και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_bd_size_r
03.5	Δημογραφία επιχειρήσεων: Εργοδότες κατά τάξη μεγέθους και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_bd_slg1_sizer
03.6	Δημογραφία επιχειρήσεων: Εργοδότες κατά δραστηριότητα NACE Rev. 2 και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια	met_bd_slg1_nr
DATASET 04	Επιδόσεις καινοτομίας	Κωδικός Eurostat
04.1	Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο ΕΓΔΕ (Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας European Patent Office) κατά έτος προτεραιότητας και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια (1977-2012)	met_pat_eptot
04.2	Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στο ΕΓΔΕ κατά έτος προτεραιότητας, κατά τμήμα διεθνούς ταξινόμησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (IPC), κατά κλάσεις και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια (1977-2012)	met_pat_epipc
04.3	Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας υψηλής τεχνολογίας στο ΕΓΔΕ κατά έτος προτεραιότητας και κατά Μητροπολιτική Περιφέρεια (1977-2012)	met_pat_eptec

Πηγή: Eurostat 2025, Metropolitan Regions Database και ιδία επεξεργασία

Πίνακας 6. Επιλογή τελικών δεικτών για την ανάλυση των περιοχών μελέτης (ΠΜΠ)

ΑΡ. ΔΕΙΚΤΗ	ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	Πηγή δεδομένων
1	Έκταση ΠΜΠ	Eurostat met_d3area
2	Πυκνότητα Πληθυσμού ΠΜΠ	Eurostat met_d3dens
3	Πληθυσμός την 1η Ιανουαρίου 2023 κατά χώρα και ΠΜΠ	Eurostat met_pjangrp3
4	Ποσοστό πληθυσμού της χώρας που ζει στις ΠΜΠ	Eurostat met_pjangrp3 και ιδία επεξεργασία
5	Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές αγοράς, σε ισοτιμίες PPS EU27 2020, ανά ΠΜΠ, κατά τα έτη 2013-2022, και σύγκριση με σύνολο εθνικών ΑΕΠ και ΑΕΠ Μη ΜΠ (μ.ό.)	Eurostat met_10r_3gdp
6	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά ΠΜΠ κατά τα έτη 2013-2022. Σύγκριση με σύνολα χώρας, και Μη ΜΠ	Eurostat met_10r_3gva
7	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), τομέων παραγωγής Ο-Υ, κατά NACE Rev.2, ανά ΠΜΠ κατά τα έτη 2013-2022. Σύγκριση με σύνολα χώρας, και Μη ΜΠ.	Eurostat met_10r_3gva

Πηγή: Eurostat 2025, Metropolitan Regions Database και ιδία επεξεργασία

Τέλος, από τα αρχεία της Eurostat με την κωδικοποίηση των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, NACE 2022, επιλέχθηκαν όλες οι 27 ΠΜΠ και οι NUTS3 Περιφέρειες που περιλαμβάνονται, οι οποίες περιλαμβάνονται στον πίνακα 7. Ο πίνακας

ακολουθεί την κωδικοποίηση των Περιφερειών κατά NACE 2022 και οι 27 ΠΜΠ τοποθετούνται στον πίνακα αλφαβητικά, με βάση τον κωδικό της χώρας που χρησιμοποιεί η ΕΕ. Αυτή η κωδικοποίηση και η σειρά παράθεσης των ΠΜΠ διατηρείται σε όλους τους πίνακες και τα Παραρτήματα της ανάλυσης.

Πίνακας 7. Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες των 27 χωρών – μελών της ΕΕ, κατά NUTS3, 2021.

α/α ΠΜΠ	α/α ΠΜΠ ΤΟΜΕΙΣ	NUTS3 ID 2021	ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΜΠ	ΟΝΟΜΑ ΠΜΠ (ΕΝ)	ΚΩΔΙΚΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΧΩΡΑ (ΕΝ)
1				VIENNA		ΑΥΣΤΡΙΑ
	1.1	AT112	AT001MC	Nordburgenland	AT	Austria
	1.2	AT125	AT001MC	Weinviertel		
	1.3	AT126	AT001MC	Wiener Umland/Nordteil		
	1.4	AT127	AT001MC	Wiener Umland/Südteil		
	1.5	AT130	AT001MC	Wien		
2				BRUSSELS		ΒΕΛΓΙΟ
	2.1	BE100	BE001MC	Arrondissement of Brussels Capital	BE	Belgium
	2.2	BE231	BE001MC	Arrondissement of Aalst		
	2.3	BE241	BE001MC	Arrondissement of Halle-Vilvoorde		
	2.4	BE242	BE001MC	Arrondissement of Leuven		
	2.5	BE310	BE001MC	Arrondissement of Nivelles		
	2.6	BE32A	BE001MC	Arrondissement Ath		
	2.7	BE32C	BE001MC	Arrondissement Soignies		
3				SOFIA		ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
	3.1	BG411	BG001MC	Sofia City Province	BG	Bulgaria
	3.2	BG412	BG001MC	Sofia Province		
	3.3	BG414	BG001MC	Pernik Province		
4				NICOSIA		ΚΥΠΡΟΣ
	4.1	CY000	CY001MC	Cyprus - Lefkosia	CY	Cyprus
5				PRAGUE		ΤΣΕΧΙΑ
	5.1	CZ010	CZ001MC	Praha	CZ	Czech Republic
	5.2	CZ020	CZ001MC	Central Bohemian Region		
6				BERLIN-BRANDENBURG		ΓΕΡΜΑΝΙΑ
	6.1	DE300	DE001MC	Berlin	DE	Germany
	6.2	DE401	DE001MC	Brandenburg an der Havel		
	6.3	DE402	DE001MC	Cottbus		
	6.4	DE403	DE001MC	Frankfurt (Oder)		

α/α ΠΜΠ	α/α ΠΜΠ ΤΟΜΕΙΣ	NUTS3 ID 2021	ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΜΠ	ΟΝΟΜΑ ΠΜΠ (ΕΝ)	ΚΩΔΙΚΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΧΩΡΑ (ΕΝ)
	6.5	DE404	DE001MC	Potsdam		
	6.6	DE405	DE001MC	Barnim		
	6.7	DE406	DE001MC	Dahme-Spreewald		
	6.8	DE407	DE001MC	Elbe-Elster		
	6.9	DE408	DE001MC	Havelland		
	6.10	DE409	DE001MC	Märkisch-Oderland		
	6.11	DE40A	DE001MC	Oberhavel		
	6.12	DE40B	DE001MC	Oberspreewald-Lausitz		
	6.13	DE40C	DE001MC	Oder-Spree		
	6.14	DE40D	DE001MC	Ostprignitz-Ruppin		
	6.15	DE40E	DE001MC	Potsdam-Mittelmark		
	6.16	DE40F	DE001MC	Prignitz		
	6.17	DE40G	DE001MC	Spree-Neiße		
	6.18	DE40H	DE001MC	Teltow-Fläming		
7				HOVEDSTADEN REGION COPENHAGEN		ΔΑΝΙΑ
	7.1	DK011	DK001MC	Byen København	DK	Denmark
	7.2	DK012	DK001MC	Københavns omegn		
	7.3	DK013	DK001MC	Nordsjælland		
	7.4	DK014	DK001MC	Bornholm		
8				TALLIN PÕHJA - EESTI		ΕΣΘΟΝΙΑ
	8.1	EE001	EE001MC	Tallinn	EE	Esthonia
9				ATHENS		ΕΛΛΑΔΑ
	9.1	EL301	EL001MC	Βόρειος Τομέας Αθηνών	EL	Greece
	9.2	EL302	EL001MC	Δυτικός Τομέας Αθηνών		
	9.3	EL303	EL001MC	Κεντρικός Τομέας Αθηνών		
	9.4	EL304	EL001MC	Νότιος Τομέας Αθηνών		
	9.5	EL305	EL001MC	Ανατολική Αττική		
	9.6	EL306	EL001MC	Δυτική Αττική		
	9.7	EL307	EL001MC	Πειραιάς και Νήσων		
10				MADRID		ΙΣΠΑΝΙΑ
	10.1	ES300	ES001MC	Madrid	ES	Spain
11				HELSINKI		ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ
	11.1	FI1B1	FI001MC	Helsinki-Uusimaa	FI	Finland
12				PARIS – ILE DE FRANCE		ΓΑΛΛΙΑ
	12.1	FR101	FR001MC	Paris	FR	France
	12.2	FR102	FR001MC	Seine-et-Marne		
	12.3	FR103	FR001MC	Yvelines		

α/α ΠΜΠ	α/α ΠΜΠ ΤΟΜΕΙΣ	NUTS3 ID 2021	ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΜΠ	ΟΝΟΜΑ ΠΜΠ (ΕΝ)	ΚΩΔΙΚΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΧΩΡΑ (ΕΝ)
	12.4	FR104	FR001MC	Essonne		
	12.5	FR105	FR001MC	Hauts-de-Seine		
	12.6	FR106	FR001MC	Seine-Saint-Denis		
	12.7	FR107	FR001MC	Val-de-Marne		
	12.8	FR108	FR001MC	Val-d'Oise		
13				ZAGREB		ΚΡΟΑΤΙΑ
	13.1	HR050	HR001MC	Grad Zagreb	HR	Croatia
	13.2	HR064	HR001MC	County of Krapina- Zagorje		
	13.3	HR065	HR001MC	County of Zagreb		
14				BUDAPEST		ΟΥΓΓΑΡΙΑ
	14.1	HU110	HU001MC	Budapest	HU	Hungary
	14.2	HU120	HU001MC	Pest		
15				DUBLIN		ΙΡΛΑΝΔΙΑ
	15.1	IE061	IE001MC	Dublin County	IE	Ireland
	15.2	IE062	IE001MC	Mid East Region		
16				ROME		ΙΤΑΛΙΑ
	16.1	ITI43	IT001MC	Roma	IT	Italy
17				VILNIUS		ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ
	17.1	LT00A	LT001MC	Vilnius	LT	Lithuania
18				LUXEMBOURG		ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ
	18.1	LU000	LU001MC	Luxembourg	LU	Luxembourg
19				Riga		ΛΕΤΟΝΙΑ
	19.1	LV006	LV001MC	Riga	LV	Latvia
	19.2	LV007	LV001MC	Preriga		
20				VALLETA		ΜΑΛΤΑ
	20.1	MT001	MT001MC	Malta - Valletta	MT	Malta
21				AMSTERDAM		ΟΛΛΑΝΔΙΑ
	21.1	NL230	NL002MC	Flevoland	NL	Netherlands
	21.2	NL321	NL002MC	Kop van Noord-Hol- land		
	21.3	NL323	NL002MC	IJmond		
	21.4	NL324	NL002MC	Agglomeratie Haarlem		
	21.5	NL325	NL002MC	Zaanstreek		
	21.6	NL327	NL002MC	Het Gooi en Vechtstree		
	21.7	NL328	NL002MC	Alkmaar en omgeving		
	21.8	NL329	NL002MC	Groot-Amsterdam		
22				WARSAW		ΠΟΛΩΝΙΑ
	22.1	PL911	PL001MC	Miasto Warszawa	PL	Polland
	22.2	PL912	PL001MC	Warszawski wschodni		
	22.3	PL913	PL001MC	Warszawski zachodni		

α/α ΠΜΠ	α/α ΠΜΠ ΤΟΜΕΙΣ	NUTS3 ID 2021	ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΜΠ	ΟΝΟΜΑ ΠΜΠ (ΕΝ)	ΚΩΔΙΚΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΧΩΡΑ (ΕΝ)
23		LISBON			ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	
	23.1	PT1A0	PT001MC	Grand Lisboa	PT	Portugal
	23.2	PT1B0	PT001MC	Península de Setúbal		
24		BUCHAREST			ΡΟΥΜΑΝΙΑ	
	24.1	RO321	RO001MC	Bucuresti	RO	Romania
	24.2	RO322	RO001MC	Ilfov County		
25		STOCKHOLM			ΣΟΥΗΔΙΑ	
	25.1	SE010	SE001MC	Stockholm County	SE	Sweden
26		LJUBLJANA			ΣΛΟΒΕΝΙΑ	
	26.1	SI041	SI001MC	Ljubljana	SI	Slovenia
27		BRATISLAVA			ΣΛΟΒΑΚΙΑ	
	27.1	SK010	SK001MC	Bratislava Region	SK	Slovakia

Πηγή: Eurostat, 2022, Κανονισμός (ΕΕ) 2023/6742022 (ΕΕ, 2023, L 87/1)

3.3 ΔΕΙΚΤΗΣ 1- 4: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΜΠ

Τα δημογραφικά δεδομένα λειτουργούν τη βάση πάνω στον οποίο χτίζεται κάθε έρευνα. Για να μπορούμε να συγκρίνουμε και να αναλύσουμε τις οικονομικές επιδόσεις των ΠΜΠ που θα ακολουθήσουν, θα πρέπει να έχουμε εικόνα για το μέγεθος των περιοχών μελέτης, είτε ως εδαφική έκταση, είτε ως πληθυσμιακή συγκέντρωση. Τα διαθέσιμα στοιχεία θα μας επέτρεπαν να κάνουμε μια λεπτομερέστερη ανάλυση της δημογραφικής εξέλιξης κάθε ΠΜΠ αλλά το εύρος της παρούσας έρευνας δεν μας το επιτρέπει. Έτσι επιλέγεται η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων μόνο για το έτος που δίνονται τα τελευταία επικαιροποιημένα στοιχεία για όλους τους επιλεγμένους δείκτες που είναι:

Έκταση ΠΜΠ: Η έκταση κάθε ΠΜΠ αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο αναφοράς, καθώς, όπως θα δούμε, η μεγάλη διαφοροποίηση που παρατηρείται είναι ένα στοιχείο που οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη οι όποιες αναλύσεις, συγκρίσεις αλλά και ευρωπαϊκές εδαφικές πολιτικές.

Πληθυσμός ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023: Ο πληθυσμός είναι επίσης ένα στοιχείο που οφείλει η ανάλυση να λάβει υπόψη καθώς και εδώ υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση. Το εύρος του πληθυσμού μιας ΠΜΠ επηρεάζει τις αναλύσεις και τα συμπεράσματα για την οικονομική ευρωστία των ΠΜΠ και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν συγκρίνονται σημαντικά ανόμοιες, ως προς τον

πληθυσμό, περιοχές.

Πληθυσμιακή πυκνότητα, 1^η Ιανουαρίου 2023: Ο δείκτης καταγράφει την πυκνότητα κατοίκησης ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Αποτελεί βασικό δείκτη της κατανομής και της συγκέντρωσης του πληθυσμού σε μια γεωγραφική περιοχή και μας δίνει εκτιμήσεις για τις κοινωνικές, και περιβαλλοντικές συνθήκες διαβίωσης αλλά και την πυκνότητα των προσφερόμενων βασικών υπηρεσιών που συνοδεύουν τον πληθυσμό.

Επί της εκατό ποσοστό πληθυσμού της Χώρας που ζει στην ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023: Ο δείκτης αυτός μας δίνει μία εικόνα της θέσης, της σημασίας και του ρόλου της πρωτεύουσας για μια χώρα – μέλος.

Πίνακας 8: Μεταδεδομένα των δεικτών ανάλυσης 1 - 4

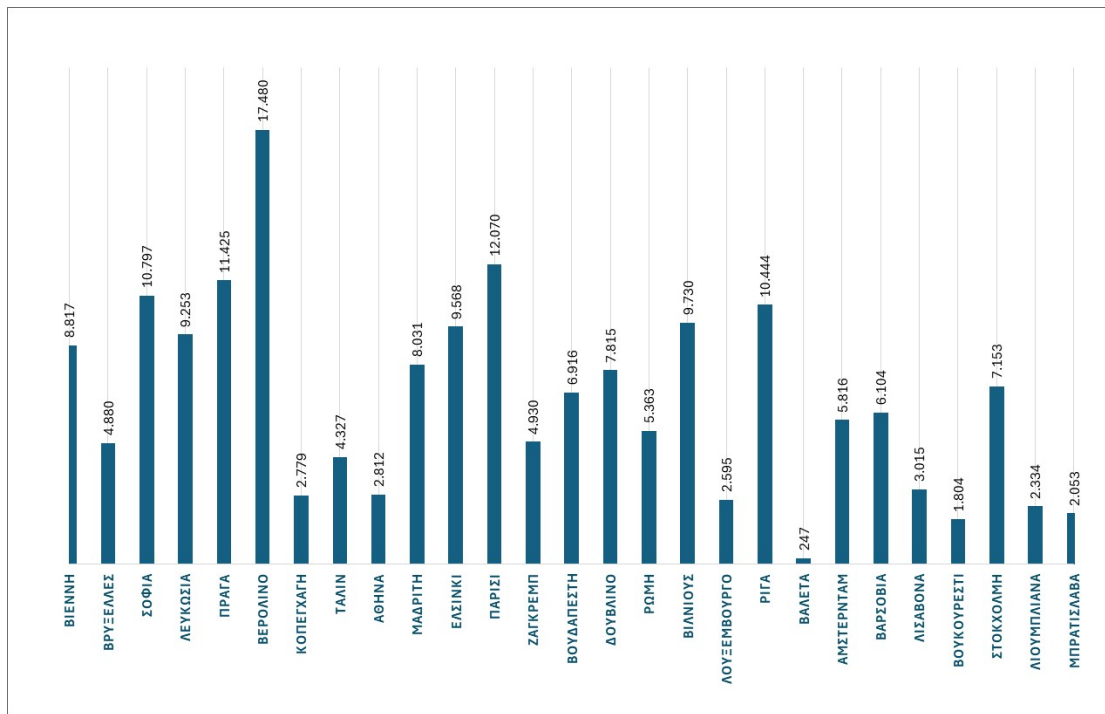
Δείκτης 1: Έκταση ΠΜΠ	
Κωδικός dataset Eurostat:	estat_met_d3area
Τελευταία επικαιροποίηση δεδομένων:	10-02-2024
Χρονική ανανέωση δεδομένων:	Ετήσια
Συνολική χρονική περίοδος κάλυψης:	1990 — 2023
Περιεχόμενα dataset:	freq,unit,landuse,metroreg\TIME_PERIOD A,KM2,L0008 A,KM2,TOTAL
Επιλογή δεδομένων για την παρούσα έρευνα:	A,KM2,TOTAL, για την χρονιά 2023
Δείκτης 2: Πληθυσμός ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023	
Κωδικός dataset Eurostat:	estat_met_pjangrp3
Τελευταία επικαιροποίηση δεδομένων:	08-05-2024
Χρονική ανανέωση δεδομένων:	Ετήσια
Συνολική χρονική περίοδος κάλυψης:	2014 — 2023
Περιεχόμενα dataset:	freq,unit,sex,age,metroreg\TIME_PERIOD A,NR,F,TOTAL A,NR,F,Y_LT5... Έως A,NR,F,Y_GE90 A,NR,M,TOTAL A,NR,M,Y_LT5... Έως A,NR,FMY_GE90 A,NR,T,TOTAL A,NR,T,Y_LT5... Έως A,NR,T,Y_GE90

Επιλογή δεδομένων για την παρούσα ανάλυση:	A,NR,T,TOTAL για το έτος 2023
Δείκτης 3: Πυκνότητα πληθυσμού ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023	
Κωδικός dataset Eurostat:	estat_met_d3area estat_met_pjangrp3
Επιλογή δεδομένων για την παρούσα ανάλυση:	Ιδία επεξεργασία από: A,KM2,TOTAL, για την χρονιά 2023 A,NR,T,TOTAL για το έτος 2023
Δείκτης 4: Ποσοστό Πληθυσμού της Χώρας που ζει στην ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023	
Κωδικός dataset Eurostat:	estat_met_pjangrp3
Επιλογή δεδομένων για την παρούσα έρευνα:	Ιδία επεξεργασία από A,NR,T,TOTAL για το έτος 2023

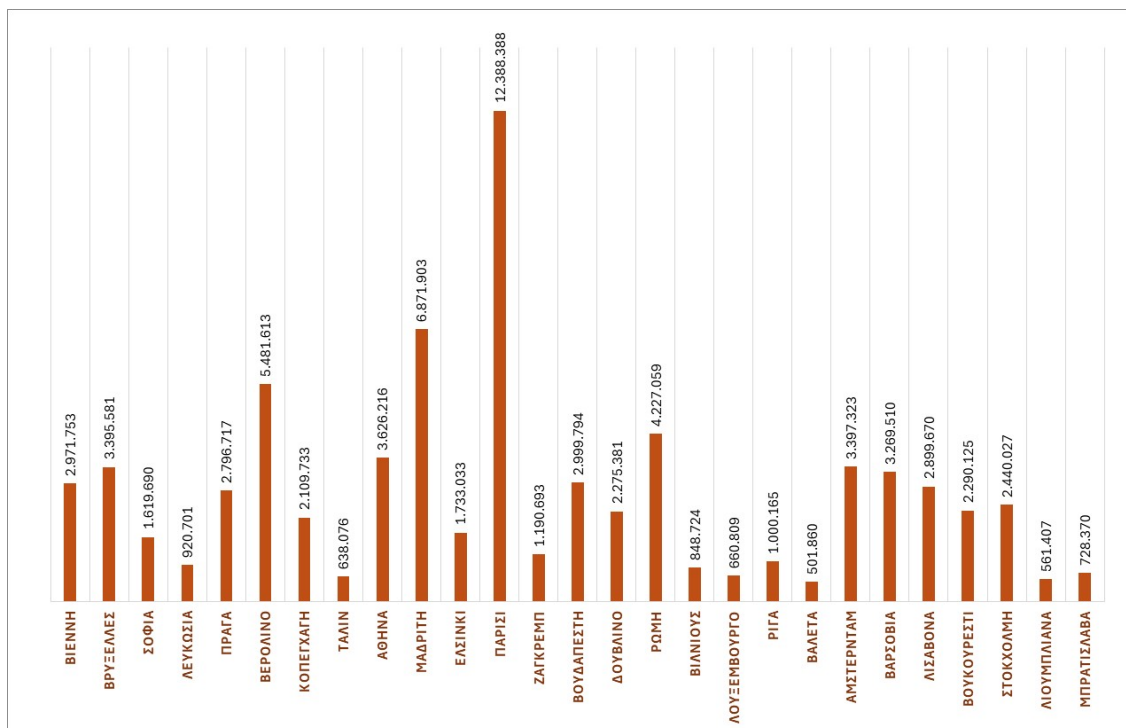
Πηγή: EUROSTAT, 2025

Το διάγραμμα της εικόνας 14 παρουσιάζει την έκταση (σε τετραγωνικά χιλιόμετρα) των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιφερειών της ΕΕ-27. Παρατηρούμε μεγάλες διαφοροποιήσεις: η μεγαλύτερη έκταση καταγράφεται στο Βερολίνο (17.480), ενώ πολύ μεγάλες είναι επίσης η Πράγα (11.425), η Ρίγα (10.444) και η Σόφια (10.797). Στον αντίποδα, οι μικρότερες εκτάσεις συναντώνται στη Βαλέτα (247), στο Λουξεμβούργο (2.595), στο Μπρατισλάβα (2.053) και στη Λευκωσία (9.253). Η Αθήνα βρίσκεται στη μεσαία κατηγορία (2.812). Οι ΠΜΠ ποικίλλουν σημαντικά, αντανακλώντας διαφορετικά πρότυπα αστικής συγκέντρωσης, γεωγραφικά χαρακτηριστικά αλλά και διοικητικής διαίρεσης των Περιφερών στη ΕΕ.

Το διάγραμμα της εικόνας 15 απεικονίζει τον πληθυσμό των ΠΜΠ της ΕΕ-27 την 1/1/2023. Μακράν η μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού εμφανίζεται στο Παρίσι με 12,38 εκατ. κατοίκους, ακολουθούμενο από τη Μαδρίτη (6,87 εκατ.), τη Ρώμη (4,22 εκατ.) και τις Βρυξέλλες (3,39 εκατ.). Στις μεσαίες τιμές βρίσκονται η Βιέννη (2,97 εκατ.), η Αθήνα (3,86 εκατ.) και η Σόφια (1,61 εκατ.). Τις μικρότερες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις παρουσιάζουν η Βαλέτα (0,50 εκατ.), το Λουξεμβούργο (0,68 εκατ.) και η Μπρατισλάβα (0,72 εκατ.).

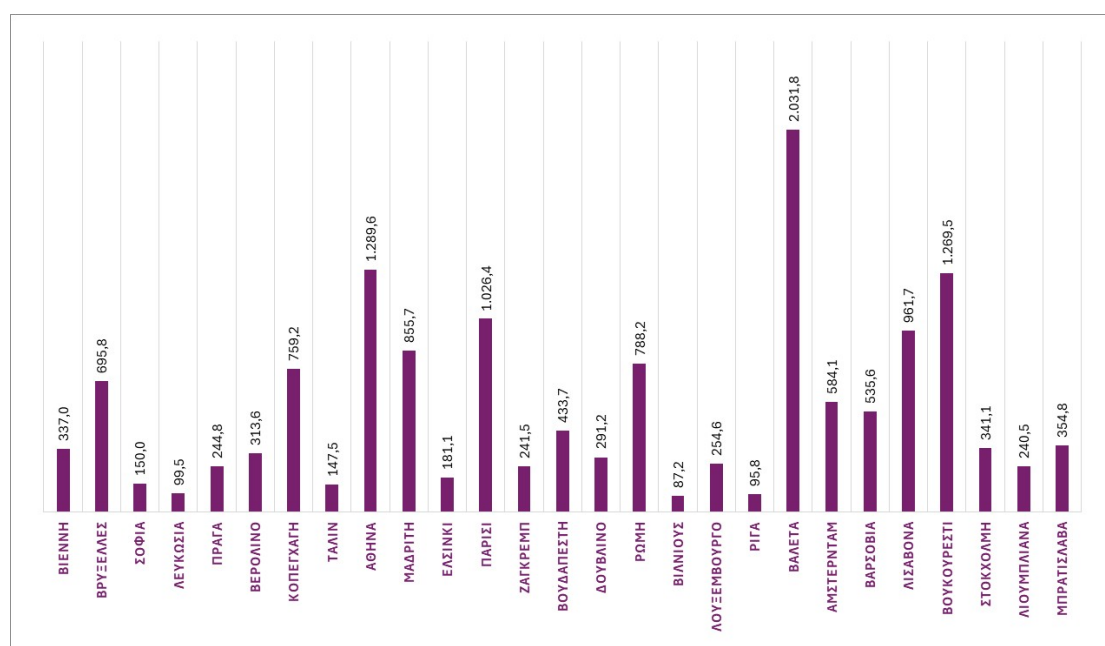
Εικόνα 14. Έκταση, σε τετραγωνικά χλμ. των ΠΜΠ της ΕΕ27. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ιδία επεξεργασία.

Εικόνα 15. Πληθυσμός ΠΜΠ, ΕΕ27, 1^η Ιανουαρίου 2023. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ιδία επεξεργασία.

Το διάγραμμα της εικόνας 16 παρουσιάζει την πληθυσμιακή πυκνότητα των ΠΜΠ της ΕΕ-27 την 1/1/2023. Συνδυάζοντας τα προηγούμενα στοιχεία έκτασης

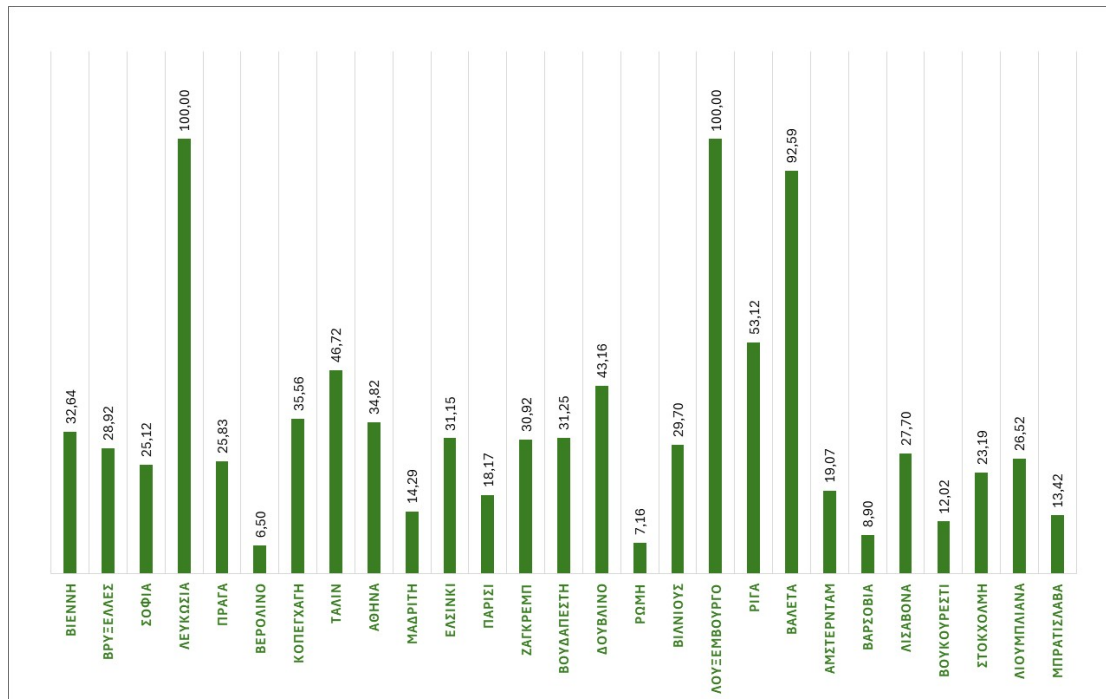
και πληθυσμού, φαίνεται ότι μικρές σε έκταση πρωτεύουσες περιφέρειες με σημαντική πληθυσμιακή συγκέντρωση, όπως η Βαλέτα (2.031,8 άτομα / τ.χλμ.) και η Αθήνα (1.298,6), εμφανίζουν πολύ υψηλές πυκνότητες. Το Παρίσι – Ile de France, με τεράστιο πληθυσμό (12,38 εκατ.) καταγράφει επίσης υψηλή πυκνότητα λόγω της περιορισμένης σχετικά έκτασης (1.026,4). Πρωτεύουσες Περιφέρειες με μεγάλη γεωγραφική έκταση, όπως το Βερολίνο ή η Σόφια, παρουσιάζουν χαμηλότερες τιμές πληθυσμιακής πυκνότητας. Η πυκνότητα είναι αποτέλεσμα της ισορροπίας μεταξύ πληθυσμού και εδαφικής έκτασης, αποτυπώνοντας διαφορετικά πρότυπα αστικής ανάπτυξης σε κάθε χώρα – μέλος.

Εικόνα 16. Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Km²) ΠΜΠ, ΕΕ27, 1^η Ιανουαρίου 2023.
Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.

Το % ποσοστό του πληθυσμού της κάθε χώρας που ζει στην αντίστοιχη ΠΜΠ (εικόνα 16) ποικίλει επίσης σημαντικά στις χώρες – μέλη της ΕΕ27. Αν εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις της Κύπρου, Λουξεμβούργου και Μάλτας όπου η χώρα ταυτίζεται με την ΠΜΠ, στις υπόλοιπες, το πιο σύνηθες ποσοστό, κυμαίνεται μεταξύ 25% - 45%. Σε αυτό το ποσοστό βρίσκεται και η Ελλάδα / Περιφέρεια Αττικής (34,82%). Σε μικρές, ως προς την έκταση, χώρες όπως η Εσθονία και η Λετονία, η ΠΜΠ συγκεντρώνουν μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας, καταγράφοντας το γεγονός της απουσίας άλλων μεγάλων πόλεων. Αντίθετα, σε μεγάλες χώρες όπως η Γερμανία, Ιταλία, Πολωνία, Γαλλία και Ισπανία, η παρουσία πολλών μεγάλων πόλεων και άλλων Μητροπολιτικών Περιφερειών, δημιουργεί μια πιο ισόρροπη κατανομή του πληθυσμού σε όλη την έκταση της

χώρας πέραν της πρωτεύουσας. Η ισόρροπη κατανομή του πληθυσμού σε πολλές πόλεις και περιφέρειες δημιουργεί και πιο ισορροπημένες κατανομές πλούτου (ΑΕΠ), υπηρεσιών, διοικητικών ρόλων κ.ά.

Εικόνα 17. Ποσοστό (%) πληθυσμού της Χώρας που ζει στην ΠΜΠ, 1^η Ιανουαρίου 2023. EUROSTAT Database, 2025 και ίδια επεξεργασία.

3.4 ΔΕΙΚΤΗΣ 5: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΩΝ ΠΜΠ

Ο πέμπτος δείκτης που αναλύεται είναι το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) των Πρωτευουσών Μητροπολιτικών Περιοχών, σε τρέχουσες τιμές αγοράς, σε ισοτιμίες PPS EU27 2020, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια και σύγκριση με σύνολο χώρας και Μη Μητροπολιτικές Περιφέρειες (μ.ό.). Μέσω του δείκτη αυτού επιχειρείται να αναλυθούν από κοινού οι επιδόσεις των ΠΜΠ της ΕΕ27, και να μελετηθεί ο βαθμός της μεταξύ τους σύγκλισης ή και απόκλισης σε σχέση με τις Μη Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Η ανάλυση της σύγκλισης ή απόκλισης των ΠΜΠ με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μας δίνει μια ισχυρή ένδειξη για την μείωση ή διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των Μητροπολιτικών Περιφερειών.

Η ανάλυση πραγματοποιείται με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα από την Eurostat για το ΑΕΠ των Μητροπολιτικών Περιφερειών (Eurostat, 2024), η περιγραφή των οποίων παρουσιάζεται στον πίνακα 8. Για την παρούσα ανάλυση επιλέγεται να αναλυθεί ο δείκτης σε ισοτιμίες PPS EU27 του έτους 2020. Τα Purchasing

Power Standards (PPS) είναι ένα τεχνητό νομισματικό μέτρο που χρησιμοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να συγκρίνει οικονομικά μεγέθη μεταξύ χωρών ή των περιφερειών, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές στα επίπεδα τιμών. Η χρήση των PPS βοηθά στην ανάλυση του πραγματικού μεγέθους της οικονομίας και της διαθέσιμης αγοραστικής δύναμης σε κάθε χώρα ή περιφέρεια (Eurostat Glossary, 2025).

Πίνακας 9. Μεταδεδομένα Δείκτη 5

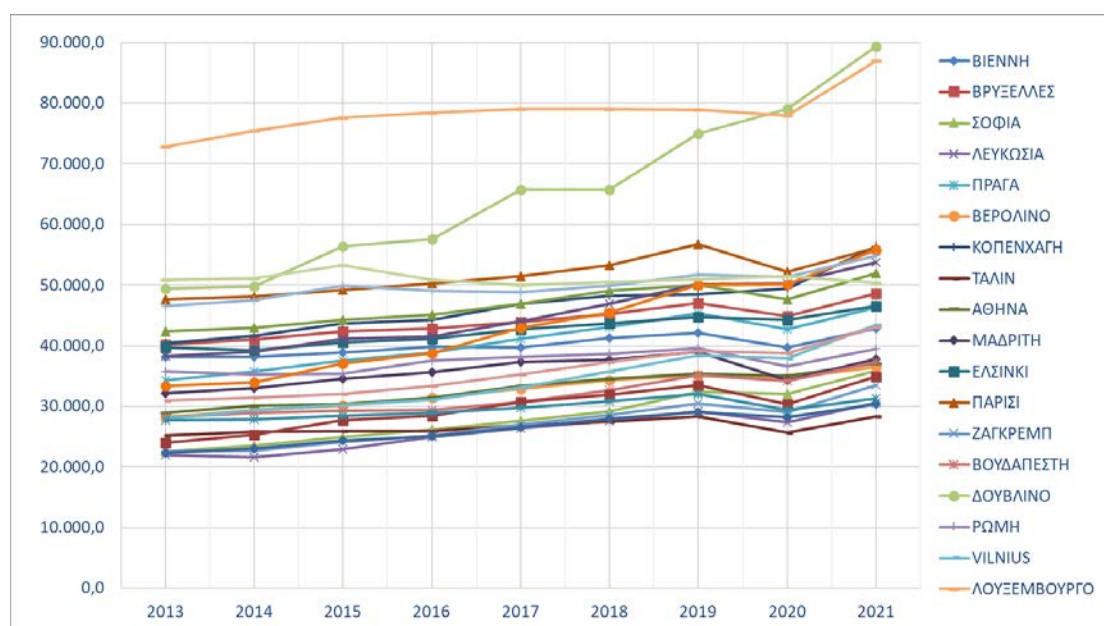
Δείκτης 5: Κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές αγοράς, σε ισοτιμίες PPS EU27 2020, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια και σύγκριση με σύνολο εθνικά ΑΕΠ και ΑΕΠ Μη Μητροπολιτικών Περιφερειών (μ.ό.)	
Κωδικός dataset Eurostat:	met_10r_3gdp
Τελευταία επικαιροποίηση δεδομένων:	29-02-2024
Χρονική ανανέωση δεδομένων:	Ετήσια
Συνολική χρονική περίοδος κάλυψης:	2000 — 2022
Περιεχόμενα dataset: <i>Το σύνολο των δεδομένων περιλαμβάνει παραλλαγές στον βασικό δείκτη που είναι το ΑΕΠ των Μητροπολιτικών Περιφερειών το οποίο παρουσιάζεται σε απόλυτες τιμές, ή τιμές ισοτιμίας, συνολικό ή κατά κεφαλήν (HAB) σε εκ. ευρώ (MIO_EUR) ή σε εθνικά νομίσματα (NAC)</i>	A, EUR_HAB A, EUR_HAB_EU27_2020 A, MIO_EUR A, MIO_NAC A, MIO_PPS_EU27_2020 A, PPS_EU27_2020_HAB A, PPS_HAB_EU27_2020
<i>Για την παρούσα έρευνα επιλέγεται να αναλυθεί το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ΠΜΠ σε ισοτιμίες PPS – Purchase Power Standards σε EU27 της χρονιάς 2020. Η ανάλυση γίνεται για την τελευταία δεκαετία 2012-2022.</i> <i>Σημείωση 1: Εάν σε κάποια χρονιά απουσιάζουν πολλά στοιχεία (π.χ. 2022) η χρονιά αυτή αφαιρείται από την ανάλυση</i> <i>Σημείωση 2: Εάν κάποια τιμή απουσιάζει από την χρονική συνέχεια (π.χ. Δουβλίνο 2018) συμπληρώνεται κατ' εκτίμηση με βάση το trendline του διαγράμματος και επισημαίνεται στον πίνακα με διαφορετικό χρώμα.</i>	A, MIO_PPS_EU27_2020 2013 - 2022

Πηγή: EUROSTAT, 2025.

Οι συγκριτικές επιδόσεις των ΠΜΠ ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους, μεταξύ των ετών 2013-2021, απεικονίζονται στο διάγραμμα της εικόνας 18 και στον αντίστοιχο χάρτη της εικόνας 19. Τα πλήρη στοιχεία από τα οποία προέκυψε το

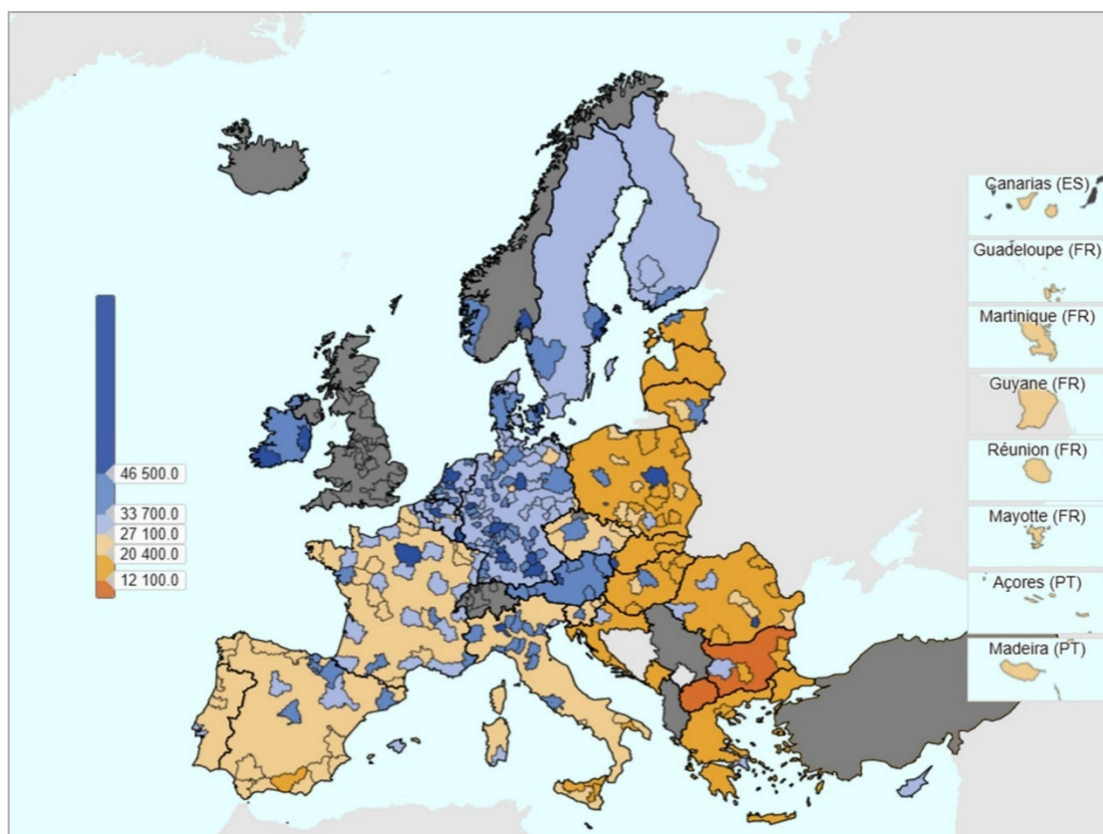
διάγραμμα παρουσιάζονται στον πίνακα Ι.2 στο Παράρτημα Ι²³.

Παρατηρώντας το διάγραμμα, βλέπουμε πως, εάν εξαιρέσουμε δύο ειδικές περιπτώσεις ΠΜΠ, την ΠΜΠ του Λουξεμβούργου και την ΠΜΠ της Ιρλανδίας, το Δουβλίνο, οι οποίες «ξεφεύγουν» δυναμικά πέρα από κάθε άλλη ΠΜΠ, οι υπόλοιπες Πρωτεύουσες Περιφέρειες παρουσιάζουν σύγκλιση επιδόσεων. Η σύγκλιση αφορά τόσο τις τιμές ΑΕΠ όσο και την διακύμανση της καμπύλης εξέλιξης μεταξύ των ετών 2013 – 2021. Οι τιμές ΑΕΠ κυμαίνονται μεταξύ 22.300 PPS το χαμηλότερο (Ρίγα 2013) και 56,700 PPS (Παρίσι 2019). Η διακύμανση της καμπύλης εξέλιξης των ΑΕΠ των ΠΜΠ είναι, εκτός λίγων εξαιρέσεων, ταυτόσημη για όλες, δηλαδή σταθερά ανοδική μέχρι το 2019, με πτώση το 2020 (προφανώς λόγω της πανδημίας Covid-19) και πάλι ανοδική στη συνέχεια. Ο Χάρτης απεικονίζει την χωρική εικόνα, όπου οι επιδόσεις των ΠΜΠ συγκλίνουν στα τρία γαλάζια χρώματα ενώ οι αποκλίσεις για το σύνολο του χώρου της ΕΕ27 περιλαμβάνουν έξι χρώματα.

Εικόνα 18. Συγκριτικές επιδόσεις ΠΜΠ ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020), μεταξύ των ετών 2013-2021. Πηγή: EUROSTAT Database, 2025 και ιδία επεξεργασία.

²³ Να σημειώσουμε εδώ ότι το διάγραμμα απεικονίζει την διακύμανση του ΑΕΠ μεταξύ των ετών 2013-2021. Αφαιρέθηκε δηλαδή το έτος 2022 καθώς πολλά στοιχεία αυτής της χρονιάς δεν ήταν διαθέσιμα.

Εικόνα 19. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 αναγωγής 2020) ανά ΠΜΠ, για το έτος 2019 και σύγκριση με μη-Μητροπολιτικές Περιφέρειες. **Πηγή:** Eurostat 2025, *Region and Cities Illustrated (RCI)*

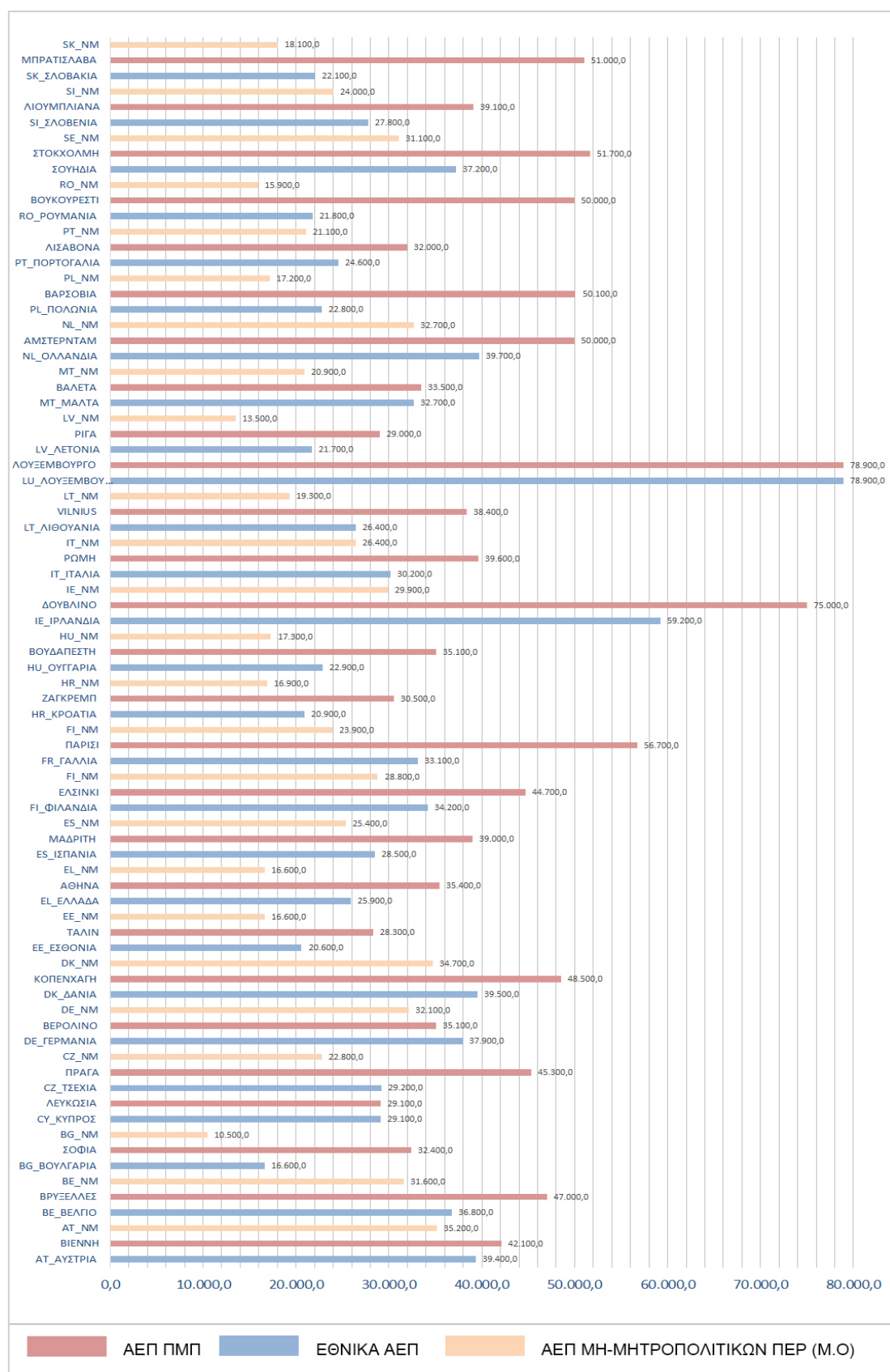
Το διάγραμμα της εικόνας 20 παρουσιάζει το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν των ΠΜΠ των 27 χωρών - μελών για το 2019, σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020), συγκρίνοντάς το με το αντίστοιχο εθνικό ΑΕΠ και τον μέσο όρο των μη μητροπολιτικών περιφερειών. Επιλέγεται το έτος 2019 καθώς είναι το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο είναι διαθέσιμα τα στοιχεία για όλες τις χώρες – μέλη.

Το διάγραμμα καταδεικνύει με σαφήνεια τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν οι ΠΜΠ ως οικονομικοί κινητήρες, επιβεβαιώνοντας το φαινόμενο της οικονομικής συγκέντρωσης σε μεγάλα αστικά κέντρα. Παρατηρούμε πως σε αρκετές χώρες, το ΑΕΠ των πρωτευουσών υπερβαίνει κατά πολύ τόσο το εθνικό μέσο όσο και τον μέσο όρο των μη μητροπολιτικών περιφερειών. Και εδώ, το Λουξεμβούργο (LU), με 78.900 PPS, βρίσκεται στην κορυφή, ξεπερνώντας μακράν κάθε άλλη περιοχή. Αντίστοιχα, η Ιρλανδία (IE), με το Δουβλίνο, εμφανίζει πολύ υψηλό ΑΕΠ (75.000 PPS), γεγονός που αντανάκλα τη συγκέντρωση σημαντικών οικονομικών δραστηριοτήτων και επενδύσεων στην ιρλανδική

πρωτεύουσα.

Παρατηρούμε επίσης ότι οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης όπως Βουλγαρία, Ρουμανία, Πολωνία, Ουγγαρία) εμφανίζουν μεγάλη διαφοροποίηση: οι πρωτεύουσες τους έχουν σημαντικά υψηλότερο ΑΕΠ από τον μέσο όρο της χώρας. Αυτό αποτυπώνει το αναπτυξιακό δυναμισμό των ΠΜΠ ακόμα και σε χώρες όπου όλες οι υπόλοιπες περιφέρειές τους καταγράφονται ως Λιγότερο Αναπτυγμένες. Καταγράφει ωστόσο, τις ανισότητες σε εθνικό επίπεδο. Το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα αλλά με το χάσμα μικρότερο σε σύγκριση με τις παραπάνω χώρες.

Αξιοσημείωτη είναι η περίπτωση χωρών όπως η Γερμανία (DE) και η Γαλλία (FR), όπου το ΑΕΠ της πρωτεύουσας (Βερολίνο και Παρίσι αντίστοιχα) βρίσκεται μεν πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, αλλά όχι με τεράστιες αποκλίσεις. Η ομοιογενής ανάπτυξη και η ισχυρή αποκέντρωση βιομηχανικής και οικονομικής δραστηριότητας περιορίζουν στις χώρες αυτές περιορίζουν την «πρωτευουσο-κεντρική» υπεροχή, οδηγώντας σε πιο ισόρροπη εθνική περιφερειακή ανάπτυξη. Στην περίπτωση της Γερμανίας μάλιστα, άλλες ΜΠ εμφανίζονται σημαντικά πιο εύρωστες από το Βερολίνο, τουλάχιστον ως προς το ΑΕΠ.

Εικόνα 20. ΑΕΠ των ΠΜΠ ΕΕ27 για το 2019, σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020). Σύγκριση με εθνικό ΑΕΠ και μ.ό. μη-μητροπολιτικών Περιφερειών. Πηγή: Eurostat 2025

Η περίπτωση της ΠΜΠ του Δουβλίνου: Οι εξαιρετικά υψηλές οικονομικές επιδόσεις του Δουβλίνου αποτυπώνονται καθαρά στα διαγράμματα, με το ΑΕΠ του να φτάνει τα 75.000 PPS για το 2019, πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της Ιρλανδίας και των μη - μητροπολιτικών περιφερειών της Ιρλανδίας. Το ΑΕΠ του επίσης εκτινάσσεται πολύ πάνω από κάθε άλλης ΠΜΠ των ΕΕ27 (πλην του Λουξεμβούργου). Οι βασικοί λόγοι για αυτή την «εκρηκτική» οικονομική ανάπτυξη είναι οι εξής:

Πολυεθνικές και επενδύσεις. Το Δουβλίνο έχει εξελιχθεί σε έναν από τους σημαντικότερους κόμβους για τις μεγάλες πολυεθνικές, ιδιαίτερα στον τομέα της τεχνολογίας (π.χ. Google, Facebook, Apple, Microsoft). Αυτό οφείλεται στο ελκυστικό φορολογικό καθεστώς (χαμηλός εταιρικός φόρος 12,5%) που έχει θεσπίσει η Ιρλανδία μετά την οικονομική κρίση και στο ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον και νομικό πλαίσιο που προσελκύει ξένες επενδύσεις. Μετά το Brexit, πολλές εταιρείες χρηματοοικονομικών υπηρεσιών επέλεξαν το Δουβλίνο ως βάση για την ΕΕ, ενισχύοντας περαιτέρω την οικονομική δραστηριότητα.

Ανθρώπινο κεφάλαιο: αγγλόφωνο ανθρώπινο δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης που καθιστά εύκολη την ένταξη διεθνών επιχειρήσεων. Το Δουβλίνο συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό πτυχιούχων και εξειδικευμένων εργαζομένων με τις πανεπιστημιακές του υποδομές να ενισχύουν το οικοσύστημα καινοτομίας. Η «Silicon Docks» περιοχή στο Δουβλίνο φιλοξενεί γραφεία μεγάλων τεχνολογικών κολοσσών, προσελκύοντας χιλιάδες εξειδικευμένους εργαζόμενους. Ο τομέας αυτός παράγει υψηλή παραγωγικότητα και υψηλούς μισθούς, ενισχύοντας το κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Μήτσος, Λιναρδάτου, 2019)

Εξαγωγικός προσανατολισμός: Η Ιρλανδία μετατράπηκε σε μία από τις πιο ανοιχτές οικονομίες στον κόσμο. Το Δουβλίνο, με τα λιμάνια και τα logistics του, αποτελεί κόμβο για εξαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων, ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού και τεχνολογίας. Αυτό ανεβάζει το τοπικό ΑΕΠ, λόγω της υψηλής προστιθέμενης αξίας αυτών των προϊόντων.

3.5 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΜΠ – ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΜΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) / Gross Value Added (GVA) αναφέρεται στην αξία των αγαθών και των υπηρεσιών που παράγονται σε μια συγκεκριμένη περιοχή, βιομηχανία, ή τομέα μιας οικονομίας. Είναι ένας βασικός δείκτης

της περιφερειακής οικονομικής δραστηριότητας και απόδοσης, που χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της οικονομικής παραγωγής των Περιφερειών ή στοχευμένων περιοχών. Η ΑΠΑ υπολογίζεται αφαιρώντας την αξία της ενδιάμεσης κατανάλωσης από τη συνολική αξία της παραγωγής.

Ως προς την ανάλυση των οικονομικών επιδόσεων των ΠΜΠ η μελέτη του δείκτη ΑΠΑ συμβάλλει σε:

Κατανόηση της περιφερειακής οικονομικής εξειδίκευσης των ΠΜΠ: Η ΑΠΑ επιτρέπει μια πιο λεπτομερή ανάλυση του πώς οι διαφορετικοί τομείς συμβάλλουν στη συνολική οικονομική παραγωγή μιας ΜΠ ή μιας ΠΜΠ. Αναλύοντας την ΑΠΑ διαφορετικών τομέων ή ομάδων τομέων παραγωγής όπως η μεταποίηση, οι υπηρεσίες ή η γεωργία, μπορούμε να έχουμε λεπτομερή και συγκρίσιμη εικόνα της περιφερειακής οικονομικής δομής.

Σύγκριση της περιφερειακής οικονομικής απόδοσης: Συγκρίνοντας την ΑΠΑ μεταξύ διαφορετικών ΠΜΠ, είναι δυνατό να εντοπιστούν περιοχές με υψηλότερα ή χαμηλότερα επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας και ανάπτυξης.

Συγκρότηση οικονομικών πολιτικών και πολιτικές συνοχής: Τα δεδομένα της ΑΠΑ είναι σημαντικά για τις πολιτικές αποφάσεις που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη, τις επενδύσεις και την κατανομή πόρων εντός των Περιφερειών, τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε Ευρωπαϊκό.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας δεν κρίνεται δυνατόν αναλυθούν ξεχωριστά οι παραγωγικοί τομείς ώστε να διεξαχθούν συμπεράσματα για τη παραγωγική εξειδίκευση κάθε ΠΜΠ συγκριτικά με τις άλλες ή συγκριτικά με την εξειδίκευση των εθνικών μη-μητροπολιτών περιφερειών. Εξετάζεται μόνο η επίδοση της ΑΠΑ για το σύνολο των παραγωγικών τομέων κάθε ΠΜΠ.

Η βιβλιογραφία ωστόσο, και η επισκόπηση σχετικών μελετών, μας επιτρέπει να συμπεράνουμε τις υψηλότερες επιδόσεις της ΑΠΑ σε τριτογενή τομέα και υπηρεσίες έναντι πρωτογενών ή ακόμα και τριτογενών τομέων παραγωγής.

Πίνακας 10. Μεταδεδομένα Δείκτη 6

Δείκτης 6: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια κατά τα έτη 2013-2022. Σύγκριση με σύνολα χώρας, και Μη Μητροπολιτικές Περιφέρειες Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ.

Κωδικός dataset Eurostat:	estat_met_10r_3gva
Τελευταία επικαιροποίηση δεδομένων:	29-02-2024
Συχνότητα ανανέωσης δεδομένων:	Ετήσια
Συνολική χρονική περίοδος κάλυψης:	1995 - 2022
Περιεχόμενα dataset: <i>Το σύνολο των δεδομένων περιλαμβάνει στοιχεία για την ΑΠΑ των Μητροπολιτικών Περιφερειών ανά τομέα παραγωγικής δραστηριότητας ή ομαδοποιήσεις τομέων (NACE sectors) αλλά και ΑΠΑ για το σύνολο της παραγωγικής δραστηριότητας (όλοι οι τομείς)</i>	
Επιλογή δεδομένων για την παρούσα έρευνα: <i>Για την παρούσα έρευνα επιλέγεται να αναλυθεί η ΑΠΑ των ΠΜΠ, για το σύνολο της παραγωγικής δραστηριότητας (όλοι οι τομείς), για τα έτη 2013 - 2022</i>	A, MIO_EUR,TOTAL

Πηγή: EUROSTAT Database, 2025.

Το διάγραμμα της εικόνας 21 παρουσιάζει την πορεία της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε εκατομμύρια ευρώ για τις Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της ΕΕ από το 2013 έως το 2021. Παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των περιφερειών, με ορισμένες πρωτεύουσες να σημειώνουν εντυπωσιακή αύξηση και άλλες να διατηρούν σταθερότερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Η γενική τάση στο διάγραμμα δείχνει αύξηση της ΑΠΑ σε όλες σχεδόν τις μητροπολιτικές περιφέρειες, με μικρές διακυμάνσεις το 2020 λόγω της πανδημίας Covid-19. Από το 2013 έως το 2019, η αύξηση ήταν σχεδόν συνεχής, ενώ το 2020 παρατηρείται μικρή κάμψη στις περισσότερες περιοχές, με επαναφορά και ανάκαμψη το 2021.

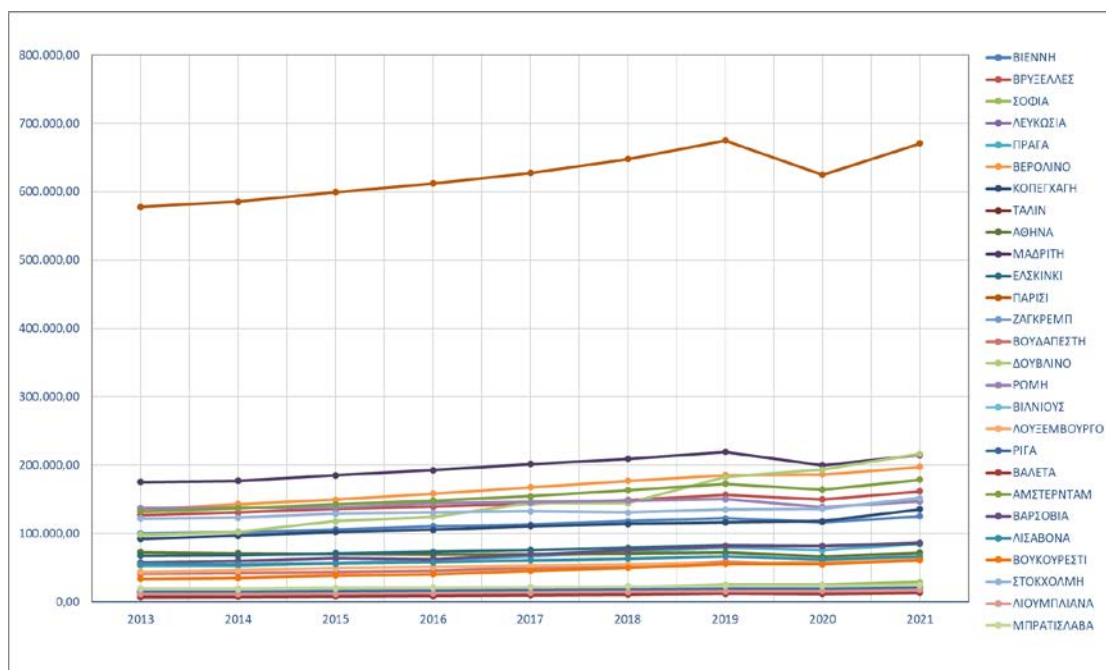
Η ΠΜΠ του Παρισιού κυριαρχεί ξεκάθαρα και με μεγάλη διαφορά από όλες τις άλλες ΠΜΠ, με ΑΠΑ που ξεπερνά τα 700 δισ. ευρώ το 2021. Η σταθερή αύξηση

αντικατοπτρίζει την τεράστια συμβολή του της ΠΜΠ Paris – Ile de France στην οικονομία της Γαλλίας, ως κέντρο διεθνών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, τεχνολογίας, τουρισμού και πολιτισμού. Η επίδοση αυτή σχετίζεται με την μεγάλη έκταση της συγκεκριμένης ΠΜΠ αλλά και τη μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού περισσότερο από κάθε άλλη ΠΜΠ με 12.291.557 κατοίκους το 2020 (RCI, Eurostat 2025). Για αυτούς τους λόγους η ΕτΠ σε γνωμοδότησής της σχετικά με τις προκλήσεις των μητροπολιτικών περιφερειών και η θέση τους στη μελλοντική πολιτική συνοχής μετά το 2020 σημειώνει την ανάγκη να διαχωριστούν και να προσεγγιστούν διαφορετικά οι παγκοσμιοποιημένες και με μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού ΠΜΠ του Παρισιού και του Λονδίνου (ΕτΠ, 2019).

Η ΠΜΠ του Βερολίνου ακολουθεί με μεγάλη διαφορά, ωστόσο, η σταθερή ανοδική τάση του υποδηλώνει τη δυναμική ανάκαμψη και ανάπτυξη που έχει σημειώσει η γερμανική πρωτεύουσα. Μαδρίτη και Ρώμη δείχνουν επίσης σημαντική οικονομική ισχύ και συνεχείς αυξήσεις στην ΑΠΑ.

Πέρα από την μεγάλη εξαίρεση της ΠΜΠ Paris – Ile de France, οι υπόλοιπες συγκλίνουν σημαντικά τόσο ως προς τα μεγέθη ΑΠΑ αλλά και στην διακύμανση της καμπύλης μεταξύ των ετών 2013 – 2021²⁴. Το 2020 καταγράφεται πτώση στην ΑΠΑ σε όλες τις ΠΜΠ, λόγω της πανδημίας Covid-19. Η υποχώρηση αφορά κυρίως την παύση δραστηριοτήτων σε τομείς όπως ο τουρισμός, οι μεταφορές και η εστίαση, που επηρέασαν εντονότερα τις πόλεις. Ωστόσο, το 2021 φαίνεται πως οι περισσότερες ΠΜΠ ανέκαμψαν και επέστρεψαν σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

²⁴ Να σημειώσουμε εδώ, ότι εξαιρέθηκε από το διάγραμμα το έτος 2022 καθώς παρουσίαζε σημαντικά κενά στα διαθέσιμα δεδομένα (βλ. Πίνακα Ι.2 – Παράρτημα Ι)

Εικόνα 21. Διακύμανση τιμών Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), του συνόλου τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. **Πηγή:** Eurostat, 2025.

Προκειμένου να κατανοήσουμε τη συνεισφορά των ΠΜΠ στα εθνικά τους ΑΠΑ παρουσιάζουμε το διάγραμμα της διακύμανσης της ποσοστιαίας (%) συμμετοχής στις εθνικές ΑΠΑ (εικόνα 22). Εξαιρώντας τις ΠΜΠ που ταυτίζονται με την εθνική τους επικράτεια (Λευκωσία / Κύπρος, Λουξεμβούργο και Βαλέτα / Μάλτα, σε μεγάλο ποσοστό), παρατηρούμε ότι κάποιες ΠΜΠ, σε αναπτυγμένες οικονομικά χώρες συμμετέχουν με χαμηλότερα ποσοστά στο εθνικό ΑΠΑ, όπως το Βερολίνο, η Ρώμη, το Άμστερνταμ, η Μαδρίτη και η Βαρσοβία υποδηλώνοντας έναν περισσότερο πολυκεντρικό και ισόρροπο χαρακτήρα της εθνικής τους οικονομικής ανάπτυξης. Αλλά και η ΠΜΠ του Παρισιού, παρά την τεράστια επίδοση της ΑΠΑ, συμμετέχει στην εθνική ΑΠΑ της Γαλλίας με 30,24%. Συγκριτικά υψηλή και σταθερή συμμετοχή εμφανίζουν επίσης πρωτεύουσες όπως το Δουβλίνο, η Ρίγα, το Ταλίν και η Κοπεγχάγη, γεγονός που επιβεβαιώνει τον στρατηγικό τους ρόλο ως κέντρα συγκέντρωσης επενδύσεων και καινοτομίας στις χώρες τους. Η Αθήνα διατηρεί σταθερή συμμετοχή περίπου στο 45%, ενισχύοντας τη θέση της ως βασικός πόλος της ελληνικής οικονομίας²⁵. Ενδιαφέρον

²⁵ Για την ακριβή ένδειξη της διακύμανσης της ποσοστιαίας (%) συμμετοχής των ΠΜΠ στις εθνικές ΑΠΑ, βλ. πίνακα Ι.4 – Παράρτημα Ι.

παρουσιάζει η ανοδική πορεία της Σόφιας και της Βουδαπέστης, που υποδεικνύει αύξηση της μητροπολιτικής συνεισφοράς στις εθνικές οικονομίες.

Τέλος, οι μεταβολές που σημειώνονται σε συγκεκριμένες Πρωτεύουσες, όπως η πτώση στη συμμετοχή του Ελσίνκι ή η σταδιακή αύξηση της Λισαβόνας, αποτελούν ενδείξεις αλλαγών είτε στην περιφερειακή ανάπτυξη είτε στη δυναμική του εθνικού παραγωγικού συστήματος. Συνολικά, τα δεδομένα καταδεικνύουν την άνιση συμβολή των πρωτευουσών στην εθνική οικονομία και τον καθοριστικό τους ρόλο στην ευρωπαϊκή εδαφική συνοχή.

Εικόνα 22. Διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022, ως ποσοστιαία (%) συμμετοχή στις εθνικές ΑΠΑ. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Πηγή: Eurostat, 2025.

3.6 ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΜΠ – ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ NACE O-U

Σε αυτό τον δείκτη θα εστιάσουμε στην ΑΠΑ των ΠΜΠ των τομέων παραγωγής NACE O-U. Τα δεδομένα για την ομάδα αυτή τομέων παραγωγής υπάρχουν διαθέσιμα μέσα στο Dataset «estat_met_10r_3gva» της Eurostat (βλ. § 3.4) και επιλέγεται για ανάλυση καθώς αποτελούν τομείς παραγωγής υψηλής συγκέντρωσης στις αστικές περιοχές.

Πίνακας 11. Μεταδεδομένα Δείκτη 7

Δείκτης 7: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), τομέων παραγωγής O-U, κατά NACE Rev.2, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια κατά τα έτη 2013-2022. Σύγκριση με σύνολα χώρας, και Μη Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ NACE Rev.2

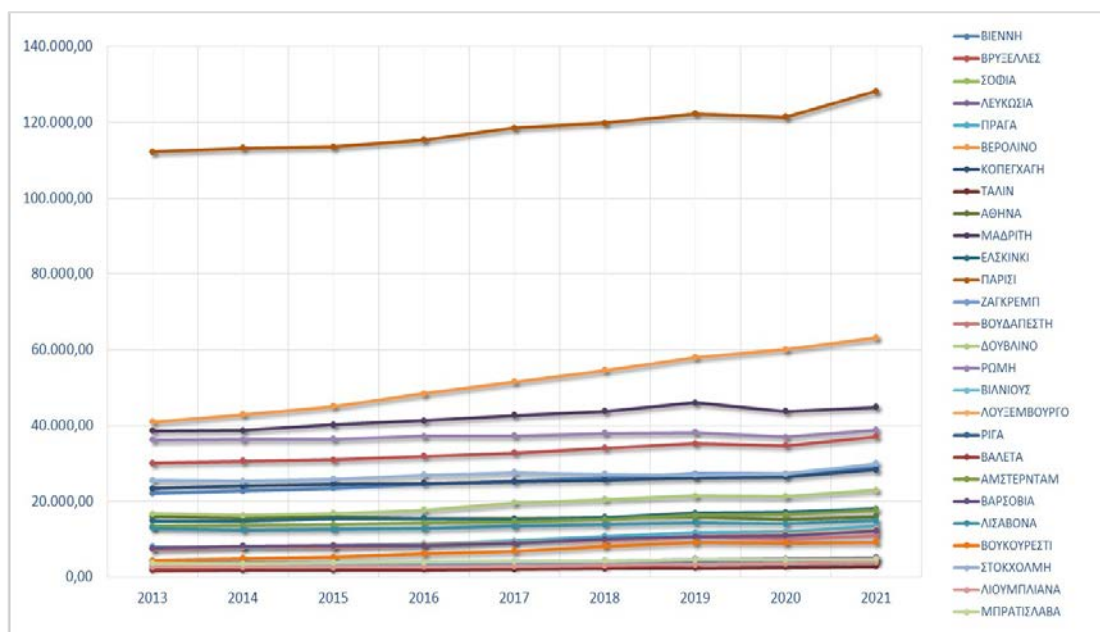
O	Public administration and defence; compulsory social security Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
P	Education / Εκπαίδευση
Q	Human health and social work activities Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας
R	Arts, entertainment and recreation Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή
S	Other services activities Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
T	Activities of households as employers; undifferentiated goods - and services - producing activities of households for own use Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· δραστηριότητες παραγωγής μη διαφοροποιημένων αγαθών και υπηρεσιών από νοικοκυριά για ιδία χρήση
U	Activities of extraterritorial organisations and bodies Δραστηριότητες οργανισμών και φορέων εκτός περιοχής

Πηγή: NACE Rev.2, 2025.

Το διάγραμμα της εικόνας 23 παρουσιάζει τη διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) για τους τομείς παραγωγής NACE O – U, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της ΕΕ27 για την περίοδο 2013–2021 (τιμές σε εκατομμύρια ευρώ). Εντυπωσιακή είναι, και εδώ, η σταθερά υψηλές τιμές ΑΠΑ της ΠΜΠ του Παρισιού, που κυμαίνονται άνω των 110 δισ. ευρώ και σημειώνουν συνεχόμενη αύξηση, με εξαίρεση την ήπια επιβράδυνση το 2020,

προφανώς λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας. Οι τιμές εκτοξεύονται για το Παρίσι πολύ πάνω από κάθε άλλη ΠΜΠ. Ακολουθεί το Βερολίνο με ανοδική πορεία, υπερβαίνοντας τα 60 δισ. ευρώ για το 2021. Η πολύ καλή επίδοση του Βερολίνου σε αυτούς τους τομείς, συγκριτικά με τον προηγούμενο δείκτη, αποτυπώνει το προφίλ της Πρωτεύουσας Μητρόπολης της Γερμανίας ως ισχυρό κέντρο τριτογενούς τομέα. Το Βερολίνο, μάλιστα, δεν παρουσιάζει καμία κάμψη κατά το έτος 2020 όπως όλες οι άλλες ΠΜΠ.

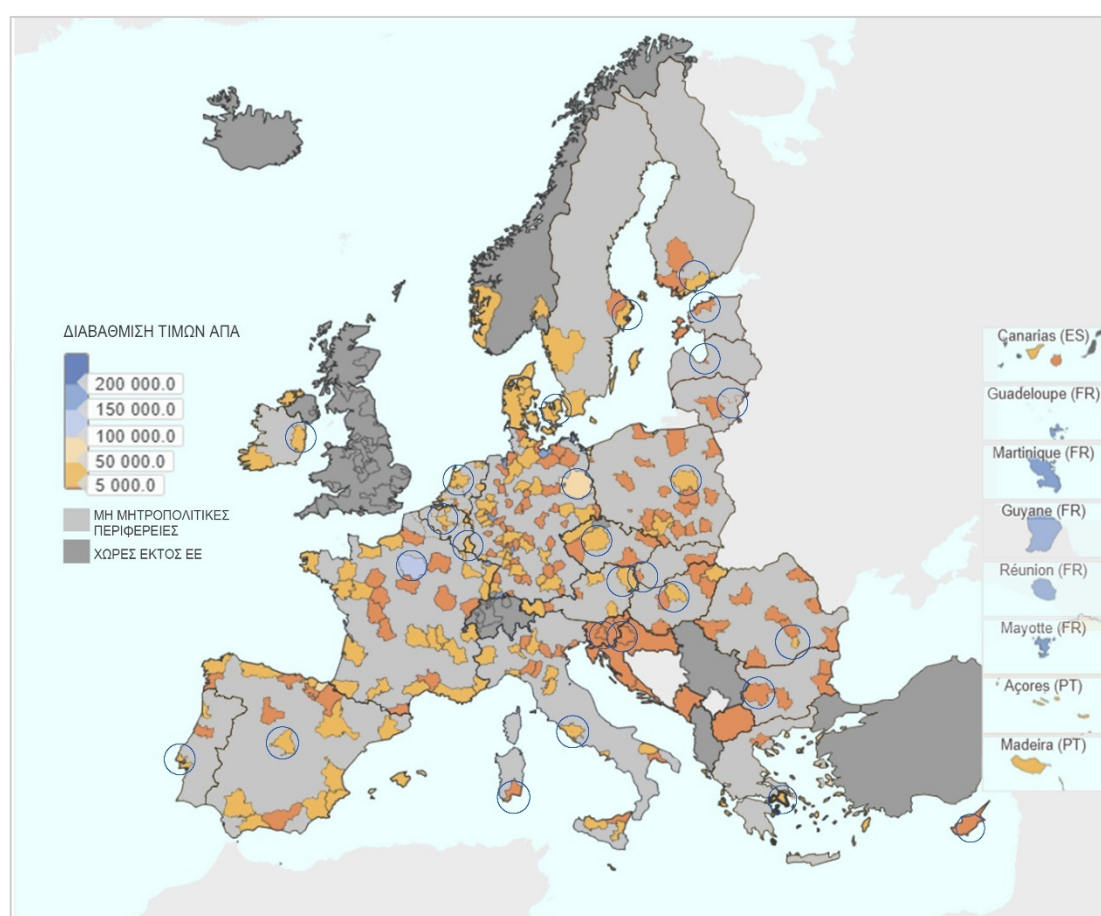
Ακολουθεί η Μαδρίτη με περίπου 44 δισ ευρώ για το 2021, η Ρώμη και οι Βρυξέλλες και στη συνέχεια Στοκχόλμη, Κοπεγχάγη και Δουβλίνο. Η θέση της Ρώμης και της Μαδρίτης ενισχύονται λόγω του Τουρισμού και των Βρυξελλών λόγω της σημαντικής συγκέντρωσης τριτογενών υπηρεσιών που εξυπηρετούν όλη την Ευρώπη και την ΕΕ. Κάτω από την εμφανή υπεροχή του Παρισιού και την διακριτικότερη των ΠΜΠ του Βερολίνου, Μαδρίτης, Ρώμης και Βρυξελλών, οι υπόλοιπες ΠΜΠ παρουσιάζουν σημαντική σύγκλιση και ομοιογένεια στην καμπύλη μεταβολής. Το 2020, σε αρκετές περιφέρειες παρατηρείται στασιμότητα ή μείωση της ΑΠΑ, αποτυπώνοντας την επίδραση της κρίσης COVID-19 στους δημόσιους και κοινωνικούς τομείς. Ωστόσο, η ανάκαμψη το 2021 δείχνει την ανθεκτικότητα αυτών των δραστηριοτήτων και τον καίριο ρόλο τους στην οικονομική σταθερότητα των μητροπολιτικών περιφερειών της Ευρώπης.

Εικόνα 23. Διακύμανση της Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια ΕΕ27, για τους τομείς παραγωγής NACE Ο-Υ, κατά τα έτη 2013-2021. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. **Πηγή:** Eurostat, 2025.

Ο χάρτης της εικόνας 24, αποτυπώνει την χωρική εικόνα της διακύμανσης των τιμών Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), για το τους τομείς παραγωγής Ο-Υ, σε όλες τις Μητροπολιτικές Περιφέρειες ΕΕ27, Πρωτεύουσες και Μη-Πρωτεύουσες, κατά το έτος 2019. Οι ΠΜΠ εντοπίζονται με κύκλο.

Με εξαίρεση την ΠΜΠ του Παρισιού που είναι η μόνη με γαλάζιο χρώμα (τιμή άνω των 100 δις ευρώ), και του Βερολίνου (58 δις), ο χάρτης παρουσιάζει μια εμφανή σύγκλιση για όλες τις υπόλοιπες Μητροπολιτικές Περιφέρειες που οι τιμές συσσωρεύονται στα πορτοκαλί χρώματα²⁶.

Εικόνα 24. Χάρτης διακύμανσης των τιμών Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), για το σύνολο των τομέων παραγωγής, στις Μητροπολιτικές Περιφέρειες ΕΕ27, κατά το έτος 2019. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Οι ΠΜΠ εντοπίζονται με κύκλο. **Πηγή:** Eurostat 2025, *Region and Cities Illustrated (RCI)* και ίδια επεξεργασία.

²⁶ Οι τιμές ΑΠΑ του διαγράμματος και του Χάρτη παρουσιάζονται στον πίνακα Ι.5 του Παραρτήματος Ι.

3.7 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Πριν περάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο το οποίο αποτελεί την αναλυτική παρουσίαση και επεξήγηση των συμπερασμάτων της μελέτης περίπτωσης, σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να αναφερθούμε σε κάποιες αρχικές παραδοχές που θα πρέπει να υπάρχουν στο πίσω μέρος της ανάγνωσης των συμπερασμάτων.

Το εύρος της παρούσας εργασίας δεν μας επιτρέπει μια διεξοδική ανάλυση όλων των παραμέτρων που θα μας έδιναν μια πλήρη εικόνα, οικονομική και κοινωνική της θέσης των ΠΜΠ στην ΕΕ των 27. Οι δείκτες που επιλέχθηκαν είναι αυτοί για τους οποίους υπήρχαν διαθέσιμα και συγκρίσιμα στοιχεία για να εξαχθούν κάποια βασικά συμπεράσματα ως προς τον βαθμό σύγκλισης των ΠΜΠ και την συμβολή τους στην ευρωπαϊκή συνοχή και ολοκλήρωση. Ωστόσο, ο αριθμός και το είδος των δεικτών που επιλέχθηκαν να μελετηθούν δεν μας δίνει μία σε βάθος ανάλυση των ανισοτήτων που φυσικά υπάρχουν εντός των ΠΜΠ και των προκλήσεων που αυτές αντιμετωπίζουν.

Παρά το γεγονός ότι δεν μελετήθηκαν περισσότεροι δείκτες για την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των ΠΜΠ, θεωρούμε σημαντικό να αναφερθούν εδώ κάποιες σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΠΜΠ αλλά και οι ΜΠ γενικότερα, και είναι γνωστές από την βιβλιογραφία αλλά και τις διάφορες εκδόσεις και μελέτες που εκπονούνται από κυρίως από την Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής και Αστικής Ανάπτυξης (DG REGIO).

Επιπλέον, η καταγραφή των ΠΜΠ των 27 χωρών – μελών της ΕΕ που πραγματοποιήθηκε και παρατίθεται στο Παράρτημα II της παρούσας εργασίας, μας έδωσε την δυνατότητα να αποκτήσουμε μια εικόνα ως προς τον διαφορετικό τρόπο που οι χώρες οριοθετούν τις ΠΜΠ τους αλλά και τον πολύ διαφορετικό τρόπο που αυτές διοικούνται, και αυτά είναι στοιχεία τα οποία πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη ως παραδοχές, κατά την ανάλυση των συμπερασμάτων που θα πραγματοποιηθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Συνοψίζοντας λοιπόν τις παραδοχές αυτές παραθέτουμε τα παρακάτω:

1. Και μόνο η απλή καταγραφή του πληθυσμού και της πληθυσμιακής πυκνότητας των ΠΜΠ που πραγματοποιήθηκε στο Παράρτημα II, δείχνει την συνεχώς αυξανόμενη δυναμική της αστικοποίησης. Το φαινόμενο αυτό δεν αποτελεί μόνο ευρωπαϊκή τάση αλλά και παγκόσμια. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η χωρική συγκέντρωση του πληθυσμού δημιουργεί μεν ευκαιρίες,

αλλά δημιουργεί και αυξημένες προκλήσεις ως προς τις απαιτήσεις για υποδομές και υπηρεσίες εξυπηρέτησης και με ό,τι αυτές συνεπάγονται: περιβαλλοντικές προκλήσεις, προκλήσεις ισόρροπης ανάπτυξης, δίκαιης ανάπτυξης και πολλά άλλα.

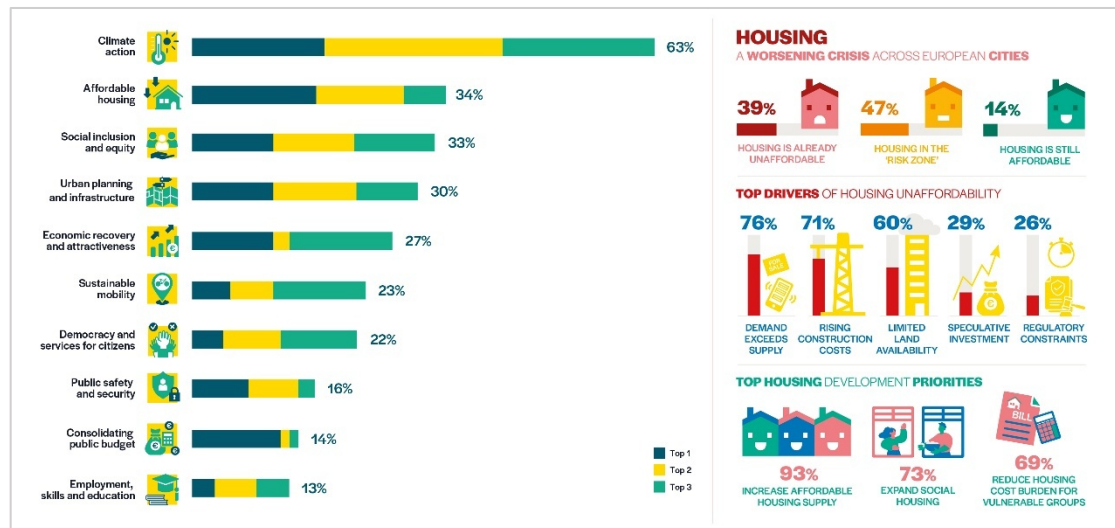
2. Η πίεση για μαζικές καθημερινές μετακινήσεις πλήθους ανθρώπων στους αστικούς πυρήνες καθιστούν τις υποδομές μετακίνησης την πιο σημαντική πρόκληση των ΠΜΠ, με σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνία, το περιβάλλον, την φύση και την βιοποικιλότητα των ΠΜΠ. Αυτό αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο παραδοχής που δεν ήταν δυνατόν να μελετηθεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.
3. Όπως προαναφέρθηκε, το ζητούμενο της παρούσας εργασίας και οι περιορισμοί της δεν περιλάμβαναν τα θέματα των ανισοτήτων εντός των ΠΜΠ. Ωστόσο, η ύπαρξη σημαντικών ανισοτήτων εντός των ανθηρών οικονομιών των ΠΜΠ (Camilla & Perucca, 2024) αποτελεί μια σημαντική παραδοχή που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και να υπάρχει πάντα στο πίσω μέρος της ανάγνωσης των συμπερασμάτων της παρούσας εργασίας. Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες αντιμετωπίζουν υψηλό επίπεδο ανισοτήτων καθώς συγκεντρώνουν πλήθη ανθρώπων από την εσωτερική (του κράτους – μέλους) μετανάστευση αλλά και εξωτερικές μεταναστευτικές ροές. Οι ΠΜΠ έχουν να αντιμετωπίσουν τη βάρυνση της αστικής φτώχειας, την μακροχρόνια ανεργία, την αποβιομηχάνιση, την αστεγία, την ένταξη και την συμπερίληψη πληθυσμιακών ομάδων με πολλά και διαφορετικά στοιχεία ευαλωτότητας, αλλά και την αυξημένη εγκληματικότητα, τη γήρανση του πληθυσμού, τα θέματα της υγείας και της επισφάλειας στην ποιότητα ζωής των πολιτών.
4. Ειδικότερη αναφορά πρέπει να γίνει στην στεγαστική κρίση που εξελίσσεται σε σημαντικότατο παράγοντα που μπορεί να «δυναμίσει» την οικονομική ευρωστία και τον σημαντικό ρόλο των ΠΜΠ στην ευρωπαϊκή συνοχή. Παρά το γεγονός ότι και αυτό αποτελεί ένα σημείο μελέτης εκτός του πλαισίου της παρούσας εργασίας, η παραδοχή του φαινομένου της στεγαστικής κρίσης επηρεάζει σημαντικά τα συμπεράσματα ή και αντιστρόφως, η ανάλυση των συμπερασμάτων της μελέτης περίπτωσης δεν θα είναι ολοκληρωμένη αν αγνοήσει το φαινόμενο το οποίο υπάρχει εδώ και χρόνια ως αποτέλεσμα

του «εξευγενισμού²⁷» αστικών περιοχών αλλά πλέον αποκτά χαρακτηριστικά κρίσης όπως καταγράφεται σε πρόσφατες μελέτες και έρευνες (Shaw, 2008, 1697-1728, Κουραχάνης, 2023, 25,). Και αυτό γιατί, ακριβώς αυτή η ελκυστικότητα των ΠΜΠ για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες αλλά και ιδιαίτερα σε εργαζομένους υψηλών αποδοχών, δημιουργεί υψηλή ζήτηση στέγης με αποτέλεσμα οι τιμές να αυξάνονται ταχύτερα από ό,τι τα εισοδήματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2019, 6). Η στεγαστική κρίση είναι μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ΠΜΠ καθώς δεν αποτελεί πλέον ένα πρόβλημα μόνο των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων αλλά και ένα πρόβλημα των μεσαίων εισοδημάτων. Σε έρευνα που διεξήγαγε ο οργανισμός Eurocities μεταξύ 86 δημάρχων μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων, η στεγαστική κρίση αναδεικνύεται στο δεύτερο σημαντικότερο πρόβλημα, με ποσοστό 34% μετά την κλιματική κρίση που είναι πρώτη με ποσοστό 63% (Eurocities Pulse / Mayors Survey 2025, 6,12).

5. Η καταγραφή των ΠΜΠ της ΕΕ27 που έγινε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας (Παράρτημα ΙΙ) ανέδειξε σημαντικές διαφοροποιήσεις στην οριοθέτηση των ΠΜΠ από τα κράτη μέλη. Παρά την ύπαρξη του κοινού ορισμού της Eurostat ως Περιφέρειες επιπέδου NUTS3, οι ΠΜΠ των ΕΕ27 έχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις έκτασης, πληθυσμού αλλά και τρόπου διακυβέρνησης. Ήδη, από το 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών είχε επισημάνει το θέμα αυτό της διαφοροποίησης σημειώνοντας ότι «*δεν υφίσταται συναίνεση όσον αφορά τα κριτήρια που θα οριοθετούν τις μητροπολιτικές περιφέρειες και τα οποία θα αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία και την πραγματική κατάσταση αυτών των περιφερειών σε όλα τα κράτη μέλη*» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2019).
6. Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες περιέχουν διαφορετικά είδη περιοχών. Εκτός από τις αμιγώς αστικές περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται ως τέτοιες λόγω της συγκέντρωσης του πληθυσμού (δείκτης αστικοποίησης), οι ΠΜΠ αλλά και οι ΜΠ γενικότερα, περιλαμβάνουν, συχνά,

²⁷ Εξευγενισμός όπως αποδίδεται στα ελληνικά η έννοια του gentrification, η διαδικασία δηλαδή με την οποία αλλάζει ο χαρακτήρας μιας αστικής περιοχής αλλάζει λόγω της μετεγκατάστασης πλουσιότερων ανθρώπων και προσέλκυσης νέων επιχειρήσεων που οδηγούν σε αύξηση των τιμών γης και ενοικίων και την εκτόπιση των υφιστάμενων κατοίκων και κοινωνικών ομάδων που δεν μπορούν να ανταποκριθούν οικονομικά στις νέες συνθήκες.

αγροτικές περιοχές στην εδαφική τους κάλυψη. Οι αστικές περιοχές διατηρούν ισχυρούς δεσμούς με τις αγροτικές λόγω και της εργασιακής κινητικότητας αλλά και άλλων κινήσεων εξυπηρέτησης. Το φαινόμενο των εκτεταμένων προαστιακών επεκτάσεων άρρηκτα συνδεδεμένων με το μητροπολιτικό αστικό κέντρο (urban sprawl) ήταν και παραμένει ισχυρό.

Εικόνα 25. Τα σημαντικότερα προβλήματα που απασχολούν τους δημάρχους 86 μητροπολιτικών περιοχών της Ευρώπης και πλευρές του προβλήματος της στεγαστικής κρίσης που καταγράφεται ως 2^ο σημαντικότερο πρόβλημα. **Πηγή:** Eurocities Pulse.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ

Συμπυκνώνοντας τα συμπεράσματα από την ανάλυση της μελέτης περίπτωσης και έχοντας πάντα υπόψη τις παραδοχές που αναπτύχθηκαν στην παραπάνω παράγραφο 3.6, μπορούμε να αναφέρουμε τα παρακάτω:

1. Οι επιδόσεις των ΠΜΠ είναι εξαιρετικά υψηλές ως προς του δείκτες που αναλύθηκαν, σε σχέση με τις αντίστοιχες εθνικές τους επιδόσεις. Ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, οι ΠΜΠ ξεπερνούν κατά πολύ το εθνικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των μη – μητροπολιτικών περιφερειών της χώρας τους. Αυτό συμβαίνει σε όλες τις ΠΜΠ της ΕΕ27 ανεξαρτήτως του βαθμού οικονομικής ανάπτυξης της χώρας μέλους. Μάλιστα, όσο πιο αναπτυγμένη οικονομικά είναι μία χώρα – μέλος, τόσο μικρότερη είναι η απόκλιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΠΜΠ από το εθνικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, καταγράφοντας μια πιο ισόρροπη εθνική ανάπτυξη. Χώρες όπως η Βουλγαρία, Ρουμανία, Εσθονία αλλά και Ελλάδα, που στην εθνική τους επικράτεια έχουν, ως επί το πλείστον, λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες, οι ΠΜΠ παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση σε σχέση με το εσωτερικό της χώρας τους αλλά συγκλίνουν σε σχέση με τις επιδόσεις των υπόλοιπων ΠΜΠ.
2. Οι ΠΜΠ συγκεντρώνουν σημαντικό μέρος του παραγόμενου προϊόντος της ΕΕ και των χωρών τους όπως δείχνουν οι δείκτες που εξετάστηκαν σχετικά με την ΑΠΑ. Κι εδώ, όσο πιο αναπτυγμένη είναι η χώρα – μέλος τόσο μικρότερη είναι αυτή η απόκλιση σε εθνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, σε χώρες όπως η Γερμανία και η Πολωνία με πιο ισορροπημένη κατανομή της παραγωγής τους, οι ΠΜΠ δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις από την εθνική συνθήκη. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Βερολίνο δεν συγκεντρώνει μεγάλο ποσοστό γενικής ΑΠΑ (όλοι οι τομείς παραγωγής) σε σχέση με άλλες μεγάλες μητροπολιτικές Περιφέρειες της Γερμανίας, αλλά έχει πολύ υψηλές επιδόσεις σε τιμές ΑΠΑ ως προς τις τριτογενείς υπηρεσίες, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και την αναψυχή (ΑΠΑ NACE Ο-Υ).
3. Οι ΠΜΠ με λίγες εξαιρέσεις αναπτύσσουν έναν σημαντικό βαθμό σύγκλισης. Ο βαθμός αυτός σύγκλισης μένει να μελετηθεί και να υπολογιστεί, σε

ένα πλαίσιο που υπερβαίνει την παρούσα εργασία. Γίνεται ωστόσο φανερό, ότι η διαφαινόμενη, από την έρευνα, σύγκλιση των οικονομικών επιδόσεων των ΠΜΠ, υπερβαίνει τις τυπικές ανισότητες βορρά – νότου της Ευρώπης. Η ισχυρή «πόλωση» που εμφανίζεται σε κάποιες ΠΜΠ όπως το Παρίσι και το Δουβλίνο, ή το Λουξεμβούργο (ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ) έχει να κάνει με τον ειδικό και έντονα διεθνοποιημένο χαρακτήρα αυτών των Πρωτευουσών. Η διαμόρφωση πολιτικών και μέτρων εδαφικής συνοχής θα πρέπει αυτό να το λάβει υπόψη και να εξαιρέσει τις περιπτώσεις αυτές καθώς δεν αποτελούν συνήθεις εδαφικές / περιφερειακές ανισότητες.

4. Ένα σημαντικό στοιχείο απόκλισης των επιδόσεων των ΠΜΠ βασίζεται στην μεγάλη ετερογένεια της οριοθέτησης και της έκτασης των Περιφερειών NUTS3 αλλά και στον βαθμό αστικοποίησης της πρωτεύουσας πόλης που αυτές εμπεριέχουν. Είναι, για παράδειγμα, πολύ διαφορετικός ο χαρακτήρας των εκτεταμένων και αστικοποιημένων εδαφών που περιέχει η ΠΜΠ της Αθήνας από τον χαρακτήρα της ΠΜΠ του Ταλίν που περιέχει μεγάλα τμήματα αγροτικής γης και μικρής έκτασης και βαθμού αστικοποίησης ζώνες.
5. Η σύγκλιση των ΠΜΠ που αναδεικνύεται μέσα από την παρούσα μελέτη περίπτωσης, απαιτεί πολύ μεγαλύτερη έρευνα και ανάλυση προκειμένου να αποτυπωθεί, ποσοτικά αλλά και ποιοτικά, ο βαθμός της. Μπορούμε, ωστόσο, να πούμε ότι οι ΠΜΠ συγκλίνουν σε σχέση με το σύνολο των NUTS3 περιφερειών του ευρωπαϊκού χώρου συμβάλλοντας έτσι στην εδαφική συνοχή της ΕΕ και στην ολοκλήρωση των εδαφικών πολιτικών της. Ένα «παράδοξο», ωστόσο, αυτής της σύγκλισης, είναι το γεγονός ότι όσο περισσότερο συγκλίνει με τις άλλες ΠΜΠ, μια ΠΜΠ που προέρχεται από μια λιγότερο αναπτυγμένη χώρα, τόσο περισσότερο αποκλίνει και δημιουργεί ανισότητες στον εθνικό της χώρο. Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικές και στρατηγικές σύγκλισης που πρέπει να υιοθετηθούν για την περαιτέρω υποστήριξη της σύγκλισης των ΠΜΠ θα πρέπει να εμπεριέχουν ένα μείγμα παρεμβάσεων διαφορετικό από τα υπόλοιπα της στήριξης των Λιγότερο Αναπτυγμένων Περιφερειών. Εξάλλου, οι πολιτικές και στρατηγικές δεν πρέπει να είναι μονοδιάστατες, αλλά πολυεπίπεδες, σύνθετες και αναστοχαστικές.

4.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

Απαντώντας στο βασικό ερευνητικό ερώτημα μπορούμε να πούμε ότι οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες και συγκεκριμένα οι ΠΜΠ που αναλύθηκαν ως μελέτη περίπτωσης, διαδραματίζουν έναν ουσιαστικό ρόλο στην ενίσχυση της εδαφικής συνοχής και ολοκλήρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Λειτουργούν ως κέντρα υψηλής συγκέντρωσης πληθυσμού, παραγωγικών δραστηριοτήτων υψηλής εξειδίκευσης και προηγμένων υποδομών

Οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες των Πρωτευουσών παρουσιάζουν καλύτερες επιδόσεις από τις υπόλοιπες περιφέρειες ακόμα και από τις υπόλοιπες Μητροπολιτικές. Μεταξύ του 2001 και του 2019 το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στις μητροπολιτικές περιφέρειες αυξήθηκε ταχύτερα σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της ΕΕ (European Commission, 2025). Στο νότο και στα ανατολικά της ΕΕ27, οι ΠΜΠ σημειώνουν υψηλότερη κατά κεφαλήν αύξηση του ΑΕΠ, που αντανακλά την αυξανόμενη συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης σε αυτές τις περιφέρειες. Στον πιο αναπτυσσόμενο βορά της ΕΕ27, ο βαθμός αύξησης του ΑΕΠ των ΠΜΠ είναι μικρότερος με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται σταδιακή και εμφανής σύγκλιση.

Οι ΠΜΠ μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα σύγκλισης και συνοχής για τις υπόλοιπες περιφέρειες σε σχέση με τις επιδόσεις τους.

Τα αστικοποιημένα τμήματα των ΠΜΠ μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα εδαφικής συνεργασίας μεταξύ αστικών και αγροτικών εδαφών, καθώς λειτουργούν ως δυναμικά σημεία αναφοράς στην ευρύτερη περιφέρειά τους και αναπτύσσοντας σχέσεις οικονομικές αλλά και φυσικές, μέσω καθημερινών μετακινήσεων.

Οι διαφοροποιήσεις που παρουσιάζονται μεταξύ των ΠΜΠ της ΕΕ27 υπερβαίνουν τις συνήθεις χωρικές ανισότητες μεταξύ ευρωπαϊκού βορρά και νότου και εντοπίζονται σε άλλους παράγοντες όπως η ετερογένειά τους ως προς την εδαφική τους διάσταση, τον τρόπο διακυβέρνησης, ακόμα και την ιστορική, πολιτισμική και διεθνή τους ελκυστικότητα. Η μελέτη όλων αυτών μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πεδίο νέων πειραματισμών για τις στρατηγικές και πολιτικές εδαφικής συνοχής και σύγκλισης που θα της αναβαθμίσει σημαντικά.

4.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 διαδραματίζουν κομβικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Ένωσης και στην εδαφική συνοχή και ολοκλήρωση. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, οι ΠΜΠ συγκεντρώνουν περίπου τα δύο τρίτα του πληθυσμού της ΕΕ και παράγουν περίπου το 72% του ΑΕΠ της, και αυτά τις καθιστούν κινητήρες της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της γνώσης, συγκεντρώνουν επενδύσεις και ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλής εξειδίκευσης. Ωστόσο, παρά την ακμάζουσα οικονομική τους δραστηριότητα, αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που συχνά παραγνωρίζονται στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2019). Και αυτό συμβαίνει γιατί οι καλές οικονομικές τους επιδόσεις τοποθετούν τις περισσότερες από τις ΠΜΠ σε καθεστώτα χαμηλότερης επιλεξιμότητας κονδυλίων στο πλαίσιο των πολιτικών συνοχής. Παράλληλα, η μη επαρκής αναγνώριση της μητροπολιτικής διάστασης στη χάραξη πολιτικών και η κατανομή πόρων με βάση κυρίως το κατά κεφαλή ΑΕΠ των NUTS2 Περιφερειών αποδυναμώνει τον δυναμισμό τους και τους στερεί την δυνατότητα να ενδυναμώσουν την συνεισφορά τους στην εδαφική συνοχή και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Εάν παρατηρήσουμε τον χάρτη (εικόνα 21) επιλεξιμότητας των περιφερειών για αναπτυξιακές ενισχύσεις στο πλαίσιο των Ταμείων Συνοχής ΕΤΠΑ και ΕΚΤ 2021-2027 θα δούμε ότι εκτός ολίγων εξαιρέσεων, οι ΠΜΠ των ΕΕ27 βρίσκονται σε Περιφέρειες (NUTS2) που χαρακτηρίζονται ως Περισσότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες ή Περιφέρειες σε Μετάβαση²⁸. Αυτό σημαίνει την πολύ χαμηλότερη δυνατότητα που έχουν οι ΠΜΠ σε χρηματοδοτικά εργαλεία, παρά το γεγονός ότι αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις που επιβαρύνουν τους προϋπολογισμούς τους.

Η πολιτική συνοχής της ΕΕ 2021-2027, με τα πολλαπλά διαθέσιμα εργαλεία

²⁸ Το καθεστώς σύγκλισης περιλαμβάνει 3 τύπους Περιφερειών που καθορίζονται ως εξής:

Περισσότερο Αναπτυγμένη Περιφέρεια (ΠΑΠ): Περιφέρεια στην οποία το κατά κεφαλήν ΑΕΠ υπερβαίνει το 90 % (2014-2020) ή το 100 % (2021-2027) του μέσου όρου της ΕΕ.

Περιφέρεια Μετάβασης (ΠΜ): Περιφέρεια στην οποία το κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρίσκεται μεταξύ του 75 % και του 90 % (για την περίοδο 2014-2020) ή μεταξύ του 75 % και του 100 % (για την περίοδο 2021-2027) του μέσου όρου της ΕΕ.

Λιγότερο Αναπτυγμένη Περιφέρεια (ΛΑΠ): Περιφέρεια στην οποία το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι χαμηλότερο του 75 % του μέσου όρου της ΕΕ (ΕΕ, 2019, 5-6).

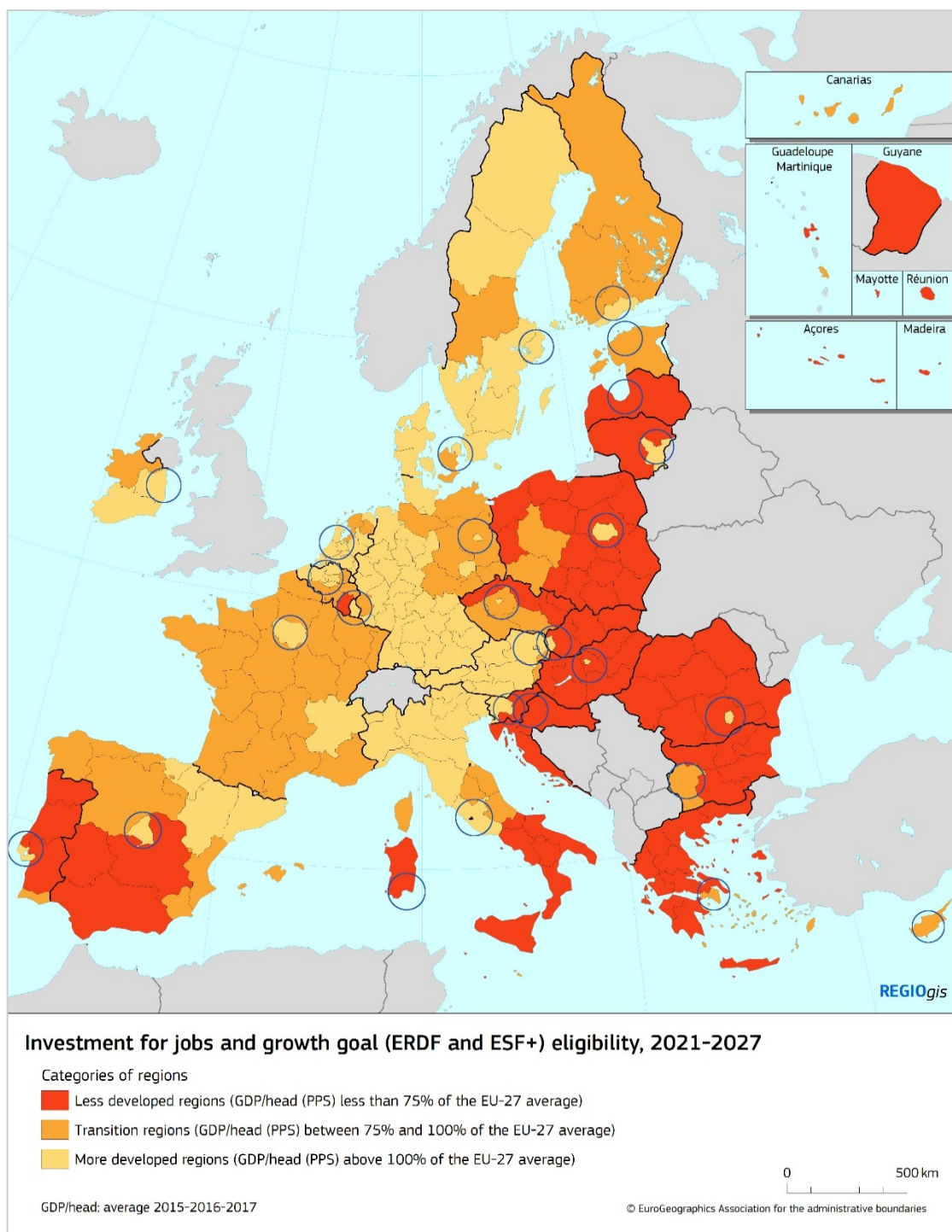
της, προσφέρει δυνατότητες ανάδειξης και ενίσχυσης του στρατηγικού ρόλου των ΠΜΠ παρά το γεγονός ότι έχει οριοθετηθεί και έχει γίνει η κατανομή των ενισχύσεων με βάση το αναπτυξιακό καθεστώς των NUTS2 Περιφερειών της ΕΕ.

Ο ρόλος των ΠΜΠ ως κόμβοι ανάπτυξης και καινοτομίας πρέπει να ενισχυθεί με στρατηγικές και πολιτικές που θα επιτρέψουν την άρση των ανισοτήτων και των προκλήσεων που δέχονται ώστε να μπορέσουν να προχωρήσουν προς την ισόρροπη και δίκαιη ανάπτυξη στο εσωτερικό τους, προωθώντας παράλληλα την ευρωπαϊκή περιφερειακή σύγκλιση.

Το παρόν κεφάλαιο προτάσεων πολιτικής και στρατηγικής επιδιώκει να σκιαγραφήσει έναν αρχικό οδικό χάρτη για την ενίσχυση της θέσης των ΠΜΠ στο πλαίσιο των μελλοντικών πολιτικών συνοχής. Οι προτάσεις εστιάζουν στην ενδυνάμωση της μητροπολιτικής διακυβέρνησης, την αξιοποίηση της συνεργασίας μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, την ενίσχυση της ανθεκτικότητας στις περιβαλλοντικές και κλιματικές προκλήσεις και την προσαρμογή στις νέες ψηφιακές και ενεργειακές απαιτήσεις.

Καθώς οι Μητροπολιτικές Περιφέρειες γενικά, και οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες ειδικότερα, διαμορφώνουν το μέλλον της Ευρώπης, είναι αναγκαίο να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές συνοχής και ανάπτυξης λαμβάνουν υπόψη την ποικιλομορφία, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες τους, προωθώντας ένα δίκαιο, πράσινο και βιώσιμο μέλλον για τους τόπους που κατοικεί η πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών.

Αναγνώριση διαφοροποιήσεων ορισμού και διακυβέρνησης των ΠΜΠ: Η καταγραφή των ΠΜΠ που προηγήθηκε, κυρίως μέσα από το Παράρτημα II, ανέδειξε την σημαντική διαφοροποίηση που υπάρχει μεταξύ των χωρών – μελών στον τρόπο οριοθέτησης των ΠΜΠ με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις στην έκταση, τις λειτουργίες, στον βαθμό αστικοποίησης των εδαφών τους αλλά και στο βαθμό πολυκεντρικότητας. Υπάρχουν ΠΜΠ που αποτελούνται από εξ' ολοκλήρου από τα αστικοποιημένα τμήματα της πρωτεύουσας πόλης ενώ άλλες ενσωματώνουν μεγάλα τμήματα περιφερειακής και αγροτικής γης και πολλές μικρές πόλεις πέρα από την πρωτεύουσα πόλη.

Εικόνα 26. Η κατανομή των ενισχύσεων στο πλαίσιο των πολιτικών συνοχής και των χρηματοδοτικών εργαλείων ΕΤΠΑ και ΕΚΤ, 2021-2027, με βάση το καθεστώς σύγκλισης των NUTS2 Περιφερειών της ΕΕ27 και εντοπισμός των ΠΜΠ. Πηγή: DG Regio GIS και ίδια επεξεργασία.

Σημαντικές διαφορές υπάρχουν και στις προσεγγίσεις των μητροπολιτικών περιφερειών όσον αφορά τη διακυβέρνησή τους, τα επίπεδα διακυβέρνησης αλλά και τον διαμοιρασμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ περιφερειακής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης. Σημαντική διαφοροποίηση υπάρχει μεταξύ των χωρών –

μελών στον τρόπο ορισμού της μητροπολιτικής περιοχής, της ευρύτερης, δηλαδή, αστικοποιημένης ζώνης της πρωτεύουσας πόλης (ενίοτε ταυτίζεται με την Λειτουργική Αστική Περιοχή).

- Υπάρχει ανάγκη να μελετηθούν διεξοδικά οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των ΠΜΠ, με τη συμβολή του Κοινού Κέντρου Ερευνών της ΕΕ (JRC) και να υπάρξει διάκριση μεταξύ υψηλού και χαμηλού βαθμού αστικοποιήσεις ΠΜΠ αλλά ΜΠ γενικότερα οι οποίες χρειάζονται διαφορετικές πολιτικές προσεγγίσεις και μέτρα.
- Υπάρχει ανάγκη η ΕτΠ να εξετάσει τη δυνατότητα προώθησης οδηγιών και κατευθύνσεων προς τα κράτη – μέλη σχετικά με τον τρόπο οριοθέτησης των ΠΜΠ τους, με τη συνδρομή της Eurostat και των σύγχρονων νέων ορισμών και εννοιών της μητροπολιτικότητας.
- Υπάρχει ανάγκη η ΕτΠ να εξετάσει τη δυνατότητα προώθησης οδηγιών και κατευθύνσεων προς τα κράτη – μέλη σχετικά με τον τρόπο διακυβέρνησης των ΠΜΠ ώστε να επιτευχθεί ένας βαθμός ομοιογένειας που θα ευνοήσει την κοινή χάραξη πολιτικών αλλά και συνεργειών μεταξύ των ΠΜΠ.

Συλλογή και ανάλυση δεδομένων σε περιφερειακό επίπεδο NUTS3: Η παρούσα έρευνα αναδεικνύει τη σημαντική απουσία δεδομένων σε περιφερειακό επίπεδο NUTS3. Η σημαντική δουλειά που γίνεται από την Eurostat εξαντλείται στο περιφερειακό επίπεδο NUTS2, και αυτό φυσικά σχετίζεται και με τον τρόπο που συλλέγονται τα δεδομένα από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες.

- Υπάρχει σημαντική ανάγκη να αξιολογούνται οι επιδόσεις των ΠΜΠ και των ΜΠ μέσω της Eurostat η οποία θα πρέπει να παράγει ανεξάρτητες περιφερειακές στατιστικές σε επίπεδο NUTS2.
- Ενίσχυση καινοτόμων μέτρων και μεθοδολογιών που σχετίζονται με τη συλλογή δεδομένων σε περιφερειακό επίπεδο NUTS2. Η ΕτΠ σε γνωμοδότησής της, ήδη από το 2019, συνιστά τη χρήση της μεθοδολογίας του Δείκτη Κοινωνικής Προόδου (SPI) για τον εντοπισμό των πιο επειγουσών προκλήσεων στις Μητροπολιτικές Περιφέρειες και τον εντοπισμό των εσωτερικών τους ανισοτήτων, οι οποίες χρήζουν χρηματοδότησης από τους πόρους της πολιτικής συνοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2019). Ο δείκτης EU-SPI άρχισε ήδη να χρησιμοποιείται αλλά τα δεδομένα του

αναφέρονται, και πάλι, σε περιφερειακό επίπεδο NUTS2²⁹.

- Συνιστάται η περαιτέρω ανάπτυξη της συλλογής στατιστικών δεδομένων σε περιφερειακό επίπεδο NUTS3. Έτσι θα είναι δυνατό να προχωρήσει ένας κοινός ευρωπαϊκός σχεδιασμός εξατομικευμένων μέτρων για τις ΜΠ γενικά και η πιο στοχευμένη πραγματοποίηση επενδύσεων από τις ευρωπαϊκές πολιτικές συνοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, 2019).

Αναβαθμισμένη συμμετοχή των Μητροπολιτικών Περιφερειών στη χάραξη και υλοποίηση της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής: Η ίδια η ΕτΠ επισημαίνει την ανάγκη ενίσχυση του ρόλου των Μητροπολιτικών Περιφερειών στη χάραξη των ευρωπαϊκών πολιτικών συνοχής ώστε να αναδειχθεί αυτή η διάσταση της εδαφικής συνοχής (ΕτΠ, 2019).

- Είναι απαραίτητο να αναδειχθεί ο ρόλος των ΠΜΠ και ΜΠ στην εδαφική συνοχή της ΕΕ και για αυτό θα πρέπει οι ΠΜΠ και ΜΠ γενικότερα να έχουν ρόλο στη διαμόρφωσή τους. Ειδικά για τις ΠΜΠ θα πρέπει να τους αποδοθεί ένας σημαντικός ρόλος στη διαμόρφωση των νέων πολιτικών συνοχής, κάτι που δεν συνέβη το 2020 όπου συντάχθηκαν βασικά ευρωπαϊκά έγγραφα συμπεριλαμβανομένης της νέας Εδαφικής Ατζέντας³⁰ και η ανανέωση του Χάρτη της Λειψίας (ΕτΠ, 2019). Μία ακόμα σημαντική ευκαιρία αποτελεί η συμμετοχή στη σύνταξη της νέας Ευρωπαϊκής αναπτυξιακής στρατηγικής που θα αντικαταστήσει τη στρατηγική «Ευρώπη 2020».
- Είναι σημαντικό η ΕτΠ να ζητάει να γνωρίζει και να λαμβάνει υπόψη, κατά την έγκριση των συμφωνιών εταιρικής σχέσης και σε συνεχεία των επιχειρησιακών προγραμμάτων, ποιο επίπεδο διακυβέρνησης της χώρας – μέλους είναι αρμόδιο για την υλοποίηση των επιμέρους δράσεων, καθώς οι αρμοδιότητες των μητροπολιτικών περιφερειών και των τοπικών διοικήσεων διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Η διαδικασία αυτή (1) θα συμβάλει στην άμεση συμμετοχή τοπικών διοικήσεων αλλά και αφετέρου (2) θα δημιουργήσει ένα σώμα δεδομένων διακυβέρνησης που θα αποτελέσει σημαντική πηγή ανάλυσης και κατανόησης των διαφορών μητροπολιτικής διακυβέρνησης των χωρών-μελών.

²⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/social-progress_en

³⁰ <https://territorialagenda.eu/el/>

- Είναι σημαντικό να μειωθούν τα διοικητικά και γραφειοκρατικά εμπόδια και να ενισχυθεί η άμεση συνεργασία μεταξύ των ΠΜΠ – περιφερειών επιπέδου NUTS3 οι οποίες επιθυμούν να συντονίσουν τις στρατηγικές και τις δραστηριότητές τους στο πλαίσιο των εκάστοτε επιχειρησιακών προγραμμάτων (ΕΤΠ, 2019).

Πολιτική συνοχής και ενισχύσεις που να ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των ΠΜΠ και ΜΠ: Όπως προαναφέρθηκε, και παρά το γεγονός ότι δεν αποτελεί μέρος της μελέτης περίπτωσης της παρούσας εργασίας, οι ΠΜΠ, παρά την οικονομική τους ευρωστία, έχουν συγκεντρωμένες, στην εδαφική της περιοχή, σημαντικές προκλήσεις και προβλήματα εσωτερικών ανισοτήτων που έρχονται ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων. Παρά τις προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν, ο συγκεντρωμένος πλούτος των ΠΜΠ που εμφανίζεται στους δείκτες δημιουργεί προβλήματα στην πρόσβαση σε ευρωπαϊκές ενισχύσεις και προγράμματα τα οποία κατευθύνονται σε λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες της Ευρώπης. Επιπλέον, μια σειρά από «κρυφά» σημεία αυτής της οικονομικής ευρωστίας, στερούν σημαντικά έσοδα για τις ΠΜΠ. Για παράδειγμα, σε ορισμένες ΠΜΠ, ο προϋπολογισμός προέρχεται από μέρος του φόρου εισοδήματος των φυσικών προσώπων που είναι εγγεγραμμένα στην ΠΜΠ, αλλά όχι από τα νομικά πρόσωπα που δημιουργούν το ΑΕΠ της καθώς αποτελούν πολυεθνικές εταιρείες με πιθανή έδρα φορολόγησης ακόμα και εκτός ΕΕ.

- Είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν νέα χρηματοδοτικά εργαλεία (όπως το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης) ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση των ΠΜΠ σε ευρωπαϊκούς πόρους που χάνουν λόγω της συσσώρευσης παραγωγικού πλούτου στα εδαφικά τους όρια. Το νέα χρηματοδοτικά εργαλεία θα πρέπει να συνυπολογίζουν τις βαθιές κοινωνικές προκλήσεις που δέχονται οι ΜΠΜ λόγω των δημογραφικών και μεταναστευτικών πιέσεων, αλλά και των περιβαλλοντικών πιέσεων λόγω της συγκέντρωσης πληθυσμού, δραστηριοτήτων και υποδομών εξυπηρέτησης που εξυπηρετούν όλη την εθνική επικράτεια. Είναι, δηλαδή ανάγκη, να αποζημιώνονται κατάλληλα οι ΜΠΜ που μειονεκτούν λόγω της κατανομής των πιστώσεων με αμιγώς οικονομικά κριτήρια³¹.

³¹ Το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ) Just Transition Fund (JTF) είναι ένα νέο μέσο εφαρμογής

- Είναι απαραίτητο να ενισχυθούν οι ΜΠΜ, πρωτίστως σε σχέση με άλλες περιφέρειες, για την επέκταση των ψηφιακών υποδομών που θα επιτρέψουν την εύρεση εργασίας σε νέους κλάδους, καθώς και την εισαγωγή νέων εργασιακών ρυθμίσεων, όπως η τηλεργασία – αποτελώντας μία ενδεχόμενη λύση στο στεγαστικό πρόβλημα αλλά και ευνοώντας την ισόρροπη κατανομή του πληθυσμού στις εθνικές επικράτειες των χωρών – μελών.
- Είναι σημαντικό να υποστηριχθεί εμπράκτως η μητροπολιτική συνεργασία των ΜΠΜ και να ενισχυθεί οικονομικά και στρατηγικά ο ρόλος ΤΩΝ πρωτοβουλιών συνεργασίας των ΜΠ όπως το METREX³², το EMA – European Metropolitan Authorities Forum³³, κ.ά. Οι πρωτοβουλίες αυτές αποτελούν εξαιρετικούς μηχανισμούς μεταφοράς γνώσης και ανταλλαγής εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών σχετικά με βασικές προκλήσεις, λύσεις ή σχέδια που ανέπτυξαν οι ΠΜΠ, όπως η διακυβέρνηση, οι δείκτες παρακολούθησης της εφαρμογής στρατηγικών μητροπολιτικού σχεδιασμού ή η ανάπτυξη έξυπνων πολιτικών.
- Το μέτρο της ενίσχυσης του ρόλου των πρωτοβουλιών συνεργασίας των ευρωπαϊκών μητροπόλεων αποτελεί μία καλή βάση επίλυσης της μεγάλης διαφοροποίησης αλλά και του κατακερματισμού των δομών διακυβέρνησης που εμφανίζεται στις χώρες – μέλη. Οι κατακερματισμένες δομές διακυβέρνησης συγκροτούμενες από μεγάλο αριθμό περιφερειακών και τοπικών οντοτήτων, δυσχεραίνει την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις. Η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των μητροπολιτικών περιφερειών για την ανάπτυξη μακροπρόθεσμων στρατηγικών και καινοτόμων λύσεων θα επιτρέψει να προχωρήσουν ομογενοποιημένες αλλά και ευφυείς λύσεις για το σύνολο των ευρωπαϊκών ΜΠ και ΠΜΠ.

της Πολιτικής Συνοχής 2021-2027 που συγκροτήθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας αποσκοπώντας στην επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας της ΕΕ έως το 2050. Το Ταμείο στηρίζει τις περιοχές που πλήττονται περισσότερο από τη μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα, ώστε να αποφευχθεί η αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων. Οι ΠΜΠ πλήττονται σημαντικά από αυτές τις επιπτώσεις. https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/just-transition-fund_en

³² The Network of European Metropolitan Regions and Areas. <https://www.eurometrex.org/>

³³ EMA, European Metropolitan Authorities Forum, μια πρωτοβουλία της Area Metropolitana de Barcelona για δικτύωση και συνεργασία των Μητροπολιτικών Διοικήσεων. <https://www.amb.cat/en/web/amb/area-internacional/ema/presentacio>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Atkinson, John, and Nigel Meager. 1986. *Changing Working Patterns: How Companies Achieve Flexibility to Meet New Needs*. London: Nedo.
- Berry, B. J. L., και W. L. Garrison. 1958. "A Note on Central Place Theory and the Range of a Good." *Economic Geography* 34 (4): 304–11.
- Boudeville, Jacques Raoul. 1966. *Problèmes de croissance régionale*. Paris: Presses Universitaires de France (PUF).
- Boudeville, Jacques Raoul. 1968. *L'espace et les Pôles de Croissance*. Paris: PUF
- Boyer, Robert, 1986. *La Théorie de la régulation: une analyse critique*. Paris: La Découverte.
- Boyer, Robert, 1988. *Η θεωρία της ρύθμισης: κριτική ανάλυση*. Αθήνα: Εξάντας
- Burgess, W. Ernest, 2019. "The Growth of the City: An Introduction to a Research Project." In *The City*, by Robert E. Park and Ernest W. Burgess. Chicago: University of Chicago Press.
- Carola, Fricke. 2017. "Metropolitan Regions as a Changing Policy Concept in a Comparative Perspective". In *Raumforsch Raumordn - Spatial Research and Planning*. (2017)75: 291 – 305. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13147-016-0450-3>
- Carrillo Javier, Francisco (editor). 2006. *Knowledge Cities*. USA: Butterworth-Heinemann
- Castells, Manuel. 1989. *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*. Basil Blackwell, Oxford
- Christaller, Walter, 1966. *Central Places in Southern Germany*. New Jersey: Prentice – Hall.
- Christaller, Walter. 1933. *Die zentralen Orte in Süddeutschland*. Jena: Gustav Fischer.
- Christaller, Walter. 1966. *Central Places in Southern Germany*, μεταφ. C. W. Baskin, Prentice Hall.
- Dijkstra, Lewis, Aneta J. Florczyk, Sergio Freire, Thomas Kemper, Michele Melchiorri, Martino Pesaresi, Marcello Schiavina. 2021. "Applying the Degree of Urbanisation to the globe: A new harmonised definition reveals a different picture of global urbanization". In *Journal of Urban Economics*. Vol.125 (2021) 103242. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jue.2020.103242>.
- Dijkstra, Lewis, Hugo Poelman, and Paolo Veneri. 2019. "The EU-OECD definition of a functional urban area", *OECD Regional Development Working Papers*, No. 2019/11. Paris: OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/d58cb34d-en>.

- Don Martindale, Edward Raymond, 1970. *Whose City? And Other Essays on Sociology and Planning*. London: Longmans.
- Duarte, Fábio. 2017. *Space, Place and Territory. A Critical Review on Spatialities*. London, New York: Routledge
- Durkheim, Émile. 1967. *De la division du travail social*. Paris: PUF.
- Engels, Friedrich. 1974. *Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Αγγλία*. Αθήνα: Μπάμπου.
- EU. 1957. *TRAITÉ instituant la Communauté Économique Européenne*. EUR-Lex Document 11957E/TXT. Available online: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teec/sign>
- EU. 1999. *ESDP - European Spatial Development Perspective*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Available online: <https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/ESDP.pdf>
- EU. 2007. *Territorial Agenda of the European Union: Towards a more competitive and sustainable Europe of diverse regions*. Leipzig: 24 - 25 May 2007. Available online: https://ec.europa.eu/regional_policy/en
- EU. 2011. *Territorial Agenda of the European Union 2020: Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*. Gödöllő, Hungary: 9th May 2011. Available online: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/territorial_agenda_2020.pdf
- EU. 2016. *Urban Agenda for the EU: "Pact of Amsterdam"*. Amsterdam: Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters. Available online: <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/urban-agenda-eu>
- EU. 2019. *The European Green Deal*. Brussels, Official Journal of the EU. COM (2019) 640 final. Available online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52019DC0640>
- EU. 2020. *Territorial Agenda of the European Union 2030: A Future for all places*. Germany: 1 December 2020. Available online: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_en.pdf
- EU. 2020. *The New Leipzig Charter*. Leipzig: Informal Ministerial Meeting on Urban Matters. Available online: <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/urban-agenda-eu>
- EU. 2024. *Ninth report on economic, social and territorial cohesion*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. Available online: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion9/9CR_Report_FINAL.pdf
- Eurocities. 2025. *Eurocities Pulse – Mayors Survey 2025*. Πρόσβαση στις 7 Ιουνίου 2025. <https://monitor.eurocities.eu/housing-affordability/>.

- European Committee of the Regions. 2019. *The Impacts of Metropolitan Regions on Their Surrounding Areas*. Brussels: Milieu Ltd. <https://doi.org/10.2863/35077>.
- EUROSTAT, FAO, UN-Habitat, OECD, The World Bank. 2021. *Applying the Degree of Urbanisation. A methodological manual to define cities, towns and rural areas for international comparisons*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
- Eurostat. 2022. *Statistical regions in the European Union and partner countries. NUTS and statistical regions 2021. (2022 edition)* Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available online: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-GQ-22-010>
- Eurostat. 2024. *Eurostat Regional Yearbook. 2024 edition*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available online: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/w/ks-ha-24-001>
- Fadic, Milenko, José Enrique Garcilazo, Ana Moreno - Monroy, and Paolo Veneri. 2019. "OECD Regional Development Working Papers: Classifying small (TL3) regions based on metropolitan population, low density and remoteness". No. 2019/06. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/b902cc00-en>.
- Faludi, Andreas. 2013. "Territorial cohesion, territorialism, territoriality, and soft planning: a critical review". *Environment and Planning A*, 45, 1302–1317. <https://doi.org/10.1068/a45299>
- Friedmann, John. 1967. *A general theory of Polarized Development*. Santiago, Chile: The Ford Foundation. Available online: <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/c91806cb-2cb4-4c60-b09e-cc6ada2cf15e/content>
- Friedmann, John. 1995. «Where we stand: a decade of world city research». In *World cities in a world – system*. Edited by Paul L. Knox, and Peter J. Taylor. Cambridge: University Press. Pp 21-47.
- Geddes, Patrick. 1901. *Evolution of Sex*. London: W. Scott. Available online: <https://archive.org/details/b21729888/page/n5/mode/2up>.
- Geddes, Patrick. 1915. *Cities in Evolution: An Introduction to the Town Planning Movement and the Study of Civics*. London: Williams & Norgate Ltd. <https://archive.org/details/citiesinevolutio00gedduoft/page/4/mode/2up>.
- Geddes, Patrick. 1931. *Life: Outlines of General Biology*. London: Williams & Norgate Ltd. https://archive.org/details/b31361572_0002/page/n9/mode/2up.
- Glass, Ruth. 1962. "Urban Sociology." In *Society: Problems and Methods of Study*, edited by A. T. Welford et al., 145–162. London: Routledge & Kegan Paul.
- Gore, Charles. 1984. *Regions in Question: Space, Development Theory and*

- Regional Policy*. London: Methuen.
- Guellec, Ambroise. 2009. "Préface: aménagement du territoire et cohésion territoriale dans l'Union européenne", in *L'Europe: Aménager les Territoires*. Editors Yves Jean, Guy Baudelle. Paris: Armand Collin
- Hall, Peter. 2002. *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Harvey, David. 2008. "The right to the city". In *New Reft Review*. Sept-Oct:53, 23-40. Available online: <https://newleftreview.org/issues/ii53/articles/david-harvey-the-right-to-the-city>
- Harvey, David. 2009. *Social Justice and the City*. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Hotelling, Harold. 1929. "Stability in Competition." *Economic Journal* 39 (153): 41–57. <https://doi.org/10.2307/2224214>.
- Howard, Ebenezer. 1902. *Garden Cities of To-Morrow*. London. Reprinted with Preface by F. J. Osborn and Introduction by Lewis Mumford. London: Faber and Faber, [1946].
- Isard, Walter. 1956. *Location and Space-Economy: A General Theory Relating to Industrial Location, Market Areas, Land Use, Trade, and Urban Structure*. Cambridge, MA: Technology Press of Massachusetts Institute of Technology & Wiley.
- Isard, Walter. 1957. *Municipal Costs and Revenues Resulting from Community Growth*. Wellesley, MA: Chandler-Davis Publishing Company.
- Isard, Walter. 1960. *Methods of Regional Analysis: An Introduction to Regional Science*. Cambridge, MA: Technology Press of MIT and Wiley.
- Komninos, Nicos. 1986. «Εισαγωγικές παρατηρήσεις για τον σχηματισμό του αστικού και μητροπολιτικού χώρου.» Στο *Θεωρία Αστικότητας*, Βιβλίο 1, κεφ. 1, 15–36. Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.
- Komninos, Nicos. 1986. «Θεσμοί πολεοδομικού σχεδιασμού.» Στο *Θεωρία Αστικότητας*, Βιβλίο 2, κεφ. 7, 171–88. Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.
- Komninos, Nicos. 1993. "Αστικότητα και συσσώρευση: Το διάγραμμα μιας θεωρίας." Στο *Τεχνοπόλεις και Στρατηγικές Ανάπτυξης στην Ευρώπη*, κεφ. 1, 25–39. Αθήνα: Gutenberg.
- Komninos, Nicos. 2002. *Intelligent Cities*. London & New York: Spon Press.
- Komninos, Nicos. 2008. *Intelligent Cities and Globalisation of Innovation Networks*. London & New York: Routledge.
- Komninos, Nicos. 2009. "Intelligent Cities: Towards Interactive and Global Innovation Environments." *International Journal of Innovation and Regional Development*

1, no. 4: 337–55.

- Kourahanis, Nikos. 2023. *Στεγαστική κρίση και στεγαστική πολιτική: προκλήσεις και προοπτικές*. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ. Πρόσβαση στις 7 Ιουνίου 2025. https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2023/07/kou-rahamis_stegastiki_krisi.pdf.
- Krugman, Paul. 1991. "Increasing Returns and Economic Geography." *Journal of Political Economy* 99 (3): 483–99. <https://doi.org/10.1086/261763>.
- Landry, Charles. 2008. *The Creative City. A toolkit for Urban Innovators*. London: Comedia.
- Lasuen, Juan Ramón. 1974. "On Growth Poles." *Urban Studies* 11 (1): 27–36.
- Lefebvre, Henri. 2007. *Το δικαίωμα στην πόλη: Χώρος και πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κουκίδα.
- Lenzi, Camilla, και Giovanni Perucca. 2024. "Cities, Inequalities and the Geography of Societal Discontent in European Regions." *Applied Research in Quality of Life*. <https://doi.org/10.1007/s11482-024-10381-2>.
- Lindberg, Leonard N. 1964. *The Political Dynamics of European Economic Integration*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Lipietz, Alain. 1977. *Le capital et son espace*. Paris: Éditions de la Découverte.
- Lipietz, Allain. 1987. *Mirages and Miracles: Crisis in Global Fordism*. London: Verso.
- Lojkine, Jean. 1972. Contribution à une théorie marxiste de l'urbanisation. *Cahiers internationaux de Sociologie*, 52.
- Lösch, August. 1954. *The Economics of Location*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Marshall, Alfred. 1916. *Principles of Economics; an Introductory Volume*. London: Macmillan and Co.
- Martindale, Don. 1958. "Prefatory Remarks: The Theory of the City." In *The City*, by Max Weber, ix–xxxvi. New York: Free Press.
- Massey, Doreen. 1973. «Towards a critique of industrial location theory». In *Antipode*. Volume 5, issue 3. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1973.tb00569.x>
- Massey, Doreen. 1984. *Spatial Divisions of Labour: Social Structures and the Geography of Production*. New York: Methuen.
- Massey, Doreen. 1991. "A Global Sense of Place." *Marxism Today*, June, 24–29.
- Massey, Doreen. 1994. "A Global Sense of Place." In *Space, Place, and Gender*, 146–156. Minneapolis: University of Minnesota Press. <http://www.jstor.org/stable/10.5749/j.ctttw2z.12>.
- Mayer, Margit. 1994. "Post-Fordist City Politics." In *Post-Fordism: A Reader*, edited

- by Ash Amin, 316–37. Oxford: Blackwell.
- McCrone, G. 1969. *Regional Policy in Britain*. London: Allen & Unwin.
- Meredith, John R. 2003. "Sprawl and the New Urbanist Solution." *Virginia Law Review* 89 (2): 447–503.
- Miles, Matthew B., A. Michael Huberman, και Johnny Saldana. 2014. *Qualitative Data Analysis*. London: Sage.
- Moreno-Monroy, Álvaro, Marco Schiavina, Paolo Veneri. 2021. "Metropolitan Areas in the World: Delineation and Population Trends." In *Journal of Urban Economics*. Vol.125 (2021) 103242. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jue.2020.103242>.
- Mumford, Lewis. 2023. "The Regional Planning Association of America: Past and Future." *Planning Perspectives* 38 (4): 737–39. <https://doi.org/10.1080/02665433.2023.2216489>.
- Myrdal, Gunnar. 1957. *Economic Theory and Underdeveloped Regions*. London: Gerald Duckworth.
- Nelson, Garrett Dash. 2020. "Regional Planning as Cultural Criticism: Reclaiming the Radical Wholes of Interwar Regional Thinkers." *Regional Studies* 55 (1): 127–37. <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1737664>.
- Nugent, Neill. (2010). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιστορία, θεσμοί, Πολιτικές*. Αθήνα: Σαββάλας Εκδόσεις
- OECD. 2012. *Redefining "Urban": A New Way to Measure Metropolitan Areas*. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264174108-en>.
- OECD. 2020. *Cities in the World: A New Perspective on Urbanisation*, OECD Urban Studies. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/d0efcbda-en>.
- Pahl, Raymond Edward. 1968. "A Perspective on Urban Sociology." In *Readings in Urban Sociology*, edited by R. E. Pahl, 1–22. Oxford: Pergamon.
- Parr, J. B. 1973. "Growth Poles, Regional Development and Central Place Theory." *Papers in Regional Science* 31 (1): 1–12.
- Pearson, Ruth, και Swasti Mitter. 1993. "Employment and Working Conditions of Low-Skilled Information-Processing Workers in Less Developed Countries." *International Labour Review* 132 (1): 5–19. Access 5 June, 2025. <https://researchrepository.ilo.org/esploro/outputs/journalArticle/Employment-and-working-conditions-of-low-skilled/995274731402676>.
- Perroux, François. 1970. "Note on the Concept of Growth Poles." In *Regional Economics: Theory and Practice*, edited by David McKee, Robert Dean, and William Leahy, 93–104. New York: The Free Press.
- Pertoldi, Martina, Carlotta, Fioretti, Guzzo, Fabrizio and Testori, Giulia (editors). 2022. *Handbook of Territorial and Local Development Strategies*. Luxembourg:

- Publications Office of the European Union. Doi:10.2760/57919, JRC130788.
- Piore, Michael, και Charles Sabel. 1984. *The Second Industrial Divide: Possibilities for Prosperity*. New York: Basic Books.
- Porter, Michael. 1995. "The Competitive Advantage of the Inner City." *Harvard Business Review*, May–June.
- Reissman, Leonard. 1964. *The Urban Process*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Roseland, Mark. 1997. "Dimensions of the Eco-City." *Cities* 14 (4): 197–202.
- Rossignolo, Christiana, Alessia Toldo. (2008). "The polycentric 'vocation' of European territories: Towards the construction of the Italian Northwest and other networking stories". In: Rob Atkinson, Christiana Rossignolo. (eds.). *The re-creation of the European City: Governance, territory and polycentricity*. Amsterdam: Techne Press, 65–89.
- Sassen, Saskia. 1991. *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sassen, Saskia. 2006. *Cities in a World Economy*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Scott, Allen J., John Agnew, Edward W. Soja, και Michael Storper. 2001. "Global City-Regions: An Overview." *Global City - Regions*, 1–20.
- Shaw, Kate. 2008. "Gentrification: What It Is, Why It Is, and What Can Be Done about It." *Geography Compass* 2 (5): 1697–1728. <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2008.00156.x>
- Taylor, P. J., και R. J. Johnston. 1979. *Geography of Elections*. London: Croom Helm.
- UN. 2016-a. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations: A/RES/70/1. Available online: <https://sdgs.un.org/publications/transforming-our-world-2030-agenda-sustainable-development-17981>
- UN. 2016-b. *New Urban Agenda*. United Nations / HABITAT III: A/RES/71/256. Available online: <https://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>
- Weber, Max, 1957. *The City*. New York: The Free Press.
- Weber, Max, 2003. *Η πόλη*. Αθήνα: Κένταυρος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Ανδρέου, Γιώργος. 2019. Η πολιτική συνοχής της Ε.Ε. μετά το 2020: Περισσότεροι στόχοι, λιγότεροι πόροι. *Περιφέρεια | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, (8), 49–76. <https://doi.org/10.12681/rp.21153>
- Αρόν, Ραυμόν, 1984. *Η εξέλιξη της κοινωνιολογικής σκέψης. Τόμος Β' (Ντυρκιέμ, Παρέτο, Βέμπερ)*. Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση.

- Γκιάλης Στέλιος. 2003. Χωρικά και κλαδικά χαρακτηριστικά της άτυπης εργασίας. Εργασιακή και παραγωγική ευελιξία στη βιομηχανία της Θεσσαλονίκης. ΑΠΘ: Διδακτορική Διατριβή. DOI [10.12681/eadd/14754](https://doi.org/10.12681/eadd/14754)
- Δαρβίνος, Κάρολος, 1980. *Η καταγωγή των ειδών*. Αθήνα: Εκδόσεις Γκοβόστη.
- ΕΕ. 1987. *Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Αριθ. L169/22. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/sea/sign>
- ΕΕ. 2006. «Πολιτική συνοχής και πόλεις: Η συμβολή των πόλεων και των πολεοδομικών συγκροτημάτων στην ανάπτυξη και την απασχόληση στις περιφέρειες.» COM (2006) 385.
- ΕΕ. 2007. *Συνθήκη της Λισαβώνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2007/ C 306 (EL). Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC>
- ΕΕ. 2010. *ΕΥΡΩΠΗ 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*. COM (2010) τελικό. Βρυξέλλες. Πρόσβαση στις 7 Ιουνίου 2025. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020>.
- ΕΕ. 2016. *Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016 / C 202 (EL). Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>
- ΕΕ. 2018. *Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1799 της Επιτροπής της 21ης Νοεμβρίου 2018 για την ανάληψη προσωρινής άμεσης στατιστικής δράσης σχετικά με τη διάδοση επιλεγμένων θεμάτων της απογραφής πληθυσμού και κατοικιών 2021 γεωκωδικοποιημένων σε κάρναβο 1 km²*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 296/19-27, 22.11.2018. Διαθέσιμο online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1799>
- ΕΕ. 2019. *Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1130 της Επιτροπής της 2ας Ιουλίου 2019 σχετικά με τις ομοιόμορφες συνθήκες για την εναρμονισμένη εφαρμογή των εδαφικών τυπολογιών σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1059/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L179/9 -11, 3.7.2019. Διαθέσιμο online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019R1130>
- ΕΕ. 2021-α. *Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1058 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231/60-93 (EL), 30.6.2021. Διαθέσιμο online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1058>

- ΕΕ. 2021-β. Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231/159 – 706 (EL), 30.6.2022. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32021R1060>.
- ΕΕ. 2021-γ. Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1059 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 2021 για τις ειδικές διατάξεις που διέπουν τον στόχο «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία» (Interreg) ο οποίος υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τους μηχανισμούς εξωτερικής χρηματοδότησης. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231/94 – 158 (EL), 30.6.2022. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1059&from=EL>
- ΕΕ. 2023. Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2023/674 της Επιτροπής της 26ης Δεκεμβρίου 2022 για την τροποποίηση των παραρτημάτων του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1059/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση μιας κοινής ονοματολογίας των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS). Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2023 / L 87/1 (EL). Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32023R0674>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών. 2019. Οι προκλήσεις των μητροπολιτικών περιφερειών και η θέση τους στη μελλοντική πολιτική συνοχής μετά το 2020 (Γνωμοδότηση). Πρόσβαση στις 7 Ιουνίου 2025. <https://cor.europa.eu/el/ergomas/gnomodotiseis/cdr-1896-2019>.
- Καλλιώρας, Δημήτρης, Αλέκος Κρητικός. 2023. «Η μετεξέλιξη της πολιτικής συνοχής της ΕΕ μετά τη σύσταση του Ταμείου Ανάκαμψης». Διανέοσις – Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης. https://www.dianeosis.org/2023/07/i-metekselsiksi-tis-politikis-synoxis-stin-ee-meta-ti-systasi-tou-tameioly-anakampsis/#_ftn3
- Καυκαλάς, Γρηγόρης, και Μαρία Γιαουτζή. 1977. Η πόλη στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.
- Κομνηνός, Νίκος, 1986. Θεωρία της Αστικότητας. Βιβλίο Ι - Κρίση και μητροπολιτική αναδιάρθρωση. Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.
- Κομνηνός, Νίκος, 1993. Τεχνοπόλεις και Στρατηγικές Ανάπτυξης στην Ευρώπη. Αθήνα: Gutenberg

- Λαμπριανίδης, Λόης. 2012. *Οικονομική γεωγραφία: Στοιχεία θεωρίας και εμπειρικά παραδείγματα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Λυμπεράκη, Αντιγόνη, 1991. *Ευέλικτη εξειδίκευση. Κρίση και αναδιάρθρωση στη μικρή βιομηχανία*. Αθήνα: Guttemberg
- Μαρής, Γιάννης. 2020. *Ο νομιζόμενος κόσμος της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ασύμμετρη ισχύς, εθνική κυριαρχία και διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ευρωζώνη*. Αθήνα: Προπομπός.
- Μαρξ, Καρλ. 1978. *Το Κεφάλαιο*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Μήτσος, Μιχάλης, Οντίν Λιναρδάτου. 2019. *Ξένες Επενδύσεις, Παιδεία και Εξωστρέφεια: Πώς Σώθηκε Η Ιρλανδία*. Dianeosis: https://www.dianeosis.org/2019/06/ireland-fdi/#_ftn1
- Μπαρμπαρούση, Χριστίνα. 2022. «Το πρότυπο της εδαφικής ανάπτυξης». *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών*, 28(3): 43-60. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Νόβα - Καλτσούνη, Χριστίνα. 2006. *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Gutenberg.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Eurostat Database – Metropolitan Regions

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/metropolitan-regions/database>

Eurostat Glossary – PPS

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing power standard \(PPS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Purchasing_power_standard_(PPS))

Region and Cities Illustrated (RCI):

<https://ec.europa.eu/eurostat/cache/RCI/#?vis=metropolitan.gen&lang=en>

Statistical atlas:

<https://ec.europa.eu/statistical-atlas/viewer/>

Portico - Gateway to Urban Issues

<https://portico.urban-initiative.eu/>

Even Closer Europe

<https://rometreaties.eu/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το παράρτημα περιλαμβάνει τους πλήρεις πίνακες δεδομένων που αναλύθηκαν στο Κεφ. 3 και παρουσιάστηκαν μέσω διαγραμμάτων και χαρτών. Ιδία επεξεργασία από πίνακες δεδομένων της Eurostat Database – Metropolitan Regions
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/metropolitan-regions/database>

Πίνακας Ι.1: Έκταση ΠΜΠ και βασικά πληθυσμιακά μεγέθη

Α/Α	ΚΩΔΙΚΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΠΜΠ	ΕΚΤΑΣΗ ΠΜΠ (km ²)	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΠΜΠ 2023	ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ ΠΜΠ 2023	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΧΩΡΑΣ 2023	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΘΥΜΟΥ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΠΜΠ
1	AT	ΒΙΕΝΝΗ	8.817	2.971.753	337,0	9.104.772,00	32,64
2	BE	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	4.880	3.395.581	695,8	11.742.796,00	28,92
3	BG	ΣΟΦΙΑ	10.797	1.619.690	150,0	6.447.710,00	25,12
4	CY	ΛΕΥΚΩΣΙΑ	9.253	920.701	99,5	920.701,00	100,00
5	CZ	ΠΡΑΓΑ	11.425	2.796.717	244,8	10.827.529,00	25,83
6	DE	ΒΕΡΟΛΙΝΟ	17.480	5.481.613	313,6	84.358.845,00	6,50
7	DK	ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ	2.779	2.109.733	759,2	5.932.654,00	35,56
8	EE	ΤΑΛΙΝ	4.327	638.076	147,5	1.365.884,00	46,72
9	EL	ΑΘΗΝΑ	2.812	3.626.216	1.289,6	10.413.982,00	34,82
10	ES	ΜΑΔΡΙΤΗ	8.031	6.871.903	855,7	48.085.361,00	14,29
11	FI	ΕΛΣΙΝΚΙ	9.568	1.733.033	181,1	5.563.970,00	31,15
13	FR	ΠΑΡΙΣΙ	12.070	12.388.388	1.026,4	68.172.977,00	18,17
14	HR	ΖΑΓΚΡΕΜΠ	4.930	1.190.693	241,5	3.850.894,00	30,92
15	HU	ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ	6.916	2.999.794	433,7	9.599.744,00	31,25
16	IE	ΔΟΥΒΛΙΝΟ	7.815	2.275.381	291,2	5.271.395,00	43,16
17	IT	ΡΩΜΗ	5.363	4.227.059	788,2	58.997.201,00	7,16
18	LT	ΒΙΛΝΙΟΥΣ	9.730	848.724	87,2	2.857.279,00	29,70
19	LU	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2.595	660.809	254,6	660.809,00	100,00
20	LV	ΡΙΓΑ	10.444	1.000.165	95,8	1.883.008,00	53,12
21	MT	ΒΑΛΕΤΑ	247	501.860	2.031,8	542.051,00	92,59
22	NL	ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ	5.816	3.397.323	584,1	17.811.291,00	19,07
23	PL	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	6.104	3.269.510	535,6	36.753.736,00	8,90
24	PT	ΛΙΣΑΒΟΝΑ	3.015	2.899.670	961,7	10.467.366,00	27,70
25	RO	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	1.804	2.290.125	1.269,5	19.054.548,00	12,02
26	SE	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	7.153	2.440.027	341,1	10.521.556,00	23,19
27	SI	ΛΙΟΥΜΠΛΙΑΝΑ	2.334	561.407	240,5	2.116.972,00	26,52
28	SK	ΜΠΡΑΤΙΣΛΑΒΑ	2.053	728.370	354,8	5.428.792,0	13,42

Πηγή: EUROSTAT, Database 2024. Dataset codes: estat_met_d3area, estat_met_pjangrp3, estat_met_d3dens

Πίνακας Ι.2: Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές αγοράς (PPS EU27 / 2020) ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια και σύγκριση με ΑΕΠ χώρας και μ.ό. Μη Μητροπολιτικών Περιφερειών.

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ΑΤ	ΑΥΣΤΡΙΑ	34.600,0	35.000,0	35.900,0	36.600,0	37.200,0	38.600,0	39.400,0	37.400,0	40.000,0	44.000,0
ΑΤ001MC	ΒΙΕΝΝΗ	38.200,0	38.200,0	38.900,0	39.800,0	39.700,0	41.300,0	42.100,0	39.700,0	42.800,0	:
NM	ΑΤ_NM	30.100,0	30.800,0	31.700,0	32.300,0	33.300,0	34.600,0	35.200,0	33.400,0	35.300,0	:
ΒΕ	ΒΕΛΓΙΟ	31.500,0	32.200,0	33.200,0	33.800,0	34.600,0	35.600,0	36.800,0	35.600,0	39.200,0	42.400,0
ΒΕ001MC	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	40.200,0	41.000,0	42.300,0	42.800,0	43.900,0	45.200,0	47.000,0	44.900,0	48.600,0	53.100,0
NM	ΒΕ_NM	26.800,0	27.400,0	28.200,0	28.800,0	29.600,0	30.400,0	31.600,0	31.000,0	34.100,0	36.400,0
BG	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	12.000,0	12.600,0	13.200,0	13.900,0	14.700,0	15.600,0	16.600,0	16.400,0	18.500,0	22.000,0
BG001MC	ΣΟΦΙΑ	22.600,0	23.500,0	24.900,0	26.100,0	27.600,0	29.200,0	32.400,0	32.000,0	35.900,0	:
NM	BG_NM	8.100,0	8.700,0	8.800,0	9.300,0	9.800,0	10.400,0	10.500,0	10.700,0	12.200,0	:
CY	ΚΥΠΡΟΣ	22.000,0	21.600,0	22.900,0	24.900,0	26.400,0	27.600,0	29.100,0	27.300,0	30.600,0	33.400,0
CY001MC	ΛΕΥΚΩΣΙΑ	22.000,0	21.600,0	22.900,0	24.900,0	26.400,0	27.600,0	29.100,0	27.300,0	30.600,0	33.400,0
CZ	ΤΣΕΧΙΑ	22.200,0	23.300,0	24.400,0	25.100,0	26.700,0	27.900,0	29.200,0	28.100,0	30.000,0	32.000,0
	ΠΡΑΓΑ	34.300,0	35.800,0	37.600,0	38.900,0	41.100,0	43.100,0	45.300,0	42.700,0	46.300,0	50.200,0
NM	CZ_NM	17.500,0	18.400,0	19.200,0	19.600,0	21.000,0	21.700,0	22.800,0	22.200,0	23.300,0	24.400,0
DE	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	32.500,0	33.700,0	34.200,0	35.100,0	36.500,0	37.400,0	37.900,0	37.000,0	39.100,0	41.300,0
DE001MC	ΒΕΡΟΛΙΝΟ	28.200,0	29.400,0	30.100,0	31.400,0	32.900,0	34.300,0	35.100,0	34.700,0	36.500,0	:
NM	DE_NM	27.200,0	28.400,0	28.800,0	29.600,0	30.800,0	31.600,0	32.100,0	31.700,0	33.300,0	:
DE	ΔΑΝΙΑ	33.700,0	34.300,0	35.300,0	36.100,0	38.000,0	39.000,0	39.500,0	40.000,0	44.100,0	48.400,0
DK001MC	ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ	40.400,0	41.600,0	43.700,0	44.200,0	46.900,0	48.200,0	48.500,0	49.400,0	56.400,0	64.000,0
NM	DK_NM	29.300,0	30.000,0	30.700,0	31.500,0	33.000,0	33.700,0	34.700,0	35.000,0	37.500,0	39.500,0
ΕΕ	ΕΣΘΟΝΙΑ	18.800,0	19.100,0	19.200,0	19.100,0	19.600,0	20.100,0	20.600,0	18.600,0	20.700,0	23.800,0
ΕΕ001MC	ΤΑΛΙΝ	25.200,0	25.800,0	25.900,0	25.900,0	26.900,0	27.500,0	28.300,0	25.700,0	28.300,0	:
NM	ΕΕ_NM	15.400,0	15.700,0	15.800,0	15.600,0	15.900,0	16.300,0	16.600,0	14.900,0	16.700,0	:
EL	ΕΛΛΑΔΑ	19.800,0	20.700,0	21.000,0	21.700,0	23.300,0	24.700,0	25.900,0	25.600,0	28.200,0	30.100,0
EL001MC	ΑΘΗΝΑ	28.900,0	30.100,0	30.300,0	31.400,0	33.300,0	34.500,0	35.400,0	35.000,0	37.100,0	39.100,0
NM	EL_NM	15.400,0	15.700,0	15.800,0	15.600,0	15.900,0	16.300,0	16.600,0	14.900,0	16.700,0	:
ES	ΙΣΠΑΝΙΑ	23.400,0	24.000,0	25.100,0	25.900,0	27.200,0	27.600,0	28.500,0	24.900,0	27.600,0	30.300,0
ES001MC	ΜΑΔΡΙΤΗ	32.100,0	33.000,0	34.500,0	35.600,0	37.300,0	37.700,0	39.000,0	34.300,0	37.800,0	:

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
NM	ES_NM	21.100,0	21.500,0	22.600,0	23.400,0	24.400,0	24.800,0	25.400,0	22.300,0	24.900,0	:
FI	ΦΙΛΑΝΔΙΑ	29.900,0	29.900,0	30.500,0	31.200,0	32.700,0	33.600,0	34.200,0	34.300,0	36.400,0	39.000,0
FI001MC	ΕΛΣΙΝΚΙ	39.700,0	39.200,0	40.500,0	41.100,0	42.700,0	43.700,0	44.700,0	44.200,0	46.500,0	:
NM	FI_NM	25.400,0	25.600,0	26.000,0	26.500,0	27.800,0	28.500,0	28.800,0	29.100,0	31.300,0	:
FR	ΓΑΛΛΙΑ	28.500,0	28.800,0	29.400,0	29.800,0	30.500,0	31.400,0	33.100,0	31.400,0	33.700,0	35.500,0
FR001MC	ΠΑΡΙΣΙ	47.600,0	48.100,0	49.200,0	50.200,0	51.400,0	53.200,0	56.700,0	52.200,0	56.100,0	:
NM	FR_NM	20.800,0	21.100,0	21.500,0	21.600,0	22.200,0	22.700,0	23.900,0	23.200,0	24.400,0	:
HR	ΚΡΟΑΤΙΑ	16.000,0	16.100,0	16.800,0	17.600,0	18.700,0	19.600,0	20.900,0	19.500,0	22.800,0	25.800,0
HR001MC	ΖΑΓΚΕΜΠ	22.500,0	22.700,0	24.100,0	25.200,0	27.000,0	28.500,0	30.500,0	29.000,0	33.500,0	:
NM	HR_NM	13.500,0	13.500,0	13.900,0	14.600,0	15.400,0	16.100,0	16.900,0	15.600,0	18.500,0	:
HU	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	17.700,0	18.400,0	19.300,0	19.400,0	20.300,0	21.600,0	22.900,0	22.400,0	24.400,0	27.000,0
HU001MC	ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ	28.200,0	28.900,0	29.300,0	29.400,0	30.700,0	32.600,0	35.100,0	34.200,0	37.300,0	41.700,0
NM	HU_NM	13.400,0	14.000,0	14.900,0	15.100,0	15.500,0	16.700,0	17.300,0	17.000,0	18.100,0	20.000,0
IE	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	34.500,0	36.800,0	49.800,0	49.700,0	53.700,0	57.700,0	59.200,0	62.100,0	72.200,0	83.300,0
IE001MC	ΔΟΥΒΛΙΝΟ	49.400,0	49.800,0	56.400,0	57.600,0	65.700,0	:	75.000,0	79.000,0	89.400,0	:
NM	IE_NM	19.600,0	22.000,0	:	:	:	26.400,0	29.900,0	31.900,0	34.300,0	:
IT	ΙΤΑΛΙΑ	26.200,0	26.100,0	26.700,0	28.000,0	28.800,0	29.400,0	30.200,0	28.200,0	31.500,0	34.400,0
IT001MC	ΡΩΜΗ	35.800,0	35.300,0	35.400,0	37.600,0	38.200,0	38.600,0	39.600,0	36.600,0	39.500,0	:
NM	IT_NM	23.100,0	23.000,0	23.600,0	24.500,0	25.300,0	25.800,0	26.400,0	24.900,0	27.700,0	:
LT	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	19.300,0	20.200,0	20.700,0	21.500,0	23.200,0	24.700,0	26.400,0	26.300,0	29.200,0	31.600,0
LT001MC	VILNIUS	28.000,0	29.400,0	30.200,0	31.100,0	33.100,0	35.700,0	38.400,0	37.900,0	43.400,0	:
NM	NM	14.900,0	15.500,0	15.800,0	16.100,0	17.500,0	18.200,0	19.300,0	19.300,0	20.800,0	:
LU	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	72.800,0	75.500,0	77.600,0	78.500,0	79.000,0	79.000,0	78.900,0	78.000,0	87.000,0	90.900,0
LU001MC	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	72.800,0	75.500,0	77.600,0	78.500,0	79.000,0	79.000,0	78.900,0	78.000,0	87.000,0	:
LV	ΛΕΤΟΝΙΑ	16.300,0	17.100,0	18.000,0	18.600,0	19.700,0	20.900,0	21.700,0	21.500,0	23.200,0	25.700,0
LV001MC	ΡΙΓΑ	22.300,0	23.000,0	24.400,0	25.100,0	26.500,0	27.900,0	29.000,0	28.200,0	30.400,0	:
NM	NM	10.300,0	10.900,0	11.200,0	11.600,0	12.300,0	13.300,0	13.500,0	14.200,0	15.200,0	:
MT	ΜΑΛΤΑ	23.300,0	24.600,0	26.900,0	27.600,0	29.800,0	31.100,0	32.700,0	29.700,0	33.700,0	36.900,0
MT001MC	ΒΑΛΕΤΑ	24.000,0	25.300,0	27.700,0	28.400,0	30.700,0	31.900,0	33.500,0	30.400,0	34.900,0	38.100,0
NM	NM	13.600,0	14.400,0	15.500,0	16.100,0	17.500,0	19.100,0	20.900,0	18.100,0	18.400,0	20.300,0
NL	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	35.500,0	35.300,0	36.200,0	36.300,0	37.800,0	39.200,0	39.700,0	39.000,0	42.700,0	46.300,0

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
NL002MC	ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ	42.300,0	42.900,0	44.300,0	45.100,0	46.900,0	49.000,0	50.000,0	47.600,0	51.900,0	:
NM	NM	28.500,0	28.500,0	29.300,0	29.800,0	31.100,0	32.300,0	32.700,0	32.600,0	35.500,0	:
PL	ΠΟΛΩΝΙΑ	17.300,0	17.900,0	19.000,0	19.300,0	20.300,0	21.500,0	22.800,0	22.900,0	25.200,0	28.200,0
PL001MC	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	38.300,0	39.000,0	41.200,0	41.500,0	44.000,0	46.900,0	50.100,0	50.300,0	53.700,0	:
NM	NM	13.300,0	13.800,0	14.600,0	14.900,0	15.600,0	16.200,0	17.200,0	17.400,0	19.100,0	:
PT	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	20.200,0	20.600,0	21.300,0	22.000,0	22.700,0	23.700,0	24.600,0	22.900,0	24.600,0	27.900,0
PT001MC	ΛΙΣΑΒΟΝΑ	27.700,0	27.800,0	28.400,0	28.900,0	29.700,0	30.800,0	32.000,0	29.400,0	31.300,0	:
NM	NM	16.800,0	17.300,0	18.100,0	18.800,0	19.400,0	20.300,0	21.100,0	19.800,0	21.400,0	:
RO	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	14.200,0	14.800,0	15.500,0	16.600,0	18.500,0	20.000,0	21.800,0	21.900,0	23.900,0	26.700,0
RO001MC	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	33.300,0	33.900,0	37.100,0	38.800,0	42.900,0	45.400,0	50.000,0	50.100,0	55.800,0	:
NM	NM	10.200,0	10.400,0	11.100,0	11.800,0	13.400,0	14.700,0	15.900,0	16.000,0	17.200,0	:
SE	ΣΟΥΗΔΙΑ	33.400,0	33.800,0	35.300,0	35.000,0	35.700,0	36.300,0	37.200,0	36.900,0	40.000,0	42.400,0
SE001MC	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	46.500,0	47.500,0	49.900,0	49.000,0	48.800,0	49.900,0	51.700,0	51.300,0	54.800,0	:
NM	NM	28.400,0	28.300,0	29.200,0	29.200,0	29.900,0	30.700,0	31.100,0	31.000,0	34.200,0	:
SI	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	21.600,0	22.100,0	22.700,0	23.600,0	25.100,0	26.500,0	27.800,0	26.900,0	29.300,0	31.900,0
SI001MC	ΛΙΟΥΜΠΛΙΑΝΑ	31.000,0	31.400,0	32.000,0	33.400,0	35.300,0	37.300,0	39.100,0	38.800,0	43.100,0	46.400,0
NM	NM	18.500,0	19.000,0	19.700,0	20.300,0	21.800,0	22.900,0	24.000,0	22.700,0	24.500,0	26.800,0
SK	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	20.200,0	20.800,0	21.600,0	20.700,0	20.700,0	21.300,0	22.100,0	22.400,0	23.900,0	25.200,0
SK001MC	ΜΠΡΑΤΙΣΛΑΒΑ	50.900,0	51.100,0	53.200,0	50.800,0	50.000,0	50.500,0	51.000,0	51.400,0	50.400,0	51.900,0
NM	NM	16.400,0	17.000,0	17.500,0	16.700,0	16.700,0	17.300,0	18.100,0	18.200,0	19.700,0	20.900,0

Πηγή: EUROSTAT, Database 2024. Dataset Code: estat_met_10r_3gdp

Πίνακας 1.3: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια κατά τα έτη 2013-2022. Σύγκριση με σύνολα χώρας, και Μη Μητροπολιτικές Περιφέρειες. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ.

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AT	ΑΥΣΤΡΙΑ	288.624,00	297.230,00	307.038,00	318.953,00	329.417,00	344.267,00	354.913,00	341.842,00	362.447,00	400.850,00
AT001MC	BIENNH	100.165,00	102.569,00	105.737,00	110.814,00	112.962,00	118.426,00	122.262,00	117.066,00	125.511,00	:
NM	AT_NM	112.809,00	116.964,00	120.684,00	124.446,00	129.852,00	135.634,00	138.954,00	133.575,00	139.644,00	:
BE	ΒΕΛΓΙΟ	350.968,60	360.582,40	373.301,60	384.032,80	397.034,20	410.200,70	427.346,30	413.620,90	453.019,90	497.016,10
BE001MC	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	127.263,20	130.791,80	135.894,20	139.411,50	143.908,10	149.383,30	156.829,50	150.050,30	161.922,50	179.824,00
NM	BE_NM	124.999,50	128.356,50	132.319,50	136.808,40	141.262,70	145.958,60	152.628,10	149.860,60	164.141,40	177.790,00
BG	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	36.257,93	37.315,78	39.554,34	41.979,37	45.146,87	48.690,76	53.123,31	53.440,02	62.160,94	76.267,30
BG001MC	ΣΟΦΙΑ	15.737,51	16.160,06	17.483,82	18.565,40	20.066,40	21.760,68	24.939,23	25.068,12	29.093,49	:
BG	BG_NM	13.541,29	14.136,73	14.431,59	15.232,52	16.284,85	17.487,70	18.045,42	18.679,75	21.768,91	:
CY	ΚΥΠΡΟΣ	16.037,78	15.322,83	15.714,87	16.646,48	17.740,46	18.891,95	20.327,72	19.670,76	22.055,98	24.444,83
CY001MC	ΛΕΥΚΩΣΙΑ	16.037,78	15.322,83	15.714,87	16.646,48	17.740,46	18.891,95	20.327,72	19.670,76	22.055,98	24.445,00
CZ	ΤΣΕΧΙΑ	142.918,21	142.743,17	152.687,93	159.603,43	174.451,87	190.124,19	203.852,32	196.415,76	216.491,73	250.549,26
CZ001MC	ΠΡΑΓΑ	53.216,40	53.411,75	57.720,07	61.089,63	66.807,49	73.538,20	79.832,10	75.911,89	84.976,52	99.751,16
NM	CY_NM	53.643,40	53.506,21	56.861,77	59.011,24	64.843,81	69.585,46	74.738,91	72.759,89	78.533,77	89.163,40
DE	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.527.883,00	2.635.393,00	2.722.020,00	2.822.443,00	2.944.074,00	3.032.736,00	3.130.567,00	3.086.377,00	3.276.377,00	3.509.628,00
DE001MC	ΒΕΡΟΛΙΝΟ	135.543,10	143.041,99	149.481,76	158.665,70	168.009,65	177.077,00	185.802,00	186.295,00	197.380,00	:
NM	DE_NM	673.084,18	703.194,86	723.549,05	749.155,37	781.694,91	802.826,00	829.713,00	825.725,00	871.724,00	:
DK	ΔΑΝΙΑ	223.850,68	230.586,87	236.921,45	245.680,17	256.348,51	262.324,77	269.428,35	270.444,98	298.647,71	335.303,54
DK001MC	ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ	92.558,36	97.081,61	102.359,53	105.400,12	110.868,58	114.179,29	116.727,75	118.280,03	135.472,77	157.543,14
NM	DK_NM	61.058,08	62.859,50	64.178,74	66.562,62	68.737,93	69.683,49	72.412,10	72.192,45	77.281,56	82.997,46
EE	ΕΣΘΟΝΙΑ	16.568,10	17.482,50	17.890,70	18.745,70	20.676,20	22.558,30	24.306,40	24.080,70	27.321,30	31.798,40
EE001MC	ΤΑΛΙΝ	10.483,40	11.078,50	11.326,50	11.945,70	13.178,00	14.137,10	15.038,30	15.084,80	16.532,70	19.144,00
NM	EE_NM	6.084,70	6.404,00	6.564,20	6.800,00	7.498,30	8.421,30	9.268,10	8.995,80	10.788,50	12.654,30
EL	ΕΛΛΑΔΑ	159.466,77	156.492,50	155.835,61	152.196,60	154.344,21	155.610,94	158.898,83	144.712,49	158.159,81	181.706,02
EL001MC	ΑΘΗΝΑ	72.638,66	71.349,38	70.432,07	69.034,25	70.404,16	70.735,59	72.534,71	66.383,79	71.991,31	:
NM	EL_NM	73.355,73	72.018,95	72.075,66	69.932,13	70.500,76	71.206,66	72.451,12	65.588,78	72.223,81	:
ES	ΙΣΠΑΝΙΑ	932.777,00	940.399,00	978.971,00	1.011.268,00	1.053.805,00	1.089.420,00	1.129.619,00	1.021.086,00	1.105.853,00	1.225.632,00

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ES001MC	ΜΑΔΡΙΤΗ	175.580,40	177.080,70	185.387,10	192.704,60	201.757,40	209.424,20	219.566,70	199.863,30	214.912,00	:
NM	ES_NM	210.851,50	210.478,30	219.996,10	226.504,60	233.925,10	241.126,90	247.401,90	224.346,10	245.338,00	:
FI	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	175.985,00	178.410,00	182.599,00	187.394,00	195.707,00	201.308,00	207.291,00	206.158,00	217.466,00	233.649,00
FI001MC	ΕΛΣΚΙΝΚΙ	67.620,76	68.224,72	71.252,74	73.195,44	76.427,96	79.003,39	82.497,39	81.573,86	85.596,44	:
NM	FI_NM	79.468,59	81.020,31	81.979,11	83.415,18	86.746,29	88.565,49	89.985,09	89.688,71	95.258,45	:
FR	ΓΑΛΛΙΑ	1.899.841,10	1.927.230,01	1.967.465,99	1.996.790,02	2.046.129,06	2.101.769,96	2.169.269,05	2.068.844,00	2.217.800,88	2.361.180,14
FR001MC	ΠΑΡΙΣΙ	577.875,49	585.599,84	599.484,28	612.310,65	627.530,48	648.041,46	675.148,13	624.981,12	670.773,22	:
FR	FR_NM	464.612,37	471.059,61	478.813,92	482.038,00	493.756,78	502.305,54	515.762,75	503.031,55	529.584,36	:
HR	ΚΡΟΑΤΙΑ	37.135,96	36.718,22	37.597,17	39.338,28	41.432,02	43.487,97	45.826,41	42.174,08	48.337,26	57.034,24
HR001MC	ΖΑΓΚΡΕΜΠ	15.296,22	15.277,14	15.689,13	16.362,02	17.344,99	18.342,30	19.467,70	18.277,69	20.595,64	24.142,00
NM	HR_NM	18.803,86	18.411,67	18.779,80	19.675,53	20.613,21	21.503,85	22.389,32	20.418,68	23.655,06	28.021,00
HU	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	86.341,26	89.788,84	95.031,50	98.620,48	107.729,88	114.905,35	123.784,35	116.368,35	130.312,95	143.592,82
HU001MC	ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ	41.086,99	42.514,90	43.887,62	45.638,32	50.133,65	53.465,63	59.185,60	55.472,45	62.370,52	69.587,49
NM	HU_NM	32.483,79	33.832,28	36.423,12	37.847,94	40.655,36	43.452,23	45.932,01	43.167,55	47.359,67	51.930,93
IE	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	163.957,05	178.907,39	244.655,48	250.333,77	275.428,05	306.661,78	334.041,33	356.186,12	408.411,23	481.997,79
IE001MC	ΔΟΥΒΛΙΝΟ	98.430,10	102.383,80	118.019,45	124.521,07	144.493,92	:	182.539,64	193.795,53	216.749,10	:
NM	IE_NM	40.567,59	46.320,63	:	:	:	60.025,36	71.723,52	78.177,54	82.819,23	:
IT	ΙΤΑΛΙΑ	1.451.514,20	1.462.744,60	1.488.049,00	1.522.753,80	1.557.795,70	1.589.576,20	1.611.368,50	1.502.860,80	1.637.287,50	1.750.705,10
IT001MC	ΡΩΜΗ	137.468,90	137.777,10	138.082,20	144.582,50	146.345,40	148.460,10	150.382,00	138.977,10	146.862,50	:
NM	IT_NM	668.279,80	671.363,00	682.920,00	691.919,00	708.449,80	721.505,50	729.134,10	684.314,50	744.708,40	:
LT	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	31.769,97	33.080,71	33.627,47	34.997,02	37.981,86	40.928,14	43.994,77	44.708,60	50.526,08	61.303,00
LT001MC	ΒΙΛΝΙΟΥΣ	12.554,02	13.239,36	13.589,30	14.245,59	15.447,37	17.080,04	18.694,16	19.023,64	21.794,67	:
NM	LT_NM	12.981,98	13.307,88	13.354,76	13.655,11	14.784,95	15.458,21	16.299,08	16.535,18	18.273,18	:
LU	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	44.019,42	46.254,99	49.537,30	51.386,24	53.011,49	54.631,81	56.770,98	58.889,39	65.870,38	70.568,04
LU001MC	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	44.019,42	46.254,99	49.537,30	51.386,24	53.011,49	54.631,81	56.770,98	58.889,39	65.870,38	70.568,04
LV	ΛΕΤΟΝΙΑ	20.072,25	20.802,87	21.613,41	22.166,90	23.574,40	25.307,38	26.617,20	26.280,96	29.147,10	34.306,56
LV001MC	ΡΙΓΑ	13.776,46	14.227,77	14.938,60	15.388,01	16.426,37	17.578,95	18.644,32	17.982,20	20.067,73	:
LV	LV_NM	6.271,20	6.544,54	6.642,75	6.748,67	7.115,92	7.694,07	7.936,73	8.261,37	9.041,47	:
MT	ΜΑΛΤΑ	7.019,24	7.716,19	8.888,82	9.355,73	10.628,96	11.574,96	12.798,10	12.139,39	13.994,42	16.133,44
MT001MC	ΒΑΛΕΤΑ	6.706,74	7.377,14	8.511,66	8.958,78	10.183,82	11.076,11	12.232,02	11.629,22	13.399,67	15.454,53

CODES	ΠΕΡΙΟΧΗ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
NM	MT_NM	299,34	325,51	363,38	382,63	429,78	481,99	547,93	496,93	573,95	658,88
NL	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	595.709,00	604.814,00	620.835,00	634.824,00	661.566,00	692.632,00	724.960,00	709.628,00	774.497,00	859.803,00
NL001M	ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ	132.194,00	137.399,00	142.777,00	148.305,00	154.666,00	163.495,00	173.040,00	164.238,00	178.904,00	:
NM	NL_NM	138.785,00	141.347,00	144.884,00	149.651,00	156.283,00	163.133,60	170.054,00	168.977,00	183.382,00	:
PL	ΠΟΛΩΝΙΑ	344.049,55	359.866,41	381.297,53	374.955,31	408.852,24	437.037,19	468.018,43	463.438,22	501.551,08	583.190,93
PL001MC	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	57.865,16	60.132,16	63.859,13	62.876,10	69.447,96	75.693,30	82.111,88	82.083,95	86.797,73	:
NM	PL_NM	135.804,69	142.774,65	150.257,18	147.541,72	159.926,29	168.352,71	179.276,56	178.690,32	192.208,23	:
PT	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	149.802,35	151.135,83	156.517,31	161.993,33	169.642,25	177.465,92	185.536,28	174.768,00	187.070,10	209.790,75
PT001MC	ΛΙΣΑΒΟΝΑ	55.305,63	55.137,12	56.510,50	58.137,08	60.898,60	63.644,20	67.007,98	62.428,79	66.309,89	:
NM	PT_NM	65.160,04	66.187,93	68.948,73	71.662,69	74.951,16	78.238,04	81.471,12	77.085,22	83.175,49	:
RO	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	125.970,17	133.112,92	140.797,03	149.951,67	168.614,69	186.382,55	202.806,29	199.987,60	218.378,18	260.733,36
RO001MC	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	33.743,25	34.991,63	38.771,81	40.658,32	45.740,65	50.022,18	55.781,99	55.328,61	61.120,12	:
NM	RO_NM	55.814,78	57.940,88	61.689,38	65.604,81	74.582,82	83.116,65	89.782,55	88.576,38	95.381,85	:
SE	ΣΟΥΗΔΙΑ	392.121,48	390.172,34	404.986,69	413.017,14	425.594,54	417.117,65	423.512,39	426.559,88	480.253,68	501.380,11
SE001MC	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	121.904,18	123.174,04	129.392,85	130.949,85	132.428,62	131.025,32	135.068,70	136.663,36	152.112,55	:
NM	SE_NM	147.099,70	143.832,40	146.779,62	150.543,45	155.754,27	153.583,94	153.530,89	154.595,42	177.060,07	:
SI	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	31.508,78	32.531,99	33.591,73	35.029,56	37.369,99	39.961,37	42.377,10	41.561,64	45.897,51	50.199,20
SI001MC	ΛΙΟΥΜΠΛΙΑΝΑ	11.573,59	11.946,37	12.286,20	12.914,76	13.744,53	14.808,48	15.764,63	15.866,26	17.783,07	19.299,80
NM	SI_NM	15.852,51	16.332,84	16.968,83	17.638,04	18.909,15	20.130,77	21.241,57	20.425,65	22.261,46	24.536,31
SK	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	67.402,66	68.941,84	72.144,66	73.235,73	75.861,91	80.517,35	84.425,83	83.778,45	89.465,42	97.769,86
SK001MC	ΜΠΡΑΤΙΣΛΑΒΑ	19.309,85	19.429,08	20.595,55	21.151,68	21.778,56	23.017,53	23.746,05	23.748,94	25.079,36	27.383,00
NM	SK_NM	40.367,42	41.517,75	43.011,58	43.657,32	44.823,83	47.911,68	50.761,03	49.883,63	53.452,10	58.537,00

Πηγή: EUROSTAT Database, 2024. Dataset code: estat_met_10r_3gva

Πίνακας Ι.4: Διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΓΑ), όλων των τομέων παραγωγής, ανά Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022, ως ποσοστιαία (%) συμμετοχή στις εθνικές ΑΓΑ. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ.

CODES	ΠΜΠ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
AT001MC	ΒΙΕΝΝΗ	34,70	34,51	34,44	34,74	34,29	34,40	34,45	34,25	34,63
BE001MC	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	36,26	36,27	36,40	36,30	36,25	36,42	36,70	36,28	35,74
BG001MC	ΣΟΦΙΑ	43,40	43,31	44,20	44,23	44,45	44,69	46,95	46,91	46,80
CY001MC	ΛΕΥΚΩΣΙΑ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
CZ001MC	ΠΡΑΓΑ	37,24	37,42	37,80	38,28	38,30	38,68	39,16	38,65	39,25
DE001MC	ΒΕΡΟΛΙΝΟ	5,36	5,43	5,49	5,62	5,71	5,84	5,94	6,04	6,02
DK001MC	ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ	41,35	42,10	43,20	42,90	43,25	43,53	43,32	43,74	45,36
EE001MC	ΤΑΛΙΝ	63,27	63,37	63,31	63,73	63,74	62,67	61,87	62,64	60,51
EL001MC	ΑΘΗΝΑ	45,55	45,59	45,20	45,36	45,62	45,46	45,65	45,87	45,52
ES001MC	ΜΑΔΡΙΤΗ	18,82	18,83	18,94	19,06	19,15	19,22	19,44	19,57	19,43
FI001MC	ΕΛΣΚΙΝΚΙ	38,42	38,24	39,02	39,06	39,05	39,25	39,80	39,57	39,36
FR001MC	ΠΑΡΙΣΙ	30,42	30,39	30,47	30,66	30,67	30,83	31,12	30,21	30,24
HR001MC	ΖΑΓΚΡΕΜΠ	41,19	41,61	41,73	41,59	41,86	42,18	42,48	43,34	42,61
HU001MC	ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ	47,59	47,35	46,18	46,28	46,54	46,53	47,81	47,67	47,86
IE001MC	ΔΟΥΒΛΙΝΟ	60,03	57,23	48,24	49,74	52,46	52,00	54,65	54,41	53,07
IT001MC	ΡΩΜΗ	9,47	9,42	9,28	9,49	9,39	9,34	9,33	9,25	8,97
LT001MC	ΒΙΛΝΙΟΥΣ	39,52	40,02	40,41	40,71	40,67	41,73	42,49	42,55	43,14
LU001MC	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
LV001MC	ΡΙΓΑ	68,63	68,39	69,12	69,42	69,68	69,46	70,05	68,42	68,85
MT001MC	ΒΑΛΕΤΑ	95,55	95,61	95,76	95,76	95,81	95,69	95,58	95,80	95,75
NL001M	ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ	22,19	22,72	23,00	23,36	23,38	23,60	23,87	23,14	23,10
PL001MC	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	16,82	16,71	16,75	16,77	16,99	17,32	17,54	17,71	17,31
PT001MC	ΛΙΣΑΒΟΝΑ	36,92	36,48	36,10	35,89	35,90	35,86	36,12	35,72	35,45
RO001MC	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	26,79	26,29	27,54	27,11	27,13	26,84	27,51	27,67	27,99
SE001MC	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	31,09	31,57	31,95	31,71	31,12	31,41	31,89	32,04	31,67
SI001MC	ΛΙΟΥΜΠΛΙΑΝΑ	36,73	36,72	36,58	36,87	36,78	37,06	37,20	38,18	38,75
SK001MC	ΜΠΡΑΤΙΣΛΑΒΑ	28,65	28,18	28,55	28,88	28,71	28,59	28,13	28,35	28,03

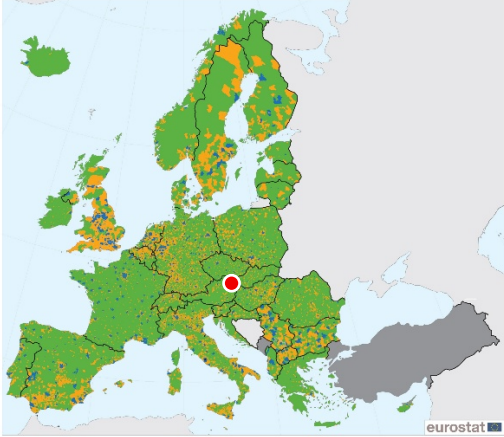
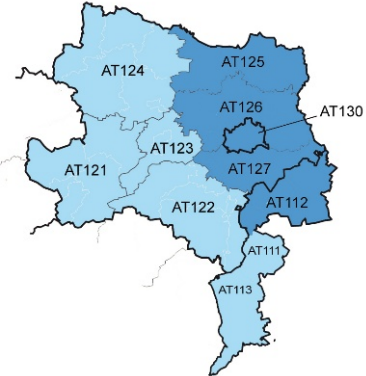
Πίνακας 1.5: Διακύμανση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), των τομέων παραγωγής Ο - Υ κατά NACE Rev.2, ανά Πρωτεύουσα Μητρο-πολιτική Περιφέρεια, κατά τα έτη 2013-2022. Τιμές σε εκατομμύρια ευρώ. Πηγή: EUROSTAT Database, 2024. Dataset code: estat_met_10r_3gva

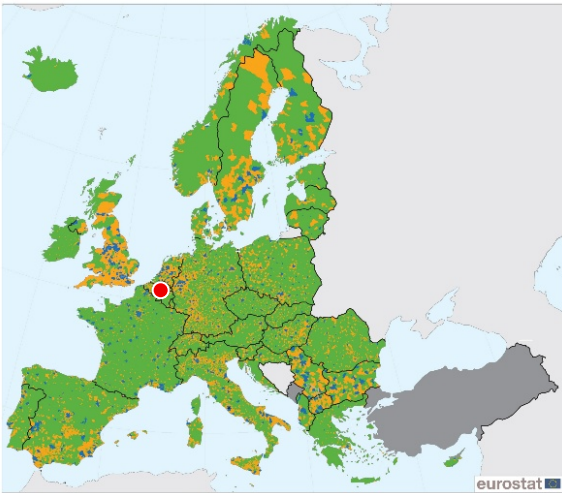
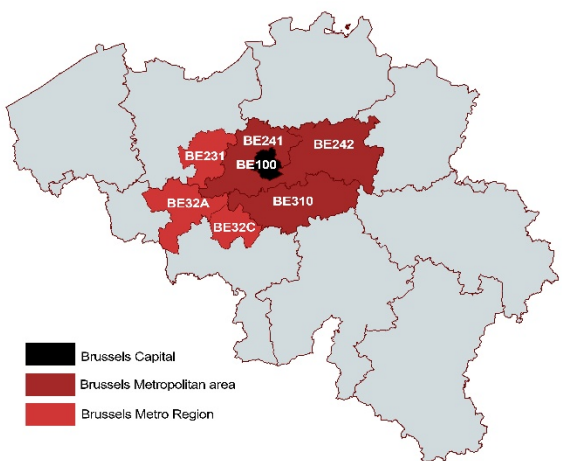
CODES	ΠΜΠ	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AT001MC	ΒΙΕΝΝΗ	22.078,00	22.676,00	23.525,00	24.561,00	25.292,00	26.175,00	27.292,00	27.275,00	28.987,00	:
BE001MC	ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ	30.057,60	30.624,50	30.942,10	31.838,60	32.801,30	34.007,70	35.269,70	34.694,50	37.110,20	40.678,00
BG001MC	ΣΟΦΙΑ	2.344,77	2.586,57	2.622,90	2.597,01	2.927,93	3.228,93	3.608,72	3.841,94	4.210,58	:
CY001MC	ΛΕΥΚΩΣΙΑ	4.190,80	3.884,49	3.816,87	3.872,99	4.073,80	4.292,28	4.663,11	4.787,11	5.111,24	5.341,00
CZ001MC	ΠΡΑΓΑ	7.922,59	7.930,31	8.342,21	8.758,53	9.538,67	10.771,24	11.690,73	11.944,81	13.398,21	14.782,02
DE001MC	ΒΕΡΟΛΙΝΟ	40.908,18	42.862,99	45.035,11	48.349,87	51.493,26	54.530,00	58.018,00	60.030,00	63.157,00	:
DK001MC	ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ	23.418,80	24.044,51	24.510,85	24.803,77	25.243,86	25.682,39	26.310,79	26.442,95	28.327,95	29.205,60
EE001MC	ΤΑΛΙΝ	1.687,30	1.838,10	1.824,00	1.887,30	2.028,50	2.224,00	2.360,20	2.526,40	2.803,70	3.152,30
EL001MC	ΑΘΗΝΑ	16.087,48	15.714,41	15.811,71	15.384,03	15.335,49	15.566,88	15.816,40	15.302,13	15.937,68	:
ES001MC	ΜΑΔΡΙΤΗ	38.605,40	38.697,30	40.184,40	41.263,20	42.667,90	43.768,60	45.998,90	43.725,80	44.835,00	:
FI001MC	ΕΛΣΚΙΝΚΙ	14.880,83	14.731,56	15.458,40	15.534,31	15.257,27	15.704,84	16.880,52	17.137,60	17.945,93	:
FR001MC	ΠΑΡΙΣΙ	112.213,77	113.186,72	113.592,11	115.331,69	118.480,42	119.761,27	122.240,28	121.412,56	128.169,00	:
HR001MC	ΖΑΓΚΡΕΜΠ	3.044,63	3.056,99	3.083,41	3.295,36	3.541,45	3.723,76	4.009,76	4.011,70	4.381,91	5.016,00
HU001MC	ΒΟΥΔΑΠΕΣΤΗ	7.253,29	8.008,32	7.846,22	8.412,95	9.127,20	9.546,75	10.485,92	10.056,96	11.012,18	12.100,02
IE001MC	ΔΟΥΒΛΙΝΟ	16.656,72	16.286,40	16.758,08	17.669,06	19.623,93	20.505,45	21.374,69	21.268,94	22.924,98	:
IT001MC	ΡΩΜΗ	36.176,70	36.317,00	36.375,70	37.207,90	37.308,70	37.898,50	38.102,50	36.995,20	38.761,00	:
LT001MC	ΒΙΛΝΙΟΥΣ	2.231,21	2.365,21	2.484,40	2.626,72	2.759,34	3.136,02	3.607,48	3.883,51	4.287,95	:
LU001MC	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	7.668,95	8.000,91	8.334,52	8.564,93	9.168,82	9.852,00	10.604,15	11.298,60	12.460,83	13.452,71
LV001MC	ΡΙΓΑ	2.425,86	2.527,44	2.701,17	2.760,39	2.973,04	3.200,32	3.481,02	3.379,25	3.929,63	:
MT001MC	ΒΑΛΕΤΑ	1.862,71	2.264,80	2.587,92	2.491,79	2.740,78	3.024,47	3.269,87	3.509,99	3.999,24	4.289,08
NL001M	ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ	13.423,00	13.709,00	13.857,00	14.272,00	14.598,00	15.172,00	16.254,00	16.479,00	17.615,00	:
PL001MC	ΒΑΡΣΟΒΙΑ	7.625,96	8.126,33	8.317,68	8.263,43	8.918,25	10.037,07	10.620,35	10.973,21	12.277,23	:
PT001MC	ΛΙΣΑΒΟΝΑ	12.945,24	12.436,65	12.598,84	12.849,54	13.419,59	13.833,64	14.427,55	14.137,90	14.938,48	:
RO001MC	ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ	4.426,45	4.880,42	5.258,00	6.176,55	6.915,82	8.182,83	9.153,12	9.064,80	9.240,45	:
SE001MC	ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	25.534,42	25.267,79	25.889,99	26.965,12	27.606,77	27.140,85	26.964,71	27.272,43	29.965,70	:
SI001MC	ΛΙΟΥΜΠΛΙΑΝΑ	2.684,89	2.632,23	2.605,13	2.774,42	2.900,73	3.078,31	3.312,16	3.538,25	3.939,81	4.107,63
SK001MC	ΜΠΡΑΤΙΣΛΑΒΑ	3.600,05	3.549,18	3.801,64	3.966,31	4.188,32	4.323,65	4.574,24	4.585,24	4.735,64	5.306,00

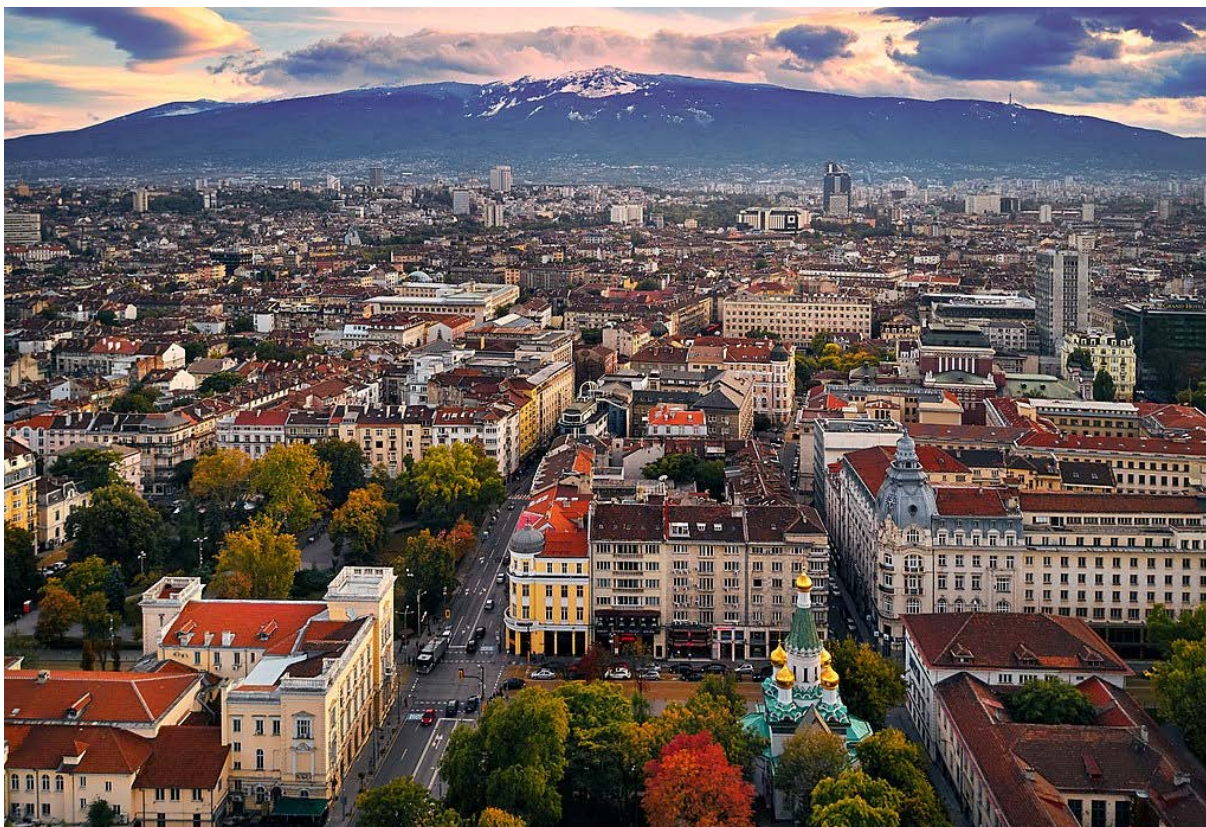
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II - INDEX

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΕΕ27

Η καταγραφή των NUTS3 περιφερειών που συγκροτούν τις 27 ΠΜΠ και τα χαρτογραφικά σκαριφήματα ένδειξης βασίζονται στην έκδοση Eurostat. 2022. *Statistical regions in the European Union and partner countries. NUTS and statistical regions 2021* (2022 edition). Luxembourg: Publications Office of the European Union.

01	AT001MC	Vienna	ΑΥΣΤΡΙΑ
			
Βιέννη – Rathausplatz, 06.10.2021. Πηγή: Φωτό Π.Ταράνη			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.971.753 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 337			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η πρωτεύουσα μητροπολιτική περιφέρεια της Αυστρίας, που συγκροτείται από πέντε περιφερειακές ενότητες / τομείς, με κέντρο τους την Βιέννη (AT130), είναι αρκετά εκτεταμένη. Οι τρεις από τις πέντε αυτές περιφερειακές ενότητες (AT125, AT126 AT127) ανήκουν στην αυτόνομη ομοσπονδιακή επαρχία της Lower Austria, η μία (AT112) ανήκει στην αυτόνομη ομοσπονδιακή επαρχία Burgenland. Η Βιέννη AT130), από την 1η Ιανουαρίου 1922, είναι επίσης μία από τις εννέα αυτόνομες ομοσπονδιακές επαρχίες που αποτελούν τη Δημοκρατία της Αυστρίας.	
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ (NUTS III)		AT112 - Nordburgenland	
		AT125 - Weinviertel	
		AT126 - Wiener Umland/Nordteil	
		AT127 - Wiener Umland/Südteil	
		AT130 - Wien	

02	BE001MC	BRUSSELS	ΒΕΛΓΙΟ
			
Βρυξέλες – Θέα από το Mont des Arts. Φωτό: Ank Kumar			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 3.395.581 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 695,8			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια των Βρυξελλών απλώνεται σε πέντε NUTS2 Περιφέρειες: Περιφέρεια της Πρωτεύουσας (BE10 που ταυτίζεται με την BE100), East Flanders (με την BE231), Flemish Brabant (με τις BE241 & BE242), Walloon Brabant (με την BE310) και Hainaut Province (με τις BE32A, BE32C). Ο κεντρικός αστικός πυρήνας των Βρυξελλών συνιστά μία χωριστή Περιφέρεια (NUTS2 και NUTS3) με ανεξάρτητη περιφερειακή κυβέρνηση. Εντός της ΠΜΠ των Βρυξελλών υπάρχει θεσμοθετημένη και η μητροπολιτική περιοχή, η Région métropolitaine de Bruxelles με τις BE100, BE241, BE242, BE310). Εκτός από τις Βρυξέλλες, η Leuven και το Vilvoorde είναι οι δύο μεγαλύτερες πόλεις της ΠΜΠ των Βρυξελλών.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		BE100 - Arrondissement of Brussels Capital BE231 - Arrondissement of Aalst BE241 - Arrondissement of Halle-Vilvoorde BE242 - Arrondissement of Leuven BE310 - Arrondissement of Nivelles BE32A – Arrondissement Ath BE32A – Arrondissement Soignies	

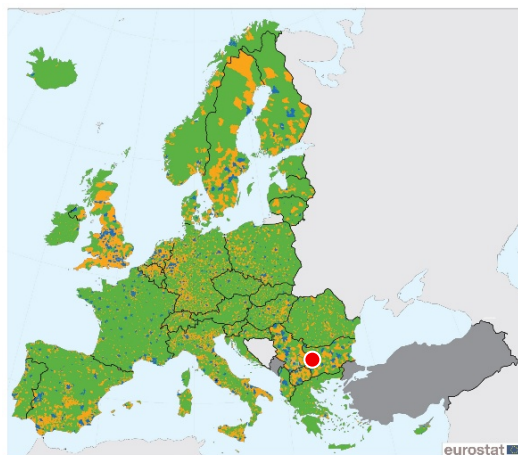

Σόφια πανοραμική άποψη, Ρωσική εκκλησία. Φωτό: Deensel, Creative Commons

Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 1.619.690 κάτοικοι

Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 150

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της Βουλγαρίας περιλαμβάνει την Sofia City Province (BG411), την Sofia Province (BG412) και την Pernik Province (BG414). Έχοντας μια αρκετά συγκεντρωμένη τοπική διακυβέρνηση, η Βουλγαρία έχει οριοθετήσει έναν μόνο δήμο για την πόλη της Σόφιας, περιοχή που ταυτίζεται και με την μητροπολιτική περιφέρεια (Sofia City Province) η οποία περιλαμβάνει 24 δημοτικές ενότητες. Εκτός από την Σόφια, άλλες σημαντικές πόλεις της ΠΜΠ είναι οι Botevgrad, Bankya, και Novi Iskar.

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟ-
ΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
(NUTS3)

BG411 - Sofia City

BG412 - Sofia Province

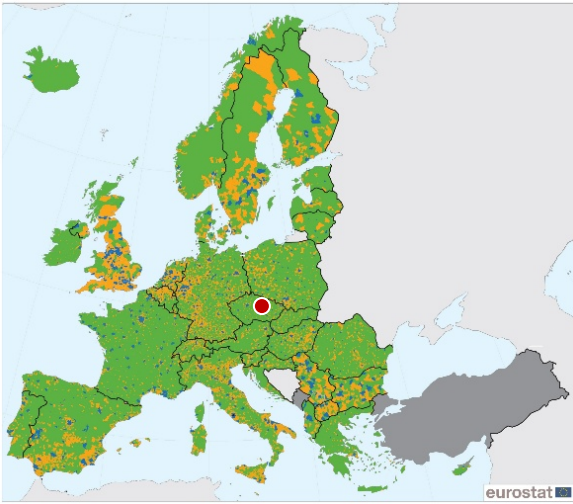
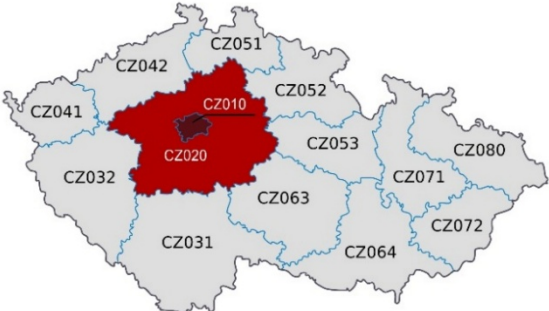
BG414 - Pernik Province

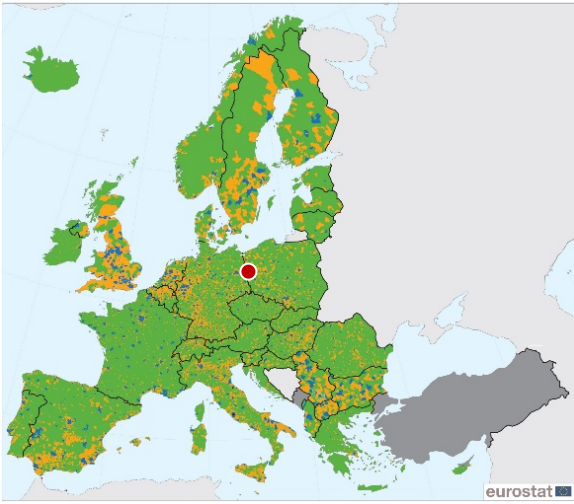
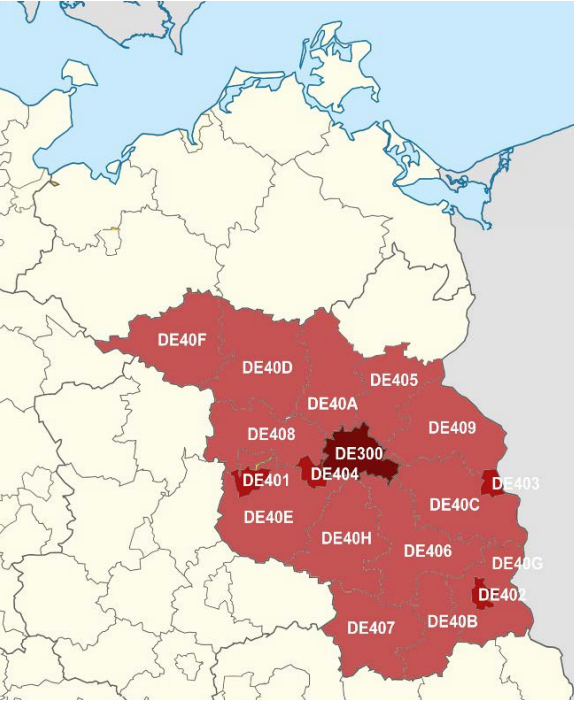

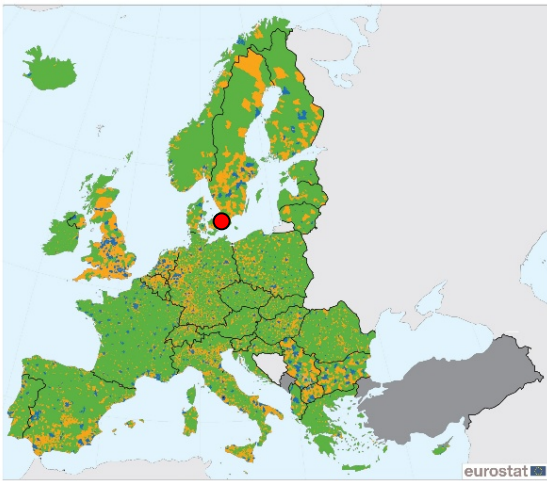
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 99,5

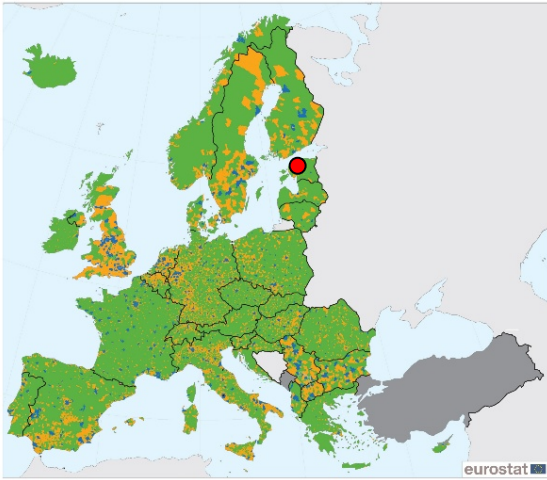
Αποτελώντας μια ιδιαίτερη περίπτωση στον ευρωπαϊκό χώρο, η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρειας της Κύπρου (CY001MC – Λευκωσία) ταυτίζεται με την NUTS3 αλλά και NUTS1 μοναδική περιφέρεια της χώρας. Έτσι, η ΠΜΠ διαθέτει και άλλα σημαντικά αστικά κέντρα εκτός της Λευκωσίας, κέντρα των έξι «επαρχιών» στις οποίες διαιρείται το νησί: Λάρνακα, Λεμεσό, Πάφο, καθώς και Αμμόχωστο, και Κερύνεια που τελούν υπό τουρκική κατοχή όπως και μέρος της Λευκωσίας. Η μητροπολιτική περιοχή της Λευκωσίας περιλαμβάνει τους δήμους Λευκωσίας, Στροβόλου, Λακατάμιας, Αγλαντζιάς, Έγκωμης & Αγίου Δομετίου

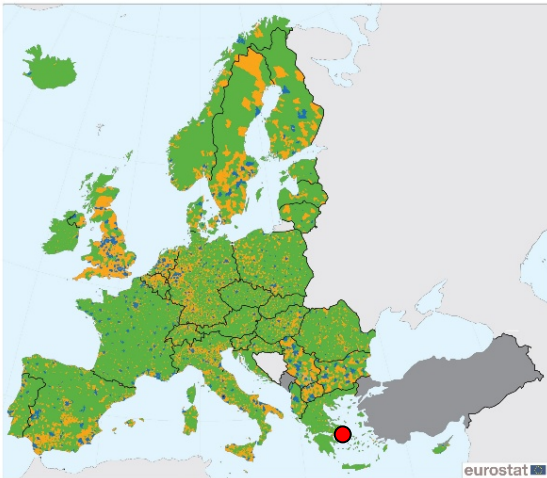
CY001MC – Λευκωσία

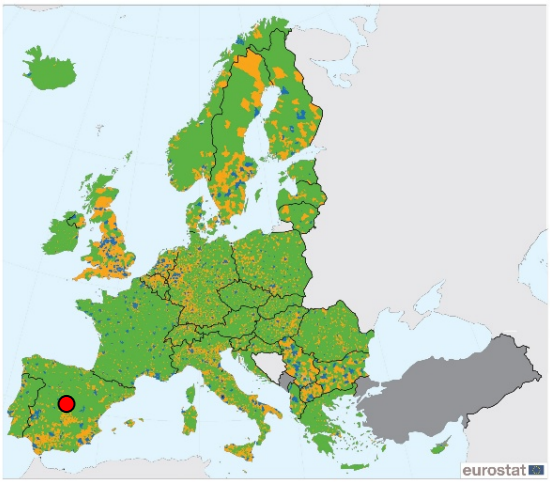
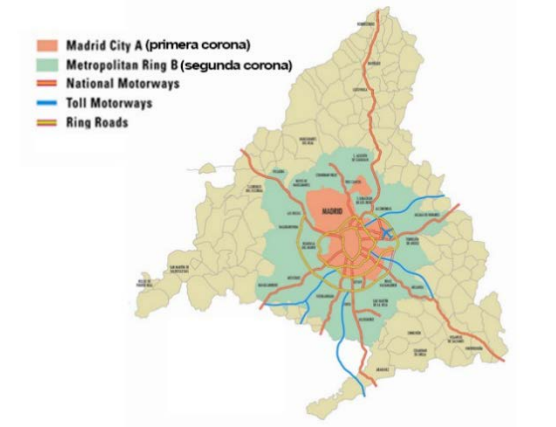
05	CZ001MC	PRAGUE	ΤΣΕΧΙΑ
			
Πανοραμική θέα της Πράγας από τον Πύργο του Old Town Hall, 2016. Φωτό: A.Savin, Wikimedia Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.796.717.κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 244,8			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της Τσεχίας συγκροτείται από την περιφέρεια της Πράγας (Praha - CZ01 0) και την Central Bohemian Region (Střední Čechy - CZ020). Οι δύο αυτές NUT3 περιφέρειες ταυτίζονται με τις ομώνυμες, αντίστοιχες NUTS2 CZ01 και CZ02. Η περιφέρεια Πράγας διαιρείται σε 10 πολεοδομικές ενότητες, 22 διοικητικές ενότητες, και 57 αυτοδιοικούμενα δημοτικά διαμερίσματα. Το σύνολο της περιφέρειας της Πράγας διοικείται από αυτόνομο Prague City Assembly αποτελούμενο από 65 μέλη που εκλέγονται μέσω δημοτικών εκλογών. Η Central Bohemian Region είναι η πιο πυκνοκατοικημένη της χώρας, και αποτελεί την μεγάλη περιαστική ζώνη της Πράγας με πολλές πόλεις άνω των 10.000 κατοίκων.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		CZ010 – Praha	
		CZ020 - Central Bohemian Region	

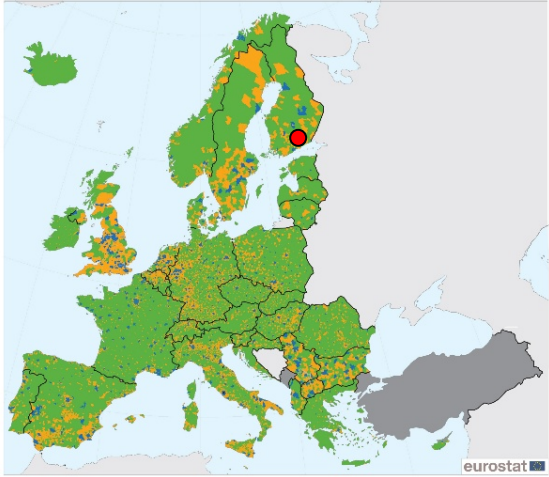
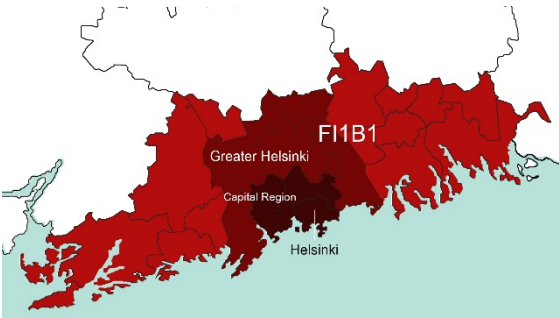
06	DE001MC	BERLIN - BRANDENBURG	ΓΕΡΜΑΝΙΑ
			
Βερολίνο περιοχή AlexanderPlatz από Fernsehturm Tower. Φωτό: Π.Ταράνη, 2001			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 5.481.613 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ηα): 313,6			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η ΠΜΠ Βερολίνου - Βρανδεμβούργου είναι μία από τις 11 μητροπολιτικές περιοχές της Γερμανίας περιλαμβάνοντας ολόκληρη την έκταση του κρατιδίου του Βερολίνου και όλες τις 17 NUTS3 Περιφέρειες του κρατιδίου του Βρανδεμβούργου. Η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή της ΠΜΠ είναι το Berliner Umland, η Λειτουργική Αστική Ζώνη του Βερολίνου. Η ΠΜΠ περιλαμβάνει και άλλες τέσσερις ανεξάρτητες πόλεις: Πότσνταμ (πρωτεύουσα του Βρανδεμβούργου), Bran-denburg an der Havel, Cottbus, και Frankfurt (Oder). Συνολικά περιλαμβάνει 70 δήμους με αρκετούς από αυτούς να έχουν τον χαρακτηρισμό αστικοί. Οι κάτοικοι του Βερολίνου και του Πότσνταμ αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 80% του συνολικού πληθυσμού της ΠΜΠ.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		DE300 - Berlin	DE401 - Brandenburg an der Havel
		DE402 - Cottbus	DE404 - Frankfurt (Oder)
		DE404 - Potsdam	DE405 - Barnim
		DE406 - Dahme-Spreewald	DE407 - Elbe-Elster
		DE408 - Havelland	DE409 - Märkisch-Oderland
		DE40A - Oberhavel	DE40B - Oberspreewald-Lausitz
		DE40C - Oder-Spree	DE40D - Ostprignitz-Ruppin
		DE40E - Potsdam-Mittelmark	DE40G - Spree-Neiße
		DE40H - Teltow-Fläming	

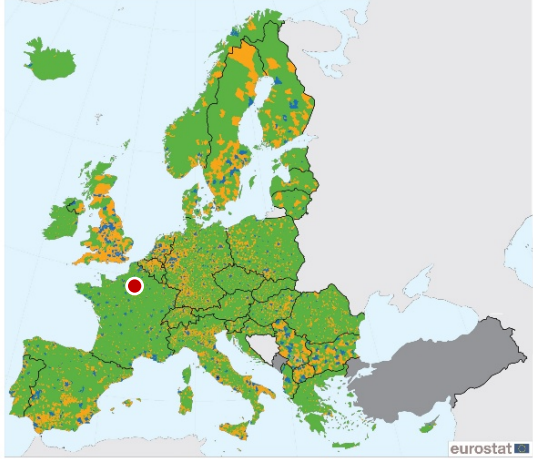
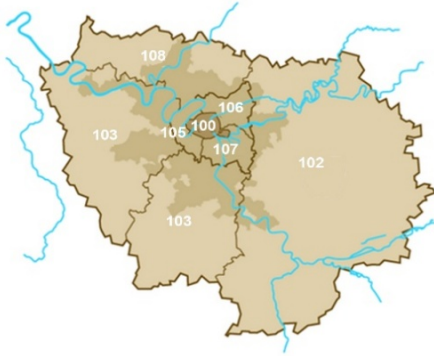
07	DK001MC	HOVEDSTADEN REGION COPENHAGEN	ΔΑΝΙΑ
			
Christiansborg Palace and Chapel on Slotsholmen. Φωτό: Mik Hartwell, Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.109.733.κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 759,2			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η ΠΜΠ της Δανίας (Region Hovedstaden) είναι η ανατολικότερη διοικητική περιφέρεια της Δανίας, μία από τις πέντε NUTS3 διοικητικές Περιφέρειες της χώρας και περιλαμβάνει την πρωτεύουσα Κοπεγχάγη και την Λειτουργική Αστική Περιοχή (Øresundsregionen). Περιλαμβάνει επίσης το νησί Bornholm που βρίσκεται πολύ ανατολικότερα της υπόλοιπης Δανίας στη Βαλτική Θάλασσα. Η ΠΜΠ της Δανίας αποκαλείται Hovedstaden (πρωτεύουσα περιφέρεια) και όχι Κόπενχαγη και έχει την διοικητική έδρα στην πόλη Hillerød (DK013) και όχι στην ίδια την Κοπεγχάγη. Η ΠΜΠ της Δανίας έχει 29 δήμους και ένα περιφερειακό συμβούλιο που αποτελείται από 41 αιρετά μέλη.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		DK011- Byen København	DK012 - Københavns omegn
		DK013 - Nordsjælland	DK014 - Bornholm

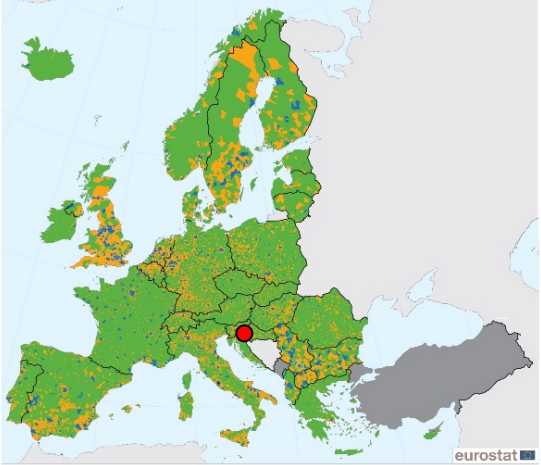
08	ΕΕ001MC	ΤΑΛΙΝ ΡÕΗJA-EESTI	ΕΣΘΟΝΙΑ
			
Ταλίν, πανοραμική άποψη ιστορικού κέντρου, 2013. Φωτό: B.Bender, Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 638.076 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 147,5			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Ολόκληρη η Εσθονία συνιστά μία NUTS2 περιφέρεια, ενώ οι NUTS3 περιφέρειές της είναι μόλις πέντε (5). Σε χαμηλότερο διοικητικό επίπεδο, η Εσθονία διαιρείται σε 15 counties - Maakond (LAU1) και 79 Δήμους (LAU2) δύο τύπων, αστικούς (linnad) και αγροτικούς (vallad). Οι αστικοί δήμοι της χώρας είναι 12 συνολικά. Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια είναι η Ρõhja-Eesti, η έκταση της οποίας ταυτίζεται με την Harju County. Η ευρύτερη αστικοποιημένη περιοχή του Tallin, που αποτελεί έναν αστικό δήμο, δεν είναι πολύ εκτεταμένη. Από τους 16 δήμους της Harju County οι 4, συνολικά, είναι αστικοί, συμπεριλαμβανομένου του Tallin.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		ΕΕ001 – Ρõhja-Eesti (Harju County)	

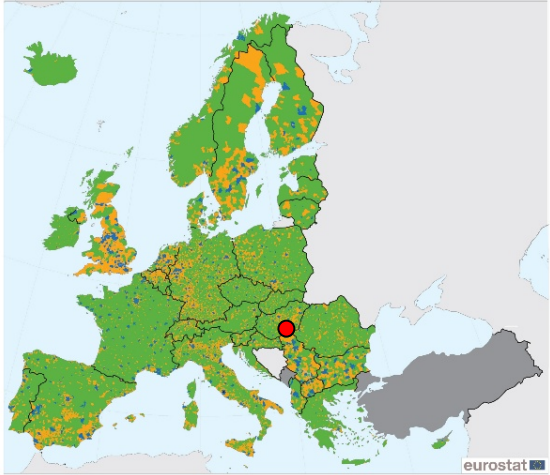
09	EL001MC	ΑΤΤΙΚΑ REGION	ΕΛΛΑΔΑ
			
Πανοραμική άποψη Αθήνας από την Ακρόπολη. Φωτό: Jay Calvin, Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 3.626.216 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 1.289,6			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η ΠΜΠ της Ελλάδας συγκροτείται από 7 NUTS3 Περιφέρειες. Η ίδια εδαφική περιοχή συνιστά επίσης Περιφέρεια επιπέδου NUTS2 και NUTS1. Πρόκειται για μία μεγάλη εδαφική περιοχή που έχει συνολικά 66 Δήμους. Η Ελλάδα έχει μία ακόμα μη-Πρωτεύουσα ΜΠ, την Θεσσαλονίκη. Η διοικητική δομή της χώρας δεν περιλαμβάνει μητροπολιτικό επίπεδο διακυβέρνησης. Η διακυβέρνηση των δύο μητροπολιτικών περιοχών γίνεται σε τοπικό επίπεδο από τους αντίστοιχους Δήμους ενώ το αμέσως επόμενο επίπεδο σχεδιασμού είναι οι Περιφέρειες (NUTS2) με Περιφερειάρχες και Αντιπεριφερειάρχες για το επίπεδο NUTS3. Αυτό συνιστά ένα σημαντικό έλλειμα στον σχεδιασμό των δύο αστικών συγκροτημάτων.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		EL301 – Βόρειος Τομέας Αθηνών	EL302 – Δυτικός Τομέας Αθηνών
		EL303 - Κεντρικός Τομέας Αθηνών	EL304 – Νότιος Τομέας Αθηνών
		EL305 – Ανατολική Αττική	EL306 - Δυτική Αττική
		EL307 – Πειραιώς και Νήσων	

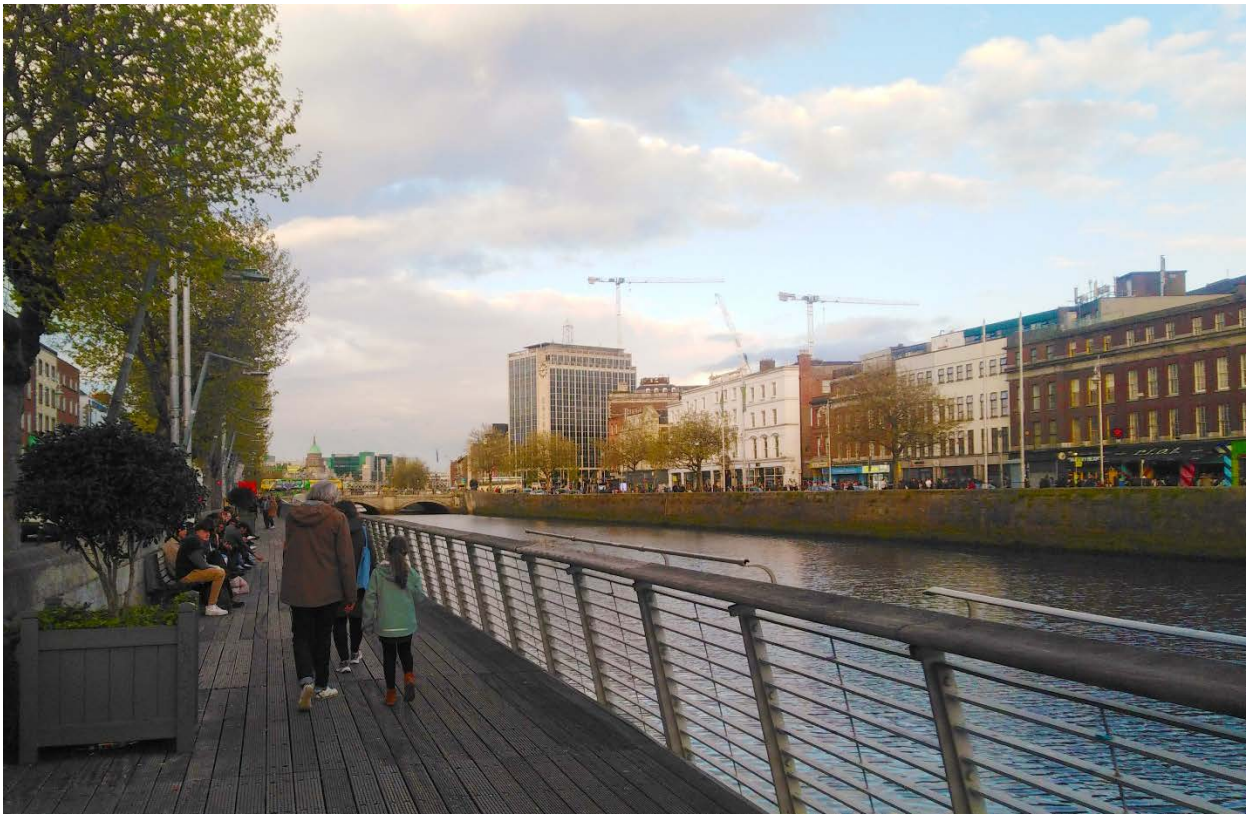
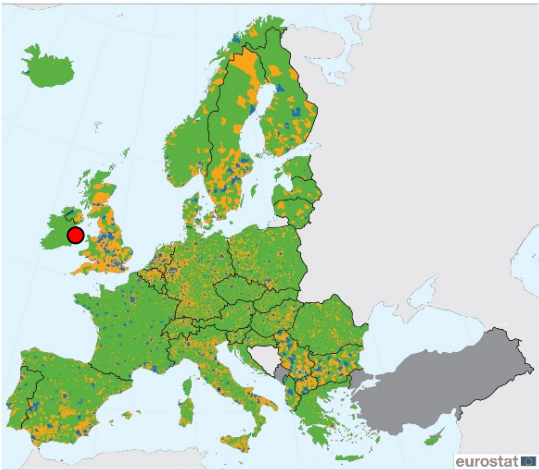
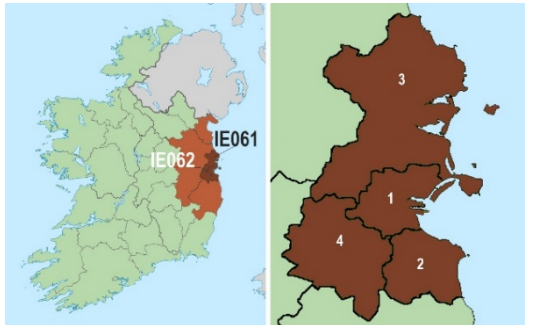
10	ES001MC	MADRID	ΙΣΠΑΝΙΑ
			
Άποψη της Μαδρίτης από την τράτσα του Edificio España, 2021. Φωτό: Zarateman, Wikimedia Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 6.871.903 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 856,7			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Ισπανία διαιρείται σε 7 NUTS1 χωρικές περιοχές που αποκαλούνται «Ομάδες Αυτόνομων Κοινοτήτων και Πόλεων» (<i>Agrupación de comunidades autónomas</i>), σε 19 NUTS2 περιφέρειες οι οποίες αποκαλούνται Αυτόνομες Κοινότητες και Πόλεις (<i>Comunidades y ciudades autónomas</i>) και σε 59 NUTS3 περιφέρειες που αποκαλούνται Επαρχίες (<i>Provincias</i>). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της Μαδρίτης αποτελεί ταυτόχρονα NUTS1 περιοχή (ES3) καθώς και Αυτόνομη Κοινότητα (ES30) και Επαρχία (ES300). Εντός της ΠΜΠ Μαδρίτης οριοθετείται η ζώνη του αστικού κέντρου (<i>primera corona</i>) καθώς και μια δεύτερη ζώνη (<i>segunda corona</i>) που αποτελεί την μητροπολιτική περιοχή η οποίας δεν σχετίζεται με κανενός είδους διοικητική οριοθέτηση και, ως εκ τούτου, τα όριά της είναι ασαφή.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		ES300 – Madrid 	

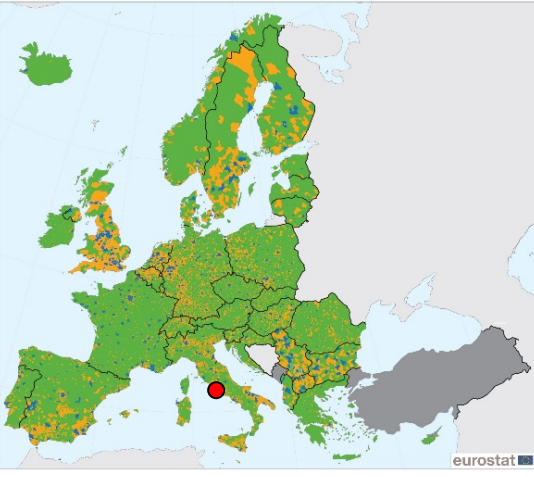
11	FI001MC	HELSINKI	ΦΙΛΑΝΔΙΑ
 <i>Ελσίνκι, πανοραμική άποψη κέντρου από το Erottaja Fire Station, 2012. Φωτό: O. Kivekäs, Creative Commons</i>			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 1.733.033 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 181,1			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η NUTS2 Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια τη Φιλανδίας είναι η Helsinki-Uusimaa (FI1B1) η οποία είναι ταυτόχρονα και περιφέρεια NUTS2. Η Helsinki-Uusimaa περιλαμβάνει 3 υπο-περιφέρειες (Helsinki sub-region, Loviisa sub-region και Porvoo sub-region) και 26 δήμους. Η Helsinki sub-region δεν ταυτίζεται με την μητροπολιτική περιοχή η οποία περιέχεται μέσα στην Helsinki sub-region και αποκαλείται Greater Helsinki (Suur-Helsinki). Εντός της μητροπολιτικής περιοχής περιλαμβάνεται και μια μικρότερη περιοχή, η capital region (pääkaupunkiseutu) που περιέχει τις τρεις μεγαλύτερες πόλεις - δορυφόρους του Ελσίνκι, Espoo, Kauniainen και Vantaa. Σε όρους διακυβέρνησης, πέρα από τους δήμους υπάρχει το Helsinki Region Cooperation Assembly με εκπροσώπους των 17 δήμων της Helsinki sub-region.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		FI1B1 - Helsinki-Uusimaa	

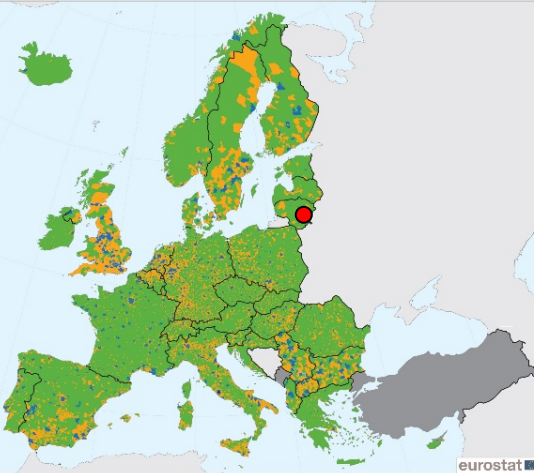
12	FR001MC	PARIS - ÎLE-DE-FRANCE	ΓΑΛΛΙΑ
 Παρίσι – νυχτερινή άποψη. Πηγή: Francisco Diez / Flickr.com			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 12.388.388 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 1.026,4			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η πρωτεύουσα μητροπολιτική περιφέρεια της Γαλλίας είναι η Paris-Île-de-France η οποία συγκροτείται από οκτώ NUTS3 περιφερειακούς τομείς. Η Paris Île-de-France περιλαμβάνει την Μητροπολιτική περιοχή του Μείζονος Παρισιού, γνωστό και ως Grant Paris, που θεσμοθετήθηκε την 1η Ιανουαρίου 2016, για την προώθηση του σχεδιασμού και της διακυβέρνησης σε μητροπολιτική κλίμακα. Η μητροπολιτική περιοχή περιλαμβάνει την κεντρική αστική περιοχή του Παρίσι (Inner Paris, 101), εξ' ολοκλήρου τους περιφερειακούς τομείς Hauts-de-Seine (105), Seine-Saint-Denis (106) και Val-de-Marne (107), και τμήματα των Essonne (104) και Val d'Oise (108).	
		FR101 - Paris FR102 - Seine-et-Marne FR103 - Yvelines FR104 - Essonne FR105 - Hauts-de-Seine FR106 - Seine-Saint-Denis FR107 - Val-de-Marne FR108 - Val-d'Oise	

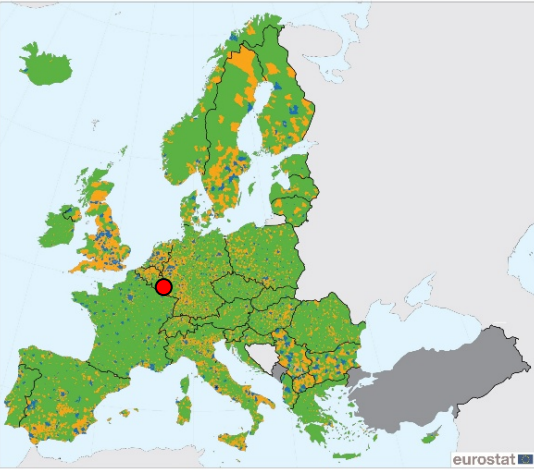
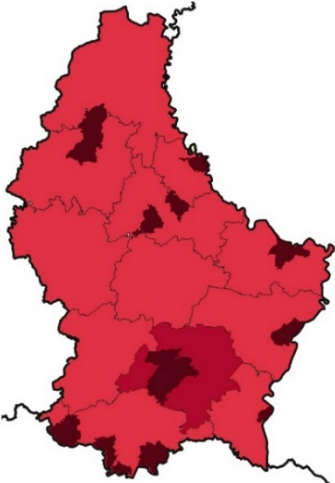
13	HR001MC	ZAGREB	ΚΡΟΑΤΙΑ
 Καθεδρικός ναός του Ζάγκρεμπ και πλατεία Ban Jelačić. Φωτό: N. Savchenko, 2016. Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 1.190.693 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 241,5			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Κροατία αποτελεί ολόκληρη μία περιφέρεια επιπέδου NUTS1, οργανώνεται σε 4 περιφέρειες NUTS2 και σε 21 περιφέρειες επιπέδου NUTS3. Ως Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες θεωρούνται, εκτός της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής του Zagreb (HR050 - Grand Zagreb) οι περιφέρειες HR064 - County of Krapina-Zagorje και HR065 - County of Zagreb. Το Grand Zagreb χωρίζεται σε δεκαεπτά διοικητικές διαιρέσεις που ονομάζονται αστικές περιφέρειες (gradske četvrti). Από τις 14 Δεκεμβρίου 1999, οι αστικές περιφέρειες είναι αυτοδιοικούμενες μέσω τοπικών επιτροπών και άλλα ανεξάρτητα αυτοδιοικητικά όργανα. Η Krapina-Zagorje County περιλαμβάνει 25 δήμους και η County of Zagreb επίσης 25.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		HR050 - Grad Zagreb	HR064 - County of Krapina-Zagorje
		HR065 - County of Zagreb	

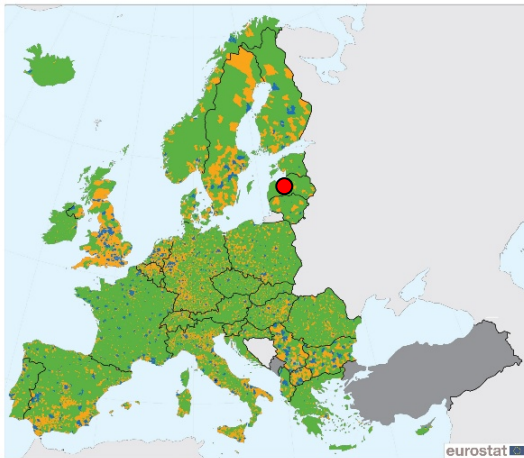
14	HU001MC	BUDAPEST	ΟΥΓΓΑΡΙΑ
			
Ο Δούναβης, η Βούδα και η Πέστη. Διακρίνεται το Budapest Parliament Building. Φωτό: Π. Ταράνη, 2015			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.999.794 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 433,7			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Ουγγαρία διαιρείται σε 3 NUTS1 περιφέρειες, 8 NUTS3 και 20 NUTS2 (Megyék). Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες είναι η Βουδαπέστη (HU110) και η Πέστη (HU120). Κάθε μία από αυτές αποτελεί ταυτόχρονα και NUTS2 περιφέρεια της Ουγγαρίας (HU11 και HU12 αντίστοιχα). Οι δύο μαζί συγκροτούν την περιφέρεια της Κεντρικής Ουγγαρίας (Közér - Magyarország). Η Βουδαπέστη είναι μητροπολιτικός δήμος με 23 πολεοδομικούς τομείς οι οποίοι έχουν άμεσα εκλεγμένο δικό τους τοπικό συμβούλιο και τοπικό δήμαρχο. Το Κεντρικό Δημοτικό Συμβούλιο της Βουδαπέστης έχει 33 μέλη, τους 23 δημάρχους των πολεοδομικών ενότητων, 9 μέλη από τους εκλογικούς καταλόγους των πολιτικών κομμάτων, και από τον Δήμαρχο της Βουδαπέστης που εκλέγεται άμεσα.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		HU110 – Budapest	
		HU120 – Pest	

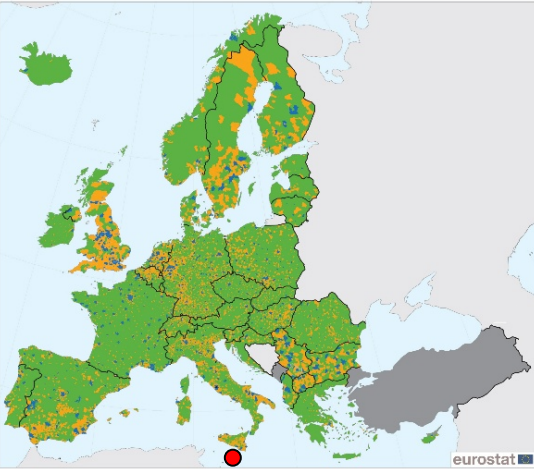
15	IE001MC	DUBLIN	ΙΡΛΑΝΔΙΑ
			
Liffey Boardwalk. Φωτό: Π. Ταρανή, 2023			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.275.381 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 291,2			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Ιρλανδία συνιστά μία περιφέρεια επιπέδου NUTS1 και διαιρείται σε 3 NUTS2 περιφέρειες και 8 NUTS3. Ως Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες ορίζονται οι IE061 – Dublin County και IE062 – Mid East Region οι οποίες βρίσκονται στην Eastern and Midland NUTS2 Περιφέρεια. Η Dublin County διαιρείται σε 4 αυτοδιοικούμενες ενότητες (1) Dublin City, (2) Dún Laoghaire – Rathdown, (3) Fingal, και (4) South Dublin που είναι αυτοδιοικούμενες με τοπικά συμβούλια και δημάρχους ενώ ο στρατηγικός σχεδιασμός της περιοχής γίνεται σε περιφερειακό NUTS2 επίπεδο, από την Eastern and Midland Regional Assembly (EMRA). Και η Mid-East Region διαιρείται σε 4 διοικητικές ενότητες.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		IE061 - Dublin County	
		IE062 - Mid East Region	

16	IT001MC	ROME	ITALIA
 Άποψη Ρωμαϊκής Αγοράς από τον Λόφο του Παλατίνου. Φωτό: Π. Τaráνη, 2024			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 4.227.059 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ηα): 788,2			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Ιταλία διαιρείται σε πέντε NUTS1 περιφέρειες (Gruppi di regioni), 21 NUTS2 περιφέρειες (Regioni) και 107 NUTS3 περιφέρειες (Province). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της Ρώμης (IT143) ανήκει στην περιφέρεια Lazio της Κεντρικής Ιταλίας (Italia centrale). Η ΠΜΠ ταυτίζεται με την μητροπολιτική περιοχή της Ρώμης (Città metropolitana di Roma Capitale). Οι μητροπολιτικές περιοχές θεσμοθετήθηκαν ως διοικητικό επίπεδο αυτοδιοίκησης το 2015 και η Ιταλία έχει συνολικά 14. Η Città metropolitana di Roma περιλαμβάνει 121 δήμους (<i>comuni</i>), διοικείται από τον Μητροπολιτικό Δήμαρχο (Sindaco metropolitano) και το Μητροπολιτικό Συμβούλιο (Consiglio metropolitano).	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		IT143 – Roma	

17	LT001MC	VILNIUS	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ
			
Πλατεία καθεδρικού ναού αγίων. Stanislaus & Ladislaus με το άγαλμα του Δούκα Gediminas. Φωτό: Π. Ταρανή, 2005.			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 848.724 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 87,2			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Λιθουανία αποτελεί μία περιφέρεια NUTS1, διαιρείται σε δύο NUTS2 περιφέρειες και σε δέκα NUTS3 (Apskritis). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια Vilnius County (LT011 - Vilniaus apskritis) αποκαλείται επίσης Capital Region (Sostinės regionas). Η ΠΜΠ περιλαμβάνει 8 δήμους από τους οποίους ο ένας είναι ο δήμος Vilnius και ο δεύτερος είναι ο δήμος της περιαστικής αστικής περιοχή, Vilnius District Municipality (Vilniaus rajono savivaldybė). Το δημοτικό συμβούλιο του δήμου Vilnius, εκλέγεται για τετραετή θητεία και οι υποψήφιοι προτείνονται από τα πολιτικά κόμματα, ενώ από τις εκλογές του 2011, επιτρέπονται και ανεξάρτητοι υποψήφιοι. Μετά το 2015, οι δήμαρχοι σταμάτησαν να επιλέγονται από το δημοτικό συμβούλιο και εκλέγονται άμεσα από τους πολίτες.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		LT011 – Vilniaus apskritis	

18	LU001MC	LUXEMBOURG	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ
			
Πόλη του Λουξεμβούργου, ιστορικό κέντρο. Φωτό: D. Delso, 2023 © Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 660.809 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 254,6			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου αποτελεί, φυσικά, ολόκληρο μία περιφέρεια NUTS2 (LU00) και μία περιφέρεια NUTS3 (LU001). Η χώρα διαιρείται σε 12 καντόνια, τα οποία διαιρούνται περαιτέρω σε 100 κοινότητες. Δώδεκα από τις κοινότητες είναι αστικές. Η πόλη του Λουξεμβούργου είναι η μεγαλύτερη. Η μητροπολιτική περιοχή της πόλης του Λουξεμβούργου συγκροτεί ένα από τα 12 καντόνια. Το καντόνι της πόλης του Λουξεμβούργου περιλαμβάνει 11 κοινότητες.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		LU000 - Luxembourg	

19	LV001MC	RIGA	ΛΕΤΟΝΙΑ
			
The Old Town of Riga, Latvia, beside the Daugava (Western Dvina) River. © Clara maigi/Shutterstock.com.			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 1.000.165 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 95,8			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Ολόκληρη η χώρα της Λετονίας συνιστά μία περιφέρεια NUTS1, και μία περιφέρεια NUTS2, ενώ οι NUTS3 περιφέρειες είναι έξι και αποκαλούνται Statistiskie reģioni – στατιστικές περιφέρειες. Οι Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες είναι δύο, η Ρίγα (LV006) και η Πιερίγα (LV007) στην ευρύτερη περιαστική ζώνη της πόλης. Ο δήμος της Ρίγας διαιρείται σε 6 πολεοδομικές ενότητες (mikrorajoni) ενώ οι μικρότερου χωρικού επιπέδου διοίκηση είναι η «γειτονιά» (apkaime) που ο δήμος Ρίγας έχει 58.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		LV006 – Riga	
		LV007 – Pierīga	

20	MT001MC	VALLETA	ΜΑΛΤΑ
			
Αποψη της Βαλέτα από την θάλασσα. Φωτό: Mandy, 2017 © Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 501.860 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 2.031,8			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Μάλτα αποτελεί όλη μία περιφέρεια NUTS1 και NUTS2 ταυτόχρονα. Οι NUTS3 περιφέρειές της που αποκαλούνται «νησιά (Gżejjer)» είναι δύο: το νησί Μάλτα με την Valletta (MT001) που είναι η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια και τα νησιά Gozo και Comino (MT002). Ως προς τις Local Administration Units (LAU1 & LAU2) η Μάλτα διαιρείται σε έξι Διοικητικές Ενότητες / Districts (<i>Distretti</i>) και 68 συμβούλια / Councils (<i>Kunsilli</i>).	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		MT001 – Malta Island, Valletta	

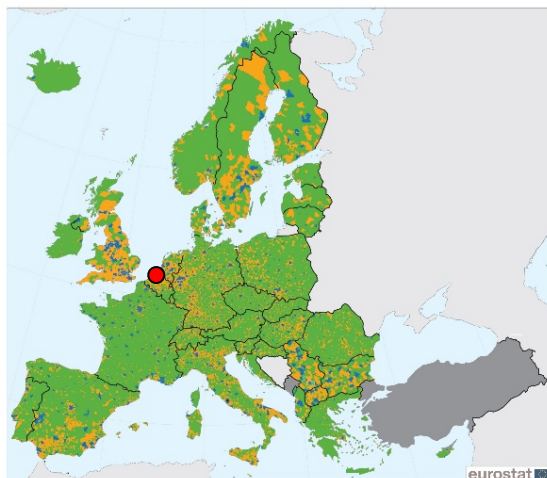

Αμστερνταμ αεροφωτογραφία, κανάλια. Φωτό: Andrés Barrios, Creative Commons

Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 3.397.323 κάτοικοι

Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 584,10

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

Η ΠΜΠ της Ολλανδίας (MetropoolRegio Amsterdam - MRA) εκτείνεται σε δύο Περιφέρειες NUTS2: Flevoland (NL23 & NL230) και North Holland (NL32) με το Greater Amsterdam και επιπλέον έξι διοικητικές ενότητες NUTS3. Δεν υπάρχει μία διοικητική αρχή αλλά ένα άτυπο δίκτυο 33 διοικήσεων: 30 δήμοι, 2 Περιφέρειες και η Transport Authority of Amsterdam, οι οποίες δουλεύουν βάσει κοινού προγράμματος. Για παράδειγμα, η Agenda 2025-2028 «Κοιτώντας Διαφορετικά – Δρώντας Διαφορετικά» καθορίζει τη λήψη αποφάσεων, τις αρμοδιότητες καθώς και τους ρόλους που παίζει κάθε ένα από τα μέρη και τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν.

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)

NL230 - Flevoland

NL321 - Kop van Noord-Holland

NL323 - IJmond

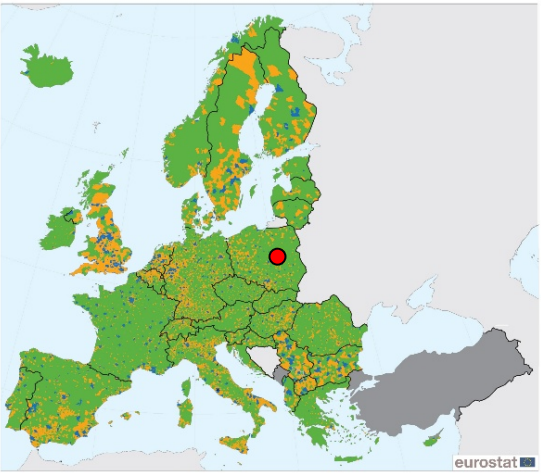
NL324 - Agglomeratie Haarlem

NL325 - Zaanstreek

NL327 - Het Gooi en Vechtstreek

NL328 - Alkmaar en omgeving

NL329 - Groot (Greater) Amsterdam

22	PL001MC	WARSAW	ΠΟΛΩΝΙΑ
			
Αποψη Βαρσοβίας, γέφυρα Świętokrzyski, ποταμός Vistula / Wisła. Φωτό: A. Müseler, 2020. © Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2020): 3.269.510 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 535,6			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Πολωνία διαιρείται σε 7 NUTS1 περιφέρειες (makroregiony), σε 17 NUTS2 περιφέρειες (regiony) και 73 NUTS3 περιφέρειες (podregiony). Η περιφέρεια Warszawski stołeczny (NUTS2-PL91) είναι η Μητροπολιτική Περιφέρεια της Βαρσοβίας (aglomeracja warszawska) και περιλαμβάνει τρεις NUTS3 περιφέρειες που χαρακτηρίζονται ως ΠΜΠ κατά την Eurostat: Miasto Warszawa (PL911), Warszawski wschodni (PL912) και Warszawski zachodni (PL913). Η Βαρσοβία (PL911) αποτελεί δήμο με δικαιώματα πολιτείας (miasto powiatu) καθεστώς που το έχουν 66 από τις 107 πόλεις της Πολωνίας. Διαιρείται σε 18 πολεοδομικές ενότητες (dzielnice) που έχουν μία σχετική διοικητική αυτοτέλεια.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		PL911 - Miasto Warszawa	
		PL912 - Warszawski wschodni	
		PL913 - Warszawski zachodni	

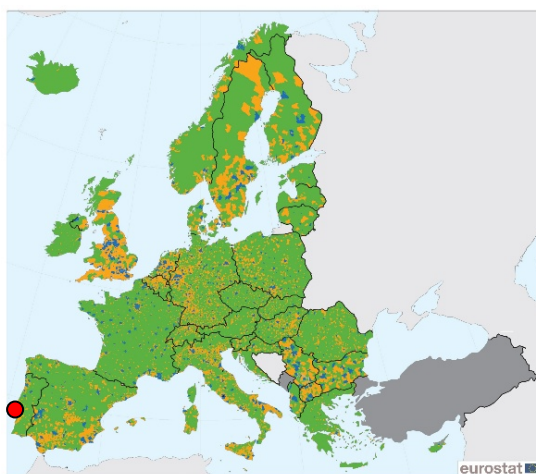

Πανοραμική άποψη της Λισαβόνας. Φωτό: Deensel, 2017 © Creative Commons Flickr

Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.899.670 κάτοικοι

Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 961,7

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

Η Λισαβόνα διαιρείται σε 3 NUTS1 περιφέρειες (την ηπειρωτική Πορτογαλία και τα νησιά Μαδέρα και Αζόρες), σε 9 NUTS2 περιφέρειες και σε 25 NUTS3 (subregiões) δύο εκ των οποίων είναι Μητροπολιτικές (Λισαβόνα και Πόρτο). Η ΠΜΠ απλώνεται σε δύο sub-regions, την Grand Lisboa (PT1A0) και την Península de Setúbal (PT1B0), τις οποίες χωρίζει ο ποταμός Τάγος και ενώνουν οι γέφυρες Vasco Da Gama και Ponte 25 de Abril. Η Área Metropolitana de Lisboa επισημοποιήθηκε ως αστική διοικητική δομή το 2003 και περιλαμβάνει 18 δήμους, 17 cidades και 118 Freguesias.

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)

PT1A0 – Grand Lisboa

PT1B0 - Península de Setúbal

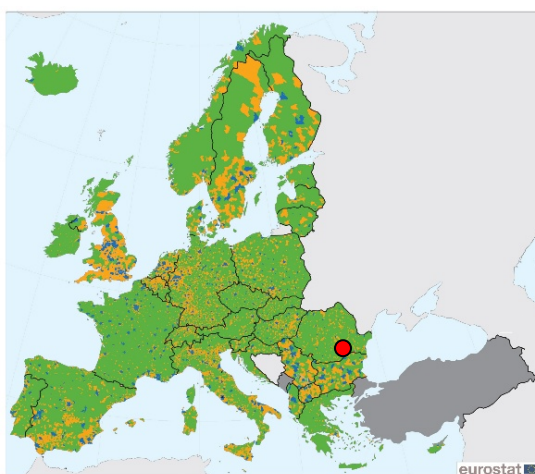

Μπρουταλιστική αρχιτεκτονική και αξονική μνημειακότητα στο κτήριο του Κοινοβουλίου. Φωτό: Π. Ταράνη, 2004

Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.290.125 κάτοικοι

Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 1.269,5

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

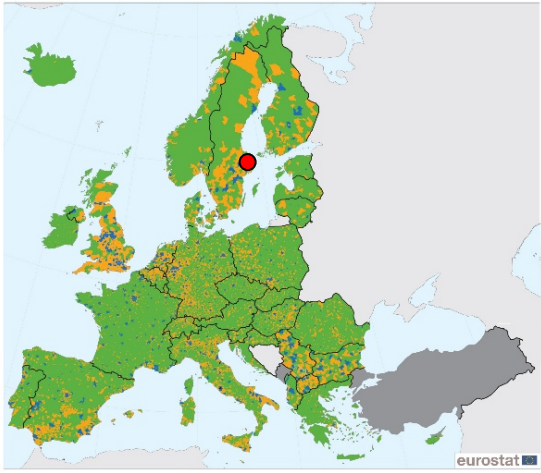
Η Ρουμανία χωρίζεται σε 4 macroregions NUTS1, σε 8 περιφέρειες NUTS2 και σε 42 NUTS3 (Județe). Ως Πρωτεύουσες Μητροπολιτικές Περιφέρειες της Ρουμανίας χαρακτηρίζονται η περιφέρεια RO321 – București και η RO322 - Ilfov County που υπάγονται στην Macroregion three (RO3 - Macroregiunea Trei). Η μητροπολιτική περιοχή του Βουκουρεστίου (RO321 διαιρείται σε έξι διοικητικούς τομείς (sectoare), καθένας από τους οποίους έχει το δικό του τομεακό συμβούλιο 27 εδρών, το δημαρχείο και τον δήμαρχο. Για το σύνολο της μητροπολιτικής περιοχής υπεύθυνος είναι ο Γενικός Δήμαρχος (*Primar General*) και το Γενικό Συμβούλιο της Πρωτεύουσας (*Consiliu General*), το οποίο αποτελείται από 55 αιρετούς συμβούλους.

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)

RO321 - București

RO322 - Ilfov County

25	SE001MC	STOCKHOLM	ΣΟΥΗΔΙΑ
 Ιστορικό κέντρο. Φωτό: D.Gubler, 2014, Creative Commons			
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 2.440.027 κάτοικοι			
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 341,1			
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ		Η Σουηδία διαιρείται σε 3 NUTS1 περιφέρειες (Northland, Swealand, Götaland), 8 NUTS2 και 21 NUTS3 περιφέρειες (Län). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια της Σουηδίας, είναι η Stockholm County (SE010) η οποία αποτελεί ταυτόχρονα και NUTS2 περιφέρεια (SE01), και περιλαμβάνει 26 δήμους (kommuner). Ο μεγαλύτερος είναι ο δήμος Στοκχόλμης <i>Stockholms kommun</i> ή <i>Stockholms Stad</i>. Ο δήμος διαιρείται σε 13 δημοτικές ενότητες οι οποίες δεν έχουν διοικητική αυτοτέλεια. Διοικούνται από τα επαρχιακά συμβούλια (stadsdelsnämnder), τα μέλη των συμβουλίων δεν εκλέγονται απευθείας αλλά διορίζονται από τη δημοτική συνέλευση (kommunfullmäktige).	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)		SE010 - Stockholm County	

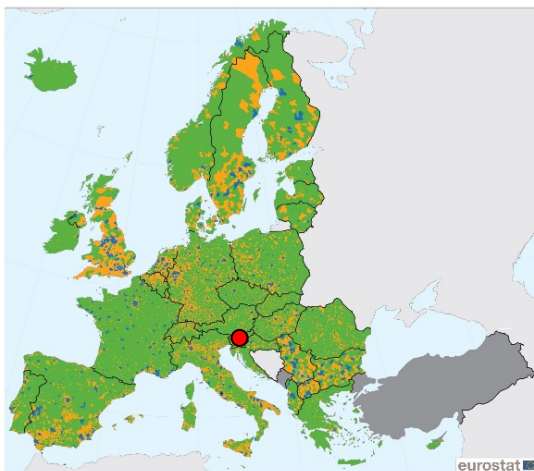

Πανοραμική άποψη από το Κάστρο. Φωτό: M. Rebrec, 2013, Creative Commons

Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 561.407 κάτοικοι

Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 240,5

ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ

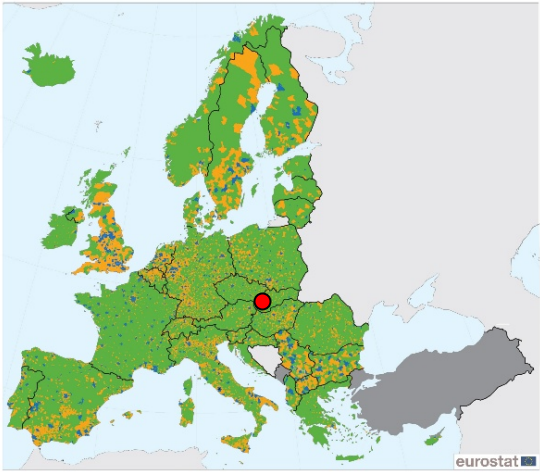

Το σύνολο της χώρας της Σλοβενίας συγκροτεί μία περιφέρεια NUTS1, ενώ διαιρείται σε δύο NUTS2 περιφέρειες / macroregions (kohezijske regije) και 12 NUTS3 περιφέρειες (statistične regije). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια (SI041) είναι η Central Slovenia Statistical Region (osrednjeslovenska statistična regija) με την Λιουμπλιάνα και 8 άλλες μικρότερες πόλεις. Η ΠΜΠ περιλαμβάνει 25 δήμους. Ο δήμος της Λιουμπλιάνα, Urban Municipality of Ljubljana (MOL - Mestna občina Ljubljana) διαιρείται σε 17 πολεοδομικές συνοικίες (četrtna skupnost) που διοικούνται από τοπικά συμβούλια.

**ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)**

SI041 - Central Slovenia Statistical Region

27		SK001MC	BRATISLAVA	ΣΛΟΒΑΚΙΑ
				
Ιστορικό κέντρο νότια του Δούναβη. Φωτό: A. Müseler, 2024. Creative Commons				
Πληθυσμός (01 Ιανουαρίου 2023): 728.370 κάτοικοι				
Πληθυσμιακή πυκνότητα (άτομα / Ha): 354,8				
ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ			Το σύνολο της Σλοβακίας συγκροτεί μία περιφέρεια NUTS1, ενώ διαιρείται σε 4 NUTS2 περιφέρειες (Oblasti) και σε 8 NUTS3 (Kraje). Η Πρωτεύουσα Μητροπολιτική Περιφέρεια Bratislava Region είναι ταυτόχρονα NUTS2 (SK01) και NUTS3 (SK010) περιφέρεια και διοικητικά διαιρείται σε 8 περιφερειακές ενότητες (Bratislava I-VIII), πέντε εκ των οποίων συγκροτούν την μητροπολιτική περιοχή της πόλης (I-V). Η μητροπολιτική περιοχή της Bratislava καταλαμβάνει το ακρότατο νοτιοδυτικό άκρο της ΠΜΠ και της χώρας, αποτελώντας τη μόνη ευρωπαϊκή πρωτεύουσα που συνορεύει με δύο άλλες χώρες. Δεν έχει θεσμοθετημένη μητροπολιτική διοίκηση, αποτελείται από 17 αυτοδιοικητικούς δήμους.	
ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ (NUTS3)			SK010 - Bratislava Region	